007
ІЄН
ФЛЕМІНГ
ІЗ РОСІЇ
З ЛЮБОВ'Ю
ДЖЕЙМС БОНД

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7794-1

IAN FLEMING PUBLICATIONS LIMITED

007

ІЄН
ФЛЕМІНГ

ДЖЕЙМС БОНД

ІЗ РОСІЇ З ЛЮБОВ'Ю

Богдан

FROM RUSSIA, WITH LOVE © Ian Fleming Publications Limited, 1957
The moral rights of the author have been asserted
Права автора захищені.

«JAMES BOND» і «007» є зареєстрованими торговими марками
компанії «Danjaq LLC» і використовуються згідно із ліцензією
від «Ian Fleming Publications Limited».
Всі права захищені.

«Ian Fleming» логотип і «Ian Fleming signature» є зареєстрованими
торговими марками компанії «The Ian Fleming Estate»
і використовуються згідно із ліцензією від «Ian Fleming
Publications Ltd».

Переклад з англійської *Алекса Антомонова*

Ілюстрації *Олега Кіналя*

Бонда таки дістали. Дістали приманкою — співробітницею російського «Смершу» на ім'я Тетяна. Захопившись принадною агенткою та повіривши її обіцянкам про передачу суперсекретної шифрувальної машини «Спектр», нуль-нуль сьомий дещо втратив пильність і потрапив у хитро розкинуті сіті могутньої більшовицької спецслужби.

Пастку для Джеймса налаштували ще в Стамбулі, а остаточно вона затріснулась у славнозвісному (сумнозвісному?) потязі «Східний експрес».

Тут на Бонда чекає смертельна сутичка із безжальним садистом-убивцею на прізвисько Граніт. Будучи на волосинку від смерті, Джеймс усе ж таки виплутується з обіймів кістлявої та ще й рятує свою чарівну супутницю, а також репутацію британської Секретної служби.

Таким чином, російська контррозвідка зазнає прикрої поразки, а Бонд — останнього копняка від підступної очільниці одного з відділів «Смершу» Рози Клебб...

Авторська примітка

Не так уже й принципово, але більша частина деталей, зображених у романі, доволі точна.

СМЕРШ[1] — скорочення від СМЕРть Шпіонам — існує і досі залишається найсекретнішою організацією Радянського уряду.

На початок 1956 року, а саме тоді книга була розпочата, сили СМЕРШу — в країні й за кордоном — становили близько сорока тисяч осіб з генералом Грубозабойщиковим на чолі[2]. Мій опис його зовнішності є правильним.

Сьогодні штаб-квартира СМЕРШ розміщена, як згадано й у Розділі 4, за адресою: Москва, вул. Сретенка, 13[3]. Конференц-зал зображено точно, а очільники розвідки, які розсілися за круглим столом, — існуючі посадові особи, котрих часто викликали туди з метою, подібною до тієї, що я виклав.

І.Ф.

Частина перша
ПЛАН

КРАЇНА ТРОЯНД

Голий чоловік, який лежав, розкинувши руки й ноги біля плавального басейну, дуже нагадував мерця.

Може, він утопився, а тіло вивудили з басейну та поклали на траву висохнути, допоки не приїде поліція чи не викличуть якогось родича. Навіть купка речей, зібраних на траві біля його голови, була складена так ретельно, аби, не дай боже, хтось запідозрив, що рятувальники щось поцупили у небіжчика.

Навіть поверховий погляд на блискучі дрібнички давав змогу зробити висновок, що вони належать — чи належали — безперечно багатій особі. Купка була атрибутами заможної людини: зроблений з мексиканської п'ятдесятидоларової монети затискач для грошей, що тримав пристойну пачку банкнот, потерта золота запальничка «данхілл», золотий портсигар овальної форми із хвилястими краями та скромною бірюзовою кнопкою з натяком на Фаберже, а також книга, яку багатії дістають із книжкової шафи, щоб почитати в саду, — «Маленький самородок» старого П. Дж. Вудхауса[4]. Був у тій купці й масивний золотий годинник на потертому коричневому ремінцеві з крокодилячої шкіри. Ця модель фірми
Жирар Перрего[5], призначена шанувальникам хитромудрих технологічних пристроїв, мала секундну стрілку а також два віконця

на циферблаті, що показували день, місяць і фази Місяця. Зараз годинник фіксував тридцять хвилин на третю десятого червня, а Місяць увійшов у четверту чверть.

Блакитно-зелена бабка вилетіла з кущів троянд, що росли в дальньому краєчку саду, і зависла за кілька дюймів над попереком спини розпростертого чоловіка. Бабку привабило золоте мерехтіння променів червневого сонця на кінцівках тонких русявих волосків над куприком. З боку моря долетів подих бризу і поворушив смужку волосся, що стривожило бабку, й вона панічно відлетіла вбік, зависла над лівим плечем чоловіка та недовірливо роздивилася. Стеблини свіжої травиці біля розкритого рота чоловіка заворушилися, велика крапля поту скотилася крилом м'ясистого носа і впала у траву. Немов за сигналом до відходу, бабка шугнула назад до трояндових кущів і далі за високу стіну саду, з вмонтованими по верху шматками розбитого скла. Якою б смачною та їжа не здавалась, але вона рухалася.

Садочок, де лежав чоловік, площею з акр, був добре доглянутим лужком, з трьох боків оточеним рясно посадженими трояндовими кущами, звідки долинало сонливе дзижчання бджіл на фоні рокотання хвиль моря, що розбивались об підніжжя скелі з четвертого боку.

Самого моря зі саду видно не було. Завдяки дванадцятифутовій стіні саду не було видно взагалі нічого, крім неба і хмар. Насправді, заглянути за межі огородженої приватної території можна було тільки з вікон спалень, розташованих на верхньому поверсі вілли. Звідти відкривався вид на безкраїй блакитний простір морської гладі попереду, а праворуч та ліворуч — на вікна верхніх поверхів сусідніх маєтків та їхні дерева, вічнозелені рослини середземноморського типу, — дуби, пінії, казуарини та деінде — пальми.

Вілла була модерновою — присадкувата здовжена будівля без будь-якого прикрашання. З боку саду будівля мала вилиняло-рожевий колір, з чотирма прорубленими у фасаді вікнами, з кованими фрамугами та скляними дверима по центру, що вели до маленького квадрата, викладеного блідо-зеленою глазурованою плиткою, який надалі переходив у газон лужка. Зовнішній бік будівлі, що стояла за кілька футів від запиленої дороги, майже нічим не відрізнявся від

внутрішнього. Хіба що всі чотири вікна були заґратованими, а центральні двері — дубовими.

На верхньому поверсі вілла мала дві спальні кімнати середніх розмірів, а на першому — вітальню з кухнею, частину якої відвели під туалет. Ванної кімнати на віллі не було.

Сонну розкіш атмосфери раннього вечора порушив звук автомобіля, що лунав з боку дороги. Машина зупинилася перед будинком. Почулося клацання дверей, авто від'їхало. Дзвінок озвався двічі. Голий чоловік біля басейну не ворухнувся, але теленькання дзвінка та шум двигуна машини змусили його на мить широко розплющити очі — так рухаються нашорошені вуха у дикого звіра. Чоловік моментально пригадав, де перебуває, день тижня і час дня. Усі звуки були розпізнані. Повіки з короткими білявими віями сонно опустились і закрили блідо-блакитні непрозорі очі, що дивилися немов усередину. Тонкі, жорстокі губи розкрилися в широкому позіхові. Чоловік, набравши в роті слини, плюнув у траву і став чекати.

Молода жінка з маленькою сітчаною сумкою, вдягнена у білу бавовняну блузу та коротку синю формальну спідницю, пройшла крізь скляні двері, чоловічою ходою промарширувала по глазурованих плитках та смужці підстриженої трави і наблизилася до голого чоловіка. За кілька кроків дівчина зупинилася, кинула сумку на траву, сіла і зняла дешеві й дуже запорошені пилом туфлі. Потім підвелася, розстебнула блузу й, акуратно згорнувши, поклала на сумку.

Під блузою іншої одежини на дівчині не було. Шкіра з приємного кольору засмагою, плечі й акуратні груди — усе палахкотіло здоров'ям. Коли нахилилася, щоб розстебнути спідницю, з-під пахв на мить виглянули пучечки світлого волосся. Враження про прийшлу як про здорову дівчину-селянку підтверджували її широкі стегна, мускулисті литки та побляклі купальні трусики, які стали помітними, коли вона роздяглася.

Дівчина акуратно поклала спідницю біля блузки, витягнула зі сумки пляшку з-під кока-коли, що містила густу безколірну рідину, підійшла до чоловіка й опустилася на траву поруч. Вона налила трохи рідини — оливкової олії, котра, як і будь-що інше в цій частині світу, пахла трояндами — між лопатками чоловіка і, розім'явши пальці на манер

піаністки, почала масажувати шийні й трапеціїподібні м'язи на спині лежачого, де шия переходила у широкі плечі.

То була нелегка робота. Чоловік був надзвичайно сильним, і його опуклі м'язи біля основи шиї ледь поступалися тисненню пальців, навіть коли їхня хазяйка прикладала усю силу. Під кінець масажу вона стане мокрою від поту і відчуватиме себе настільки виснаженою, що буде спроможна лише пірнути в басейн, а потім відпочиватиме у тіні, аж допоки за нею приїде машина. Але дівчина не протестувала, і зараз її пальці хвацько обробляли м'язи спини чоловіка. Вона ніяк не могла подолати інстинктивний страх перед цим найкращим чоловічим тілом, яке їй тільки довелося бачити.

Проте зовнішньо масажистка не видавала емоцій, її обличчя залишалося незворушним, і в трохи розкосих, чорних, як вуглики, очах під гривкою короткого чорного волосся неможливо було прочитати тваринний страх, що нуртував усередині, прискорюючи биття серця до максимальної частоти.

Укотре за два останні роки вона знову замислилася над тим, чому відчуває таку сильну огиду до цього божественного тіла, і вкотре спробувала проаналізувати цю огиду. Можливо, тепер їй удасться позбутися відчуття вини, бо, на її думку, огида до клієнта гірша за відчуття сексуальної привабливості.

Почнемо з його волосся. Дівчина поглянула на круглу, замалу для такого великого тіла голову на жилавій шиї. Голова була вкрита щільними золотистими кучериками, що приємно нагадували волосся на класичних античних статуях, які їй доводилося бачити на картинках. Проте ці кучері були занадто щільними, вони налізали один на одного і густо вкривали голову. Це змушувало її зуби скреготіти, видаючи такий звук, як від цвяха по склу. До того ж золотисті завитки спускалися надто низько по шиї, майже (тут вона почала мислити професійними категоріями) до п'ятого шийного хребця, де раптом зупинялися, вишикувавшись у пряму лінію.

Дівчина зробила паузу, даючи рукам змогу перепочити, й сіла на п'ятки. Її прекрасні груди та спина виблискували від поту. Тильним боком долоні вона стерла піт з чола і потягнулася за пляшечкою з олією. Налила трохи — не більше чайної ложки — в невеличку

улоговинку, порослу волоссям, в основі спини, розім'яла пальці та продовжила роботу.

Зародковий хвіст у місці, де роздвоюються сідниці, вкритий золотистим начосом, — у коханому він міг би стати кумедним збудливим атрибутом, — на цьому чоловікові виглядав скотинячим. Ні, радше, рептильним, зміїним. Але ж змії волосся не мають… Логіка не працювала, для неї цей хвостик виглядав зміїним. Дівчина перемістила руки на два горбики сідничних м'язів. У такі моменти більшість її пацієнтів, особливо молоді хлопці з футбольної команди, починали з нею загравати. А далі, якщо вона не припиняла розмови в корені, починалися різні пропозиції. Найзавзятіших доводилося вгамовувати за допомогою натискання на сідничний нерв. Інколи, особливо коли чоловік їй подобався, смішки та хіхікання переростали в коротку і не дуже запеклу боротьбу, яка завершувалася солодкою капітуляцією.

Із цим чоловіком усе було інакше, точніше, абсолютно інакше. Від самого початку він поводився, мов шматок неживого м'яса. За два роки не промовив до неї ні слова. Коли дівчина закінчила працювати зі спиною, він перевертався, проте ні оком, ані будь-якою іншою частиною тіла не показував, що вона його хоч якось цікавить. Дівчина просто плескала його по плечу, чоловік перекидавсь і дивився у небо напівзаплющеними очима, іноді широко відкривав рота, позіхаючи, що, власне, було єдиним проявом нормальної людської реакції.

Дівчина змінила позу і почала працювати над його правою ногою в напрямку ахіллового сухожилля. Діставшись туди, вона ще раз поглянула на чудове тіло. Чи була її відраза чисто фізичною? Може, вона викликана червонуватим кольором засмаги його природної молочно-білої шкіри, що нагадувала підсмажене на грилі м'ясо? Чи, може, ця відраза викликана текстурою самої шкіри — широкими порами на її сатиновій поверхні? Або дрібними помаранчевими веснянками, густо розсипаними по плечах чоловіка? Чи, може, огиду спричиняє його сексуальність? Тобто, повна її відсутність у цих чудових, зухвало опуклих м'язах розкішного тіла? А може, відраза була духовною, і тваринний первісний інстинкт підказував, що всередині ідеального тіла ховається зло?

Дівчина-масажистка підвелась і постояла, покрутивши головою з боку в бік, розслабила м'язи пліч, витягнула руки в сторони, потім підняла і так застигла, даючи крові змогу трохи відхлинути. Відпочивши, витягнула із сітчастої сумки рушник і витерла піт з обличчя й тіла.

Коли повернулася до чоловіка, той уже перевернувся і лежав на спині, підклавши руку під голову й незмигним зором втупившись у небо. Вільну руку він відкинув убік в очікуванні масажу. Дівчина наблизилась і сіла на траву поруч з головою, розтерла трохи олії між долонями, взяла напіврозтулену долоню чоловіка і почала розтирати його короткі товсті пальці.

Побіжно масажистка поглянула на червонувато-цеглисте обличчя, увінчане короною зі щільних золотистих кучериків. На перший погляд усе виглядало ідеальним — красиве, ангелоподібне обличчя з повними рожевими щічками, трохи задертий носик, кругле підборіддя. Проте, якщо придивитися ближче, в його зовнішності проступало щось садистське — у щільно стиснутих тонких губах, у по-свинячому надто широких ніздрях та припіднятому носикові, а також у порожніх блідо-блакитних імлистих очах, які дивилися на довколишній світ згори донизу, що надавало йому вигляду потопельника в морзі. Немов хтось, подумала дівчина, вирішив узяти порцелянову ляльку та розфарбувати її, щоб нажахати людей.

Масажистка взялася за руку з опуклими біцепсами. Звідки у нього такі фантастичні м'язи? Може, це боксер? Як він використовує своє грізне тіло? Кажуть, що вілла належить поліції. Двоє слуг працюють тут вочевидь охоронцями, хоча вони також готують їжу та виконують хатню роботу. Регулярно, раз на місяць, чоловік кудись зникає на кілька днів, і тоді їй кажуть не приходити. Трапляється, попереджають, щоб не приходила увесь тиждень, навіть два, а одного разу — місяць.

Якось, опісля однієї з таких відпусток, його шия та верхня частина тулуба перетворилися на суцільний синець. Іншого разу просочений кров'ю хірургічний пластир прикривав якесь недоліковане поранення грудей побіля серця. Дівчина ніколи не наважувалася спитати про нього ні в шпиталі, де працювала, ні в містечку. Коли її вперше запросили до цієї вілли, один із служників попередив: якщо вона коли-небудь наважиться розказати про побачене, то опиниться у в'язниці. У

шпиталі головний лікар, який досі ніколи її не помічав, сказав їй те саме: при довгому язикові на неї чекає тюрма. Сильні пальці дівчини зараз розминали великий дельтоподібний м'яз у напрямку плеча. Вона ніколи не забувала, що її робота тут пов'язана з державною безпекою. Можливо, саме це й було причиною огиди до цього прекрасного тіла. Може, то лише страх перед тією могутньою організацією, якій належало це тіло. Вона заплющила очі й замислилася, ким може виявитися ця людина чи що вона може наказати зробити з нею. Та відразу ж масажистка поспіхом відкрила очі. Він може помітити. Проте очі чоловіка безтурботно дивились у небо.

Тепер — і вона потягнулася за олією — настала черга зайнятися обличчям.

Пальці дівчини тільки-но надавили на очні впадини чоловіка, як у будинку задзвонив телефон. Настирливий дзвінок розірвав сонну тишу саду. Чоловік моментально зірвався і встав на одно коліно, немов спринтер в очікуванні стартового пістолета. Однак з місця не рушив. Дзвінок обірвався. Почувся приглушений голос. Розібрати слова було неможливо, але тон звучав шанобливо, немов при інструктажі начальства. Потім голос стихнув, й один з охоронців постав на порозі, зробив жест рукою, підкликаючи чоловіка, і зник у глибині дому. Не встиг охоронець опустити руку, а чоловік уже зірвався з місця і подолав половину шляху. Дівчина тільки дивилась, як за скляними дверима промайнула засмагла спина. Краще не давати їм приводу вважати, що їхні розмови її цікавлять. Масажистка підвелася, зробила два кроки до бетонного краю басейну і граціозно пірнула у воду.

Можливо, цей телефонний дзвінок і пояснив би причину її відразливого ставлення до чоловіка, чиє тіло вона щойно масажувала, проте для душевного спокою краще було їй нічого не чути.

Чоловіка звали Донован Грант, або «Червоний» Грант. Але останні десять років його знали під ім'ям Червоно- Гранітський чи під кодовою кличкою «Граніт».

Цей чоловік був головним убивцем СМЕРШу — апарату покарання МДБ, і саме цього моменту він отримував інструкції від МДБ по прямій телефонній лінії з Москви.

М’ЯСНИК

Грант обережно поклав слухавку на апарат і на кілька секунд задумався.

Один із двох тупуватих охоронців, той, який відповів на дзвінок, мовив:

— Краще поквапитися.

— Вони щось сказали стосовно завдання? — російською Грант володів досконало, проте розмовляв із сильним акцентом, за яким його можна було сприйняти за мешканця радянської Прибалтики. Голос був високим, але безбарвним, немов бубнив Псалтир.

— Ні. Тільки негайно прибути до Москви. Літак уже в дорозі й за годину буде тут. Півгодини на дозаправку, а потім три або чотири — якщо з посадкою у Харкові — години назад. До півночі будете у Москві. Збирайтесь, я викликаю машину.

Грант різко підвівся.

— Ви праві. Але невже вони не сказали, якого роду операція? Я бажав би знати заздалегідь. Це — безпечна телефонна лінія. Вони мали хоча б натякнути. Зазвичай так роблять.

— Цього разу натяків не було.

Грант повернувся і повільно вийшов крізь скляні двері у сад. Якщо він і помітив дівчину, котра сиділа на дальньому бортикові басейну, то не подав виду. Нахилився, узяв книгу та золоті трофеї свого ремесла, повернувся до будинку і піднявся до помешкання.

Умеблювання кімнати було по-спартанському простим — залізне ліжко, з якого майже до підлоги звисали зім’яті простирадла, плетене крісло, непофарбована шафа для одягу та дешевий умивальник з бляшаною мийкою. Американські й англійські журнали валялися на підлозі. Гостросюжетні романи — дешеві та дорогі, — проте всі в яскравих обгортках, були складені у стосики під вікном.

Грант, нахилившись, витягнув з-під ліжка бувалу в бувальцях фіброву валізу італійського виробництва і поклав туди гірку розмаїтого одягу — ношеного, проте пристойного. Потім швидко ополоснувся холодною водою з неодмінним трояндовим милом та витерся знятим з ліжка простирадлом.

Із вулиці почувся звук автомобіля, що під'їжджав. Грант нашвидку вдягнув такий самий непримітний та зношений одяг, як і весь його гардероб, начепив годинник, розклав по кишенях речі, схопив валізу та спустився сходами.

Вхідні двері були відчинені. Охоронці стояли біля пом'ятого «ЗІСа»[6].

«Ідіоти, — подумав Грант (він усе ще думав англійською), — напевне, інструктують шофера простежити, щоб я точно потрапив до літака. Досі не можуть повірити, що іноземець добровільно хоче жити в їхній клятій країні». Холодні очі презирливо звузилися, спостерігаючи за тим, як Грант поставив валізу на порозі і почав ритися, вибираючи на вішалці, прибитій до дверей кухні, плаща. Нарешті знайшов — поношений дощовик та чорне кепі — одяг, який полюбляли радянські партійні боси; узяв їх, підхопив валізу і вмостився на переднє сидіння поруч з водієм у цивільному, дорогою грубо посунувши плечем одного з охоронців.

Обидва охоронці відступили на крок, не спускаючи з нього ворожих поглядів. Водій відпустив зчеплення, і машина, що стояла на передачі, покотилася дорогою, піднімаючи за собою хмару куряви.

Вілла стояла на південно-східному узбережжі Криму, на півдорозі між Феодосією та Ялтою. Вона була однією з багатьох державних дач уздовж смужки гористого узбережжя так званої російської Рив'єри — улюбленого місця відпочинку партійної еліти. «Червоний» Грант розумів, що йому виявили велику честь, поселивши саме тут, а не на якійсь похмурій дачі в Підмосков'ї. Поки машина підіймалась у гори, він подумав, що про нього, звісно, дбають найкращим чином, хоча така турбота не мала нічого спільного з його благополуччям.

Сорокамильний шлях до аеропорту в Сімферополі вони подолали за годину. Зустрічних машин на дорозі не було, а ті візки, що виїжджали з виноградників на дорогу, зупинялися на узбіччі відразу, зачувши клаксон. Як і деінде в Росії, автомобіль означав, що їде чиновник, а чиновник — це завжди небезпека.

Упродовж усього шляху їх супроводжували троянди, плантації яких чергувалися з виноградниками, а на під'їзді до аеропорту обминули величезну круглу клумбу з червоними та білими трояндами, посадженими так, щоб утворювати зображення червоної зірки на

білому фоні. Гранту троянди вже в печінках сиділи, і він мріяв скоріше дістатися Москви, аби здихатись їхнього солодкуватого запаху.

Машина проминула в'їзд до цивільного аеропорту і ще милю їхала вздовж високої стіни військової частини летовища. Перед високими воротами з колючого дроту водій зупинився, щоб пред'явити перепустку двом вартовим з автоматами, а потім виїхав на бетон аеродрому. На полі стояли кілька літаків — великі військові транспорти в камуфляжному забарвленні, маленькі двомоторні навчальні літаки та морські гелікоптери. Водій зупинився, щоби спитати у чоловіка в комбінезоні, який з них літак Гранта, як раптом гучномовець диспетчерської вежі гаркнув металевим голосом:

— Ліворуч. До самого кінця. Бортовий номер — V-ВО.

Водій слухняно поїхав далі аеродромом, коли залізний голос знову рявкнув:

— Стояти!

Водій ударив по гальмах, над головами почувся оглушливий рев. Грант із шофером інстинктивно пригнули голови, коли на посадочну смугу з боку призахідного сонця зайшов загін з чотирьох «Міг-17»[7] з випущеними закрилками. Літаки один за одним торкнулися величезної посадкової смуги, з-під носових коліс вилетіли хмаринки блакитного диму, і, завиваючи турбінами, «Міги» покотилися до кінця смуги, де розвернулися та попрямували до контрольної вежі з ангарами.

— Продовжити рух!

Через сто ярдів вони побачили двомоторний «Іллюшин-12» з бортовим номером V-ВО. Коротка алюмінієва драбина звисала з дверей кабіни. Машина зупинилася.

В отворі літака постав один із членів екіпажу. Спустившись по драбині, він ретельно перевірив перепустку водія і папери, що засвідчували особу Гранта, потім жестом відпустив машину, а Гранта запросив піднятися на борт. Допомоги він не запропонував, проте Грант по драбині легко забрався з валізою, немов та була не важчою за книгу. Пілот втягнув драбину всередину, зачинив за собою широкий люк і пройшов до кокпіту.

В салоні було двадцять порожніх крісел. Грант вибрав найближче до люка і застебнув ремінь безпеки. Після коротких перемовин пілотів з

контрольною вежею, які долинали через відчинені двері, двигуни пхикнули, закахикали і заревіли; літак швидко розвернувся, немов автомобіль, і покотив на початок злітної смуги північ-південь, де зайняв стартове положення, розігнався і злетів.

Грант відстебнув ремінь, запалив «Трійку»[8] — сигарету із золотим обідком — і відкинувся в кріслі, щоби спокійно проаналізувати свою минулу кар'єру та спробувати передбачити найближче майбутнє.

Донован Грант з'явився на світ в результаті опівнічної спілки між професійним німецьким важкоатлетом та офіціанткою з Південної Ірландії. Їхній союз протривав аж цілих п'ятнадцять хвилин і відбувся на сирій траві за шатром цирку-шапіто на окраїні Белфаста. Після парування майбутній батько вручив майбутній матері півкрони[9], і та, задоволена життям, повернулася додому — на кухню буфету залізничної станції. Коли вагітність більше не можна було приховувати, вона поїхала до своєї тітки в Онеклої — маленьке селище на самому кордоні, де шість місяців по тому померла від гарячки невдовзі після пологів. Перед смертю попросила назвати хлопчика Донованом (важкоатлет титулував себе «Могутнім Донованом») і дати йому її власне прізвище — Грант.

Хлопчик, який звалився на тітку, виріс здоровим, сильним і на рідкість тихим. Друзів у нього не було. Він просто відмовлявся спілкуватися з однолітками, а якщо йому було щось потрібно, отримував бажане за допомогою кулаків. І якщо в школі його побоювалися та не любили, то на місцевих ярмарках він заробив собі ім'я в боксі й боротьбі. Його кровожерливість та лють в атаці у поєднанні з хитрістю допомагали брати гору над набагато старшими і кремезнішими супротивниками.

Завдяки своїм войовничим здібностям на Гранта звернули увагу шин-фейнери[10], що використовували Онеклої як основне місце для перетину кордону, як, зрештою, і місцеві контрабандисти, котрим це містечко подобалося з таких самих причин. Після закінчення школи обидві групи використовували Донована як ударну силу. За роботу платили йому щедро, проте спілкування з ним звели нанівець.

Приблизно в цьому віці хлопець зрозумів, що його організм став дещо дивно поводитись, і він почав відчувати нав'язливу манію під час повного місяця. Одного разу в жовтні, коли Доновану йшов

шістнадцятий рік, його вперше охопили так звані «відчуття», як підліток їх називав. Тоді він пішов з дому, спіймав кішку й задушив її. Опісля місяць почувався добре. У листопаді убив велику вівчарку, а на Різдво перерізав горло корові, що стояла в сусідському стійлі. Після кожного такого заходу почувався пречудово. Йому вистачило розуму зрозуміти, що скоро в містечку підуть розмови та розпочнуться пошуки винуватця загадкових смертей, і тоді він купив велосипед, щоб раз на місяць від'їжджати подалі. Іноді в пошуках жертви доводилось їхати на чималу відстань, і через два місяці, коли йому набридло задовольняти свої потреби за допомогою гусей та курей, він набрався мужності й перерізав горлянку сплячому волоцюзі.

Але вечорами домівки залишало дуже мало людей, отже, доводилося виїжджати раніше, їхати дальше, щоби до присмерків дістатися віддалених сіл, коли поодинокі селяни поверталися додому з полів, а дівчата виходили на побачення.

Коли він убивав випадкових дівчат, то жодним чином їх не торкався. Ця сторона життя, про яку так багато говорили навкруги, була для нього зачинена, і тільки казковий процес відбирання життя дарував йому задоволення. І ніщо інше.

Гранту ще не виповнилося сімнадцяти, як графствами Фермана, Тірон й Арма почали поширюватися жахливі чутки. А коли молоду жінку вбили серед дня — задушили та сховали в стогу сіна — чутки переросли у паніку. В селах створили «комітети пильності», поліцейським підрозділам надали службових собак, а сенсаційні новини про «місячного вбивцю» притягнули до місцевості натовп репортерів. Кілька разів Гранта на велосипеді зупиняли та допитували, але за нього горою стояли в Онеклої, та й легенду його про поїздки з тренувальною метою завжди підтверджували місцеві, оскільки він був гордістю містечка та ще й претендентом на звання чемпіона Північної Ірландії в першій важкій вазі.

І знову, прислухавшись до внутрішнього голосу, Грант щасливо уникнув викриття та своєчасно переїхав до Белфаста, де потрапив до рук імпресаріо, який розорився, і той узявся підготувати з нього професійного боксера. Незважаючи на низькопробність закладу, дисципліна в спортивному клубі була жорстокою. Клуб більше нагадував в'язницю, і тепер, коли у жилах Гранта в черговий раз

закипала кров, йому не залишалося нічого іншого, як ледь не до напівсмерті відлупцювати своїх спаринг-партнерів. Опісля двох випадків, як його силою відтягували від супротивників на ринзі, тільки перемога в чемпіонаті врятувала Гранта від того, щоб імпресаріо не показав йому на двері.

Грант виграв чемпіонат у 1945 році на свій вісімнадцятий день народження, і його відразу ж покликали на військову службу. Він став шофером Королівського корпусу зв'язку[11]. Тренувальний період в Англії прочистив мозок і принаймні зробив Гранта набагато обережнішим щодо тих самих «відчуттів». Тепер на повний місяць він напивався до безпам'яті. У такі дні брав зі собою пляшку віскі й ховався в лісах на околиці Олдершота[12], випивав її залпом і холоднокровно спостерігав за реакцією організму, допоки не наставало забуття. На ранок, ледь тримаючись на ногах, він повертався до частини, наполовину задоволений, проте безпечний для довколишніх. Якщо вартовий його ловив, Доновану загрожувала лише гауптвахта, оскільки командир підрозділу не бажав робити того нещасним перед двобоями армійського чемпіонату.

Потім раптово транспортний дивізіон, в якому служив Грант, поспіхом перекинули до Берліна, саме коли росіяни закрили кордон[13]. Грант скучив за боями на ринзі, проте постійне відчуття небезпеки, що витало у повітрі, зробило його ще обережнішим та спритним. Він продовжував напиватися на повний місяць, однак решту часу спостерігав та розробляв план. Йому подобалося те, що він чув про росіян, подобались їхня жорстокість, зневага до людського життя, віроломність — і врешті-решт Грант вирішив перейти на їхній бік. Але як це зробити?

І що він може запропонувати? Чого вони потребують?

Усе вирішив чемпіонат БАНР[14]. Чисто випадково фінал відбувався у день повного місяця. Грант, який бився від Королівських зв'язкових, отримав попередження за притримання та удари нижче пояса, і був дискваліфікований у третьому раунді за нечесну гру. Коли він пішов з рингу, весь стадіон свистів та улюлюкав, а гучніше усіх — солдати його підрозділу. На ранок командир викликав Гранта до себе й холодно сповістив, що він зганьбив честь Королівських зв'язкових і його буде відіслано до Англії, тільки-но прибуде поповнення. Товариші-водії

усіляко ігнорували його, й оскільки жоден не хотів більше з ним їздити, Донована перевели до підрозділу мотоциклістів-кур'єрів.

Такий перевід якомога краще відповідав планам Гранта. Він перечекав кілька днів, а потім, одного вечора, отримавши вихідні документи з управління Військової розвідки на Райхканцлерплатц[15], поїхав навпростець до радянського сектору, почекав біля шлагбауму на британському боці, поки той відкриють для проїзду таксі, а тоді на швидкості сорок миль на годину промчав крізь отвір і на російському боці загальмував коло прикордонного бункера.

Його грубо стягнули з мотоцикла і привели до вартівні. Офіцер з кам'яним обличчям запитав, чого йому треба.

— Я розмовлятиму тільки з начальником радянської Секретної служби, — спокійно відповів Грант.

Офіцер холодно поглянув на нього і сказав щось російською. Вартові, які привели його до приміщення, тепер почали тягти перебіжчика на вулицю. Грант легко розкидав солдатів. Хтось наставив на нього автомат.

Грант заговорив повільно та чітко:

— У мене є секретні документи. Вони в сумці на мотоциклі. — Раптом йому спала блискуча ідея. — Якщо ви негайно не відвезете мене до вашої Секретної служби, у вас будуть неприємності.

Офіцер щось сказав солдатам, і ті відступили.

— У нас нема ніякої Секретної служби, — зі сильним акцентом мовив офіцер. — Сідайте й заповнюйте цю форму.

Грант сів за стіл і почав заповнювати довжезну анкету, яку видавали усім охочим потрапити до східного сектору — ім'я, адреса, мета візиту та інше. А тим часом офіцер кудись зателефонував та ввічливо й коротко з кимось поспілкувався.

Коли Грант закінчив заповнювати анкету, до приміщення увійшли двоє унтер-офіцерів у брудно-зелених кашкетах та із зеленими відзнаками на уніформах кольору хакі. Офіцер прикордонної служби, навіть не заглянувши в анкету, простягнув її прибульцям, сержанти вивели Гранта і разом з мотоциклом завантажили в кузов автофургона. Двері зачинили. Після чверті години швидкої їзди фургон зупинився, і коли Грант вийшов, то побачив, що перебуває у внутрішньому дворикові величезної новобудови. Його провели

всередину, підняли на ліфті й залишили самого в комірці без вікон. Із меблів тут була тільки залізна лавка. Через годину, яка знадобилась, як вирішив Грант, на ознайомлення зі секретними паперами, його провели до комфортабельного кабінету, в якому за письмовим столом сидів офіцер із трьома рядами орденських колодок на грудях та золотими нашивками полковника.

На порожньому столі стояла ваза з трояндами.

Десять років по тому, дивлячись в ілюмінатор літака на широкий розсип вогнів за двадцять тисяч футів унизу, який був, найімовірніше, Харковом, Грант невесело посміхнувся своєму відображенню в плексигласі.

Троянди. З тієї першої зустрічі троянди постійно супроводжували його. Троянди, троянди, суцільні троянди.

КУРСИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

— Отже, ви бажаєте працювати в Радянському Союзі, містере Грант?

За пів години цей допит до чортиків набрид полковникові МДБ. Він зрозумів, що витягнув з неприємного англійського солдата усю можливу інформацію, котра становила хоч якийсь інтерес. Залишилося сказати кілька ввічливих фраз щодо безцінних паперів, які виявились у його поштарській сумці, й тоді можна відіслати перебіжчика назад до камери, а згодом — до Воркути чи будь-якого іншого трудового табору.

— Так, я бажаю у вас працювати.

— А що ви вмієте робити, містере Грант? У нас достатньо некваліфікованої робочої сили. Нам не потрібні шофери-далекобійники, — полковник хмикнув, — а якщо йдеться про бокс, то у нас багатенько чудових спортсменів, і навіть два потенційних олімпійських чемпіони, якщо вже зайшла мова.

— Я — експерт по вбивствах. Мені подобається вбивати, і я роблю це дуже добре.

Полковник побачив, як у блідо-блакитних очах англійця під білястими віями на мить спалахнули червоні іскорки. Він зрозумів, що хлопець каже правду. Англієць не тільки неприємний, а ще й

божевільний. Полковник холодно дивився на Гранта, міркуючи, а чи варто витрачати на нього харчі у Воркуті. Може, простіше пристрелити? Чи повернути до британського сектору, і хай його люди самі вирішують, що з ним робити?

— Бачу, ви мені не вірите, — нетерпляче мовив Грант. Напевне, він потрапив не до тієї людини чи не до потрібного підрозділу. — Хто тут у вас виконує брудну роботу? — Донован був упевнений, що у росіян має бути команда, яка займається «мокрими» справами. Усі так казали. — Дайте мені з ними побалакати. Я вб'ю, кого накажуть. Будь-кого. Будь-коли.

Полковник спідлоба розглядав англійця. Може, краще все-таки доповісти про цього навіженого?

— Чекайте тут, — він підвівся і вийшов з кімнати, залишивши відчиненими двері, в яких одразу постав вартовий, рука на пістолеті.

Полковник зайшов до сусіднього кабінету. Той був порожнім, за винятком столу з трьома телефонами. Він підняв слухавку прямого зв'язку з Москвою. Коли військовий оператор відповів, що Москва на дроті, полковник промовив лише одне слово «СМЕРШ», а коли з'єднали зі СМЕРШем, попросив начальника оперативного відділу.

Через десять хвилин поклав слухавку. Яка удача! Яке просте та конструктивне розв'язання проблеми! Якщо англієць досягне мети — чудово. Якщо провалиться — це все одно завдасть клопоту західному секторові, особливо британцям, оскільки Грант — їхня людина, а також німцям, оскільки спроба, навіть невдала, налякає їхніх шпигунів. Та ще й американцям дістанеться, бо саме від них група Баумгартена отримує фінансування, і тепер вони вирішать, що група розкрита. Задоволений, полковник повернувся до кабінету і сів за стіл напроти Гранта.

— Ви насправді готові на нас попрацювати?

— Звісно, готовий.

— У вас добра пам'ять?

— Так.

— У британському секторі є такий собі доктор Баумгартен. Мешкає за адресою Курфюрстендам, 22, квар-тира 5. Знаєте, де це?

— Знаю.

— Сьогодні увечері вас із мотоциклом доставлять до британського сектору. Номерні знаки змінять. Ваші люди будуть вас розшукувати. Ми вам дамо конверт з приміткою «доставити особисто» доктору Баумгартенові.

У формі та з таким конвертом ви не матимете проблем. Скажете, що послання настільки важливе, що вам доручено передати його без свідків. А тоді ви його вб'єте. — Полковник зробив паузу і запитально поглянув на Гранта. — Зрозуміло?

— Так, — флегматично відповів Грант. — Якщо все пройде нормально, я можу сподіватися на інші завдання такого роду?

— Цілком можливо, — байдуже відізвався полковник, — проте спочатку маєте показати, на що здатні. Після виконання завдання, коли повернетеся до радянського сектору, спитайте полковника Бориса. — Він закалатав дзвоником, і до кабінету зайшов чоловік у цивільному. Полковник повернувся до Гранта. — Зараз вас нагодують, потім забезпечать конвертом та видадуть ніж — гострий, американського виробництва. Чудова зброя. Бажаю успіху.

Полковник потягнувся, узяв із вази троянду і вдихнув її аромат.

Грант підвівся.

— Дякую, сер, — вдячно мовив.

Полковник нічого не відповів і навіть не відірвав погляду від троянди, коли Грант пішов слідом за чоловіком у цивільному.

Літак мчав над центральною частиною Росії. Позаду на сході лишилися палахкотливі доменні печі Сталіно[16], на заході промайнула сріблява смужка Дніпра, де, біля Дніпропетровська, ріка розгалужувалася. Море вогнів біля Харкова позначило кордон України, далі промайнули значно менші вогні Курська. Тепер Грант уже знав, що незаймана чорнота, котра розкинулася внизу, ховає простори центральних степів, де в темряві колосяться мільйони тонн російської пшениці. Оаз світла тепер не буде аж до самої Москви, і це означало, що наступні триста миль вони покриють приблизно за годину.

Тепер Грант знав про Росію набагато більше. Після блискавичного та чистого вбивства важливого західнонімецького шпигуна, яке мало широкий розголос, він прошмигнув через кордон і якимось дивом дістався «полковника Бориса». Його відразу перевдягнули у цивільне,

натягнули на голову льотний шолом, щоби приховати біляве волосся, і заштовхнули у порожній літак до Москви.

Далі потягнувся рік майже ув'язнення, протягом якого Грант підтримував себе у належній фізичній формі та вчив російську, поки люди довкола змінювалися. Його допитували, оглядали лікарі, до нього підсаджували стукачів. А радянські шпигуни в Англії та Північній Ірландії з превеликим трудом розслідували його минуле.

Через рік Грант був визнаний абсолютно благонадійним, наскільки це взагалі можливо для іноземця в Радянському Союзі. Шпигуни повністю підтвердили його історію. Англійські й американські «стукачі» повідомляли, що Донована абсолютно не цікавлять ані політика, ні соціальний устрій будь-якої країни, а лікарі та психіатри зійшлися на думці, що пацієнт страждає на прогресуючий маніакально-депресивний психоз, гострі періоди якого збігаються із повним місяцем. Вони також додали, що Грант схильний до нарцисизму, абсолютно асексуальний, і його здатність терпіти біль надзвичайно висока. Якщо відкинути психічні відхилення, фізичний стан пацієнта пречудовий, хоча й, незважаючи на природну хитрість, розумові здібності безнадійно низькі. Усі зійшлися на думці, що Грант становить загрозу для суспільства і потребує ізоляції.

Коли особову справу Гранта поклали на стіл начальника кадрів МДБ, той був уже готовий накласти резолюцію «Стратити», але раптом спала геніальна думка.

В СРСР відбувалося багато вбивств, і не тому що середньостатистичний росіянин був таким жорстоким, хоча деякі з націй, котрі населяють країну, належать до найкровожерливіших у світі, — а через політичну доцільність. Люди, які виступають проти держави, є її ворогами, а для ворогів тут місця нема. Країні багато чого треба досягти, то якщо вони становлять перешкоду, її треба прибрати. У державі з населенням двісті мільйонів можна вбити кілька десятків тисяч, і майже ніхто цього не помітить. Якщо, як трапилося під час двох найбільших чисток, треба за рік стратити мільйон людей, це навряд чи стане непідйомною втратою. Проблему становила радше нестача виконавців. У екзекуторів надто коротке «життя». Вони втомлюються і втрачають інтерес. Після десяти, двадцяти, ста страт людська істота, якою б ницою не була, заражається — можливо, це

трапляється через процес ототожнювання себе зі смертю — вірусом смерті, який, подібно до раку, проникає в тіло та пожирає ізсередини. Їх охоплює меланхолія й апатія, вони починають пиячити, а це відбивається на моці руки та пильності зору. Коли начальство помічає такі симптоми, не лишається нічого іншого, як стратити одного екзекутора і шукати іншого.

Начальник кадрів МДБ був обізнаний з цією проблемою і перебував у постійному пошукові не тільки витончених убивць, а й пересічних катів. А тут нарешті перед ним лежала особова справа людини, яка, здавалося, була експертом в обох видах страт, до того ж віддана такому ремеслу і, якщо лікарі не помиляються, просто створена природою для цієї роботи.

Начальник кадрів написав категоричну супроводжувальну записку, зробив примітку «СМЕРШ — Другий відділ», приклав її до досьє Гранта і кинув у лоток «вихідна документація».

Другий відділ СМЕРШу — оперативний — прийняв тіло Донована Гранта, змінив його ім'я на Гранітський і записав до своїх лав.

Наступні два роки стали найважчими у житті Гранта. Довелося повернутися до школи, порівняно з якою стара школа зі щербатими партами під іржавим дахом, запахом спітнілих хлопчиків та деркотінням сонних мух здалася просто раєм. У цій розвідшколі для іноземців на околиці Ленінграда, в яку напхом напхали німців, чехів, поляків, китайців та негрів — усі зі серйозними обличчями та ручками напоготові — він продирався крізь науки, котрі були для нього чистою тарабарщиною.

Він прослухав курс «Загальної політичної науки», що охоплювала історію світового робітничого руху, історію комуністичної партії, проблеми взаємодії продуктивних сил та виробничих відносин, а також учення Маркса, Леніна й Сталіна, зі силою-силенною дивних прізвищ, які він ледь міг вимовити. Їм читали лекції з класової боротьби, природи капіталізму й фашизму; цілі тижні були витрачені на вивчення тактики агітації і пропаганди, тижні — на розв'язання проблем нацменшин, колоніальних народів, негрів та євреїв. У кінці кожного місяця вони складали заліки, під час яких Грант писав таку безграмотну нісенітницю, прикрашеною напівзабутими фактами англійської історії, безнадійно спотвореними комуністичними

лозунгами, що незмінно отримував назад свої твори перекресленими хрест-навхрест, а одного разу викладач пошматував його роботу перед усіма слухачами.

Але Грант терпів, і коли нарешті почалося вивчення технічних предметів, він проявив неабиякі здібності. Швидко збагнув основи шифрування та кодування, бо це було цікаво. Донован легко второпав особливості засобів зв'язку, а також прийоми вербовки, мистецтво скидання «хвоста», організації кур'єрської служби, улаштування закладок. Він отримав відмінні оцінки з польової роботи, коли під час практичного завдання студентам наказали спланувати та провести операції з усунення умовного супротивника в Ленінграді й області. Нарешті, коли дійшло до перевірки на пильність, прихованість, утаємничення, безпеку, холоднокровність, сміливість та розсудливість, Грант отримав найвищі бали серед усіх студентів школи.

Після закінчення навчального року його досьє повернули до СМЕРШу з характеристикою «Політична цінність — нуль, операційні здібності — відмінно». Саме такого оперативника Другий відділ і потребував.

Наступний рік він провів у школі з організації терактів та диверсійної роботи в Кучино, неподалік від Москви. Серед сотень російських студентів у школі було лише три іноземці. Грант тріумфально витримав підготовку з дзюдо, боксу, легкої атлетики, фотографії і радіозв'язку, якою керував славетний полковник Аркадій Фотоєв — батько сучасного радянського шпигунства, а в стрільбі його наставником був підполковник Миколай Годловський — чемпіон СРСР зі стрільби з гвинтівки.

Двічі протягом року за Грантом, без попередження, в ніч на повний місяць приїжджав автомобіль МДБ і відвозив до однієї з московських в'язниць. Там йому, в чорному капюшоні на голові, дозволяли виконувати смертні вироки за допомогою мотузки, сокири, вогнепальної зброї. Перед, під час та після завершення екзекуцій у нього знімали електрокардіограму, вимірювали кров'яний тиск та проводили різноманітні інші медичні тести, хоча їхня мета та результати залишилися для Гранта невідомими.

Одним словом, для нього то був гарний рік, і він не без підстав уважав, що ним також були задоволені.

У 1949-му та 1950-му роках Гранту почали довіряти проводити другорядні операції з мобільними групами чи, як їх іще називали, — аванпостами — в країнах-сателітах. Здебільшого то були акції залякування — побиття або вбивства російських шпигунів та співробітників розвідки, на яких упала підозра у зраді чи в нелояльності. Грант виконував свої обов'язки сумлінно, точно та холоднокровно, ні в чому не відхиляючись від отриманих інструкцій та не виказуючи жодних слабкостей — душевних чи фізичних. Можливо, у дні повного місяця події розвивалися б за іншим сценарієм, особливо, коли операція потребувала самостійного виконання, проте його начальство, розуміючи, що він може вийти з-під контролю, призначало для таких акцій безпечні дати. А на повню йому давали насолодитися стратами у в'язниці — як заохочення за успішне виконання завдань.

У 1951-му та 1952-му роках корисність Гранта була визнана на офіційному рівні. Як нагороду за відмінно виконану роботу, зокрема у східному секторі Берліна, йому надали радянське громадянство та підняли платню до п'яти тисяч рублів на місяць у 1953-му. Того ж року йому надали звання майора, а пенсійний стаж почали рахувати від дня першої зустрічі з «полковником Борисом». Окрім того, йому виділили в користування віллу в Криму. До нього прикріпили двох охоронців, частково для захисту, частково — щоб запобігти «самодіяльності», як на жаргоні МДБ називалася його манія. Раз на місяць його доставляли до найближчої в'язниці, де дозволяли здійснювати стільки страт, скільки приречених на той час там перебувало.

Друзів у Гранта не було із зрозумілих причин. Його ненавиділи, зневажали й заздрили всі, з ким доводилося контактувати. Він не мав навіть знайомих товаришів по службі — тих, хто у вузькому та ретельно відібраному колі радянського чиновництва заміняє друзів. Проте, якщо він це й помічав, то не надавав такому значення. Його цікавили тільки жертви, а решту життя проводив наодинці з думками.

Ну й звісно — у Гранта був СМЕРШ. А в Радянському Союзі тим, хто мав на своєму боці СМЕРШ, уже не доводилося перейматися друзями чи взагалі ще чимось, окрім чорних крил цієї організації над своєю головою.

Грант міркував щодо стосунків з роботодавцями, коли літак почав знижуватися, спіймавши промінь радара аеропорту в Тушино, на південь від червоної заграви вогнів над Москвою.

У професійній діяльності він досягнув вершини, став головним екзекутором СМЕРШу, а, отже, усього Радянського Союзу. Куди його спрямують далі? Підвищать у званні? Дадуть більше грошей? Нові золоті цяцьки? Чи доручать цікавіші завдання? Навчать чомусь новому?

Насправді йому більше не було чого прагнути. Хіба що, можливо, в якійсь іншій країні існує якась інша людина, про яку він ніколи не чув і яка може посягнути на його безумовне лідерство.

ВОЛОДАРІ СМЕРТІ

СМЕРШ — державна терористична організація Радянського Союзу. Вона проводить операції всередині країни та за її межами, і за станом на 1955-й рік у її лавах перебувало в цілому сорок тисяч чоловіків та жінок. СМЕРШ — це скорочення від «СМЕРть Шпигунам». Цю назву використовують лише всередині самої організації і радянські чиновники. Жоден радянський громадянин у здоровому глузді не дозволить собі промовити це слово вголос.

Штаб-квартира СМЕРШу розміщена у величезному потворному новому будинку на вулиці Сретенка. Коли перехожі минають номер тринадцять на цій широкій, похмурій вулиці, то опускають очі, поспішаючи подалі від двох вартових з автоматами, які стоять по обидва боки великих, оббитих залізом дверей. Якщо вчасно пригадують, де перебувають, то заздалегідь переходять на інший бік вулиці.

Управління СМЕРШу — на другому поверсі. Найважливіша тут кімната — величезна світла зала, пофарбована в ясно-оливковий колір, в який фарбують адміністративні приміщення в усьому світі. Навпроти звуконепроникних дверей — два величезні вікна, що виходять у внутрішній дворик задньої частини будинку. Підлога в кімнаті застелена барвистим східним килимом вищої якості. Ліворуч у

дальньому кінці кабінету — масивний дубовий письмовий стіл. Стільниця вкрита червоним оксамитом під товстим склом.

На лівому боці стола — два лотки для вхідних та вихідних паперів, на правому — чотири телефонні апарати.

Від середини письмового стола, утворюючи величезну літеру «Т», простягнувся навскоси кімнати довжезний стіл для нарад. По обидва боки розставлені вісім стільців з прямими спинками, обтягнутих червоною шкірою. Сам стіл також укритий червоним оксамитом, хоча й без захисного скла. На столі — попільнички і дві кришталеві карафи з водою та склянками.

Чотири великі картини в позолочених рамах прикрашають стіни. У 1955-му році то були портрети Сталіна — над дверима, Леніна — між двома вікнами, а на стінах, обличчями один до одного — портрет Булганіна[17], що тринадцятого січня 1954 року змінив портрет Берії[18], та портрет генерала армії Івана Олександровича Сєрова[19] — голови Комітету держбезпеки[20].

Ліворуч біля стіни під портретом Булганіна на красивому бюро з полірованого дуба стояв величезний телевізор. У ньому був захований магнітофон, який вмикали дистанційно, зі столу. Мікрофони магнітофона були розставлені на всій поверхні стола для нарад, а дроти заведені у його ніжки. Поруч з телевізором — двері до особистого туалету та душової, а також до невеличкого кінозалу.

Під портретом генерала Сєрова стояла книжкова шафа, на верхніх полицях якої були твори Маркса, Енгельса, Леніна і Сталіна, а нижче — в зоні доступу — книги багатьма мовами зі шпигунства, контррозвідки, методів поліцейської роботи та кримінології. Поруч із шафою біля стіни стояв довгий вузький стіл з розкладеними альбомами у шкіряних обкладинках з датами, витисненими золотом. Альбоми містили фото радянських громадян та іноземців, яких ліквідував СМЕРШ.

Коли о пів на дванадцяту ночі літак із Грантом на борту заходив на посадку в аеропорту Тушино, міцно збитий чоловік зі суворим обличчям років п’ятдесяти стояв біля цього стола і гортав альбом з цифрами 1954 на обкладинці.

Начальник СМЕРШу, генерал-полковник Грубозабойщиков, якого в конторі називали «Г», був одягнений в акуратний кітель кольору хакі з

коміром-стійкою
і темно-синє кавалерійське галіфе з двома тонкими червоними смужками на боках. Галіфе було заправлене у високі кавалерійські чоботи з м'якої, до блиску начищеної шкіри. На грудях кітеля красувалися три ряди орденських колодок із двома орденами Леніна[21], орденом Суворова[22], орденом Олександра Невського[23], орденом Червоного Прапора[24], двома орденами Червоної Зірки[25], медалями «За двадцять років бездоганної служби», «За оборону Москви» та медаллю «За взяття Берліна». На додачу до вітчизняних нагород він мав рожеву із сірим стрічку командора Ордена Британської Імперії та бордову з білими смужками — американську медаль «За заслуги». Над рядами орденських колодок сяяла золота зірка Героя Радянського Союзу[26].

Обличчя генерала було суворим та пронизливим. Під карими, трохи на викоті очима, що сяяли, немов глянсуваті камінці під густими чорними бровами, — обвислі мішки. Голова була начисто поголена, а туго натягнута біла шкіра блищала під світлом центральної люстри. Широкий рот та щільно стиснуті губи над гострим підборіддям, що видавалось уперед, свідчили про важкий, непоступливий і авторитарний характер.

Один з телефонів на столі тихенько задзеленчав. Генерал чіткою, впевненою ходою наблизився до свого крісла з високою спинкою, сів за стіл і підняв слухавку апарата з літерами «ВЧ», написаними білим. Літери означали «високочастотний» зв'язок, і тільки п'ятдесят вищих чиновників, а також усі міністри та деякі керівники відділів мали доступ до такого державного зв'язку, який обслуговували офіцери держбезпеки через кремлівський комутатор. Вони не мали змоги прослуховувати розмови, хоча кожне слово, промовлене по такій лінії, автоматично записувалося.

— Слухаю.

— Сєров біля апарата. Яких заходів ви ужили після ранкового засідання Президії?

— Товаришу генерал, у мене зараз призначена зустріч з РУМЗС[27], ГРУ[28] і, звісно, МДБ[29]. Після наради, якщо план дій буде затверджено, зустрінуся з начальником оперативного відділу і начальником відділу планування. Передбачаючи, що план ліквідації буде схвалено, я вже віддав наказ доставити необхідного оперативника до Москви. Цього

разу сам проконтролюю всю операцію. Нам не треба повторення справи Хохлова.

— У жодному разі, чорт забирай! Зателефонуйте мені після наради. Зранку я маю доповісти Президії стосовно запропонованих заходів.

— Слухаюся, товаришу генерал.

Генерал Г. поклав слухавку і натиснув кнопку дзвінка під столом. Одночасно увімкнув магнітофон. Увійшов ад'ютант — капітан МДБ.

— Усі зібралися?

— Так точно, товаришу генерал.

— Запросіть.

Через кілька хвилин шість чоловіків, п'ятеро з них — у формі, пройшли крізь двері та розсілися. Хазяїн кабінету ледь ушанував їх кивком голови. Троє були старшими офіцерами, начальниками відділів, кожен прийшов з ад'ютантом. У Радянському Союзі на такі наради поодинці не приходять. Заради власної безпеки, а також в інтересах управління треба неодмінно брати зі собою свідка, щоб на всяк випадок мати незалежну версію наради, а головне — підтвердити, про що саме було домовлено. Це особливо важливо у випадку подальшого розслідування. На такого роду нарадах нотаток не роблять, а прийняті рішення доводять до відома усно.

На дальньому кінці столу сів генерал-лейтенант Славін, голова ГРУ, військової розвідки Генштабу армії, з повним полковником поруч. Напроти розмістився генерал-лейтенант Воздвиженський з РУМЗСу, розвідуправління МЗС, із чоловіком середнього віку в цивільному. А спиною до дверей сидів полковник держбезпеки Микитин — голова розвідки МДБ — у супроводі майора.

— Добрий вечір, товариші.

У відповідь почулося ввічливе шепотіння трьох старших офіцерів. Кожний із них знав, проте думав, що це відомо тільки йому, що розмови в цьому кабінеті записують, тому кожен, не сповістивши ад'ютантів, прийняв рішення говорити якомога менше, і лише те, чого потребуватимуть інтереси держави.

— Можете курити, — генерал Г. витягнув сигарету з пачки «Moskwa–Volga»[30], яку підпалив американською запальничкою «зіппо». Присутні за столом заклацали своїми запальничками. Генерал Г. стиснув довгий паперовий мундштук сигарети так, що той став пласким,

і встромив у рот. Потім заговорив, радше, зашипів короткими рубленими фразами, не виймаючи цигарки з рота.

— Товариші, я зібрав вас за дорученням генерала Сєрова. Товариш генерал від імені й за дорученням Президії наказав мені повідомити вас про справу державного значення. Ми маємо обговорити та розробити план дій для здійснення цього рішення. Напрацювати план необхідно якомога швидше, оскільки він надзвичайно важливий для безпеки держави. Звісно, треба продумати його до дрібниць.

Генерал Г. зробив паузу, щоби присутні усвідомили значущість сказаного. Він обвів поглядом обличчя трьох старших офіцерів. Жоден не відвів очей. Внутрішньо ці люди, наділені необмеженою владою, були стурбовані. Зараз вони немов дивились у піч крематорію. Мали дізнатись якусь державну таємницю, знання котрої, можливо, матиме для них дуже небезпечні наслідки. Сидячи в цьому затишному кабінеті, вони відчували, що на них спадає моторошне відлуння того, що уособлює найвищу владу в Радянському Союзі, — Президії Верховної Ради.

Попіл догорілої сигарети впав на кітель генерала Г. Він струсив його, а недопалок кинув у корзину для секретних паперів, що стояла біля столу. Відразу ж запалив іншу сигарету і продовжив:

— Ми маємо надати рекомендації стосовно демонстративного терористичного акту на ворожій території, який треба здійснити впродовж наступних трьох місяців.

Шість пар безпристрасних очей пильно дивилися на голову СМЕРШу, очікуючи роз'яснень.

— Товариші! — генерал Г. відкинувся в кріслі, й у його голосі забриніли менторські нотки. — Міжнародна політика СРСР увійшла в нову фазу. Раніше це була «жорстка» політика, політика (тут він дозволив собі жартівливу алюзію на ім'я Сталіна) сталі. Ця політика, якою б ефективною вона не була, сприяла посиленню напруженості у відносинах із Заходом, особливо з Америкою. А, як відомо, американці — народ непередбачуваний. До того ж вони істеричні. Дані нашої розвідки свідчать про те, що ми підштовхуємо США до тієї межі, коли вони стануть готовими здійснити по СРСР атомний удар без оголошення війни. Ви всі ознайомлені з доповідями наших агентів і розумієте, що загроза — серйозна. Нам ця війна не потрібна. А якщо

вона неминуча, ми самі виберемо час, коли її розпочати. Деякі впливові американці, зокрема група адмірала Редфорда у Пентагоні, використовують нашу «жорстку» політику для розпалювання в суспільстві войовничих настроїв. Отже, було вирішено, що настав час скоригувати наші методи, одначе тримати порох сухим. Була запропонована доктрина чергування «жорстких» та «помірних» методів. Женева[31] стала початком такої політики. Там ми погодилися на поступки. Китай погрожує Цзіньменю[32] і Матсу. Тут ми зайняли «жорстку» позицію. Відкриваємо наші кордони для журналістів, акторів та інших людей мистецтва, хоча й розуміємо, що багато з них насправді — шпигуни. Керівники нашої держави посміхаються і жартують на дипломатичних зустрічах у Кремлі. А під час загальних розваг ми підриваємо найпотужнішу атомну бомбу в історії[33]. Товариші Булганін, Хрущов та генерал Сєров (генерал
Г. навмисно вимовив ці прізвища, щоб вони залишилися на плівці) здійснили поїздки до Індії і в країни Сходу[34], де ненавидять англійців. Після повернення вони запросили до себе посла Великої Британії, щоб обговорити майбутній дружній візит до Лондона. І так далі — то пряник, то батіг. Захід розгублений. Напруга спадає, а раніше вона б лише підсилювалася. Реакція нашого ворога незграбна, він дезорієнтований. Тим часом пересічні люди розказують анекдоти, радіють футбольним перемогам та пускають слину від радощів, коли ми звільняємо кількох військовополонених, яких не бажаємо більше годувати.

На обличчях сидячих за столом з'явилися посмішки. Справді мудра політика. Здорово ми дуримо Захід.

— Водночас, — продовжив генерал Г., задоволений справленим враженням, — де тільки можна, ми потроху просуваємося вперед — революція в Марокко[35], поставки зброї до Єгипту[36], дружба з Югославією, заворушення на Кіпрі[37] та в Туреччині, страйки в Англії, зміцнення наших позицій у Франції — одним словом, у світі нема країни, де би не поширився наш вплив.

Генерал Г. спостерігав, як хтиво спалахнули очі присутніх. Вони потроху розслабилися. Пора проявити твердість. Пора відчути особливості нової політики на власній шкурі. Розвідка також має

зробити внесок у велику міжнародну гру і почати грати за новими правилами. Генерал Г. нахилився вперед і стиснув праву руку в кулак.

— Але, товариші, — почав м'яким тоном, — хто припускається помилок у здійсненні політики партії та уряду? Хто виказував м'якотілість у той час, коли ситуація вимагає від нас твердості? Хто зазнає поразок, коли усі інші міністерства святкують перемогу? Хто через дурні промахи змушує Радянський Союз виглядати безглуздо в очах усього світу? Скажіть, хто?

Його голос ледь не зірвався на крик. Генерал Г. подумав, що йому вдалося сповна донести звинувачення Президії. Тепер, коли Сєров прослухає запис, буде, безперечно, задоволений.

Він окинув поглядом бліді, спотворені обличчя за столом. Відтак стукнув кулаком по стільниці.

— Це — апарат розвідки Радянського Союзу, товариші, — голос перейшов на лютий рев. — Ми з вами, товариші, виявилися тими неробами, саботажниками і зрадниками! Це ми з вами гальмуємо Радянський Союз на шляху до славетної перемоги комунізму. Ми з вами, товариші! — він обвів рукою присутніх. — Усі ми! — голос генерала повернувся до нормального, поміркованого. — Згадаймо, товариші, події останніх років. Sookin Sin (він дозволив собі цей селянський вираз). Спочатку ми втратили Гузенка[38], а разом з ним — усю нашу канадську мережу, потім утратили цього вченого Фукса[39], далі удару зазнала наша американська резидентура, ми втрачаємо таких людей, як Токаєв[40], потім розгорається скандал з Хохловим[41], який завдав нищівної шкоди нашій країні. Нарешті, на бік ворога в Австралії перейшли Петров із дружиною — більшого провалу ми не зазнавали[42]. Цей список можна продовжувати — провал за провалом, і будь я проклятий, якщо згадав хоча б половину!

Генерал Г. перевів дух і продовжив уже м'яким тоном:

— Товариші, маю вас попередити: якщо ми сьогодні не розробимо план дій, який вкриє славою наші розвідвідомства, і якнайкраще його не виконаємо, нас чекають серйозні неприємності. Нам потрібен тільки успіх.

Генерал Г. підшукував кінцеву фразу, якою можна було б передати загрозу без уточнення. Нарешті знайшов.

— Інакше, — він зробив паузу і з награною м'якістю та опустивши очі, тихо додав: — це викличе незадоволення.

КОНСПІРАЦІЯ

Moujiki відчули knout. Генерал Г. надав їм кілька хвилин зализати рани та очуняти від потрясіння, викликаного невеселою перспективою покарання за велінням найвищих осіб.

Ніхто не насмілився сказати ні слова задля виправдання. Ніхто не став захищати своє управління й аргументувати численними перемогами радянської розвідки, які набагато перевищували помилки. Жоден із присутніх не засумнівався у страшних звинуваченнях начальника СМЕРШу, який певною мірою розділяв їхню вину за провали. Бо цей Наказ надійшов Зі Самого Верху, а генерала Г. просто уповноважили його промовити. Це означало вищий ступінь довіри до нього, було символом прихильності та підвищення. Це означало, що генерал Г., разом із СМЕРШем, піднявся до вищих щаблів ієрархії.

У кінці столу представник Міністерства закордонних справ генерал-лейтенант Воздвиженський з РУМЗСу задумливо спостерігав за кільцями диму, котрі піднімалися з довгої папіроси «Kazbek», згадавши слова Молотова, промовлені у приватній бесіді, що тепер, коли Берія помер, генерал Г. піде далеко. В тому пророцтві не було чогось особливого, подумав Воздвиженський, оскільки Берія ненавидів Г. й усіляко намагався пригальмувати його просування кар'єрними східцями, призначаючи на посади очільників другорядних відділів тогочасного Міністерства державної безпеки своїх людей. Після смерті Сталіна Берія швиденько взагалі розформував те міністерство. Залишившись без посади, генерал Г., виконуючи таємні накази могутнього генерала Сєрова, якого навіть Берія був не спроможний зупинити, зосередив усі зусилля на поваленні Берії.

Сєров — Герой Радянського Союзу, а також ветеран славетних попередників МДБ — Чека[43], ДПУ[44], НКВС[45] та МВС — був у всіх аспектах постаттю крупнішою за Берію. Він безпосередньо стояв за масовими стратами 1930-х років, коли мільйони людей розстріляли, він режисував більшість показових судових процесів у Москві, він

організував кривавий геноцид народів Центрального Кавказу в лютому 1944-го, а також став натхненником масової депортації населення прибалтійських республік та організатором викрадення німецьких учених-атомників і ракетників, за допомогою, власне, яких Росії і вдалося здійснити гігантський технологічний стрибок у післявоєнні роки.

І ось, коли Берія та його поплічники попрощались із життям, генералу Г. в нагороду доручили керувати СМЕРШем. Щодо генерала Івана Сєрова, то він, разом з Булганіним та Хрущовим, тепер керував усією країною. Можливо, настане день, коли тільки він залишиться на верхівці влади. Проте, подумав генерал Воздвиженський, дивлячись через стіл на гладкий, як більярдна куля, череп генерала Г., голова СМЕРШу буде завжди поруч.

Генерал Г. підняв голову, і його пронизливі, на викоті, очі в упор уп'ялись в обличчя генерала Воздвиженського. Той витримав погляд і з певним викликом подивився у відповідь.

«Гідний супротивник, — подумав генерал Г., — треба буде придивитися до нього ближче».

— Товариші! — золоті зуби сяйнули крізь губи, розтягнуті у поблажливій посмішці хазяїна. — Не будемо впадати у відчай. Навіть на найвище дерево знайдеться сокира. Ми з вами ніколи не вважали свої відомства ідеальними й не вартими критики. Те, що мені доручили переказати, не стало для вас несподіванкою. Отже, треба засукати рукави і братися до роботи.

Цього разу ніхто за столом не посміхнувся у відповідь, проте генерал Г. такої реакції і не очікував. Запаливши сигарету, він продовжив:

— Я відповів, що ми невідкладно запропонуємо план здійснення терористичного акту і що один з наших департаментів, а в мене нема сумнівів, що цю справу доручать мені, візьметься за його реалізацію.

Присутні за столом полегшено зітхнули. Принаймні відповідальність за операцію лягає на СМЕРШ. Приємна новина!

— Одначе вибір цілі — справа непроста, і відповідальність за правильний її вибір ляже на усіх нас.

М'яко — жорстко, жорстко — м'яко. Тепер м'яч був на боці тих, які засідали.

— Ідеться не про підрив будівлі чи вбивство прем'єр-міністра. Подібні буржуазні витівки нагорі навіть не розглядатимуть. Наша операція має стати делікатною, витонченою і спрямованою у самісіньке серце розвідапарату Заходу. Її мета — завдати суттєвого удару по ворожій розвідці, й хоча пересічна людина про цю операцію не дізнається, вона викличе сум'яття в урядових колах. З іншого боку, операція має спричинити публічний скандал, настільки нищівний, щоб увесь світ глузував з наших ворогів. Звісно, на Заході зрозуміють, що то — робота радянських розвідників, і це добре. Вона стане елементом нашої жорсткої лінії. Ворожі агенти та шпигуни капіталізму також це усвідомлюють, вони заклякнуть у здивуванні від нашої кмітливості й затремтять від страху. Зрадники та потенційні перебіжчики схаменуться. Операція надихне на нові звершення наших власних співробітників. Звісно, ми заперечуватимемо будь-яку причетність до цієї справи, а радянському народові зовсім не обов'язково знати правду.

Генерал Г. знову зробив паузу і ще раз пильно подивився на представника РУМЗСу, який безпристрасно витримав погляд.

— А тепер перейдемо до вибору організації, по якій ми завдамо нашого удару, а потім визначимося з конкретною мішенню. Генерале Воздвиженський, оскільки ви спостерігаєте за діяльністю іноземних спецслужб із, так би мовити, нейтральної позиції (то був натяк на усім відомі суперечності між військовою розвідкою ГРУ та секретною службою МДБ), можливо, окреслите нам загальну картину. Важливо знати вашу думку щодо значущості західних розвідок. Тоді зможемо вибрати з них найнебезпечнішу для нас і саме їй завдати нищівного удару.

Генерал Г. відкинувся на спинку високого крісла, оперся ліктями у підлокітники, поклав на схрещені долоні підборіддя, як учитель, готовий вислухати детальну відповідь учня.

Генерал Воздвиженський не розгубився. Він прослужив у розвідці, здебільшого за кордоном, більше тридцяти років. Починав зі «швейцара» в радянському посольстві у Лондоні ще за часів Литвинова[46], потім працював у ТАРС у Нью-Йорку, звідки його відрядили знову до Лондона у складі Амторгу, радянської торгової організації. Через п'ять років він уже займав посаду військового аташе

у Стокгольмі під керівництвом блискучої дипломатині мадам Коллонтай[47]. Воздвиженський брав участь у підготовці Зорге[48] — славетного радянського шпигуна — перед його відправленням до Токіо. Під час війни став резидентом у Швейцарії, або, на шпигунському жаргоні — «Schmidtland», де допоміг посіяти сім'я надзвичайно успішної, проте трагічно бездарно використаної шпигунської мережі «Люці»[49]. Кілька разів він навіть приїздив до нацистської Німеччини як кур'єр «Червоної капели»[50] і ледь уникнув арешту, коли підпільників почали хапати. Після війни, виконуючи завдання Міністерства закордонних справ, був задіяний в операціях Берджесса і Макліна[51], а також у незліченних інших операціях у країнах Заходу, куди розкинуло свої мацаки це відомство. Воздвиженський був професійним розвідником до кінчиків пальців і мав відповідь на питання генерала щодо супротивників, з якими йому доводилося схрещувати шпаги усе своє життя.

Проте його ад'ютант поруч почувався не так комфортно. Він розгубився, коли РУМЗС змусили відповідати з льоту, без попереднього обговорення у відомстві. Він прочистив голову та нагострив вуха, готовий запам'ятати кожне слово.

— У такій справі, — почав генерал Воздвиженський, ретельно добираючи слова, — не можна уособлювати індивіда з організацією, в якій він працює. Гарні шпигуни є в усіх країнах, проте не завжди найбільші держави мають найкращих агентів. Утримання секретної служби вартує багатенько, і менші країни не можуть дозволити собі скоординовані зусилля багатьох відомств, які призведуть до виникнення якісного розвідапарату, оскільки для цього необхідні спеціалісти з виготовлення фальшивих документів, розвинута радіомережа, багатий архів і апарат аналітиків, які б оцінювали та порівнювали повідомлення агентів. У Норвегії, Голландії, Бельгії і навіть у Португалії є окремі розвідники, спроможні завдати нам клопоту, якби тільки їхнє керівництво приділяло більше уваги повідомленням польових агентів. Та вони цього не роблять. Замість того, щоб передати інформацію нагору, вони її притримують, аби довести свою значущість. Отже, сміливо можемо відкинути менші країни, — тут він зробив паузу і додав: — усі, крім Швеції. Шведи шпигували за нами впродовж сторіч. Стосовно ситуації в

Балтійському регіоні вони завжди мають інформацію точнішу, ніж Фінляндія чи Німеччина. Шведи небезпечні. Було б непогано покласти край їхній діяльності.

— Товариші, — перервав промову генерал Г., — та в них у тій Швеції весь час виникають шпигунські скандали. Ще один погоди не зробить і не приверне увагу світу. Продовжуйте, будь ласка.

— Італію можемо навіть не розглядати, — повів далі генерал Воздвиженський, пропустивши зауваження повз вуха. — Італійці хитрі й активні, але нам не заважають. Вони зацікавлені тільки середземноморським регіоном. Те саме стосується й Іспанії, хіба що варто зазначити, що їхня контррозвідка постійно перешкоджає діяльності компартії. Фашисти схопили немало наших гарних співробітників. Проте операція в Іспанії призведе радше до подальших втрат і мало що дасть. Іспанці ще не дозріли до революції. У Франції маємо агентів практично в усіх їхніх секретних службах, окрім Другого бюро, яке діє кмітливо і становить для нас загрозу. Очолює Друге бюро такий собі Матіс, призначенець Мендес-Франца[52]. Спокуслива мішень, та й у Франції діяти нам було б неважко.

— Хай Франція сама про себе потурбується, — кинув генерал Г.

— З Англією зовсім інша історія. Гадаю, нам усім треба віддати належне Секретній службі, — генерал Воздвиженський знову обвів присутніх поглядом. Скупі кивки з їхнього боку, в тому числі генерала Г., стали знаком згоди. — Англійська розвідка працює бездоганно. Оскільки Англія — держава острівна, це надає їй безперечні переваги, а їхня так звана МІ-5 приймає на роботу людей талановитих і башковитих. Їхня Секретна служба — найкраща. За останні роки вони домоглися значних успіхів. Із ряду операцій ми стикаємося з тим, що вони нас випередили. Їхні розвідники дуже добрі, хоча платять їм небагато, — тисячу чи дві карбованців на місяць, — але усі вони служать віддано. Проте ці люди не користуються пільгами у себе в Англії — ні звільнення від сплати податків, ані спеціальних закритих крамниць, як у нас, де можна купувати дешево. Їхній соціальний статус за кордоном невисокий, і їх дружини змушені зводити кінці з кінцями, немов якісь секретарки. Англійських розвідників рідко нагороджують до виходу на пенсію. Проте ці чоловіки та жінки продовжують виконувати свою небезпечну роботу, незважаючи на

складнощі. Цікавий феномен. Можливо, це вплив приватних шкіл або університетська традиція. Любов до пригод. Однак тільки цим не можна пояснити успіхи англійської розвідки, оскільки конспіратори з англійців, як з лайна куля. — Генерал Воздвиженський схаменувся, щоб його характеристику не сприйняли за надто хвалебну, і поспіхом додав: — Звісно, їхні так звані успіхи ґрунтуються здебільшого на міфах про всесилля Скотланд-Ярду, байках про Шерлока Холмса та Секретну службу. Проте цих джентльменів нам нема чого боятись, а ось розвіяти міф було б непогано.

— А що ви думаєте про американців? — спитав генерал Г., який волів покласти край панегірику британській розвідці. Одного дня той пасаж про приватні школи з університетами ще прозвучить на судовому процесі. «Що далі. — Тепер він заявить, ніби Пентагон сильніший за Кремль, чи що?» — подумав генерал Г.

— В американців найбільша і найрозвинутіша розвідувальна мережа з усіх наших опонентів. Стосовно технічного оснащення, то в таких аспектах, як радіорозвідка, озброєння та обладнання, — вони найкращі. Але не розуміють сутність роботи. Американці бризкали слиною від радощів, коли якийсь балканський пройдисвіт заявив, що, мовляв, у його розпорядженні в Україні є таємна армія. На радощах янкі дали тому грошей купити солдатам чоботи, ну а він поїхав до Парижа й спустив гроші на жінок. Американці вважають, що усі питання можна вирішити за допомогою грошей. А хороші розвідники за гроші не працюють, тільки найгірші йдуть до розвідки, аби поправити фінанси. І таких у американців — хоч греблю гати.

— Але ви не можете заперечити, генерале, що вони домоглися певних успіхів, — улесливо мовив генерал Г. — Може, недооцінюєте їх?

Генерал Воздвиженський знизав плечима.

— Вони приречені на успіх, товаришу генерал. Якщо засадити поле, хоч одна картоплина та й виросте. На мою думку, американці не варті уваги присутніх тут, — голова РУМЗСу відкинувся у кріслі й флегматично потягнувся за пачкою цигарок.

— Що ж, дуже цікаве роз'яснення… — холодно зауважив генерал Г. — А вам, генерале Славін, є що додати?

Начальник ГРУ не мав жодного наміру сперечатися чи ставити під удар Генеральний штаб.

— Я уважно прослухав доповідь генерала Воздвиженського, і мені нічого додати.

Полковник державної безпеки Микитин подумав, що він не дуже ризикує, якщо підкреслить тупість ГРУшників та відсутність у них узагалі будь-яких ідей. До того ж можна зробити свій скромний внесок і надати рекомендації, які, найімовірніше, відповідатимуть думкам присутніх, зокрема — генерала Г. Крім того, полковник Микитин також знав, що, судячи з рекомендацій Президії, радянська секретна служба підтримає його пропозицію.

— Пропоную мішенню для терористичного акту вибрати англійську Секретну службу, — заявив рішучим тоном він. — І хоча довірене мені відомство впритул не бачить у них гідного супротивника, вони кращі за інший непотріб.

Генерала Г. така категоричність неабияк роздратувала, оскільки полковник Микитин мимоволі перехопив ініціативу, а він теж хотів запропонувати провести операцію проти англійців. Сердито постукав по столу запальничкою, щоб відновити своє головування.

— Отже, заперечень нема, товариші офіцери? Терористичний акт проти британської Секретної служби?

Присутні обережно кивнули.

— Усі згодні. Тепер маємо вибрати конкретну кандидатуру в цій організації. Тут нам генерал Воздвиженський розказував про міф, на якому багато в чому ґрунтується так звана міць Секретної служби. Як, на вашу думку, ми зможемо розвіяти той міф і, заодно, підірвати рушійну силу цієї організації? До речі, а хто той міф уособлює? Ви розумієте, що ми не зможемо знищити весь персонал одним махом. Тоді кого? Голову? До речі, хто у них начальник?

Ад'ютант зашепотів полковникові Микитину на вухо. Той вирішив, що на це питання зможе відповісти самостійно.

— Він — адмірал, відомий нам за літерою М. У нас є zapiska на нього, проте дуже мізерна. Він майже не п'є, надто старий для жінок. Широкому загалові невідомий, отже, створити галас довкола його смерті буде складно. До того ж усунути адмірала — завдання непросте. Він зрідка виїжджає за кордон, а застрелити його на вулиці в Лондоні буде грубувато.

— Ви маєте слушність, товаришу полковник, — погодився генерал Г. — Але ми зібралися, щоб визначитися з метою, яка відповідатиме усім нашим вимогам. Невже вони не мають якогось героя, котрим пишаються і чия ганебна кончина викличе загальний смуток? Але ж міфи ґрунтуються на героїчних діяннях та героїчних людях. Невже там нема подібних персон?

За столом запанувала тиша, усі гарячково рились у пам'яті. Імен так багато, не менше й досьє. А скільки операцій стається щодня в різних куточках світу! Хто там є в британській Секретній службі, чиє ім'я на слуху? Хто може стати гідною мішенню?

Тишу, що непристойно затягнулася, порушив полковник Микитин із МДБ.

— Є така людина, — мовив невпевнено. — Такий собі Бонд.

СМЕРТНИЙ ВИРОК

— Y*b**nna mat! — ця нецензурщина була улюбленою лайкою генерала Г. Він з усієї сили ляснув долонею по столу. — Товариші офіцери, звісно, у них є «такий собі Бонд», як ви висловились. — У його голосі почулися саркастичні нотки. — Джеймс Бонд. (Він вимовив «Жеймс».) І жоден з нас, у тому числі я, не спромігся пригадати ім'я цього шпигуна? У нас насправді проблеми з пам'яттю. Нічого дивного, що розвідапарат зазнає критики.

Генерал Воздвиженський вирішив, що настав час захистити себе та свій департамент.

— У світі достатньо ворогів Радянського Союзу, товаришу генерал, — заперечив. — Коли мені потрібні конкретні імена, я звертаюся до Центрального архіву. Звісно, ми знаємо цього Бонда. У минулому він багато разів завдавав нам неприємностей. Однак у мене в голові крутяться імена тих, хто стоїть на нашому шляху саме сьогодні. Я знаюся на футболі, проте не тримаю у пам'яті ім'я кожного іноземного гравця, котрий забиває нам гол.

— Облиште жарти, генерале, — холодно зауважив Г., даючи зрозуміти, що тут не місце для гумору. — Ми обговорюємо серйозне питання. Я першим визнав свій промах, що не пригадав ім'я цього

відомого нам агента. Сподіваюся, полковник Микитин надасть нам більше деталей, але, наскільки я пам'ятаю, цей Бонд у принаймні двох операціях чинив перешкоди СМЕРШу, хоча так сталося ще до того, як мені наказали очолити це відомство. Одного разу то було у Франції, в якомусь місті з казино. Нашу людину звали Ле Шифр. Чудовий функціонер французької компартії, який із дурості потрапив у халепу з грошима. І він би викрутився, якби не той Бонд. Тоді ми спішно скерували свого агента ліквідувати французика. Агент мав би розібратися і з Бондом, але хтось проґавив і не віддав наказ. Далі сталася халепа з тим негром у Гарлемі. Він був одним з найкращих наших іноземних агентів, та ще й із розвиненою конспіративною мережею. Не пам'ятаю деталі, але йшлося про якийсь скарб у Карибському морі. Секретна служба надіслала туди англійця, і він ущент розгромив усю організацію та вбив нашу людину. Ми зазнали тоді величезного провалу. Мій попередник мав би діяти рішучіше проти цього англійського шпигунчика.

— У нас із ним також виникали проблеми, — втрутився у розмову полковник Микитин. — Пам'ятаєте випадок з тим німцем Драксом, товаришу генерал? Справа найвищого рівня секретності, за участю Генштабу. Йшлося про велику політику, і тут ми мали отримати істотну перемогу. Але знову втрутився цей Бонд, і операція провалилася. Німець загинув, а наслідки для держави були настільки серйозними, що владнати їх ледве вдалося.

Генерал Славін з ГРУ відчув, що має сказати щось на захист своєї установи. Запуск ракети готувала армія, отже, невдачу повісили на ГРУ, і Микитину це було чудово відомо. Як повелося здавна, МДБ намагалося в усьому звалити вину на суперника.

— Товаришу полковник, ми неодноразово просили надати нашому відомству змогу розібратися з цим шпигуном, — мовив крижаним тоном Славін. — Одначе жодного разу до нас не прислухалися. Якби це сталося, Бонд би нам більше не заважав.

Обличчя полковника Микитина почервоніло від люті, проте він стримався.

— З усією повагою, товаришу генерал, — у його голосі забриніли нотки сарказму, — але пропозиція ГРУ не була затверджена нагорі. Подальше загострення відносин з Англією було недоречним.

Можливо, ця обставина вислизнула з вашого поля зору. Але якби таке рішення й було б ухвалене, то виконувати його доручили би СМЕРШу.

— Ми таких наказів не отримували, — різко заперечив генерал Г. — Інакше незабарно вжили б відповідних заходів. Той випадок із ракетою стався три роки тому. Може, МДБ надасть свіжішу інформацію?

Полковник Микитин пошепки перекинувся кількома словами з ад'ютантом і повернувся до столу.

— На жаль, у нашому розпорядженні небагато свіжої інформації, товаришу генерал, — мовив він виправдувальним тоном. — Ми вважаємо, що торік Бонд був задіяний в операції з протидії контрабанди діамантів з Африки до Америки, проте ця справа не була спрямована проти нас. Можливо, у його досьє є новіші відомості.

Генерал Г. кивнув та підняв слухавку найближчого до нього телефонного апарата. Усі лінії тут були прямими, і зв'язок здійснювали без виходу на комутатор. Набрав номер.

— Центральний архів? Біля апарата генерал Грубозабойщиков. Досьє на Бонда, англійського шпигуна. Негайно!

Почув у відповідь:

— Буде зроблено, товаришу генерал!

Поклавши слухавку, продовжив:

— Товариші, цей агент становить для нас слушну мішень. Він уособлює неабияку загрозу нашій державі, й тому від його ліквідації виграють усі управління розвідки. Погоджуєтеся?

Присутні кивнули.

— Смерть Бонда завдасть відчутного удару англійській Секретній службі. Проте чи змінить його ліквідація розстановку сил? Чи допоможе це розвіяти міф, про який ми тут товкмачили? Чи насправді цю людину вважають героєм у своїй організації та в країні?

Генерал Воздвиженський вирішив, що це питання адресоване йому.

— Англійців не цікавлять герої, якщо це тільки не футболісти, жокеї чи гравці у крикет. Звісно, якщо хтось бігає швидше за інших чи підкорить високу гору, для когось він також стане героєм. Але не для широкого загалу. Вони вважають героєм і свою королеву, і Черчилля, але, за великим рахунком, англійців воєнні герої цікавлять мало, і про Бонда вони нічого не чули. Та навіть якби й чули, то навряд чи вважали б його героєм. В Англії війна — відкрита чи таємна —

ентузіазму не викликає. Про таке тут намагаються не думати, і коли війна закінчується, англійці якомога швидше викидають із голови імена воєнних героїв. Дуже ймовірно, що всередині організації хтось уважає Бонда кумиром, хоча, може, я і помиляюся. Багато залежатиме від його особистих якостей та зовнішності, а про них мені нічого не відомо. Якщо він виявиться огидним товстуном, то ніколи не стане героєм, скільки б подвигів не здійснив.

— Англійські розвідники, яких ми захопили, — додав Микитин, — з повагою відгукувалися про нього.

У Конторі ним пишаються. Кажуть, що він — вовк-одинак, та ще й привабливої зовнішності.

Задзеленчав внутрішній телефон. Генерал Г. підняв слухавку, притулив до вуха і за хвильку коротко наказав:

— Занесіть.

У двері постукали, увійшов ад'ютант з пухлим досьє під пахвою, наблизився до стола, поклав папку перед генералом й одразу вийшов, м'яко зачинивши двері за собою.

Обкладинка була чорною, широка біла смужка перерізала її по діагоналі. У верхньому лівому куті білим були проставлені літери «С. С.» — «Sovershennoe sekretno». По центру обкладинки розбірливим письмом виведено «Джеймс Бонд», нижче — «Angliski Spion».

Генерал Г. розгорнув папку і витягнув великий конверт зі світлинами, які висипав на скляну поверхню столу, а потім узявся перебирати одну за одною. Він уважно розглядав кожне фото, деякі навіть через збільшувальне скло, яке для цього витягнув із шухляди. Знімки він передавав найближчому до нього Микитину, а той — далі.

Перша світлина датована 1946 роком. Темноволосий молодик сидить за столиком вуличного кафе. Перед ним на столі — висока склянка та сифон із газованою водою. Праву руку поклав на столик, у розслаблених пальцях тримає сигарету. Ноги схрещені так, як звикли сидіти тільки англійці, — права щиколотка покладена на ліве коліно, ліва рука притримує ногу. Поза доволі легковажна. Звісно, він не підозрює, що його фотографують з приблизно тридцяти футів.

Наступний знімок — 1950 року. Обличчя та плечі, картинка змазана, проте, вочевидь, це той самий тип. Знято з близької відстані. Бонд, звузивши очі, уважно дивиться на щось, найімовірніше — в обличчя

фотографа, трохи вище об'єктива. «Світлину зроблено за допомогою прихованої мініатюрної камери», — подумав генерал Г.

На третьому проставлено: 1951 рік. Зроблене з лівого ракурсу, воно зображувало того самого чоловіка в темному костюмі, без капелюха, який іде широкою порожньою вулицею мимо зачиненої м'ясної крамниці. Він поспішає. Різко окреслений профіль, тіло спрямоване вперед, права рука зігнута у лікті й напевне закінчується в кишені піджака. Генерал Г. подумав, що фото зроблено з авто на ходу. Рішучий вигляд чоловіка, його цілеспрямована хода надавали постаті трохи страховитого вигляду, наче він прямує до якоїсь жахливої події, що сталася далі на цій вулиці.

Четверте фото підписане «Паспорт» і вказано рік — 1953. На білій чверті кола у правому нижньому куті було видно королівську печатку та слова «Форін офіс». Збільшене фото зроблено, напевне, при перетині кордону, або це вчинив консьєрж готелю, де Бонд здав паспорт на реєстрацію. Генерал Г. пильно роздивився обличчя через збільшувальне скло.

Смугляве, свіжопоголене засмагле лице, з тонкою лінією старого шраму на правій щоці. Широко посаджені очі під рівними, довгими та дуже густими бровами. Волосся чорне, проділ зліва, зачесане так, щоби прядка завивалася комою над правою бровою. Прямий орлиний ніс нависав над широким, щільно стиснутим хижим ротом. Лінія підборіддя пряма і тверда. На фото було видно верхню частину темного піджака, білу сорочку та чорну краватку, що доповнювали картину.

Генерал Г. тримав фото на відстані витягнутої руки. Рішучість, упевненість у собі та безжалісність — ці риси були видні, так би мовити, неозброєним оком. Що там ще ховалось усередині цієї людини, було вже не так важливо. Він передав світлину присутнім, а сам узявся вивчати досьє, поспіхом продивляючись сторінки.

Фотографії повернулися назад. Він притримав пальцем місце, де читав, та підняв голову.

— Бонд і справді серйозний супротивник, — похмуро мовив. — Його досьє це підтверджує. Я зачитаю вам деякі витяги. Потім ухвалимо рішення. Вже пізно.

Генерал Г. повернувся до першої сторінки і почав зачитувати інформацію, котру визначив як важливу:

— Ім'я — Джеймс Бонд. Зріст — 183 см, вага — 76 кг, статура худорлява. Очі — блакитні, волосся — чорне, особливі прикмети — шрам на правій щоці та лівому плечі; сліди пластичної операції на тильному боці правої долоні (дивися Додаток А). Умілий спортсмен, боксер, майстерно володіє стрілецькою та холодною зброєю, зовнішність не маскує. Знання мов: французька та німецька. Багато палить (увага: тільки сигарети, зроблені на замовлення, — з трьома золотими смужками). Уподобання: алкоголь — п'є, але в міру; жінки. За чутками, хабарів не бере.

Генерал Г. відклав сторінку і продовжив читати:

— Незмінно озброєний автоматичним пістолетом «беретта» 25-го калібру, який носить у плечовій кобурі зліва. В магазині — вісім патронів. Відомо, що на лівому передпліччі носить ніж; ходить у черевиках із сталевими носками; володіє основними прийомами дзюдо. Загалом, у рукопашному бою б'ється до кінця, больовий поріг — надзвичайно високий (дивися Додаток Б).

Генерал Г. прогорнув кілька сторінок, читаючи вголос витяги з доповідей агентів. Нарешті дістався передостанньої сторінки перед Додатками, на якій були коротко описані всі зустрічі з Бондом. Генерал пробіг сторінку донизу і зачитав «Висновки»:

— Ця людина є небезпечним професійним терористом та шпигуном. На британську Секретну службу працює з 1938 року і тепер має (дивися досьє Хайсміта від грудня 1950) секретний номер «007». Подвійний нуль означає, що агенту під час службового завдання дозволено убивати. За нашою інформацією, ще тільки двоє британських агентів мають подібний статус, а той факт, що шпигун відзначений орденом Святого Михайла і Святого Георгія[53] у 1953 році, а цю нагороду вручають зазвичай при виході на пенсію, свідчить про його неабиякі заслуги.

У разі контакту з цією людиною усі деталі зустрічі треба негайно повідомити до штаб-квартири (дивися постійно діючі накази СМЕРШ, МДБ та ГРУ з 1951 р.).

Генерал Г. закрив досьє та рішуче ляснув по ньому долонею.

— То що, товариші офіцери? Усі згодні?

— Згодний, — голосно відгукнувся полковник Микитин.

— Згодний, — втомлено відізвався генерал Славін.

Генерал Воздвиженський дивився на свої нігті. Йому до біса набридли ці вбивства, а від перебування в Англії залишилися тільки найкращі спогади.

— Згодний, — нарешті вимовив.

Генерал Г. зняв слухавку внутрішнього телефона й віддав розпорядження ад'ютанту:

— Ордер на здійснення смертного вироку. Випишіть на ім'я Джеймс Бонд. Підстава — англійський шпигун. Злочин — ворог держави, — він поклав слухавку та відкинувся у кріслі. — А далі розробимо детальний оперативний план ліквідації. Цього разу не маємо права схибити, — він похмуро посміхнувся. — Не можна допустити ще однієї справи Хохлова.

Двері відчинилися, й до кабінету зайшов ад'ютант із жовтим аркушиком. Поклав його на стіл перед генералом Г. і вийшов. Той пробіг очима документ, потім написав знизу резолюцію — «Ліквідувати. Грубозабойщиков». Передав ордер начальникові МДБ, який додав конкретніше: «Вбити» і підписав: «Микитин». Начальник ГРУ погодився: «Вбити. Славін». Ад'ютант передав ордер чоловікові у цивільному, котрий сидів поруч з головою РУМЗСу. Той поклав папір перед генералом Воздвиженським і дав йому ручку.

Воздвиженський уважно прочитав кожну фразу, потім підняв голову й, не відводячи погляду від генерала Г., надряпав унизу «Згоден». І поставив підпис. Опісля підвівся.

— Це все, товаришу генерал? — спитав, відсовуючи крісло.

Генерал Г. був задоволений. Чуття його не підвело. Треба встановити нагляд за цим типчиком і доповісти про свої підозри генералові Сєрову.

— Хвилиночку, товаришу Воздвиженський, — мовив. — Я вирішив дещо додати до вироку.

Йому піднесли аркушик, він витягнув ручку і перекреслив свою резолюцію. Написав нову, промовляючи вголос слово за словом.

«Убити жорстоко і ганебно. Грубозабойщиков».

Потім оглянув учасників наради.

— Дякую, товариші. Усі вільні. Я обов'язково повідомлю вам про рішення Президії щодо нашої пропозиції. На добраніч.

Коли кабінет спорожнів, генерал Г. підвівся, потягнувся і голосно позіхнув. Потім знову сів за стіл, вимкнув магнітофон та викликав ад'ютанта. Офіцер увійшов і витягнувся у стійці «струнко».

Генерал Г. подав тому жовтий аркушик.

— Негайно відішліть генералові Сєрову. З'ясуйте, де зараз перебуває Кронстин, і пошліть за ним машину. Мені плювати, якщо він відпочиває. Привезіть його. Другий відділ мусить мати інформацію про нього. І викличте до мене полковника Клебб — хвилин за десять.

— Слухаюся, товаришу генерал, — ад'ютант розвернувся і вийшов.

Генерал Г. підняв телефон ВЧ зв'язку, попросив до апарата генерала Сєрова і говорив п'ять хвилин. У кінці розмови резюмував:

— Отже, я збираюся доручити розробити план операції полковникові Клебб і нашому спеціалістові з планування — Кронстину. Завтра, коли вони будуть готові, ми обговоримо план у загальних рисах. Ви не заперечуєте, товаришу генерал?

— Не заперечую, — почув тихий голос генерала Сєрова, члена Президії Верховної Ради. — Ліквідуйте мерзотника. Але все мусить відбутися гладко. Президія затвердить ордер завтра вранці.

Слухавку поклали. Задзвонив телефон внутрішнього зв'язку.

— Запросіть, — звелів генерал.

За мить ад'ютант відчинив двері до кабінету і залишився стояти при вході.

— Полковник Клебб, товаришу генерал, — оголосив.

Почулися швидкі кроки, і жаб'яча постать у світло-зеленій уніформі з червоною колодкою ордена Леніна швидко зайшла до кабінету.

Генерал Г. підняв голову і махнув рукою на поближній до нього стілець за столом для засідань.

— Добрий вечір, товаришу полковник. Сідайте.

Широке, пласке обличчя розпливлось у солоденькій посмішці.

— Добрий вечір, товаришу генерал.

Начальник Другого відділу — операцій та виконання — СМЕРШу підіткнула сукню і присіла на запропонований стілець.

КРИЖАНИЙ КОРОЛЬ

Обидва циферблати шахового годинника під блискучими випуклими стеклами дивилися на шахову дошку, немов очі морського монстра, що виглядав із-за столу, спостерігаючи за грою.

Циферблати показували різний час. Годинник Кронстина — за двадцять першу. Довгий червоний метроном, що відмірював секунди, описував дугу під циферблатом його половини годинника, тим часом годинник супротивника стояв, а маятник залишався нерухомим. Годинник Махарова показував за п'ять хвилин першу. Він утратив час у середині гри, й тепер у нього залишалося тільки п'ять хвилин. Махаров опинився у цейтноті й мав усі шанси програти партію, якщо Кронстин не зробить ідіотської помилки, що було б нечуваним.

Кронстин сидів нерухомо, випрямивши спину, незбагненний та злобний, як папуга. Він уперся ліктями в стіл, а велику голову опустив на стиснуті руки. Щоки лежали на кулаках, від чого здавлені губи надулись і надавали йому вигляду бундючного та презирливого. З-під широкого навислого лоба дивилися з убивчим спокоєм на шахову дошку з виграшною для нього комбінацією чорні розкосі очі. Але поза непроникливою маскою кров калатала у голові, й це надлюдське напруження видавала вена на правій скроні, пульсуючи з ритмом дев'яносто ударів за хвилину. Впродовж останніх двох годин десяти хвилин він упрів та стік по́том на фунт, а примара помилкового ходу міцно тримала його за горлянку. Проте для Махарова та глядачів він, як і раніше, залишався «Крижаним королем», манеру гри якого зрівнювали з людиною, котра поїдає рибу. Спочатку знімає шкіру, потім вибирає кістки і, нарешті, ласує рибою. Кронстин ставав чемпіоном Москви два роки поспіль, зараз грав у фіналі втрете й, у разі виграшу, ставав претендентом на звання гросмейстера.

У ставочку тиші, що оповила гральний столик, огороджений канатами, не було жодного іншого звуку, за винятком тіктакання годинника Кронстина. Два рефері завмерли у кріслах, поставлених на п'єдестали. Вони розуміли, як усвідомлював і Махаров, що це — повний розгром. Кронстин запропонував неординарне рішення варіанта Мерана у відхиленому ферзевому гамбіті[54]. Махаров грав на рівних до двадцять восьмого ходу, коли на його обдумування втратив

багато часу. Можливо, саме тоді він і допустив помилку, а може, на тридцять першому чи тридцять третьому ході. Хтозна… Цю гру розбиратимуть по кісточках у всій країні ще кілька тижнів.

Із переповненої трибуни долинуло дружне зітхання. Кронстин повільно відняв праву руку від щоки і простягнув над дошкою. Подібно до клішнів рожевого краба його великий та вказівний пальці розчепірились, узяли фігуру і переставили на іншу клітину шахової дошки. Потім рука повернулася на місце.

Глядачі ожили й почали перешіптуватися, коли на великій настінній шаховій дошці розмірами три на три фути продублювали сорок перший хід. R-Kt8. Це — повний розгром!

Кронстин акуратно натиснув кнопку годинника. Червоний маятник зупинився. Тієї самої миті ожив маятник на годиннику Махарова, почавши голосно та невмолимо відбивати секунди.

Кронстин відкинувся у кріслі, поклав руки на стіл і метнув крижаний погляд на спітніле обличчя людини, яку дуже добре знав, бо одного разу нищівно програв їй. Тепер вона звивалася в агонії, як той в'юн на сковорідці. Махаров, чемпіон Грузії. Що ж, завтра товариш Махаров зможе спокійно вирушити до себе додому. Цього року йому точно не світить перебратися до Москви з родиною.

Чоловік у цивільному ковзнув під канатами і щось зашепотів на вухо рефері. Простягнув тому білий конверт. Рефері, похитавши головою, вказав на годинник Махарова, що зараз показував за три хвилини першу. Чоловік у цивільному прошепотів коротке слово, яке змусило рефері покірно схилити голову і натиснути на кишеньковий дзвіночок.

— Термінове повідомлення для товариша Кронстина, — мовив у мікрофон. — Оголошую перерву на три хвилини.

У залі забубоніли. Махаров чемно відвів очі від дошки і сидів непорушно, вивчаючи високу арочну конструкцію стелі. Але глядачі розуміли, що положення фігур на дошці закарбувалось у нього в пам'яті. Трихвилинна перерва просто означала три додаткові хвилини для Махарова.

Кронстин відчув, як усередині підіймається хвиля роздратування, але його обличчя залишалося непроникливим, коли рефері зійшов зі стільця і вручив йому чистий, без будь-яких поміток конверт. Розпечатавши послання, Кронстин витягнув аркушик паперу, на якому

було великими літерами надруковано: «ПРИБУТИ НЕГАЙНО». Ні підпису, ні адреси не було.

Кронстин акуратно склав папірець і поклав до нагрудної кишені. Опісля записку вилучать та знищать. Шахіст поглянув ув обличчя цивільному, який стояв біля рефері. Той дивився нетерпляче, поглядом, що не терпів заперечень. «До біса!» — подумав Кронстин. Він не визнає поразку за три хвилини до перемоги. Це — немислимо. Це — наруга над справді народним спортом! Але коли він зробив знак рефері, що готовий продовжувати гру, всередині вирувало від страху, і Кронстин уникав зустрічатись очима з чоловіком у цивільному, котрий залишився стояти у напруженій готовності на гральному майданчикові.

Задзеленчав дзвоник.

— Гру продовжено!

Махаров повільно перевів погляд на дошку. Стрілки його годинника проминули відведений час, але він усе продовжував битися.

Кронстин і далі внутрішньо тремтів. Те, на що він щойно насмілився, було нечуваним для співробітника СМЕРШу чи будь-якої іншої державної установи. Непідкорення наказу. Службова провина. Які можуть бути наслідки? У найкращому випадку — прочухан від генерала Г. та догана із занесенням в особову справу.

А в гіршому? Кронстин боявся навіть уявити. Думати про це не хотілося. Що там станеться — ніхто не знає, але солодкий присмак перемоги перетворився на гіркоту.

Однак тепер гра наближалася до фіналу. За п’ять секунд до закінчення Махаров відірвав загнані очі від дошки, подивився на неприродно надуті губи опонента і знову схилив голову на знак офіційного визнання поразки. Пролунав подвійний дзвоник арбітрів, і зал вибухнув аплодисментами.

Кронстин підвівся та вклонився опонентові, арбітрам і низько — глядачам. Потім, у супроводі чоловіка в цивільному, підпірнув під канати і почав протискатися — грубо й безцеремонно — крізь натовп ремствуючих шанувальників до виходу.

Біля шахового клубу, посередині широкої вулиці Пушкіна, стояв чорний автомобіль «ЗІС» із невимкнутим двигуном. Кронстин вліз на заднє сидіння і зачинив двері. Чоловік у цивільному застрибнув на

переднє сидіння, водій увімкнув передачу, й автомобіль зірвався з місця.

Кронстин розумів, що безглуздо намагатися просити вибачення у людини в цивільному. Це суперечитиме субординації. Врешті-решт, він був начальником відділу планування СМЕРШу і мав звання полковника. Його мозок був перлиною організації. Можливо, йому вдасться вибратися з цієї халепи за допомогою красномовства. Він дивився крізь скло на темні вулиці, мокрі після того, як уночі пройшли поливальні машини, й міркував щодо захисту. Тим часом автомобіль вивернув на пряму вулицю, в кінці якої повний місяць піднімався над шпилями Кремля, і пасажири опинилися на місці.

Супроводжувач передав Кронстина ад'ютанту, а також дав тому складений папірець. Ад'ютант проглянув його, холодно зиркнув на Кронстина, запитально піднявши брови. Кронстин мужньо мовчки витримав погляд. Піднявши слухавку телефона, ад'ютант відрапортував про прибуття.

Коли вони увійшли до кабінету і Кронстин отримав дозвіл сісти, а полковник Клебб стримано привітально посміхнулась, ад'ютант наблизився до генерала Г. та передав записку. Той прочитав, холодно поглянув на Кронстина і спостерігав за ним, аж допоки ад'ютант не вийшов з кабінету. Коли двері нарешті зачинилися, генерал Г. спитав:

— Що це, товаришу?

Кронстин відновив душевну рівновагу. Він розробив тактику захисту, правоту якої мав визнати генерал, і тому говорив спокійно та впевнено.

— Товаришу генерал, для широкого загалу я — професійний шахіст. Нинішнього вечора став чемпіоном Москви третій рік поспіль. Якби за три хвилини до закінчення поєдинку я отримав звістку, що мою дружину вбивають перед дверима шахового клубу, я би пальцем не ворухнув, аби врятувати її. Мої вболівальники це знають. Вони віддані грі не менше за мене. Якби сьогодні я кинув гру, тільки-но отримавши записку, п'ять тисяч глядачів у залі відразу б зрозуміли, за наказом якого відомства мене викликають. Москвою поповзли б чутки, за мною почали би прискіпливо стежити, щоби знайти підтвердження підозрам. І тоді б моєму прикриттю настав кінець. Отже, в інтересах державної безпеки я зачекав три хвилини, перш ніж виконати наказ.

Але навіть тепер мій поспішний візит стане предметом пересудів. Можна пояснювати, що один із моїх дітлахів серйозно захворів, але на підтвердження версії буду змушений покласти його до лікарні принаймні на тиждень. Я уклінно прошу вибачення за прикру затримку з виконанням наказу. Мені було нелегко прийняти таке рішення, але я зробив його в інтересах служби.

Генерал Г. задумливо дивився в темні розкосі очі Кронстина. Він вочевидь винуватий, проте пояснення — розумне. Перечитав записку ще раз, немов зважуючи вагомість вини, потім узяв запальничку і спалив папірець. Палаючий краєчок упав на скляну поверхню стола, й генерал здув його на підлогу. Він не промовив жодного слова, але знищення речового доказу сказало Кронстину багато. Тепер записці, зрозуміло, не дадуть ходу. Шахіст відчув величезне полегшення та вдячність. Для чого б його не викликали, він задіє усю свою майстерність. Генерал щойно здійснив величезний акт милосердя, і Кронстин віддячить йому тією ж монетою.

— Передайте фотографії, товаришу полковник, — наказав генерал Г. тоном, немов щойно не було ніякого короткого трибуналу. — Справа ось у чому…

«Ідеться про чергове вбивство», — подумав Кронстин, слухаючи генерала та роздивляючись смагляве безжалісне обличчя чоловіка, що дивилося на нього зі збільшеної фотографії з паспорта. Слухаючи краєм вуха слова генерала, він аналізував безперечні факти. Потрібен грандіозний скандал, але без жодного радянського сліду. Отже, англійський шпигун. Професійний убивця. Має слабкість до жінок (значить, не гомосексуаліст, подумав Кронстин). Любитель хильнути (хоча жодної згадки про наркотики). Непідкупний (а хто перевіряв? Кожна людина має ціну, а тут грошей не пожалкують). Усі спецслужби готові надати будь-які технічні чи людські ресурси. Завершення операції — не довше ніж через три місяці. Нині чекають будь-яких ідей. Деталі операції будуть розроблені пізніше.

Гострий погляд генерала Г. зупинився на обличчі Клебб.

— Яке ваше перше враження, товаришу полковник?

Квадратні скельця окулярів без оправи зблиснули у світлі люстри, коли жінка випрямила спину і через стіл поглянула на генерала. Вологі, бліді губи під жовтуватим від нікотину пушком вусиків

розійшлись і почали швидко рухатись у такт словам. Кронстину, який спостерігав за її обличчям з іншого боку стола, таке ворушіння губ, позбавлене будь-яких емоцій, нагадало дерев'яну ляльку черевомовця на сільському ярмаркові.

Голос був хриплим та беземоційним:

— …нагадує в деяких аспектах справу Штольценберґа. Як ви напевно пам'ятаєте, товаришу генерал, тоді також ішлося не просто про ліквідацію, а про знищення репутації. В тому випадку справа виглядала простішою. Той шпигун виявився збоченцем. Якщо пригадуєте…

Кронстин облишив слухати. Він пам'ятав усі справи, бо сам планував більшість операцій, і вони були складені в його голові, як шахові гамбіти. Натомість вимкнув у голові звук і сконцентрувався на обличчі цієї жахливої жінки, розмірковуючи, як довго вона протримається на своїй роботі, іншими словами, як довго доведеться її терпіти.

Чому жахливої? Люди, як такі, Кронстина не цікавили. Навіть власні діти. У його словнику не було місця таким поняттям, як «хороший» чи «поганий». Він розглядав людей радше як шахові фігури, відсторонено спостерігав за їхньою реакцією при взаємодії з іншими людьми. Щоб передбачати її, — а це, власне, за великим рахунком і становило суть його роботи, — треба було розумітися в індивідуальних особливостях людей. Основні інстинкти залишалися незмінними — самозбереження, секс, стадний інстинкт. Саме в такому порядку. Темпераменти різнилися — сангвінічний, флегматичний, холеричний або меланхолічний — проте саме темперамент індивідуума здебільшого визначатиме відносну міць його емоцій чи сантиментів. Характер значною мірою залежить від виховання і, що б там не казав Павлов, разом з біхевіористами[55], перебуває під значним впливом характеру батьків. Ну, й наостанок, людські життя та їхня поведінка частково зумовлені фізичною силою чи слабкістю.

Саме ґрунтуючись на цих базових характеристиках, Кронстин холодно аналізував жінку, яка сиділа напроти. Напевне, всоте він оцінював цю жінку, але цього разу на них чекали тижні спільної праці, тому вирішив освіжити пам'ять, щоб раптом людський фактор не втрутився в їхнє партнерство.

Звісно, інстинкт виживання у Рози Клебб був надзвичайно розвинутий, інакше вона не стала б однією з найвпливовіших жінок і, безумовно, найлякливішою. Кронстин добре пам'ятав, що її кар'єра розпочалася ще за часів громадянської війни в Іспанії. Тоді вона була подвійним агентом в ПОУМ[56], тобто працювала одночасно на ОДПУ в Москві й на комуністичну розвідку Іспанії, а також, за чутками, у 1935-1937 роках була свого роду коханкою начальника — славетного Андреу Нина[57]. Потім, за вказівками з Москви, Нина вбили, і, також за чутками, вчинила це саме вона. Правда чи ні, але відтоді Роза Клебб повільно, але неухильно підіймалася щаблями влади — долаючи перешкоди та випробування — і в результаті вижила, оскільки нікого не зрадила, не вступала ні з ким у союзи, пройшла через усі чистки, і коли в
1953-му стратили Берію, її руки, по лікоть у крові, вже міцно вчепилися за сходинку майже на самій верхівці — начальника оперативного відділу СМЕРШу.

Цим успіхом, подумав Кронстин, вона багато в чому має завдячувати особливій природі свого другого за значимістю інстинкту — статевого. Роза Клебб належала, безперечно, до рідкісного сексуального типу — вона була безстатевою. Кронстин був у цьому впевнений. Чутки про численних коханців і, так, коханок, були надто детальними, щоб їх ігнорувати. Роза могла отримувати задоволення, проте сам статевий акт не мав для неї жодного значення. Для неї секс був чимось на кшталт сверблячки. Психологічна та фізіологічна нейтральність одразу позбавляла її багатьох людських емоцій, бажань та сентиментів. Сексуальна нейтральність була причиною її холодності й байдужого ставлення до людей. Чудово народитися з таки безцінним даром.

У Рози Клебб зовсім не було й стадного інстинкту. Жага влади вимагала від неї бути вовком, а не вівцею. Вона завжди діяла сама, але ніколи не відчувала себе самотньою, оскільки не потребувала людського тепла. За темпераментом була флегматиком — байдужою, терпимою до болю і млявою. Лінь, напевно, є її головною вадою, подумав Кронстин. Напевне, вона з великою знеохотою вилазить зранку зі свого теплого свинського лігва. Неохайність та байдужість до бруду — в її характері. Ознайомлення з її інтимним життям, коли вона повертається зі служби та скидає одяг, викличе, очевидно, лише огиду.

Кронстин скривив пухлі губи при думці, куди може завести фантазія, залишив осторонь характерні риси жінки і перемкнувся на зовнішність.

Якщо брати до уваги її участь в іспанській війні, то Розі Клебб має бути далеко за сорок. Невисокого зросту — п'ять футів з хвостиком, оцупкувата, з м'ясистими руками та короткою шиєю, широкими стегнами і дешевими панчохами кольору хакі — вона справляла враження занадто міцної жінки. Тільки богу відомо, які в неї груди, але те, як над столом випиналася форма, народжувало асоціацію з бруствером, добре укріпленим мішками з піском. У цілому, її фігура з круглявими стегнами нагадувала контрабас.

«Tricoteuses[58] часів Французької революції мали, напевне, такі самі обличчя», — подумав Кронстин, відкинувшись на спинку крісла і схиливши голову набік. Рідіюче жовте волосся жінки було стягнуте в тугий, непристойний пучок; блискучі світло-карі очі безстрасно дивилися на генерала Г. крізь скельця окулярів, клин сильно напудреного поруватого носа нависав над вологою пащею рота, який рівномірно відкривавсь і закривався, немов хтось смикав за мотузки під її підборіддям. Ті французькі жінки, які сиділи, в'язали і балакали, поки гільйотини клацали ножами, мали, очевидно, таку саму бліду, як у гуски, шкіру, що збиралася брижами під очима, в куточках губ та під щоками, такі ж великі селянські вуха, грубі вузлуваті, як knopkierie[59], кулаки, що зараз, у цієї жінки, лежали, міцно стиснуті, на червоному оксамиті стола по обидва боки від великих клунків грудей. Обличчя француженок відбивали ті самі відчуття, подумав Кронстин, — байдужість, жорстокість та силу, як у цієї, як він емоційно означив, жахливої жінки зі СМЕРШу.

— Дякую, товаришу полковник. Ви надали нам цінну інформацію. А зараз, товаришу Кронстин, що ви можете додати? Будь ласка, коротко. Уже друга ночі, й нас усіх завтра чекає важкий день, — налиті кров'ю — від напруження та недосипання — очі генерала Г. втупились у бездонні карі криниці під навислим лобом гросмейстера. Нагадувати Кронстину, щоб висловлювався коротко, було марним: він завжди говорив скупо, хоча кожне його слово вартувало довгих промов інших помічників генерала.

Кронстин давно сформулював думку, інакше не дозволив би собі розкіш так довго аналізувати жінку, яка сиділа напроти.

Він повільно підняв голову і, втупившись у порожнечу стелі, почав говорити таким тихим та м'яким голосом, що це тільки примушувало прислухатися до кожного слова.

— Товаришу генерал, багато років тому жив француз, у деякому роді, ваш попередник, на прізвище Фуше[60], котрий якось прозірливо сказав, що нема сенсу вбивати людину, якщо тільки разом із життям не буде зруйнована репутація. Звісно, вбити таку людину, як Бонд, не становитиме великих труднощів. Будь-який найманий болгарський убивця, правильно проінструктований, спроможний це зробити. Друга частина операції — порушення його репутації — куди важливіша й набагато складніша у виконанні. Зараз я впевнений тільки в тому, що операція має бути здійснена за межами Англії, в країні, на пресу та радіо якої ми впливаємо. Якщо запитаєте, як виманити його з Англії, відповім: якщо приманка буде достатньо привабливою, а захопити її буде під силу тільки йому одному, його обов'язково за нею пошлють. Задля того, щоб операція не нагадувала пастку, пропоную надати їй незвичного вигляду, трохи ексцентричності. Англійці пишаються своєю ексцентричністю і розглядатимуть дивакувату пропозицію як виклик. Можна частково розраховувати на таку характерну національну особливість, щоб заохотити їх клюнути на нашу приманку.

Кронстин замовк й опустив погляд так, що тепер дивився у простір за плечем генерала Г.

— Я почну розробляти цю пастку, — продовжив байдужим голосом. — А поки що можу сказати: якщо пастка спрацює і Бонд клюне, нам знадобиться вбивця з ідеальним знанням англійської.

Кронстин перевів погляд на червоний оксамит скатертини. Задумливо, немов то була суть усієї проблеми, додав:

— Нам також знадобиться надійна та дуже приваблива дівчина.

ПРИВАБЛИВА НАЖИВКА

Сидячи біля відчиненого вікна кімнати і дивлячись на спокійний червневий вечір, коли перші рожеві кольори вечірньої зорі відбивались у вікнах будинку напроти, а віддалік цибулясті куполи церкви запалали, немов смолоскипи, на фоні зазубленого горизонту московських дахів, молодший сержант державної безпеки Тетяна Романова подумала, що такою щасливою, як зараз, вона не відчувала себе ніколи.

Її щастя не було романтичної природи й не мало жодного стосунку до бурхливого початку любовного роману — до тих днів і тижнів, коли горизонт взаємин не затьмарений жодною хмаринкою. Ні, вона відчувала спокійну радість від сталого усвідомлення безпеки, від упевненості, з якою дивилась у майбутнє, посилену простими, другорядними речами — похвалою від професора Денікіна, запахом смачної вечері, що готувалася на електричній плитці, улюбленої прелюдії до опери «Борис Годунов», котра у виконанні Московського симфонічного оркестру лилася з радіоприймача, а головне — вона раділа літу, коли довга зима та коротка весна нарешті залишилися за плечима.

Її помешкання було маленькою кімнаткою в гігантському сучасному будинку на Садово-Черногрязькій вулиці[61], в якому розміщувався жіночий гуртожиток Міністерства державної безпеки. Елегантна восьмиповерхова споруда, яку звели ув'язнені в 1939 році, мала дві тисячі кімнат, переважно — не більше комірчини, як у неї на третьому поверсі, з телефоном, умивальником із гарячою та холодною водою, електричною лампочкою, що звисала зі стелі, й ванними кімнатами з туалетами загального користування. На двох верхніх поверхах були інші помешкання — дво- і навіть трикімнатні квартири із власними ванними. Вони призначалися для працівників високого рангу. Житлові умови поліпшували тільки відповідно до звання; отже, молодший сержант Романова мала пройти всі сходинки — сержанта, лейтенанта, капітана, майора та підполковника — перш ніж наблизиться до райських умов восьмого поверху, де мешкали полковники.

Але: Бог — свідок, вона була задоволена своїм теперішнім становищем. Хіба можна бажати більшого — зарплата тисяча двісті карбованців на місяць (вища на тридцять відсотків, ніж у будь-якому

іншому міністерстві), власна кімната, дешева їжа та одяг із «закритої крамниці» на першому поверсі, безкоштовні контрамарки від міністерства на балет чи в оперу принаймні двічі на місяць і два повні оплачувані тижні відпустки на рік. Та головне — стабільна робота з гарною перспективою у Москві, а не в одному з тих похмурих провінційних містечок, де з місяця в місяць абсолютно нічого не трапляється і де привезення до клубу нового фільму чи прибуття мандрівного цирку — справжня подія, спроможна витягнути з ліжка ввечері.

Звісно, за роботу в МДБ доводиться платити. Форма співробітника держбезпеки робить з тебе ізгоя. Людей вона відлякує, таких дівчат обходять десятою дорогою, і тобі залишається товаришувати з іншими дівчатами та хлопцями з МДБ, за одного з яких ти колись вийдеш заміж задля того, щоб зостатись у системі. І ще треба працювати, немов навіжена, — з восьмої до шостої, п'ять з половиною днів на тиждень зі сорокахвилинною перервою на обід у місцевій їдальні. Але готують там смачно, порції великі, тож можна заощадити на вечері й відкласти трохи грошей на соболеву шубку, яка одного дня замінить її нинішню, з напівоблізлої сибірської лисиці.

При думці про вечерю сержант Романова підвелася зі стільця біля вікна і підійшла до плитки перемішати густий суп із сушених грибів, де плавали кілька шматків м'яса. Суп був майже готовий і пахнув дуже апетитно. Дівчина висмикнула штепсель з розетки і дала каструлі охолонути, а сама вимила руки та обличчя і накрила на стіл, як її привчили з дитинства.

Поки умивалася, прискіпливо оглянула своє відображення у великому овальному дзеркалі над умивальником.

Якось давно один із закоханих у неї хлопців сказав, що вона виглядає, як молода Грета Гарбо[62]. Яка нісенітниця! Проте сьогодні вона виглядала насправді чудово. Шовковисте темно-каштанове волосся, відкинуте назад з високого лоба, хвилями розсипалося по плечах і трохи завивалося на кінцях (Тетяна якось побачила Гарбо з такою зачіскою і скопіювала її), гарна, м'яка біла шкіра з відтінком слонової кістки на вилицях, широко посаджені очі відтінку синього моря під прямими стрілами брів (Тетяна заплющила одне око, потім — друге, так, вії у неї насправді довгі!), прямий, гордовитий носик, ну і

ротик. А що ротик? Не надто широкий? Коли вона усміхається, він здається їй страшенно широким. Дівчина усміхнулася до дзеркала. Так, страшенно широкий. Та хіба у Гарбо не такий? Принаймні хоча б губи пухлі та чітко окреслені. На кінцях вони трохи загиналися догори, від чого здавалося, що вона усміхається. Ніхто не насмілиться сказати, що у неї холодний рот! А овал обличчя? Чи не надто витягнутий? Чи не загостре підборіддя? Вона повернула голову вбік, потім у інший — роздивитися профіль. Важка копиця волосся гойднулась і закрила праве око, довелося відкинути її назад. Так, підборіддя і справді випинається, але хоча б не гостре. Тетяна ще раз поглянула у дзеркало й почала розчісувати довге густе волосся. Грета Гарбо! Ні, з нею все гаразд, інакше стільки чоловіків не говорили б їй компліменти, не кажучи про дівчат, які зверталися за порадами, як доглядати за обличчям. Але до кінозірки їй далеко, тим паче, до такої відомої. Вона скривила дзеркалові гримасу і пішла їсти суп.

Насправді молодший сержант Тетяна Романова була справжньою красунею. Крім миловидного обличчя, мала стрункe тіло і рухалася з дивовижною грацією. Відвідувала балетну школу в Ленінграді й облишила кар'єру балерини тільки тому, що на дюйм перевищила приписаний ліміт зросту — п'ять футів шість дюймів. Школа навчила її тримати поставу і граціозно рухатися. Завдяки пристрасті до фігурного катання, яким займалась увесь рік на льодовому стадіоні «Динамо», дівчина мала напрочуд здоровий вигляд. Ця пристрасть забезпечила їй місце у першій жіночій збірній клубу. В неї були витончені руки та високі бездоганні груди. Вибагливий цінитель прекрасного напевне б розкритикував її задню частину тіла. М'язи стегон та сідниць, загартовані тренуваннями, втратили властиву жінкам плавність округлостей, від чого їхні обриси стали пласкими і твердими по боках, як у чоловіка.

Молодший сержант Романова викликáла захоплення далеко за межами англійського відділу Центрального архіву МДБ. Усі були впевнені, що мине трохи часу — і один зі старших офіцерів покладе на неї око й безумовно витягне з цього більш як скромного відділу, щоби зробити своєю коханкою, а можливо, навіть дружиною.

Дівчина налила трохи густого супу в порцелянову тарілку, прикрашену по обідку вовками, які наздоганяли запряжених у сани

коней, покришила туди чорного хліба, присіла на стілець біля вікна і повільно почала їсти чудовою блискучою ложкою, яку кілька тижнів тому таємно поклала у свою сумочку після веселого вечора в ресторані готелю «Москва»[63].

Доївши суп, Тетяна помила тарілку, повернулася до стільця і запалила першу за день сигарету (в Росії жодна дівчина, яка поважає себе, не дозволить собі палити на публіці, хіба що у ресторані, а якби її застукали за палінням на службі, це означало б негайне звільнення) і роздратовано прислухалася до верескливого дисонансу якогось ансамблю з Туркменистану. Такі східні мелодії, що неминуче різали вухо, виконували по радіо на догоду мешканцям варварських середньоазійських республік! А чи не можна поставити щось kulturny? Трохи сучасної джазової або класичної музики. Цю какофонію слухати неможливо. Старомодно.

Різко задзеленчав телефон. Тетяна вимкнула радіо й підняла слухавку.

— Сержант Романова?

Голос улюбленого професора Денікіна. Але у вільний час він завжди називав її Тетяною або навіть Танею. Що це має означати?

Очі дівчини розширилися, вона напружилась.

— Так, товаришу професор.

Голос на іншому кінці дроту звучав дивно й відчужено.

— За п'ятнадцять хвилин, о восьмій тридцять, ви маєте прибути для співбесіди з товаришем полковником Клебб із Другого відділу. Вона чекатиме на вас у себе в квартирі номер 1875 на восьмому поверсі вашого будинку. Все зрозуміло?

— Але чому, товаришу професор? Що трапилося?

Потік питань перервав напружений голос викладача.

— Розмову закінчено, товаришу сержант.

Дівчина відняла слухавку від вуха і дивилася на неї розширеними від жаху очима, немов намагаючись вивудити більше інформації крізь маленькі чорні дірочки слухавки.

— Алло! Алло! — телефон у відповідь німотів. Тетяна відчула, як від напруження, з котрим стискала трубку, занили м'язи. Вона повільно опустила руку і поклала слухавку на важіль.

Дівчина з хвилину постояла в заціпенінні, спустошено роздивляючись чорний апарат. Може, передзвонити? Ні, не варто. Він так говорив, бо знав, як і вона, що всі розмови в цьому будинку прослуховують або записують. Тому не витрачав зайвих слів. Це державна справа. У таких випадках просто переказуєш повідомлення якомога швидше та якомога коротше й умиваєш руки. Якнайскоріше намагаєшся скинути непотрібну масть. Якнайскоріше передати даму пік далі, й тоді твої руки знову чисті.

Тетяна, не відриваючи погляду від телефона, піднесла руку до рота, кусаючи нігті. Чого їм від неї потрібно? Що вона зробила? Гарячково спробувала пригадати події останніх днів, місяців, років. Може, вона десь допустила помилку, і це зараз спливло? Може, дозволила собі легковажні висловлювання на адресу держави, якийсь жарт, і на неї донесли? Така ймовірність є. Але яке саме висловлювання? Коли? Якби вона щось таке сказала, то мала запам'ятати хоча б момент незручності чи страху. Але совість її була чиста. Хоча… Не може бути! Раптом пригадала! Може, це через ту ложку, яку вона поцупила? Невже? Крадіжка державної власності. Може, викинути її з вікна якнайдальше? Ні, не може бути. Надто дрібно! Тетяна знизала плечима та безвільно опустила руки. Потім підійшла до шафи, щоб одягти парадну форму. Від страху та дитячої безпорадності в її очах стояли сльози. Ложка тут ні до чого, СМЕРШ не каратиме за такі дрібнички. Це щось набагато-набагато гірше.

Крізь сльози дівчина поглянула на дешевий годинник на руці. Залишилося тільки сім хвилин! Її охопила паніка. Витерши сльози, вона розклала форму. На додачу до усього не вистачало ще спізнитися! Поспіхом узялася розстібати ґудзики білої бавовняної сорочки.

Одягнувшись, умилась, розчесала волосся і знову повернулася до загадки, що гризла її, як та допитлива дитина знов і знов тикає палицею у зміїну нору. Але з якого кута б вона в ту нору не дивилася, з неї долинало лише злобне шипіння.

Якщо лишити осторонь природу провини, її лякав контакт із такою організацією, як СМЕРШ, уже назва якої вселяла жах. Вона навіть звучала непристойно, в ній відчувалося дихання смерті, крижаний холод могили.

Її назву не промовляли вголос навіть у найтаємніших розмовах серед

друзів. Та найгіршим було те, що її викликáли до Другого відділу, — підрозділу покарань та смертних присудів, до самого змііного гнізда.

Викликáли до начальниці, цієї жінки Рози Клебб. Про неї ходили жахливі чутки, чутки, що сняться в найжахливіших кошмарах та які забуваєш одразу після пробудження. Проте зараз усі жахи вилізли на світ божий.

Подейкували, що Роза Клебб не дозволяє катувати без неї. Казали, що в її кабінеті є заплямована кров'ю спецівка та розкладний похідний стілець, і коли вона, вдягнена у той халат простує зі стільцем у руці підземними коридорами, це відразу стає відомим, і навіть найчерствіші працівники СМЕРШу припиняють балачки та схиляються над паперами, а можливо, й перехрещують пальці в кишенях, допоки вона не повертається назад до кабінету.

Пошепки розказували, що Роза Клебб приставляє стілець близько до обличчя чоловіка чи жінки, розп'ятих на столі для катувань. Тоді сідає на стілець верхи, дивиться в очі засудженому і тихо промовляє «Номер один», «Номер десять» або «Номер двадцять п'ять» — катувальники розуміють, що вона має на увазі, — й починають. Роза Клебб на відстані кількох дюймів дивиться в очі жертві та вдихає крики, немов то — вишуканий парфум. Залежно від того, як змінюється блиск ув очах жертви, наказує змінити катування («А зараз номер тридцять шостий» чи «Номер шістдесят четвертий») — й інквізитори слухаються. Коли хоробрість та стійкість залишають жертву, вона слабшає та починає благати, Клебб ніжним голосом воркує: «Ну-ну, мій голубчику. Поговори зі мною, мій хороший, і все скінчиться. Адже тобі так боляче, рідненький. Біль настільки втомлює. Хочеться його припинити, полежати мирно, і більше ніколи не відчувати. Твоя матінка тут, з тобою, вона тільки й чекає, щоби припинити страждання. На тебе чекає м'яке ліжечко, ти заснеш і усе-усе забудеш. Говори, мій хороший, — шепотіла вона ніжно. — Треба тільки усе розказати, і тобі дадуть спокій».

Але якщо вона бачила в очах залишки супротиву, воркотання починалося вдруге. «Це безглуздо, дурненький. Той біль, який ти відчував досі, — ніщо. Ніщо! Не віриш, голубчику? Тоді матінка спробує — зовсім трошки — номер вісімдесят сім, гаразд?» Кати чули номер, міняли інструменти та методи впливу, а Клебб сиділа на

стільчику і дивилась, як життя, разом із свідомістю, повільно залишає людину, й тоді їй доводилося підвищувати голос і майже кричати у вухо помираючому.

Але таке, як казали, траплялося дуже рідко. Мало хто мав достатньо волі промандрувати дорогою болю у СМЕРШі так далеко, тим паче, до кінця, й тому, коли ніжний голос обіцяв спокій, Роза Клебб майже завжди перемагала, оскільки бачила в очах жертви момент, коли доросла людина перетворюється на дитину і благає матінку. Тоді вона перевтілювалась у цей образ і пом'якшувала волю там, де жорсткі слова тільки зміцнюють її.

Коли чергового підозрюваного чи підозрювану було зламано, Роза Клебб поверталася через підземні переходи зі стільцем під пахвою до свого кабінету, знімала забрьоханий халат і бралася до паперової роботи. Чутка про це швидко облітала працівників, насамперед тих, які працювали в підвальних приміщеннях, і всі поверталися до нормального заняття.

Занурена в такі думки Тетяна знову поглянула на годинник. Лишалося чотири хвилини. Вона поправила форму, диркнула на своє бліде відображення у дзеркалі, розвернулась і сказала останнє «прощавай» своїй милій кімнаті. Чи побачить її знову?

Дівчина пройшла довгим коридором і викликала ліфт.

Коли кабінка приїхала, розправила плечі, підняла голову й увійшла всередину, немов на підмостки гільйотини.

— Восьмий, — сказала ліфтерці й стала обличчям до дверей. Дивлячись прямо перед собою, Тетяна, мов навіжена, повторювала одну й ту саму фразу, яку не промовляла з дитинства: «Боже мій!.. Боже мій!.. Боже мій!..»

МИСТЕЦТВО ЛЮБОВІ

Стоячи перед непримітними, пофарбованими у кремовий колір, дверима, дівчина відчувала запах квартири. Коли голос зісередини наказав увійти, той запах так ударив у ніздрі, що запаморочилося в голові. Біля входу Тетяна завмерла, дивлячись ув очі жінки, яка сиділа за круглим столом під увімкненою люстрою, що звисала зі стелі.

Такий запах стоїть у метро спекотного дня — запах дешевого одеколону, що забиває запах тіла. Росіяни щедро користуються парфумами, незалежно від того, як давно вони приймали ванну — особливо, якщо давно, — тож здорові дівчата, такі, як Тетяна, котрі люблять чистоту, віддають перевагу пішим прогулянкам з роботи додому, якщо, звісно, не ллє дощ чи не падає сніг.

А тепер Тетяна занурилася в епіцентр такого запаху. Її ніс скривився від огиди.

Саме ця огида та презирство до особи, яка дозволяла собі існувати в такій задусі й у такому смороді, додали їй сил витримати погляд жовтуватих очей, що дивилися на неї крізь квадратні лінзи окулярів. У них неможливо було нічого прочитати. То були очі хижого спостерігача. Вони повільно обмацали дівчину з ніг до голови, подібно до об'єктива кінокамери.

Полковник Клебб заговорила:

— Ви — приваблива дівчина, товаришу сержант. Пройдіться кімнатою.

Що можуть означати такі улесливі слова? Переповнена новим страхом та пригадавши бридкі звички цієї жінки, Тетяна зробила, як наказали.

— Зніміть кітель. Повісьте його на спинку стільця. Підніміть руки над головою. Вище. А тепер нахиліться і торкніться пальцями підлоги. Добре. Сідайте.

Клебб говорила, немов лікар. Вона вказала на стілець біля стола і закотила очі-щупальці, коли схилилася до папки на ньому.

«Має бути моя zapiska, — подумала Тетяна. — Цікаво на власні очі побачити книгу своєї долі. Яка товста папка — щонайменше два дюйми. Звідки стільки сторінок?» Дівчина дивилася на свою пухлу справу повними подиву очима.

Полковник Клебб перегорнула останні сторінки й різко закрила папку в оранжевій обкладинці з чорною смужкою по діагоналі. Що означає ця кольоровість?

Жінка підняла голову. Тетяна якимось дивом спромоглася витримати погляд.

— Товаришу сержант, — мовила Клебб командирським голосом старшого офіцера, — про вашу роботу відгукуються тільки позитивно.

Ваше досьє бездоганне — щодо як службових обов'язків, так і спортивних досягнень. Держава вами пишається.

Тетяна не вірила своїм вухам. Вона ледь не зомліла і не знала, як реагувати. Почервоніла до корінців волосся, потім побіліла й обіперлася рукою об край стола.

— Д-дякую, товаришу полковник, — промимрила слабким голосом.

— За зразкову службу вас відібрано для виконання надзвичайно відповідального завдання. Це висока честь, розумієте?

Про що б не йшлося, це було краще, ніж вона очікувала.

— Так точно, товаришу полковник.

— Це завдання дуже відповідальне і потребуватиме підвищення. Після виконання вам нададуть звання капітана держбезпеки.

Нечувано для двадцятичотирирічної дівчини! Тетяна інстинктивно відчула небезпеку. Вона напружилась, як звір, що відчуває сталеві щелепи капкана під шматком м'яса. — Для мене це — велика честь, товаришу полковник, — відповіла з погано прихованою напругою в голосі.

Роза Клебб задоволено хмикнула. Вона добре розуміла хід думок дівчини, якій наказали прибути до неї. Несподівано доброзичливий прийом, перший шок, потім полегшення від гарної новини і нові побоювання — ці емоції легко зчитувати. Дівчина — вродлива, простодушна та невинна — саме така і потрібна для здійснення провокації. Тепер її треба трохи розслабити.

— Любочко, — мовила Клебб, — як нечемно з мого боку! Підвищення треба відсвяткувати бокалом вина. Старші офіцери — такі ж люди, як усі. Вип'ємо разом! Гарний привід відкоркувати пляшку французького шампанського.

Роза Клебб підвелася і підійшла до буфета, де завчасу ординарець приготував те, що вона замовила.

— Скуштуйте поки що ці цукерки, поки я боротимуся з корком. Ніколи не вміла відкривати шампанське. Для такої роботи дівчатам і потрібні чоловіки, правда? — та ще щось прощебетала, поставивши на стіл коробку з цукерками. — Вони зі Швейцарії. Дуже смачні. Круглі — з м'якою начинкою, квадратні — з твердою.

Тетяна промимрила слова подяки і взяла круглу. Таку простіше проковтнути. У роті пересохло від очікування, коли капкан ударить і

затягне удавку на шиї. В тому, що під цим спектаклем ховається щось жахливе, вона не сумнівалася. Шоколадка прилипла до зубів, немов жувальна ґумка. На щастя, їй у руку втиснули бокал зі шампанським.

Роза Клебб наблизилася впритул і з удаваним ентузіазмом підняла бокал:

— Za vashe zdarovie, товаришко Тетяна! Мої щирі вітання!

Дівчина із зусиллям посміхнулась у відповідь, підняла бокал і кивнула головою:

— Za vashe zdarovie, товаришу полковник! — залпом осушила бокал, як заведено в Росії, і поставила його на стіл.

Роза Клебб одразу наповнила бокал знову, трохи розплескавши на скатертину.

— А зараз вип'ємо за успіх вашої нової команди, — солоденька посмішка грала на її губах, поки вона прискіпливо спостерігала за реакцією дівчини.

— За СМЕРШ!

Тетяна дерев'яно, немов манекен, підвелася й підняла бокал:

— За СМЕРШ.

Промовити жахливе слово далось їй нелегко. Вона ледь не закашлялася від шампанського, але осушила бокал за два ковтки. Потім важко опустилася на стілець.

Роза Клебб не дала їй часу оговтатися. Вона сіла напроти Тетяни і поклала свої мужицькі лапища на стіл.

— Поговоримо про справу, товаришко, — в голосі знову прозвучали командирські нотки. — Нам слід обговорити багато чого… — Клебб нахилилася вперед і спитала: — Вам не хотілось би пожити за кордоном, Тетяно? На Заході?

Шампанське ударило в голову. Можливо, далі буде гірше, але хай уже все швидше закінчиться.

— Ні, товаришу полковник. Мені подобається Москва.

— І ви ніколи не замислювались, як живуть на Заході — купують модний одяг, слухають джаз і все таке інше?

— Ні, товаришу полковник, — відповіла вона щиро, оскільки ніколи про таке і не думала.

— А якщо вам накажуть переїхати за кордон?

— Я виконаю наказ.

— Охоче?

Тетяна трохи роздратовано знизала плечима.

— Накази треба виконувати.

Жінка зробила паузу, перш ніж поставити наступне провокаційне питання.

— Тетяно, ви незаймана?

«Господи», — подумала дівчина. — Ні, товаришу полковник.

Вологі губи блищали на світлі.

— Скільки у вас було чоловіків?

Тетяна почервоніла до коренів волосся. Російські дівчата потаємні та сором'язливі щодо сексу. В Росії панують вікторіанські сексуальні звички. Таке запитання з боку Рози Клебб було тим більше недоречним, бо його поставила крижаним інквізиторським тоном державний службовець, якого Тетяна взагалі вперше у житті бачила. Набравшись хоробрості, дівчина відважно подивилась у жовтуваті очі.

— Вибачте, товаришу полковник, а яке ви маєте право запитувати таке?

Роза Клебб випрямилась. Її голос прозвучав, як удар нагайки.

— Не забувайтеся, товаришко! Не ви тут ставите запитання. І пам'ятайте, з ким розмовляєте! Відповідайте!

Тетяна відсахнулася.

— Троє, товаришу полковник.

— Коли це сталося? Скільки вам було років? — холодні жовті очі уп'ялися в налякані блакитні очі дівчини й підкорили її волю.

Тетяна була на межі сліз.

— У школі. Мені було сімнадцять. Потім — в Інституті іноземних мов у двадцять два роки. І торік, у двадцять три. Хлопець, з яким я подружилася на катку.

— Їхні імена, будь ласка, — Роза Клебб узяла олівець і посунула до неї записник.

Тетяна закрила обличчя руками і розридалася.

— Ні, — мовила вона між схлипуваннями, — я не скажу, хоч ріжте мене. Ви не маєте права.

— Припиніть верзти казна-що! — голос перетворився на шипіння. — Якщо захочу, я витягну з вас їхні імена та будь-що інше за якихось п'ять хвилин. Ви затіяли небезпечну гру, товаришко. Моє терпіння має

межу, — Роза Клебб замовкла. Можливо, вона переборщила. — Гаразд, відкладемо це питання на потім. Імена скажете мені завтра. Запевняю вас, цим чоловікам нічого не буде. Їм поставлять кілька запитань про вас — технічного плану — і все. А тепер сідайте й витріть сльози. Ми не можемо витрачати час на дурниці.

Роза Клебб підвелася та обійшла стіл. Зупинилася поруч з дівчиною і заговорила м'яким та улесливим тоном.

— Ну-ну, дорогенька. Довірся мені, про твої маленькі таємниці ніхто не дізнається. Випий ще трохи шампанського, і забудьмо цю неприємну розмову. Будемо друзями. Нам випадає працювати разом. Тобі доведеться, Танюшо, навчитися ставитися до мене, як до своєї матусі. А тепер випий!

Тетяна витягнула з-за пояса сукні носовичок та промокнула очі. Потім простягнула тремтячу руку до бокала і трохи відсьорбнула.

— Пий до дна, дорогенька!

Роза Клебб нависала над дівчиною, немов велетенська матуся-гуска, та підбадьорливо крякала.

Тетяна слухняно осушила бокал. Вона відчувала себе спустошеною, втомленою і прагнула лише одного — щоб це своєрідне інтерв'ю якнайшвидше завершилось, а тоді повернутися до своєї кімнати та лягти спати. Вона подумала, що, напевне, так відчувають себе люди на столі для катувань і саме таким голосом Роза Клебб розмовляє зі жертвами. Що ж, це спрацювало. Вона співробітничатиме.

Роза Клебб сіла й окинула дівчину оцінювальним поглядом з-під одягнутої маски материнської турботи.

— А тепер, мила, я поставлю тобі ще одне інтимне запитання. Між нами, дівчатами. Тобі подобається кохатися? Ти отримуєш задоволення? Оргазм?

Тетяна підняла руки і від сорому затулила обличчя. Опустивши голову, приглушеним голосом відповіла:

— Так, товаришу полковник. Це природно, коли ти з коханим… — і замовкла. Що тут можна додати? Якої відповіді ця жінка прагне?

— Гаразд. А припустимо, милочко, ти не закохана. Чи зможеш у такому разі отримати задоволення від чоловіка?

Тетяна прибрала руки від обличчя і невпевнено похитала головою. Волосся важкою хвилею впало на один бік і закрило обличчя. Дівчина

намагалася знайти відповідь, але просто не могла уявити таку ситуацію.

— Гадаю, це залежитиме від чоловіка, товаришу полковник…

— Розсудлива відповідь, мила моя, — Роза Клебб відчинила шухляду стола, витягнула фотографію і простягнула дівчині. — Припустимо, йдеться про цього чоловіка.

Тетяна обережно посунула до себе фото, немов боялась обпектись, і роздивилася вродливе, хоча й жорстке обличчя. Спробувала уявити…

— Важко сказати, товаришу полковник. — Статний чоловік. Можливо, якщо він буде ніжним… — вона обережно відсунула фото.

— Ні, візьми його собі, люба. Постав світлину біля ліжка і думай про цього чоловіка. Згодом, на новій роботі, ти дізнаєшся про нього більше. А зараз, — очі жінки блиснули поза скельцями окулярів, — хіба тобі не цікаво, в чому полягатиме твоя нова робота? Завдання, заради виконання якого тебе обрали серед усіх інших дівчат?

— Звісно, цікаво, товаришу полковник, — Тетяна покірно дивилась у напружене обличчя Рози, що зараз витягнулось, як у мисливського собаки, котрий зробив стійку.

Вологі, немов ґумові, губи хтиво розтулилися.

— Завдання просте, але приємне, і вас, товаришко сержант, обрано для цієї любовної праці, як ми її називаємо. Ваше завдання — закохатись, ось і все. Закохатись у цього чоловіка.

— Але хто він такий? Я з ним навіть не знайома.

Губи Рози Клебб затріпотіли у смакуванні. Зараз вона дасть цій дурепі привід для роздумів.

— Це — англійський шпигун.

— Bozhe moj! — від несподіванки Тетяна затулила долонею рот і заклякла від страху ще сильніше, бо згадала Бога. Вона напружилась і залякано дивилася на Розу розширеними, трохи сп'янілими очима.

— Так, — підтвердила Роза Клебб, задоволена реакцією на свої слова, — він англійський шпигун. Можливо, найнебезпечніший з усіх. І відсьогодні ви у нього закохані. Звикайте до цього. Тільки не наробіть дурниць, сержанте! Справа вельми серйозна. Справа державного масштабу, і вас обрано як інструмент кари. Тож обійдемося без дурниць. А тепер перейдемо до деталей операції… — Роза Клебб замовкла. Потім різко додала: —

І заберіть руки від обличчя! Досить дивитися на мене,
як залякана корова. Сядьте рівно і слухайте уважно. Інакше буде лихо. Зрозуміло?

— Так точно, товаришу полковник, — Тетяна вирівняла спину і поклала руки на коліна, немов повернулася до школи підготовки офіцерів держбезпеки. Вирували сотні думок, але зараз не пора для особистих питань. Її тренували захищати державу. Настав час відплатити. Її обрано для виконання відповідального державного завдання. І як офіцер МДБ вона має виконати свій обов'язок, і виконати його бездоганно. Отже, Тетяна прислухалася до слів Рози Клебб із професійною уважністю.

— Сьогодні я зупинюся на загальних рисах плану, — почала Роза Клебб офіційним тоном. — Надалі ви дізнаєтеся про деталі. Впродовж наступних чотирьох тижнів пройдете інтенсивне тренування в рамках місії, допоки не будете готові до будь-яких несподіванок. Вас навчать деяких західних звичаїв, забезпечать красивим одягом, навчать мистецтву зваби. Потім скерують в одну з європейських країн, де ви зустрінетеся з цим чоловіком. Ви його звабите. І не гризіть себе з цього приводу. Ваше тіло належить державі, яка від вашого народження дбала про нього. Настала пора вашому тілу попрацювати на благо держави. Це зрозуміло?

— Зрозуміло, товаришу полковник.

Логіка Рози Клебб була непорушною.

— Той чоловік привезе вас до Англії. Там вас, безумовно, допитають. Та цього можна не боятись — англійці не застосовують жорсткі методи. Ви будете відповідати так, щоб не зашкодити безпеці держави. Ми надамо вам деяку інформацію, якою бажаємо поділитися з ними. Опісля вас, найімовірніше, відправлять до Канади — туди англійці відсилають деякі категорії іноземних в'язнів. Звідти вас визволять і повернуть назад до Москви, — Роза Клебб вдивлялася в обличчя дівчини. Та, здавалось, не сумнівалася в інформації. — Як бачите, завдання порівняно легке. Маєте запитання?

— Що станеться з цим чоловіком, товаришу полковник?

— Нас це не цікавить. Його ми використовуємо лише як засіб транспортування вас до Англії. Звісно, товаришко, будемо раді почути

ваші враження про Англію. Доповідь такої добре підготовленої та розумної дівчини, як ви, принесе велику користь державі.

— Ви справді так думаєте, товаришу полковник?

Тетяна повірила у власну значимість. Раптом усе їй здалося страшенно захопливим. Вона зробить усе від неї залежне. А якщо їй не вдасться причарувати цього англійського шпигуна? Вона ще раз поглянула на фото. Схилила голову набік. Чоловік він, звісно, привабливий. Але що то за «мистецтво зваби», про яке казала Роза? Чи спрацює воно?

Задоволена бесідою, Роза Клебб встала з-за столу.

— А тепер відпочинь, дитя моє. На сьогодні ми добре попрацювали. Зараз я приведу себе до ладу, і ми ще трохи побалакаємо. Повернуся за хвилинку. Їж цукерки, а то пропадуть, — і Роза Клебб, махнувши рукою, із заклопотаним виглядом зникла за дверима сусідньої кімнати.

Тетяна відкинулася на спинку стільця. Значить, ось у чому справа! Врешті-решт, усе не так уже й погано. Яка розрада! І яка честь бути обраною. А як вона злякалася спочатку! Звісно, великі вожді країни не дадуть скривдити невинну громадянку, яка важко працювала і не має чорних плям у своїй zapiska. Раптом її переповнило відчуття безмежної подяки за батьківську турботу держави, а також гордості за те, що вона хоча б частково може їй віддячити. І ця Клебб, до речі, виявилася не такою страшною.

Тетяна все ще відчувала ейфорію полегшення, коли двері спальні розчинились і на порозі постала «ця Клебб».

— Що ти про це думаєш, любонько? — полковник Клебб розкинула м'язисті руки та обернулася на носках, немов манекенниця, а потім однією рукою обіперлась об одвірок, а іншу вперла у бік.

Од здивування Тетяна розкрила рота. Одначе відразу ж стулила. Вона гарячково підшукувала слова.

Начальник Другого відділу СМЕРШу була вдягнена у напівпрозору нічну сорочку з оранжевого крепдешину. Фестони того ж кольору прикрашали її глибоке декольте та широкі волани на рукавах. Під сорочкою виднілися бюстгальтер, що складався лише з двох величезних троянд із рожевого сатину і такого ж кольору старомодні панталони з підв'язками вище колін. Одне коліно, рихле, як підгнилий кокос, було виставлене вперед між складками сорочки у класичній позі

моделі. На ногах мала рожеві сатинові тапочки з помпонами із страусового пір'я. Роза Клебб зняла окуляри і покрила обличчя товстим шаром рум'ян, пудри та губної помади.

Вона нагадувала найстарішу й найпотворнішу хвойду в світі.

— Ви дуже красиві, — запинаючись, мовила Тетяна.

— Справді? — прощебетала жінка й підійшла до широкої кушетки в куті кімнати, вкритої крикливим селянським ліжником та розкиданими сатиновими подушечками пастельних тонів, уже засмальцованими.

Скімлячи від задоволення, Роза Клебб упала на кушетку і прибрала позу, що була карикатурою на мадам Рекамьє[64]. Потім простягнула руку, вимкнула лампу під рожевим абажуром на фальшивій підставці в стилі Лаліка[65] — у формі оголеної жінки і поплескала по дивану поруч із собою.

— Вимкни верхнє світло, любонько. Вимикач біля дверей. І підходь до мене. Нам треба познайомитися ближче.

Тетяна підійшла до дверей, клацнула перемикачем, потім узялася за дверну ручку. Повернула її і повільно вийшла у коридор. І тут самовладання залишило її. Вона вдарила дверима і побігла коридором, затуляючи вуха від крику, який так і не пролунав.

ҐНІТ ПІДПАЛЕНО

Ранок наступного дня.

Полковник Клебб сиділа за столом свого просторого кабінету в підвальному приміщені СМЕРШу. Кімната скидалася більше на командний пункт, аніж на офіс. Одну стіну повністю закривала мапа західної півкулі. Стіну напроти — східної. Позаду стола, в межах досяжності, ліворуч, тихенько поклацував телекриптон[66], дублюючи аналогічний апарат шифрувального відділу, розміщений під високими радіовежами на даху будинку. Час від часу полковник Клебб відривала вихідну стрічку донесень, хоча це була чиста формальність. Якби трапилося щось серйозне, їй би відразу зателефонували. З цього кабінету керували агентами СМЕРШу в усьому світі, й опіка та була пильною та суворою.

Важке обличчя виглядало похмурим та підтоптаним. Під очима набрякли мішки, а білки налилися кров'ю.

Тихенько задзеленчав один із трьох телефонів на столі. Клебб підняла слухавку.

— Хай увійде.

Вона повернулася до Кронстина, який сидів біля лівої стіни у кріслі (саме під контуром Африки на мапі) й длубався в зубах розігнутою скріпкою для паперів.

— Це Гранітський.

Кронстин повільно повернув голову до дверей.

«Червоний» Грант увійшов до кабінету і м'яко зачинив двері за собою. Він підійшов до стола і зупинився, дивлячись — слухняно, майже благаюче — в очі командира. Кронстин подумав, що він скидається на могутнього мастифа, який чекає, коли йому кинуть шматок м'яса.

Роза Клебб прискіпливо оглянула свого підопічного.

— Ви у формі й готові до завдання?

— Так точно, товаришу полковник.

— Давайте на вас подивимося. Зніміть одяг.

Грант не виказав здивування. Він зняв піджак, оглянувся на боки, не знаючи, куди його покласти, а тоді кинув на підлогу. Звикло, байдужо він скинув решту одягу й черевики. Могутнє червоно-коричневе тіло, поросле золотистими волосинками, немов осяяло похмуру кімнату. Грант стояв абсолютно спокійно, руки опущені, одне коліно трохи зігнуте, немов модель, що позує художникові.

Роза Клебб підвелась, обігнула стіл й уважно оглянула тіло оголеного чоловіка, торкаючись рукою то тут, то там, немов купувала коня. Вона обійшла його ззаду, і Кронстин побачив, як Роза щось витягнула з кишені й узяла в руку. Предмет зблиснув металом.

Жінка стала спереду Гранта, вдивляючись йому в очі, а правицю ховала за спиною.

Потім несподівано, з небаченою швидкістю викинула правий кулак уперед і зі всієї сили вдарила Гранта в сонячне сплетіння. На пальцях був кастет.

Бах!

Грант хрипнув від несподіванки та болю. Коліна трохи підігнулись, але він одразу вирівнявся. На мить очі закрилися від страшенного болю, але чоловік моментально отямився, очі блиснули червоним, і він незворушно втупився у жовтуваті, допитливі очі поза квадратними окулярами. За винятком червоної плями на шкірі, трохи нижче груднини, Грант жодним чином не відреагував на удар, що будь-якого нормального чоловіка послав би у нокдаун.

Роза Клебб задоволено хмикнула, заховала кастет назад до кишені й повернулася до свого крісла. Вона гордовито поглянула на Кронстина.

— Принаймні він у гарній фізичній формі, — сказала.

Кронстин пробурчав щось незрозуміле.

Оголений чоловік задоволено вишкірився і потер пляму на животі.

Роза Клебб замислилася.

— Товаришу Гранітський, — нарешті мовила, — у нас є для вас робота. Надважливе завдання. Важливіше за будь-які попередні. Після його успішного завершення ви отримаєте медаль, — очі Гранта засяяли, — оскільки вам доведеться ліквідувати дуже небезпечну людину. Ви діятимете сам на сам в іноземній державі. Вам усе зрозуміло?

— Так точно, товаришу полковник, — Грант був схвильований. Це — шанс зробити величезний крок уперед. Цікаво, про яку медаль ідеться? А може, орден Леніна? Він ще більше наставив вуха.

— Ваша мета — англійський шпигун. Ви би бажали ліквідувати англійського шпигуна?

— Дуже хотів би, товаришу полковник, — ентузіазм Гранта був непідробним. Що може бути кращим, аніж убивство англійця! З цими мерзотниками у нього власний рахунок.

— На вас очікують тижні тренувань та підготовки.

У цьому завданні ви будете грати роль англійського агента. Ваші манери та вигляд грубі й неотесані. Вам треба буде навчитися поводитись, як… — Клебб презирливо хмикнула, — жентельмен. Вами займатиметься вірний нам англієць, жентельмен, який працював у Форін Офіс в Лондоні. Його завдання — навчити вас, як видати себе за англійського шпигуна. Їхня розвідка наймає багато різної потолочі, отже, це не становитиме проблеми. Крім того, вам доведеться навчитися багато чому іншому. Операція призначена на кінець серпня,

але ваша підготовка починається тепер. Треба чимало встигнути. Тож одягайтеся та зверніться до мого ад'ютанта. Зрозуміло?

— Так точно, товаришу полковник, — Грант зайвого не запитував. Поспіхом одягнувся, не звертаючи уваги на прискіпливий погляд жінки, і зупинився біля виходу. Застебнувши піджак, повернувся:

— Дякую, товаришу полковник.

Роза Клебб записувала коментар до проведеної зустрічі. Вона промовчала і голови не підняла. Грант вийшов з кабінету, зачинивши за собою двері.

Жінка відклала ручку й відкинулась у кріслі.

— До справи, товаришу Кронстин. Які деталі бажаєте обговорити, перш ніж розпочнемо операцію? Насамперед, маю повідомити, що Президія схвалила наш вибір цілі й затвердила смертний вирок. Я розповіла в загальних рисах ваш план товаришу генералові Грубозабойщикову. Він згодний. Розроблення деталей лягає цілком на наші плечі. Персонал планувальників та оперативників дібраний і готовий до роботи. Які у вас є думки з цього приводу, товаришу Кронстин?

Кронстин дивився у стелю, з'єднавши перед собою кінцівки пальців. Поблажливий тон жінки не справляв на нього враження.

— А цей ваш Гранітський — надійна людина? Ви впевнені, що йому можна довірити самостійно діяти за кордоном? Він не пуститься берега?

— Його перевіряли майже десять років. У нього була маса можливостей утекти. За ним ретельно весь час спостерігали. У нас ніколи не виникало жодних сумнівів. Для нього ця робота — як доза для наркомана, і він розлучиться з Радянським Союзом не скоріше, ніж наркозалежний з постачальником кокаїну. Він — мій головний убивця. І найкращий.

— А ця дівчина, Романова? Вона переконлива?

— Вона красива, — неохоче відповіла Клебб, — і відповідає нашим умовам. Вона не є незаймана, але доволі цнотлива та сексуально нерозвинена. Її навчать. Англійська у неї чудова. Я в загальних рисах ознайомила її із завданням та показала об'єкт. Вона співпрацюватиме.

У разі будь-яких вагань — маємо адреси її родичів, у тому числі малолітніх. Ми також маємо імена її попередніх коханців. Якщо

потрібно, їй пояснять, що ці люди залишаться в заручниках, допоки вона не виконає місію. За характером Романова ніжна і м'яка. Достатньо буде одного натяку. Я не передбачаю тут жодних проблем.

— Романова… Немов із buivshih. Дивно, що для цієї делікатної операції вибрали дівчину з таким прізвищем.

— Її бабуся чи дідусь віддалено пов'язані з царською родиною, але вона не має жодних зв'язків з колами buivshih. В будь-якому разі, усі наші предки так чи інакше — з «колишніх». Тут нічого не поробиш.

— Наших дідусів із бабусями не звали Романовими, — сухо зауважив Кронстин. — Гаразд, якщо ви ручаєтеся за неї… — він замислився. — А щодо Бонда? Нам вдалося виявити місце його перебування?

— Так. Англійська мережа МДБ повідомила, що він у Лондоні. Вдень на роботі, ночує у квартирці в лондонському районі Челсі.

— Добре. Будемо сподіватися, що наступні кілька тижнів Бонд залишатиметься на місці. Що означатиме, що він не задіяний в інших операціях, а значить, ніщо не заважатиме йому проковтнути нашу наживку. А тим часом, — темні, задумливі очі Кронстина невідривно втупились у якусь особливу крапку на стелі, — я вивчав відповідність іноземних локацій нашим вимогам. Найкращим місцем для першого контакту буде Стамбул. У Секретній службі там невеличка резидентура. Повідомляють, що їхній резидент — дуже досвідчена людина. Ми його ліквідуємо. Ця локація зручна для нас у географічному плані — недалеко від наших потужних центрів у Болгарії та Чорному морі й відносно далеко від Лондона. Я ще розробляю деталі вбивства та підстави для відкомандирування туди Бонда після знайомства з дівчиною, яке має статися або у Франції, або десь поблизу. В нас чудові важелі впливу на французьку пресу. Журналісти вичавлять усе з цієї історії, особливо з пікантними подробицями про секс та шпигунство. Залишається відкритим питання моменту, коли у гру має вступити Гранітський. Але це — другорядні деталі. Треба відібрати оператора та кількох оперативників і таємно переправити їх до Стамбула. Не можна допустити в нашій резидентурі стовпотворіння і взагалі будь-якої незвичайної активності. Ми попередимо усі підрозділи тримати радіозв'язок з Туреччиною в межах норми як перед, так і під час операції. Не можна допустити, щоби британські радіоперехоплювачі відчули якісь

негаразди. Шифрувальний відділ дав добро на передачу зовнішньої оболонки машини «Спектр». Це, безперечно, приверне їхню увагу. Машину передадуть до відділу технічних засобів, де її підготують.

Кронстин замовк, відірвався від вивчення стелі й повільно повернувся на землю. Він підвівся і поглянув у спостережливі очі полковниці.

— На даний момент це всі мої рекомендації, товаришко, — мовив. — Щодня виникатимуть нові деталі, які доведеться уточнювати по ходу п'єси. Але я вважаю, що операції можна давати хід.

— Згодна, товаришу. Можемо розпочинати. Я видам відповідні директиви, — мовила вона різким, командирським голосом. — Дякую за роботу.

Кронстин злегка кивнув на знак подяки, потім розвернувся і вийшов з кімнати.

У тиші, що настала, телекриптон видав попереджувальний дзвінок і почав друкувати повідомлення. Роза Клебб простягнула руку до одного з телефонів і набрала номер.

— Оперативний центр, — відповів чоловічий голос.

Блідо-жовті очі Рози Клебб оглянули кімнату і, коли дісталися рожевих контурів Великобританії, на мить спалахнули. Вологі губи привідкрилися.

— Полковник Клебб біля апарата. Операцію проти англійського шпигуна Бонда розпочато.

Частина друга
ОПЕРАЦІЯ

СОЛОДКЕ ЖИТТЯ

Обм'яклі руки безтурботного життя обвилися довкола шиї Джеймса Бонда і повільно його душили. Бо він був людиною дії, і коли період перемир'я затягувався надовго, а війни на горизонті не спостерігалося, його дух починав занепадати.

Саме тепер мирний період у його житті тривав майже рік і добряче йому остогиднув.

О сьомій тридцять ранку дванадцятого серпня, у вівторок, Бонд прокинувся у своїй комфортабельній квартирі в засадженому платанами сквері на Кінгз-роуд та з огидою констатував, що на нього чекає черговий нудний день. Подібно до того, як принаймні в одній релігії зневіра становить один зі смертних гріхів, так і нудьга, а особливо неймовірна ситуація, коли не встиг прокинутись, а вже нудьгуєш, була для Бонда єдиним гріхом, який він повністю засуджував.

Джеймс простягнув руку і двічі подзвонив у дзвоник, повідомляючи Мей, свою безцінну шотландську домоправительку, що він готовий снідати. Потім різко скинув простирадло і став босими ногами на підлогу.

Єдиний дієвий засіб боротьби з нудьгою — це добряче надавати їй по дупі. Бонд поставив руки на підлогу і зробив двадцять повільних відтискань, затримуючись після кожного разу, допоки не заболіли м'язи. Коли руки не могли більше залишатися напруженими, він перекотився на спину, поклав руки по боках і робив прямі підйоми ніг, поки від болю не заволали м'язи живота. Підвівся і після того, як двадцять разів торкнувся руками кінчиків пальців на ногах, перейшов до вправ для тулуба та рук, супроводжуючи їх глибоким диханням, допоки не запаморочилось у голові. Важко дихаючи від напруження, він пройшов у ванну, облицьовану білим кахлем, і постояв п'ять

хвилин у скляній душовій кабінці, чергуючи дуже гарячу воду з крижаною.

Нарешті, поголившись, надягнув бавовняну темно-синю майку без рукавів фірми «Сі Айленд», блакитні камвольні штани, взув голі ноги у чорні шкіряні сандалі й через спальню пройшов до продовгуватої, з високими вікнами, їдальної кімнати, із задоволенням відзначаючи, що фізичними вправами йому вдалося вигнати нудьгу, принаймні на деякий час.

Мей, шотландська леді в літах, із сталево-сірим волоссям та приємним обличчям, увійшла з тацею в руках і поставила її на стіл біля еркера, разом із «Таймс» — єдиною газетою, яку Бонд визнавав.

Джеймс побажав їй доброго ранку і сів снідати.

— Добрий ранок-с. (Бонд вважав безцінною чеснотою те, що Мей — і Джеймс піддражнював її за це роками — не називала «сером» жодного чоловіка, за винятком членів Королівської родини та Вінстона Черчилля. На знак особливого ставлення до Бонда вона іноді нагороджувала його цим титулом, правда, скороченим до одного звука.)

Мей стояла біля столу, поки Бонд розгортав газету, добираючись до розділу головних новин.

— Учора ввечері той чоловік знову приходив стосовно цього телевізора.

— Який чоловік? — неуважно запитав Бонд, продивляючись заголовки.

— Той, що постійно приходить. Із червня він був тут уже шість разів і замучив мене. Коли я ще першого разу сказала йому все, що думаю про цю гріховну машину, то вважала, він більше не намагатиметься продати нам її. Та ще й у кредит!

— Настирливі хлопці ці продавці… — Бонд опустив газету і потягнувся за кавником.

— Учора я дала йому такого прочухана! Яке нахабство — турбувати людей увечері. Попросила показати документи.

— Сподіваюся, це його отверезило, — Бонд по вінця налив у велике горня чорну каву.

— Цілком навпаки. Він розмахував посвідченням профспілки електриків і сказав, що має повне право заробляти на життя. Вони ж

там комуністи, чи не так-с?

— Усе правильно, — Бонд відчув легке занепокоєння. Мозок загострився. Чи можливо, що вони встановили за ним стеження? Він зробив великий ковток кави, поставив горня і нейтральним тоном, проте не відриваючи погляду від обличчя жінки, запитав: — Скажіть, Мей, що він вам дослівно говорив?

— Він говорив, що продає телевізори у вільний час і має з цього комісійні. Сказав, що впевнений, що у нас його нема, бо ми — єдині у цьому сквері, в кого нема телевізійної антени. Щоразу він запитує, чи вдома хазяїн, бо хоче поговорити з вами особисто. Яке нахабство! Я б не здивувалась, якби він ще не надумав перестріти вас біля входу. Завжди питає, коли очікую вашого повернення додому. Звісно, я не патякаю зайвого. А на вигляд порядний, ввічливий, якби ще не такий настирливий.

Не можна не звертати уваги на таку можливість, — подумав Бонд. — Є купа способів з'ясувати, чи вдома хазяїн — з вигляду слуги або його поведінки, та й просто зазирнути у двері. «Ви даремно гаєте час, бо його нема вдома» — стандартна відповідь на такі запитання. Може, повідомити службу безпеки? Джеймс роздратовано знизав плечима. Якого біса! Найімовірніше, це звичайна настирливість продавця. Навіщо їм ним цікавитись?

А якщо службі безпеки щось не сподобається, вони, чого доброго, змусять його змінити квартиру.

— Сподіваюся, цього разу ви його налякали, — Бонд усміхнувся до Мей. — І ми його більше не побачимо.

— Так-с, — невпевнено погодилася Мей. Що б там не було, а вона виконала його наказ доповідати про усіх підозрілих типів, які «вештатимуться довкола». Жінка оправила свою старомодну чорну уніформу, яку вона уперто носила навіть у серпневу спеку, й пішла поратися по господарству.

Бонд повернувся до сніданку. В нормальному стані йому достатньо було б такої маленької іскорки, щоби примусити мозок запрацювати на повну потужність і не заспокоїтися, допоки загадка вторгнення людини з комуністичної профспілки до його оселі не буде розв'язаною. Але зараз, після місяців нічогонероблення та простою, шпага його заіржавіла в піхвах, а ментальний вартовий узагалі давав хропака.

Сніданок був у Бонда найулюбленішою трапезою дня. Коли він мешкав у Лондоні, усі сніданки замовляв однакові. Вони складалися з дуже міцної кави від Де Брі[67] з Нью-Оксфорд-стріт, обсмаженої в «Американ Кемекс», якої він випивав два горнятка — чорної, без цукру. З'їдав яйце, поставлене в темно-блакитну із золотим обводом підставку. Яйце варилося рівно три хвилини двадцять секунд.

Яйця, завжди свіжі, коричневі в цяточках, від курки французької породи «маранц» доправляв їм із села знайомий Мей. (Бонд не визнавав білі яйця і, будучи примхливим у багатьох дрібницях, утішав себе тим, що споживає тільки ідеально зварені яйця.) Потім — два товсті тости із пшеничного хліба з висівками, густо намазані жовтим джерсійським маслом, і — на вибір із трьох скляночок — смакував полуничним джемом «Літл Скарлет» з Тіптрі[68], мармеладом «Куперз Вінтедж Оксфорд» та норвезьким вересовим медом з Фортнаму[69]. Срібний кавник і таця були епохи королеви Анни[70], порцеляна — від Мінтону[71] — такого ж темно-блакитного кольору із золотим та білим, як і підставка для яєць.

Цього ранку під кінець снідання, за медом, Джеймс остаточно визначився з природою свого летаргічного стану та сплину. Справа в тому, що Тіффані Кейс — його кохана, з якою він провів стільки щасливих місяців, залишила його. Останні кілька тижнів були дуже болісними, тож вона спочатку перебралася від нього до готелю, а потім, у кінці липня, відбула до Америки. Бонд страшенно скучив за Тіффані, а при думці про неї його мозок просто відмовлявся працювати. До того ж був серпень, і в Лондоні — спекотно та душно. Підійшла його відпустка, але Джеймс не мав ані енергії, ні бажання їхати кудись сам або шукати тимчасову заміну Тіффані та їхати з нею. Отже, він не знайшов нічого кращого, ніж залишитись у напівпорожній конторі Секретної служби та розбирати по кістках недороблені справи, бурчати на свою секретарку та собачитися з колегами.

Нарешті М. набрид цей злобний тигр у клітці поверхом нижче, і в понеділок на цьому тижні він надіслав Бондові категоричну службову записку, призначивши того до слідчого комітету під керівництвом начальника фінансового відділу капітана Троопа. У записці було вказано, щоби Бонд як старший офіцер Секретної служби допоміг

виконувати адміністративні завдання. У всякому разі, інших вільних співробітників не було, управління неукомплектоване, а відділ подвійних нулів ненавантажений. Тож Бонд мав сьогодні о другій тридцять прибути до кабінету 412.

«Ні, саме Трооп, — подумав Бонд, запалюючи першу сигарету за день, — був тією безпосередньою ниючою причиною його поганого настрою».

У будь-якій відносно великій організації завжди знайдеться свій локальний офісний тиран та деспот, якого дружно ненавидітимуть інші працівники. Ця людина мимоволі виконує важливу роль такого собі громовідводу звичайних офісних страхів та невдоволень і на ділі знижує їхню руйнівну силу, спрямовуючи негативну енергію на єдину мішень. Зазвичай це або генеральний директор, або голова адміністрації. Ця людина незамінна у таких дрібних справах, як контроль за готівкою у касі, витратами світла й тепла, постачання паперових серветок та мила, канцтоварів, печива до буфету, графіком відпусток та дисципліною праці. Саме вона, ця людина, безпосередньо впливає на рівень комфорту та зручностей у конторі, а її влада зачіпає особистий простір й особисті звички чоловіків та жінок організації. Людина з відповідною кваліфікацією, яка перебирає такий обов'язок, повинна мати особливі якості, що дратують та виводять із себе, а саме — бути скупою, спостережливою, пхати носа куди тільки можна, обожнювати дисципліну та порядок, а ще — бути байдужим до сторонньої думки. Іншими словами, така людина має бути маленьким диктатором. У всіх добре відлагоджених організаціях така людина обов'язково є, а в Секретній службі це був начальник адміністрації, капітан першого рангу у відставці Трооп, чия робота, з його власних слів, полягала в тому, щоби «тримати корабель на плаву, як у Брістолі[72]».

Отже, те, що службові обов'язки капітана Троопа призведуть до конфлікту з більшою частиною колективу, було лише питанням часу, а той факт, що М. не знайшов кращої кандидатури на посаду голови комісії, ніж Трооп, — узагалі ні в які ворота не лізло.

Справа погіршувалася тим, що ця комісія розслідувала делікатні хитромудрощі справи Берджесса та Макліна, аби потім зробити певні повчальні висновки. М. розглядав ту комісію, особливо як п'ять років

тому він власноруч закрив цю скандальну справу, лише як формальну відповідь на запит Таємної Ради щодо стану речей у Секретній службі за наказом прем'єр-міністра 1955 року.

Бонд одразу встрянув у сварку з Троопом стосовно питання залучення інтелектуалів до роботи в Конторі.

Глузливо, розуміючи, наскільки це роздратує, Бонд запропонував: якщо МІ-5 та Секретна служба збираються рухатися в ногу з часом і розглядають «інтелектуальне шпигунство» як серйозну загрозу, ці відомства просто зобов'язані найняти певну кількість інтелектуалів, щоб успішно протистояти таким загрозам.

— Відставні офіцери індійської армії, — мовив Джеймс, — просто не здатні зрозуміти логіку розумових процесів Берджесса і Макліна. Вони навіть не усвідомлюють, що такі люди можуть існувати, я вже мовчу про те, щоб увійти в їхнє коло спілкування та зблизитися з їхніми друзями, аби дізнатись їхні секрети. Оскільки Берджесс із Макліном вирушили до Росії, єдиним варіантом увійти з ними в контакт і, можливо, коли вони втомляться від Росії, перетворити їх на подвійних агентів, буде — скерувати одного з їхніх найближчих друзів до Москви, Праги чи Будапешта з наказом дочекатися, коли хтось із цих хлопців виповзе з фортеці та піде на контакт. А один з них, найімовірніше, це буде Берджесс, не витримає, — через самотність або через прагнення сповістити свою історію світові[73]. Але вони ні в якому разі не відкриються чоловікові у шинелі з кавалерійськими вусами і прямолінійним мисленням.

— Та невже! — процідив крізь зуби Трооп. — І що ви радите — наводнити Секретну службу довговолосими збоченцями? Який оригінальний підхід! Я гадав, ми вже зійшлися на думці, що найбільший ризик для розвідки становлять гомосексуалісти. Не розумію, як ті американці довіряють свої атомні секрети зграйці гомиків.

— Далеко не всі інтелектуали гомосексуалісти.

А більшість із них узагалі лисі. Я просто хочу зазначити, що… — в такому дусі точилися суперечки у комітеті протягом останніх трьох днів, причому інші члени більш-менш схилялися на бік Троопа.

А сьогодні комітет мав надати рекомендації, тож Бонд міркував, чи варто зробити непопулярний крок і залишитись у меншості.

«Чому я так близько до серця беру це питання? — думав Джеймс о дев'ятій ранку, спускаючись сходами до своєї машини. — Через дріб'язковість та впертість?

А може, він очолив групу спротиву з однієї людини тільки для того, щоб поборотися з кимось? Невже йому все настільки набридло, що він готовий протиставити себе власній організації?»

Бонд не міг знайти відповідь. Йому чомусь було неспокійно, і він не міг визначити причину цього самого неспокою.

Але коли сів за кермо, натиснув на стартер, і подвійні вихлопні труби «бентлі» прокинулися та з ревом завібрували, в його голову нівідкіль прокрався дивний забутий вислів:

«Коли боги хочуть когось знищити, вони насилають на нього нудьгу».

ПРОСТІШЕ ПРОСТОГО

Вийшло так, що Бонду не довелося взяти участь у завершальному засіданні комісії.

Він сказав комплімент секретарці з приводу нової літньої сукні та встиг продивитися половину нічних рапортів, коли червоний телефон, що з'єднував його з Начканцем, настирливо зателенькав.

Бонд підняв слухавку:

— Два нулі сьомий.

— Можеш піднятися? — пролунав голос начальника канцелярії.

— М. викликає?

— Так. Здається, це надовго. Я вже попередив Троопа, що ти не зможеш відвідати засідання комісії.

— Якісь припущення маєш?

Начальник канцелярії хмикнув.

— Ти знаєш, маю. Але краще тобі почути це від нього. Я розкладу солому. Бо такого у нас іще не було.

Бонд одягнув піджак і вийшов у коридор, грюкнувши дверима, немов то був постріл стартового пістолета, котрий означав, що нудні дні залишилися позаду. Навіть поїздка в ліфті та прогулянка нескінченно довгим тихим коридором до дверей кабінету М. набула особливого

сенсу, нагадавши ті часи, коли телефонний дзвінок ставав свого роду пострілом, що вистрілював його, наче ракету, через пів світу, влучаючи у віддалену ціль, яку вибрав М. Навіть ув очах міс Маніпенні, особистої секретарки М., він помітив той схвильований вираз, який свідчив, що вона «в курсі». Маніпенні посміхнулася Бонду і натиснула кнопку інтеркому.

— Два нулі сьомий, сер.

— Запросіть, — відповів металевий голос, і над дверима увімкнулася червона лампочка, що означала «не турбувати».

Бонд увійшов до кабінету і м'яко зачинив за собою двері. В кімнаті було прохолодно, чи, може, таке враження справлялося через венеційські жалюзі. Крізь них сонце відкидало смуги світла на темно-зелений килим аж до письмового столу. Сонце делікатно зупинилося, щоб дати тихій постаті за столом насолодитися приглушеним світлом лампи під зеленим абажуром. Під стелею над столом повільно обертався великий двопелюстковий тропічний вентилятор — недавнє придбання шефа, — перемелюючи серпневе повітря, — важке й задушне після спекотного тижня навіть високо над Ріджентс-парком.

М. жестом показав на крісло за столом, вкритим червоною шкірою. Бонд сів та подивився у спокійне, помережане зморшками обличчя моряка, якого він любив, шанував і радо слухався.

— Дозволите особисте запитання, Джеймсе?

М. ніколи не ставив підлеглим особисті питання, тож Бонд гадки не мав, чого чекати.

— Звісно, сер.

М. узяв з великої мідної попільниці люльку і почав набивати її тютюном, задумливо роздивляючись свої пальці.

— Не вимагаю від вас відповіді, — почав суворо, — але це стосується вашої… е-е-е… приятельки міс Кейс. Ви знаєте, я зазвичай не цікавлюся подібного роду питаннями, але до мене дійшли чутки, що ви… е-е-е… доволі багато часу проводили разом після тієї справи з діамантами. Казали навіть, що ви немов збираєтесь одружитися, — М. кинув на Бонда швидкий погляд, утрамбував тютюн, устромив люльку в зуби і черкнув сірником. Крізь клуби диму запитав: — Як ви можете це прокоментувати?

«І що тепер? — подумав Бонд. — Чорт забирай цих пліткарів!»

А вголос похмуро мовив:

— Ми не дійшли згоди у наших стосунках, сер. Ми насправді планували одружитися. Але потім вона зустріла працівника Американського посольства з апарату військового аташе, майора морської піхоти. Наскільки я розумію, Кейс збирається за нього заміж. До речі, вони вже повернулись у Штати. Можливо, це на краще. Змішані шлюби часто розпадаються. Я чув, що він — гарний хлопець. Їй і так у Лондоні було несолодко. Чудова дівчина, проте занадто нервова. Ми постійно сварилися. Напевне, це моя вина. В будь-якому разі — між нами усе скінчилося.

М. посміхнувся однією з тих своїх скоробіжних посмішок — радше очима, ніж губами.

— Шкода, що у вас не склалося, Джеймсе, — сказав.

Співчуття у голосі М. Бонд не почув. Шеф не схвалював бондівського захоплення жінками, яке він називав про себе не інакше ніж «амурними походеньками», хоча й визнавав, що його упередження є пережитком пуританського вікторіанського виховання. З іншого боку, як начальник М., звісно, в жодному разі не хотів, щоби Бонд був намертво прив'язаний до жіночої спідниці.

— Можливо, це й справді на краще. У нашій роботі нам лише невротичних жінок не вистачало. Тільки б заважала цілитися. Вибачте за вторгнення в особисте життя, але мені треба було розставити крапки над «і», перш ніж перейти до суті. Доволі дивна справа, яку важко доручити людині, котра збирається одружитися.

Бонд похитав головою, очікуючи на продовження.

— Добре, — сказав М. із полегшенням у голосі. Він відкинувся у кріслі й зробив кілька швидких затяжок, щоб розкурити люльку. — Справа ось у чому. Вчора ми отримали довжезну шифровку зі Стамбула. В ній ідеться, що у вівторок голова резидентури Т. одержав надруковану на машинці записку, в якій йому запропонували купити квиток в обидва боки на восьмигодинний пором від Галатського мосту[74] до гирла Босфору. І все. Наш хлопець — людина авантюрного складу — прийняв пропозицію. Він зайняв місце на носі й чекав. Приблизно за чверть години до нього підійшла дівчина і стала поруч. Вона виявилася росіянкою, гарненькою, з його слів, і після розмови

про погоду та краєвиди дівчина раптом змінила тему й розказала йому неймовірну історію.

М. замовк, аби підпалити згаслу люльку. Бонд скористався паузою, щоб запитати:

— Сер, а хто у нас голова відділу Т.? Я ніколи не працював у Туреччині…

— Чоловік на ім'я Керим, Дарко Керим. Батько — турок, мати — англійка. Став резидентом ще до війни. Один із найкращих наших людей. Чудово виконує свою роботу. Він дуже розумний і тямить проблеми Близького Сходу краще за багатьох інших. — М. рукою ніби відмахнувся від Керима. — Дівчина розказала йому, що вона сержант МДБ, що працює у цій конторі зі школи, а недавно її перевели до Стамбульського відділення шифрувальницею. Вона підлаштувала цей свій перевід, бо бажала покинути Росію та втекти на Захід.

— Дуже корисно отримати одну з їхніх шифрувальниць, — зауважив Бонд. — Але чим вона пояснює своє бажання втекти?

М. через стіл подивився Бонду в очі.

— Вона закохалася… — він витримав паузу і тихо додав:

— І стверджує, що закохалась у вас.

— У мене?!

— Саме так вона каже. Її звати Тетяна Романова. Чули коли-небудь?

— Боже мій, ні! Я вперше про неї чую, сер... — М. усміхнувся, побачивши сум'яття емоцій на обличчі Бонда. — Але як це могло статися? Вона мене коли-небудь бачила? Звідки їй відомо про моє існування?

— Що ж, — продовжив М., — далі починається повна нісенітниця. Але вся ця історія настільки неймовірна, що може виявитися правдою. Дівчині двадцять чотири роки. У МДБ її взяли на роботу до центрального архіву, на кшталт нашого відділу документації. Вона працювала в англійському відділі протягом шести років. Там і ознайомилася з вашим досьє.

— Хотів би я на нього подивитися… — зауважив Бонд.

— З її слів, спочатку їй сподобалося ваше обличчя на фото. Ваш мужній вигляд і все таке інше, — краєчки губ М. опустилися, наче він з'їв лимон. — Вона ознайомилася з усіма вашими завданнями і зробила висновок, що ви — справжній чоловік.

Бонд опустив очі. Обличчя М. залишалося непроникним.

— А ще вона сказала, що особливо запала на вас, бо ви нагадали їй героя твору російського письменника Лермонтова. Вочевидь, це її улюблена книга. Той герой полюбляв азартні ігри й увесь час устрявав у халепи, з яких потім намагався вибратися. Не знаю вже чому, але ви нагадали їй його. Сказала, що не могла думати ні про кого іншого, й одного дня її сяйнула думка: якщо її скерують до одного із закордонних центрів, вона знайде спосіб зв'язатися з вами, а вже ви її врятуєте.

— Ніколи не чув більш неправдоподібної історії. Сподіваюся, голова резидентури Т. не піддався на провокацію.

— Зачекайте, — дражливо мовив М. — Не поспішайте з висновками тільки тому, що натрапили на дещо, з чим не стикалися раніше. Припустимо, ви — кінозірка, а не агент розвідки. Тоді б отримували від дівчат з усього світу купу ідіотських листів, напханих усілякою дурнею, на кшталт того, що вони жити не можуть без вас і тому подібне. А тут маємо недоумкувату дівчину, яка працює секретаркою у Москві. Припускаю, в їхньому архіві працюють тільки жінки, як у нас. Жодного чоловіка, на якого можна було б покласти око, й раптом вона натрапляє на ваше досьє і захоплюється вашим відважним виглядом. Вона раз у раз повертається до вашого досьє і врешті-решт закохується у цього чоловіка на світлинах, як часто трапляється в усьому світі зі секретарками, котрі западають на вродливі обличчя з глянцевих журналів… — М. помахав люлькою на знак абсолютного несприйняття цих жахливих жіночих звичок. — Бог свідок, я не дуже розуміюся на такому, але ви маєте визнати, що воно трапляється.

Бонд усміхнувся, почувши, що М. звернувся до нього, як до експерта.

— Маю зазначити, сер, що я починаю бачити в цій історії деякий сенс. Звісно, нема причини вважати російських дівчат розумнішими за англійських. Проте треба мати мужність, щоби зважитися на таке. Хіба голова Т. не пояснив їй, на який ризик вона наражається?

— У своєму звіті він зазначив, що дівчина була налякана до смерті, — відповів М. — Увесь час на кораблі вона озиралася, немов побоювалася, що за нею стежать. Але на поромі пливли тільки звичайні пасажири — селяни та місцеві мешканці. Це був останній пором, тому людей виявилося небагато. Але зачекайте, бо це ще не

кінець історії. — М. глибоко затягнувся і випустив хмаринку диму в напрямку вентилятора над головою. Бонд подивився, як дим потрапив на лопасті й розчинився. — Та дівчина сказала Кериму, що пристрасть до вас поступово перетворилася на фобію, і вона зненавиділа російських чоловіків. Потім ця нелюбов поширилася на весь радянський устрій, зокрема на роботу, котру виконувала для своєї країни, а отже, на шкоду людині, в яку закохалася. Тож вона, ця особа, подала рапорт на переведення за кордон, і, оскільки дуже добре володіє англійською та французькою, через деякий час їй запропонували місце шифрувальниці у Стамбулі, що означало зниження платні. Коротше кажучи, після шестимісячних курсів дівчина три тижні тому опинилась у Стамбулі. Тут швидко рознюхала, що нашим резидентом у цьому місті є Дарко Керим. Він так довго займає цю посаду, що, напевне, всі у Туреччині знають, чим займається. Самому Кериму байдуже, а з іншого боку, він відволікає увагу від оперативників, яких ми туди час від часу засилаємо. Іноді непогано мати такого подразника. Якщо всім відомо, на кого він працює, то нам простіше з новими клієнтами.

— Агент, який не ховається, — зауважив Бонд, — часто-густо працює ефективніше від таємного агента, якому доводиться витрачати сили на конспірацію.

— Отже, дівчина надіслала Кериму цю записку, а відтак бажала знати, чи допоможе він їй, — М. замовк, задумливо пихкаючи люлькою. — Звісно, реакція Керима була точнісінько, як ваша, і першим чином він запідозрив пастку. Але чим більше міркував, тим менше розумів, що виграють росіяни, підіславши до нас цю красуню. Тим часом пароплав наближався все ближче до Босфору і скоро вже мав повернути назад до міста. З кожною хвилиною дівчина нервувалася дедалі більше, поки Керим вишукував каверзу. І тоді, — очі М. зблиснули, — вона виклала останню карту.

Скільки разів Бонд помічав цей блиск ув очах М., що свідчило про збудження і навіть пристрасть.

— У неї залишилась остання карта. Козирний туз. Якщо ми зможемо її прийняти, вона передасть нам шифрувальну машину. Останню модель шифрувальної машини «Спектр». За цей апарат ми б чорту душу продали.

— Боже! — скрикнув Бонд, усвідомлюючи величезну цінність дарунка. «Спектр»! Машина, що дасть змогу читати найсекретніші донесення росіян. Навіть за умови, що її зникнення відразу ж помітять, змінять налаштування та коди, а подібні машини вилучать із розвідпідрозділів російських посольств та шпигунських осередків у всьому світі, це стане безцінною перемогою.

Джеймс не дуже розумівся на криптографії, і з питань безпеки, у разі захоплення в полон, бажав би знати якомога менше, проте розумів, що для російської секретної служби втрата «Спектра» призведе до катастрофічних наслідків.

Бонд клюнув. Нарешті він поділяв віру М. у правдивість історії дівчини, якою б шаленою вона не виглядала на перший погляд. Для дівчини зробити такий дарунок і, тим самим, наразити себе на страшенний ризик, однозначно було або актом відчаю, або, якщо хочете, запаморочливою пристрастю. Тепер уже не так важливо, каже дівчина правду чи ні — ставки надто високі, щоби проґавити таку гру.

— Отже, ви, нуль-нуль сьомий, зрозуміли, що саме я мав на увазі, — мовив М. тихо. Зі збудженого виразу обличчя не важко було здогадатися, що коїться у Бонда на душі.

Джеймс ухилився від прямої відповіді.

— Вона не пояснила, яким чином збирається це зробити?

— Деталей не надала, але Керим повідомив, що налаштована дівчина рішуче. Це якось пов'язане з нічною зміною. Вочевидь, кілька разів на тиждень вона чергує по ночах і спить у робочій кімнаті на розкладачці. У реалізації плану дівчина не сумнівалася, хоча розуміла, що в разі викриття буде відразу ж пристрелена. Її більше хвилювало, щоб Керим якнайточніше передав мені те, що вона сказала. Вимагала, щоб він власноруч зашифрував рапорт, надіслав його цілком одним повідомленням, а потім знищив чернетку. Звичайно, він зробив, як просила дівчина, а коли вона згадала «Спектр», Керим зрозумів, що це може стати нашим найбільшим здобутком з часів війни.

— Що було далі, сер?

— Пароплав наблизився до містечка під назвою Ортакей[75]. Дівчина сказала, що зійде там. Керим пообіцяв відіслати рапорт тієї ж ночі. Вона категорично не захотіла домовлятися про подальші зустрічі. Сказала тільки, що здійснить свою частину домовленості, якщо ми

виконаємо її прохання. Попрощалася, спустилася сходнями та змішалася з натовпом. Більше Керим її не бачив.

М. раптом нахилився вперед і через стіл глянув в очі Бонду.

— Звісно, Керим не дав жодних гарантій стосовно того, що приймемо її пропозицію.

Бонд мовчав. Він уже здогадався, що станеться далі.

— Дівчина зробить це тільки за однієї умови, — очі М. звузилися настільки, що перетворилися на дві щілини: — Саме ви маєте поїхати до Стамбула і перевезти її зі шифрувальним апаратом до Англії.

Бонд знизав плечима. Особливих перешкод він не бачив. Хоча… Джеймс відверто подивився на М.

— Завдання не складне, сер, але поки що є лише одна перешкода. Ця дівчина бачила мої фото і читала про мої захопливі пригоди. Але хіба не може статися так, що коли вона угледить мене наочно, виявиться, що я не виправдовую її сподівань?

— Нарешті ми дісталися суті вашого завдання, — похмуро мовив М. — Саме тому я і почав нашу розмову з питань про міс Кейс. Ви маєте зробити усе можливе, щоб виправдати сподівання цієї російської дівчини.

БЄА[76] ДОСТАВИТЬ ВАС КУДИ ЗАВГОДНО

Чотири невеличких з тупими кінцями пропелери повільно, один за одним почали розкручуватися, поки не перетворилися на чотири свистячі диски. Низький рокіт турбореактивних двигунів переріс у пронизливий вереск. Якість звуку й абсолютна відсутність вібрації відрізняли цей літак від інших, на яких доводилося літати Бонду з їхнім торохкітливим надсадним гуркотом та деренькотінням двигунів. Коли «Вісконт»[77] елегантно вирулив на всіяну блимкітливими вогнями злітно-посадкову смугу «захід-схід» Лондонського аеропорту, Джеймс відчув, ніби він сидить у розкішній механічній іграшці.

Трохи постоявши на смузі, пілот розігнав чотири турбіни до завивання банші[78], а потім ривком відпустив гальма, й літак рейсу «БЄА-130» за маршрутом Лондон—Рим—Афіни—Стамбул о десятій тридцять набрав швидкість, пробіг до кінця смуги та легко піднявся у повітря.

За десять хвилин літак досягнув висоти в двадцять тисяч футів і широким повітряним середземноморським коридором узяв курс на південь. Рев двигунів перетворився на низьке, дрімотне свистіння. Бонд розстебнув ремінь і запалив сигарету. Потім нахилився та дістав з-під сидіння тонкий, дорогий на вигляд і дуже важкий, незважаючи на невеликий розмір, аташе-кейс, витягнув з нього «Маску Димітріоса» Еріка Емблера[79], й поклав кейс на сидіння поруч. Цікаво, як здивувалась би дівчина на стійці реєстрації, якби поставила його на ваги, замість того, ніж дозволити пронести в кабіну як «ручний багаж». А якби митники, своєю чергою, поклали його в інспектоскоп, скільки б цікавого вони там виявили!

Відділ «Q» дбайливо розібрав, а потім ретельно зібрав знову валізку ручної роботи від «Свейн та Адені»[80], щоб упакувати п'ятдесят набоїв двадцять п'ятого калібру
в два пласких рядки між зовнішньою оббивкою та виворотом, а вздовж невинних на вигляд торців помістили пласкі метальні ножі майстрів-зброярів фірми «Вілкінсон», приховавши їхні руків'я відразу під швами. Проігнорувавши глузування Джеймса, специ відділу все-таки вмонтували в ручку кейса таємне відділення, з якого, при натисненні у певному місці, випадала у долоню пігулка з ціанистим калієм. (Але, тільки-но отримавши валізку, Бонд спустив ті пігулки в унітаз.) Значно важливішим для Джеймса був товстий тюбик крему для гоління «Пальмолів», що лежав у несесері. У верхній його половині, що повністю відгвинчувалася, специ приховали глушник для «беретти», замотаний у вату. У разі гострої потреби в твердій валюті у кришці аташе-кейса зберігалося п'ятдесят золотих соверенів[81], до яких можна було добратись, якщо потягнути за краєчок обшивки.

Такий хитромудрий набір трюків, зібраних в одному місці, потішив Бонда, проте він мав визнати, що попри немалу вагу, ця валізка — зручний засіб перевозити інструменти свого ремесла, які інакше довелося б транспортувати на собі.

На борту літака, окрім Джеймса, було ще дванадцять пасажирів. Посміхнувшись про себе, Бонд подумав, з яким жахом цей факт сприйняла б його секретарка Лоелія Понсонбі, котра напередодні, коли він тільки-но повернувся від М., відчайдушно умовляла Джеймса не розпочинати подорож у п'ятницю тринадцятого.

— Але це найкращий день для подорожей, — терпляче заперечив Бонд. — Цього дня найменше пасажирів, можна зручніше розташуватися, та й обслуговують краще. Я завжди намагаюся літати тринадцятого, якщо, звісно, маю вибір.

— Що ж, — покірно мовила Лоелія, — ви все одно вчините по-своєму. Але я постійно буду страшенно за вас переживати. І заради бога, не проходьте цього дня ні під якими драбинами… Не знаю, за яким бісом ви до тої Туреччини прямуєте, але нутром чую: вам загрожує небезпека.

— Ах, це ваше ніжне нутро! — подражнив її Бонд. — Запрошую його на вечерю першого ж дня, коли повернуся.

— Насправді нічого такого ви не плануєте, — сумно відгукнулася Лоелія. А потім, коли вона несподівано поцілувала його на прощання, Джеймс усоте подумав, навіщо він переймається іншими жінками, коли найчарівніша з них — його секретарка.

Літак заспівав нескінченну пісню над безкраїм морем. Тут хмари нагадували збиті вершки і виглядали достатньо щільними, аби приземлитись, якщо відмовлять двигуни. Потім хмари ненадовго розійшлися, і з далекої сизої димки лівобіч виринув Париж. Потім вони з годину летіли над випаленими французькими полями, допоки, опісля Діжона, поверхня поступово змінилася з блідо-вицвілої на зелено-смарагдову на схилах Юрських гір.

Підоспів ланч. Бонд відклав книгу, а разом з нею захопливу сюжетну лінію, і поки снідав, стежив, як унизу промайнула сталева гладінь Женевського озера, а за нею соснові ліси, що піднімалися до снігових полів, за котрими починалися зазубрені піки Альп. Бонд згадав свої лижні канікули в цих місцях. Коли літак промайнув за кілька сотень ярдів над Монбланом, Джеймс, роздивляючись брудну слонячу шкіру древніх льодовиків, побачив себе — юнака, обв'язаного мотузкою, на верхівці скелі в Aiguilles Rouges[82], який страхував двох своїх товаришів із Женевського університету, що піднімалися до нього стрімчаком.

І де він зараз? Бонд криво посміхнувся своєму віддзеркаленню в плексигласі ілюмінатора літака, що заклав віраж над атласною терасою Ломбардії. Якби той юний Джеймс Бонд підійшов до нього на вулиці й заговорив, чи впізнав би він у чистому, пристрасному сімнадцятилітньому хлопцеві самого себе? А що б той юнак подумав

про нього, старшого Джеймса Бонда, секретного агента? Чи розгледів би він себе в чоловікові з холодними очима, пихатим поглядом, шрамом на щоці й пістолетом під лівою пахвою, в чоловікові, що пройшов крізь роки зрадництва, безжалісності та страху?
А якби впізнав, яким став би його вердикт? Що він сказав би про останнє завдання Бонда, що подумав би про безстрашного секретного агента, якого надіслали через пів світу в новій романтичній ролі — половеласничати для матінки Англії?

Бонд викинув думки про юнака з голови. Ніколи не оглядайся. Якби б та коли б — це марне гаяння часу. Стеж за долею і радій тому, що не став другосортним комівояжером, журналюгою у провінційній газетці, пропахлим джином та нікотином, або калікою. Чи взагалі трупом.

Дивлячись на пропливаючу під крилом підсмажену сонцем Геную та ніжні блакитні води Середземного моря, Бонд перестав думати про минуле, а сфокусувався на поближньому майбутньому — на своєму завданні, котре, як він із жалем визнав, полягало у «звідництві для матінки Англії».

А для цього, з якого боку не глянь на завдання, саме таку роль він і мав зіграти — звабити, причому, дуже швидко, дівчину, яку раніше в очі не бачив та чиє ім'я вперше почув тільки учора. І на додачу, якою б вона красунею не була, — а голова Т. описав її як «дуже вродливу дівчину», — він має сконцентруватися не на її принадах, а на її «приданому», котре вона обіцяла прихопити зі собою. Це — як одружитися з багатою жінкою заради грошей. Чи вдасться йому добре зіграти роль? Мабуть, він зможе посміхатись і говорити правильні слова, але чи підкориться тіло мозку, коли доведеться підтверджувати палкі запевнення у ліжку? Наскільки достовірно виглядають у ліжку ті чоловіки, думки яких зосереджені тільки на банківському рахунку їхніх жінок? Чи, може, їх збуджує думка про те, як вони витрачатимуть гроші? Бог з ними, з грошима, але тут — шифрувальний апарат.

Під крилом промайнула Ельба, і літак розпочав п'ятдесятимильне зниження в напрямку Рима. Після пів години, проведених під італійську балаканину з гучномовців аеропорту Чьямпіно[83] та з двома чудовими «американо», вони продовжили подорож, націлившись на

носок італійського чобота, а Бонд почав аналізувати деталі зустрічі, до якої він наближався зі швидкістю триста миль на годину.

Може, це якийсь підступний план МДБ, задум якого прихований від нього? Може, він прямує просто до пастки, яку не помітив навіть хитромудрий М.? Джеймс розумів, наскільки М. переймається ймовірністю такої пастки. Усі аспекти ситуації, усі «за» та «проти» ретельно розглянув не тільки М., а й проаналізували усі голови підрозділів на оперативній нараді, що затягнулася до пізньої ночі. Проте, хоч з яких боків справу розглядали, ніхто так і не надав переконливого пояснення ймовірного зиску для росіян. Може, вони збираються захопити та допитати Бонда? Але навіщо? Він — польовий агент і лише в загальних рисах розуміється на функціонуванні Секретної служби, й росіяни можуть отримати хіба що подробиці чергового завдання та деяку базову інформацію, втрата якої не особливо зашкодить. А можливо, вони збираються вбити Бонда, здійснити, так би мовити, акт помсти? Але два останні роки він не брав участі в операціях проти росіян. Та й убити його простіше в Лондоні — на вулиці, чи вдома, чи підклавши вибухівку в автомобіль.

Голос стюардеси перервав його думки. «Застебніть ремені безпеки, будь ласка», — встигла сказати вона, як літак нудотно-різко впав у повітряну яму, а потім з надсадним ревом двигунів знову піднявся. Небо раптом почорніло, в ілюмінатори забарабанив дощ, небеса розірвалися сліпучим блакитно-білим спалахом, пролунав грім, немов поруч вибухнув артилерійський снаряд, літак почало жбурляти та розгойдувати в череві електричного шторму, який чатував на них у гирлі Адріатичного моря.

Бонд відчув запах небезпеки. Запах був справжнім — суміш поту та електрики, як у залі гральних автоматів. Інший спалах блискавки розпростер свої кістляві руки на півнеба. Нищівно вдарив грім. Здавалося, вони потрапили у самісіньке серце грозового фронту. Раптом літак здався Джеймсу неймовірно маленьким та крихким. Тринадцять пасажирів! П'ятниця, тринадцяте! Бонд пригадав застереження Лоелії Понсонбі, й одразу ж його долоні, що вчепилися в ручки крісла, спітніли. Скільки років цьому літакові? Скільки годин він налітав? Може, втома металу підточила крила? Наскільки глибоко проїла їх іржа? Можливо, він узагалі не долетить до Стамбула. Може,

падіння каменем у води Коринфської затоки стане відповіддю на його філософські міркування, в які він поринув годиною раніше?

Усередині Бонда містилася таємна кімната, свого роду цитадель, на кшталт протиураганних кімнат у старовинних маєтках у тропіках. То були невеличкі приміщення з міцними стінами на першому поверсі будинку, іноді заглиблені у фундамент. У такій комірчині господар з родиною ховалися, коли ураган загрожував зруйнувати будинок, і там вони залишалися, допоки не минало лихо. Бонд зачинявся в ідентичній протиураганній кімнаті в ситуаціях, коли хід подій від нього не залежав, а вжити якісь дії було неможливо. І ось тепер він усамітнився у тому сховищі, абстрагувався від зовнішнього гармидеру та моторошної бовтанки й сконцентрувався на шві чохла крісла попереду, розслаблено чекаючи, поки небо вирішувало долю рейсу БЄА-130.

Майже відразу в кабіні посвітлішало, дощ припинив лупити по ілюмінаторах, а виття турбін знизилося до лагідного свисту. Бонд відчинив двері своєї схованки, озирнувся, переконався, що загроза минула, і залишив потаємний закуток. Повільно повернув голову і зацікавлено виглянув у вікно. Далеко внизу, на тихих водах Коринфської затоки, ковзала крихітна тінь їхнього літака. Джеймс із полегшенням видихнув і потягнувся до кишені за портсигаром з воронованого металу. Задоволено відзначив, що його рука, яка витягнула запальничку і запалила сигарету «морланд» із трьома золотими смужками, не тремтить. Чи варто повідомити Ліл, що вона ледь не виявилася правою? Він вирішив, що напише, якщо знайде у Стамбулі достатньо непристойну листівку.

День за вікном набув забарвлення помираючого дельфіна, і гора Іметус[84] у синьому передзахідному присмеркові насувалася на них. Промайнувши мерехтіння Афін, що широко розкинулися, «Вісконт» торкнувся колесами бетону посадкової смуги з похнюпленими рукавними флюгерами та підкотив до будівлі аеровокзалу з дивними танцюючими літерами, на які Джеймс не натрапляв із часів завершення школи.

Разом з купкою зблідлих, притихлих пасажирів Бонд спустився трапом, пройшов у транзитний термінал і дістався бару. Він замовив чарку узо, випив її одним махом і запив крижаною водою. Горілка мала

стійкий гіркий присмак анісу, і Джеймс відчув, як у його горлі та череві розтікається вогонь. Поставивши чарку на стійку, замовив ще порцію.

Коли з гучномовця оголосили про посадку, посутеніло, і половинка місяця видерлася високо, зависнувши у небі над вогнями міста. М'яке вечірнє повітря було напоєне ароматом квітів та стрекотом цикад, а також віддаленим чоловічим співом. Голос був чистим і сумним, а в пісні відчувалася журба. За аеропортом збуджено забрехав собака, нанюхавши незнайомий запах. Бонд раптом усвідомив, що потрапив на Схід, де сторожеві собаки виють цілісіньку ніч. Дивно, але це викликало у нього гостре відчуття насолоди та приємного хвилювання.

До Стамбула політ над темною поверхнею Егейського і Мармурового морів тривав якихось дев'яносто хвилин. За першокласною вечерею з двома сухими «мартіні», півпляшкою Calvet claret Бондові застереження щодо мандрівок у п'ятницю тринадцятого розвіялися, до того ж разом із тривогами щодо завдання. Його охопило приємне відчуття розслабленості.

Нарешті вони прибули на місце, усі чотири пропелери літака зупинилися біля красивої нової будівлі аеропорту Ешилкой[85], за годину їзди до Стамбула. Бонд подякував та попрощався із стюардесою, пройшов із важким аташе-кейсом паспортний контроль і зупинився на митній перевірці в очікуванні багажу.

Значить, ці маленькі, темноволосі, некрасиві, зате охайні службовці й були сучасними турками. Джеймс прислухався до незнайомої мови, сповненої довгих голосних, приглушених шиплячих і модифікованих звуків «у», та спостерігав за їхніми темними бігаючими очима, що контрастували з тихими, чемними голосами. Насправді то були кмітливі, жорстокі очі людей, які зовсім недавно спустилися з гір. Бонд подумав про довгу історію поколінь, які протягом сторіч звикли стежити за овечими стадами та розпізнавати навіть ледь помітні рухи на далекому горизонті. Ті очі завжди тримали в полі зору ручку кинджала, могли порахувати крупинки їжі та дрібні монетки, що на мить спалахували в пальцях торговця. У тих очах ховалися жорстокість, недовіра та підозра. Джеймсу вони не сподобалися.

Коли Бонд пройшов митну перевірку, із тіні до нього наблизився високий худорлявий чоловік з густими чорними вусами в короткій

шкіряній куртці та шоферському капелюсі. Відсалютувавши Бонду і не питаючи ім'я прибулого, він мовчки взяв його валізу й підвів до шикарного блискучого аристократичного авто — старенького чорного «роллс-ройса», купе з відкидним верхом, виготовленого, як прикинув Бонд, у двадцяті роки для якогось мільйонера.

Коли машина статечно вирулила зі стоянки аеропорту, чоловік повернув голову і поважно сказав бездоганною англійською:

— Керим-бей подумав, що сьогодні ввечері вам захочеться відпочити, сер. Я заїду за вами завтра о дев'ятій. В якому готелі ви зупинитеся, сер?

— «Кристал Палац».

— Дуже добре, сер, — і шини «роллс-ройса» зашурхотіли широкою автострадою.

Бонд краєчком вуха почув, як далеко позаду, в рябих сутінках стоянки аеропорту, заторохкотів двигун моторолера. Але оскільки той звук для нього нічого не значив, Джеймс відкинувся на подушках, приготувавшись насолодитися поїздкою.

ДАРКО КЕРИМ

Прокинувся Джеймс Бонд рано в пошарпаному номері готелю «Кристал Палац», на вершині Пера[86], і недбало почухав набряк на правому стегні. Якась тварюка укусила його вночі. Цього слід було очікувати.

Коли напередодні його зустрів похмурий нічний портьє у штанях та сорочці без коміра, а побіжний огляд фоє, оздобленого вицвілою плиткою в мавританському стилі, виявив засиджені мухами пальми у мідних діжках, він зрозумів, що на нього чекає. Навіть подумав, що варто пошукати інший готель. Але млявість після перельоту та зіпсований потяг до низькопробного романтизму, притаманний старомодним континентальним готелям, змусили його залишитися. Джеймс зітхнув і рушив слідом за портьє до ліфта, що зі скреготінням доставив їх на третій поверх.

Кімната з кількома підстаркуватими меблями і залізним ліжком більш-менш відповідала сподіванням. Він тільки перевірив, чи на нема

на шпалерах біля ліжка кривавих слідів від розчавлених блощиць, а тоді відпустив портьє.

Проте відразу з'ясувалося, що поспішив. Коли Бонд увійшов до ванної і повернув кран гарячої води, той глибоко зітхнув, презирливо хмикнув, а потім з крана в раковину впала маленька багатоніжка. Джеймс похмуро змив її тоненькою струминкою брунатнува́тої води з холодного крана. Ось тобі плата, подумав він гірко, за звичку вибирати місце за гучною назвою, а також потурання бажанню уникнути метушні великих готелів.

Однак він чудово виспався і, сповнений рішучості віднайти якийсь засіб проти блощиць, вирішив забути про негаразди та присвятити себе справі, заради якої сюди приїхав.

Джеймс вистрибнув з ліжка, відслонив важкі штори з червоного плюшу і схилився над кованими бильцями, роздивляючись одну з найвідоміших панорам у світі: праворуч лежала спокійна гладінь затоки Золотий Ріг, ліворуч танцювали хвилі Босфору, а проміж ними — нагромадження дахів, мінаретів, що здіймались увись, та присадкуваті мечеті Пера. Що не кажи, а вибір він зробив правильний. Такий вид вартував тисяч блощиць і значно більших незручностей.

Хвилин десять Бонд стояв, не спроможний відірватися від водного бар'єра між Європою й Азією, що іскрився на сонці, потім повернувся до кімнати, тепер уже осяяної сонцем, і зателефонував замовити сніданок. Англійська портьє була, м'яко кажучи, нерозчленована, зате французька виявилася більш-менш. Джеймс прийняв холодний душ і терпляче поголився під холодною водою, сподіваючись, що замовлений екзотичний сніданок не зазнає фіаско.

Сніданок перевершив усі сподівання. Йогурт, поданий у блакитному порцеляновому кухлі, був із жовтуватим відтінком та консистенції сметани. Зелені фіги — стиглі, аж луснули, а турецька кава — чорна, мов смола, та гіркувата — ознака свіжого помелу. Бонд насолодився їжею на столику, який посунув до відчиненого вікна. Він милувався пароплавами та каюками, що діловито снували по обох морях перед його очима, та міркував, як відбудеться зустріч з Керимом і чи є у того свіжі новини.

Точно о дев'ятій елегантний «роллс» зупинився біля під'їзду. Вони проїхали площею Таксим, через переповнені вулиці Істіклала та геть з Азії. Густий чорний дим від пароплавів з елегантно схрещеними якорями на кормі — символом торговельного флоту — майже повністю укрив перший проліт Галатського мосту й затьмарив інший берег, в напрямку якого «роллс» продирався крізь скупчення велосипедів та візків, і тільки гучне чмихання антикварного гудка з грушею допомагало розігнати пішоходів з-під коліс авто. Потім дорога раптом очистилась, і в кінці широкого мосту завдовжки півмилі їхньому зору відкрилася старовинна європейська частина Стамбула зі стрімкими витонченими мінаретами та куполами мечетей, що присіли поруч, нагадуючи півкулі розкішних грудей. Усе це було схоже на ілюстрацію до «Тисячі й однієї ночі», але для Бонда, який дивився на європейську частину поверх візків та величезних потворних полотнищ рекламних вивісок уздовж берега, видовище постало однією колись величною декорацією, котру сучасна Туреччина відкинула як непотріб на користь залізобетонної громади готелю «Стамбул-Хілтон», що височів за спиною на пагорбах Пера.

Проїхавши міст, авто повернуло праворуч на вузьку, викладену бруківкою вуличку, що тягнулася паралельно до набережної, і зупинилося біля високих дерев'яних воріт з дашком.

Міцний на вигляд охоронець з грубим, проте усміхненим обличчям, у потріпаній формі хакі вийшов з караульного приміщення і відсалютував. Потім відчинив двері й жестом запросив Бонда йти за ним. Вони пройшли через сторожку та внутрішні двері й опинились у маленькому дворикові, акуратно викладеному гравієм. У центрі ріс вузлуватий евкаліпт, біля коренів якого діловито проходжувалися два білокрилі голуби. Гомін міста перетворився на віддалений гул, а в дворику було затишно та спокійно.

Перетнувши двір, вони пройшли крізь низенькі двері до величезного склепінчастого складу з високими круглими вікнами, через які сонячне світло відкидало тіні на довжезні ряди з тюками та клунками товару. У повітрі стояв прохолодний, затхлий запах спецій і кави, а коли Бонд пішов за охоронцем центральним проходом, то раптом відчув сильний запах м'яти.

У кінці довгого приміщення складу була платформа, що висіла над підлогою, оточена балюстрадою. На ній сиділи на високих табуретах півдюжини хлопців та дівчат, які зосереджено писали щось у товстих старомодних конторських книгах. Немов рахівники в конторці з роману Діккенса. Джеймс побачив на столах поруч з чорнильницями допотопні пошарпані рахівниці. Жоден зі службовців не підняв голови, щоб подивитися на Бонда, коли той проходив мимо, лише смаглявий худорлявий чоловік з несподівано блакитними очима піднявся з-за дальнього столу, аби провести Бонда далі. Він тепло усміхнувся, оголивши ряд сліпучих білих зубів, і повів углиб платформи. Постукавши в масивні двері з червоного дерева із новеньким йєльським замком, не чекаючи на відповідь, відчинив їх, пропустив Джеймса і тихо зачинив за спиною.

— А, друже мій, заходьте, будь ласка! — дорідний широкоплечий чоловік у бездоганному кремовому чесучевому костюмі вийшов з-за столу й підійшов привітатися, простягнувши руку.

Владний тон гучного доброзичливого голосу сповістив Бонду, що він має справу з головою резидентури Т., а також те, що Джеймс перебуває на його території і, з юридичного погляду, в його підпорядкуванні. Це було лише питання етикету, про яке, однак, слід було пам'ятати.

Рукостискання Дарко Керима виявилося приємним — теплим та міцним. Відчувалася прихована міць західної манери привітання, не те кволе рукостискання, як заведено на Сході, після котрого хочеться витерти руку об полу піджака. А в цій лапищі була така сила, що могла стискати вашу руку, допоки не затріщать кістки.

Бонд мав шість футів зросту, але цей чоловік був вищим на кілька дюймів, і складалося враження, що він як мінімум удвічі ширший. Бонд поглянув знизу догори на смугляве обличчя, прикрашене зламаним носом, у широко посаджені блакитні очі велетня, що сльозились і були в павутинні червоних прожилок, наче у мисливського пса, який лежить надто близько до вогню. У цих очах Джеймс побачив ознаки розгульного способу життя.

Обличчя нагадувало, найімовірніше, циганське — величезним почуттям гордості, що читалося в різких рисах та густому хвилястому волоссі, зачесаному назад, карлючкуватому носі, від чого Керим ще більше скидався на мандрівного шукача пригод. Цю схожість

підсилював золотий кульчик у правому вусі. Коротше кажучи, то було приголомшливо драматичне обличчя — живе, жорстоке лице гульвіси. Але спостерігач помічав насамперед не драму, яку довелося пережити хазяїнові такого фейсу, а те, що лице випромінювало радість життя. Бонд подумав, що йому не доводилося бачити обличчя більш життєстверджувального та людяного. Бути поруч з такою людиною — все одно, що наблизитися до сонця. Джеймс нарешті відпустив руку Керима, зігрітий приязню, яку він дуже рідко відчував до незнайомців.

— Дякую, що надіслали за мною машину.

— Ха! — розсміявся Керим. — Подякуйте заразом і нашим друзям. Учора вас зустрічали з обох боків. Вони завжди супроводжують мою машину, коли вона вирушає до аеропорту.

— То була «веспа» чи «ламбретта»?

— Отже, ви помітили? «Ламбретта». У них там ціла флотилія моторолерів для своїх людців, яких я називаю «безликими». Вони усі однакові, нам ніколи не вдавалось їх розсортувати. Дрібні злодії, здебільшого смердючі болгари, які виконують брудну роботу. Сподіваюся, цього разу вони трималися осторонь. З того дня, як мій шофер несподівано зупинився на повному ходу, а потім різко здав назад, вони тримаються подалі від мого «роллса».

Керим умостився у своєму кріслі, жестом показав Бонду сідати у крісло напроти. Простягнув Джеймсу пласку білу коробку з сигаретами, той узяв одну і запалив. Найкраща сигарета, яку він будь-коли пробував, — м'який та солодкий турецький тютюн, загорнутий в елегантний тютюновий папір із золотим півмісяцем.

Поки Керим встромляв сигарету в довгий мундштук зі слонової кості, пожовтілий від нікотину, Бонд скористався моментом, щоб роздивитися кабінет, в якому сильно тхнуло фарбою і лаком, немов кімнату щойно відремонтували.

Стіни великої кімнати квадратної форми були оброблені дерев'яними панелями з червоного дерева, крім стіни за кріслом Керима. Там зі стелі до підлоги звисав східний килим, який трохи колихався від вітерцю, немов за ним було відчинене вікно. Але це малоймовірно, бо світло в кімнату надходило через три круглі вікна під стелею. Можливо, за килимом був балкон, що виходив на Золотий Ріг, хвилі якого майже омивали стіни будинку.

В центрі правої стіни висіла у позолоченій рамі репродукція портрета королеви кисті Аннігоні[87]. Напроти, в такій самій імпозантній рамі, було розміщене фото Вінстона Черчилля, що в часи війни зробив Сесіл Бітон[88], на якому прем'єр-міністр люто споглядає з-за свого столу, як злий бульдог. Біля однієї стіни стояла широка книжкова шафа, а напроти — зручний шкіряний диванчик з пухкими подушками. У центрі кабінету величезний стіл підморгував відполірованими мідними ручками. На його захаращеній поверхні стояли три світлини у срібних рамках, і Бонд побачив у профіль каліграфічний почерк двох грамот за заслуги[89], а також Військову відзнаку ордена Британської імперії.

Керим запалив сигарету і кивнув у бік килима за спиною.

— Наші друзі вирішили відвідати мене учора, — мовив мимохідь. — Спартолили міну-причепу на стіну будинку ззовні. Виставили таймер так, щоб застати мене за столом. На щастя, саме в той час я відпочивав на ось цій кушетці з однією чарівною румунською шпигункою, яка сповнена старомодних ілюзій, що будь-який чоловік готовий поділитися секретами в обмін на кохання. Бомба розірвалася в найкульмінаційніший момент. Я не надав вибуху особливої уваги, а от для дівчини переживання виявилося надмірним. Коли я відпустив її, у неї почалась істерика. А може, вона повважала мою манеру кохатися несамовитою. — Керим помахав у повітрі мундштуком, немов виправдовуючись. — Нам довелося добряче попрацювати, щоб навести у кімнаті лад до вашого приїзду — замінити скло у вікнах та в картинах і дещо пофарбувати. Тому тут трохи запашок… Однак ми не розуміємо головного, — Керим відкинувся у кріслі, трохи збентежений. — Чому вони так раптово перервали перемир'я? Досі ми жили у мирі та спокої. Кожен займався своїми справами. Просто нечувано, щоб наші дорогі колеги ні з того ні з сього оголосили війну. Це мене дуже непокоїть і призведе лише до неприємностей для наших російських друзів. Я буду змушений покарати людину, яка це скоїла, тільки-но дізнаюсь ім'я. — Керим похитав головою. — Чесно кажучи, я спантеличений. Сподіваюся тільки, що це не має стосунку до нашої справи.

— Але навіщо так рекламувати мій візит? — обережно запитав Бонд. — Я зовсім не прагнув розголосу, то для чого було надсилати до

аеропорту «роллс»? Це лише міцніше пов'язує нас із вами.

Керим розсміявся.

— Друже мій, дозвольте прояснити ситуацію у Стамбулі. У нас, росіян й американців є інформатори в кожному готелі. До того ж ми усі підкупили чиновників у їхній таємній поліції і щодня отримуємо копії списків іноземців, які прибувають у країну літаком, поїздом чи на кораблі. Якби мені дали кілька днів, я зміг би таємно переправити вас у Туреччину через грецький кордон. Але навіщо? Ваш приїзд не має залишатися непоміченим для іншої сторони задля того, щоб наша приятелька мала змогу увійти з вами у контакт. Вона сама висловила таку умову, щоби зв'язатися з вами. Можливо, дівчина не дуже довіряє нашій службі безпеки, хтозна? Але вона була цілком упевнена, що її центр негайно повідомлять про ваш приїзд, — Керим знизав широкими плечима. — Отже, навіщо ускладнювати їй життя? До того ж я намагався зробити ваше перебування у Стамбулі приємнішим, щоб ви принаймні насолодилися нашою гостинністю, навіть якщо спроба виявиться марною.

Бонд розсміявся.

— Гаразд, забираю свої слова. Я забув, що перебуваю на Балканах. Принаймні я у вашому розпорядженні. Кажіть, як мені діяти, і я це зроблю.

Керим відмахнувся та змінив тему.

— Якщо ми вже заговорили про ваше перебування у Стамбулі, то як вам сподобався готель? Я був здивований, коли дізнався, що вибрали ви «Палац». Він, звісно, трохи кращий за публічний дім, чи, як кажуть французи, траходром. До того ж там повно росіян. Хоча це не так важливо…

— Він не такий уже й поганий. Просто я не хотів зупинятися в «Стамбул-Хілтон» чи в іншому модному готелі.

— Через гроші? — Керим витягнув із шухляди пачку новеньких зелених банкнот. — Тут — тисяча турецьких фунтів. Чесна ціна на чорному ринку — близько двадцяти за англійський фунт. Офіційний курс — сім до одного. Повідомте, коли гроші закінчаться, і я дам вам стільки, скільки буде потрібно. Розрахуємося після гри. Гроші — це непотріб. Після того, як Крез, перший мільйонер, почав чеканити золоті монети, гроші постійно втрачають цінність. А зображення на

них девальвується швидше, ніж їхня вартість. Спочатку на монетах карбували богів, згодом — царів, потім — президентів. А зараз там нема навіть портретів. Подивіться на цей непотріб! — Керим кинув пачку Бондові. — Тепер це якісь папірці зі зображенням громадських будівель та підписом касира. Просто диво, що на них щось можна купити. Гаразд. Що ще? Сигарети? Куріть тільки ці — «дипломат». Я надішлю кілька сотень до вашого готелю. Вони найкращі. Їх важко роздобути. Розподіляють по міністерствах та посольствах. Що ще, перш ніж ми візьмемося до справи? Не турбуйтеся про їжу та дозвілля — то мої проблеми. Мені це подобається, і вибачте, поки ви тут, я буду поруч.

— Бачу, ви про все подбали, — усміхнувся Бонд. — Обіцяйте тільки, що коли ви навідаєтеся до Лондона, я зможу вам віддячити.

— Та нізащо! — заперечив Керим. — У вас надто холодні й погода, й жінки. Для мене честь прийняти вас тут. Нагадує мені часи війни. А зараз кажіть, — він закалатав у дзвоник, що стояв на столі, — вам каву з цукром чи без? У Туреччині ми не ведемо серйозних розмов без кави чи ракії, проте для ракії зараз ще зарано…

— Без цукру.

Двері позаду Бонда розчинилися. Керим щось уривчасто сказав турецькою. Коли двері зачинилися, відімкнув шухляду, витягнув папку, поклав її на стіл і ляснув по ній долонею.

— Друже мій, — мовив похмуро, — не знаю навіть, що сказати про цю справу. — Він відкинувся у кріслі й заклав руки за голову. — Вам ніколи не спадало на думку, що наша з вами робота іноді нагадує зйомки фільму? Коли усі актори перебувають на майданчику і чекають на команду «Мотор!» А тут раптом чи то погода підводить, чи хтось із акторів захворіє, або нещасний випадок. Однак під час зйомок може статися ще дещо. Може раптом спалахнути кохання, і в найгіршому випадку воно таки спалахує між головними героями. Для мене — це найстрашніша перепона для справи, та ще й із непередбаченими наслідками. Чи насправді дівчина закохалась у вас? Чи не розлюбить вона вас, коли побачить? Чи зможете ви полюбити її навзаєм?

Бонд мовчав. Пролунав стук у двері. Старший клерк поставив перед кожним по крихітному горняткові зі золотим обідком з найтоншої порцеляни і вийшов. Бонд пригубив і поставив філіжанку на стіл. Кава

була запашною, але грубо змеленою. Керим проковтнув свою одним ковтком, устромив сигарету в мундштук і запалив.

— На це кохання ми не можемо впливати, — продовжив Керим, немов сперечаючись сам із собою. — Залишається тільки чекати. А тим часом у нас є інші справи, — нахилившись, він через стіл подивився в очі Бонду — суворим та пронизливим поглядом.

— У ворожому таборі, друже мій, дещо відбувається.

І я не маю на увазі замах на мене. Вони чомусь заворушилися. Фактів у мене небагато, але, — й Керим постукав пальцем по носі, — маю добрий нюх. Це — мій найнадійніший друг, якому повністю довіряю, — він поклав руку на стіл і тихо додав: — Якби ставки не були настільки високі, я порадив би вам повернутися додому. Тут затівається щось таке, від чого слід триматися подалі…

Керим відкинувся на спинку крісла. Напруження в його голосі зникло, він хмикнув. — Але ж ми з вами не баби якісь. У цьому й полягає наша робота. Отже, забудьмо про мій ніс і повернімося до справи. По-перше, чи є щось, про що ви хотіли б дізнатися? Після нашої зустрічі дівчина не подавала ознак життя, і нової інформації для вас у мене нема. Але, можливо, бажаєте дещо уточнити?

— Мене цікавить лише одне питання, — відізвався Бонд. — Що ви самі думаєте про цю дівчину? Чи вірите їй? Чи таке взагалі можливо? Усе інше — дрібниці. Якщо її істерична закоханість — вигадка, то ми маємо справу з якоюсь хитромудрою операцією МДБ, мета котрої нам невідома. Отже, чи вірите ви дівчині? — в голосі Бонда чулися тривожні нотки, він напружено вдивлявся ув обличчя Керима.

— Ех, друже мій!.. — Керим похитав головою і розвів руками. — Це саме питання я ставлю собі постійно від моменту нашої з нею зустрічі. Але хто може впевнено стверджувати — бреше жінка про кохання чи ні? Її очі палали — прекрасні невинні очі. Її губи були вологими, окреслюючи прекрасний ротик. Говорила вона наполегливо і була явно налякана. Пальці її на поручнях побіліли, а що там коїться в серці дами, — Керим розвів руками, — відомо лише Богові. — Він склав руки і поглянув Бонду в очі. — Є тільки один спосіб перевірити, любить тебе жінка чи ні, проте навіть у цьому випадкові необхідна порада експерта.

— Розумію, про що ви, — усміхнувшись, похитав головою Бонд. — Перевірити, чи любов справжня, можна лише у ліжку.

БІОГРАФІЯ ШПИГУНА

Принесли ще кави, потім — іще. Велика кімната поступово наповнилася клубами сизого тютюнового диму, поки двоє чоловіків розібрали деталь за деталлю, дрібницю за дрібницею. Препарували кожну й відкладали набік. Урешті-решт через годину вони повернулися туди, звідки почали. Бонд сам мав розв'язати таємницю дівчини і, якщо її історія його задовольнить, — вивезти з Туреччини даму разом із шифрувальним апаратом.

Керим перебрав усі організаційні питання. Він одразу зняв слухавку, зателефонував своєму турагентові й зарезервував по два місця на всі рейси БЄА, Ейр Франс, САС і Тюркейр на прийдешній тиждень.

— А тепер займемось паспортом, — сказав. — Одного досить. Дівчина подорожуватиме як ваша дружина.

Мої люди сфотографують вас та розшукають світлини дами, більш-менш схожої на неї. Насправді, можуть підійти фото молодої Грети Гарбо. Схожість — разюча. Можна пошукати в газетних архівах. Я побалакаю з генконсулом — чудовий хлопець та великий прихильник усіляких таємниць. Паспорт буде готовий сьогодні ввечері. Яке прізвище вам до вподоби?

— Нема різниці.

— Пропоную Сомерсет. Моя мати родом звідти. Девід Сомерсет. Професія — директор компанії. Це ні до чого не зобов'язує. А дівчина? Вона схожа на Каролайн. Ви — пара молодих, енергійних англійців, яким подобається подорожувати. Митна декларація? Залиште її на мене. Я занесу туди вісімдесят фунтів дорожніми чеками і квитанцію з банку, що ви обміняли ще п'ятдесят під час перебування в Туреччині. Про митницю можете не турбуватися — вони нікого не перевіряють при виїзді, тільки радіють, що хтось узагалі щось купує в цій країні. Задекларуєте кілька коробок з рахат-лукумом — презенти для друзів у Лондоні. Якщо доведеться виїжджати швидко,

я заплачу за готель та подбаю про багаж. У «Палаці» мене добре знають. Що ми забули?..

— Більше нічого на думку не спадає.

Керим поглянув на годинник.

— Дванадцята. Час відвезти вас до готелю. Може, там є новини. І перевірте речі — ану ж у них рилися.

Він теленькнув дзвоником і віддав накази старшому клеркові, який слухав, наструнчивши вуха, а його худе обличчя витягнулося, від чого той став схожим на гончака.

Керим провів Бонда до дверей, наостанок вони міцно потиснули один одному руки.

— На ланч я пришлю за вами машину, — мовив. — Знаю одне чудове місце на ринку. — Він радісно усміхнувся до Бонда. — Буду радий попрацювати з вами разом. Упевнений, ми порозуміємося. — Він відпустив руку Джеймса. — А тепер мені треба швидко зробити купу справ. Можливо, не всі мої рішення будуть правильними, та хоч там як, — він знову широко всміхнувся, — jouons mal, mais jouons vite[90]!

Старший клерк, який, здавалося, виконував у Керима функції начальника штабу, вивів Бонда через інші двері на ту саму платформу. Ніхто з працівників навіть не підняв голови від гросбуха. Після короткого проходу з дверима по обидва боки вони увійшли до кімнати, що виявилася сучасною, добре обладнаною фотолабораторією. За десять хвилин Бонд уже вийшов на вулицю, де на нього у вузькому провулку чекав «роллс-ройс». Вони вирушили через Галатський міст до готелю.

На чергування у «Кристал Палаці» заступив новий портьє — маленький, улесливий чоловічок з винуватим виразом на жовтуватому обличчі. Він вийшов із-за стійки і благально притиснув руки до грудей.

— Ефенді[91], прийміть мої щирі вибачення. Мій колега помилково надав вам неправильний номер. Ми не знали, що ви друг Керим-бея. Уже перенесли ваші речі до номера 12. Це найкращий номер нашого готелю. Зазвичай, — і портьє хтиво посміхнувся, — ми здаємо цей номер молодятам. Там усі вигоди. Ще раз вибачте, ефенді. Той попередній номер не призначений для шановних гостей. — Чоловічок низько вклонився, потираючи руки.

Чого Бонд терпіти не міг, то це коли йому лижуть черевики. Він зміряв портьє поглядом і мовив:

— Та невже? Хочу подивитися на цей новий номер. Він може мені не сподобатися. Мене цілком влаштовував попередній.

— Звісно, ефенді, — портьє знову вклонився і показав рукою в бік ліфта. — Але, на жаль, у вашому старому номері зараз працюють сантехніки. Там проблеми з водою… — Він не договорив, бо ліфт піднявся на десять футів і зупинився на другому поверсі.

«Що ж, — подумав Бонд, — із водою там справді проблеми. Врешті-решт, чому б не оселитися в найкращій кімнаті готелю?»

Консьєрж відчинив високі двері й відступив убік.

Джеймс мав визнати правоту портьє. Сонце струменіло крізь широкі подвійні вікна, що вели на невеличкий балкон. Стіни пофарбовані у рожево-сірі тони з алюзією на французький ампір, трохи притрушений роками, але все ще з елегантністю початку сторіччя. На паркетній підлозі лежали тонкі бухарські килими. Зі стелі, прикрашеній ліпниною, звисала кришталева люстра. Праворуч стояло велетенське ліжко, а чимале дзеркало у позолоченій рамі закривало більшу частину стіни за ним. (Бонда це розсмішило. Номер для молодят! Тоді треба було причепити ще одне дзеркало на стелю.) Прилегла ванна кімната, вся у кахлі, була повністю обладнана необхідним, у тому числі біде та душем. На поличці акуратно розклали Бондове приладдя для гоління.

Консьєрж пройшов за Бондом назад до спальні, й коли той сказав, що номер йому подобається, вклонився і вийшов.

Справді, чому б ні? Джеймс обійшов кімнату. Цього разу він ретельно перевірив стіни, підлогу ліжка й телефон. Чому б ні? Кому треба встановлювати тут мікрофони чи робити у стінах потайні двері. Який сенс?

Валіза стояла на лавці біля комода. Бонд нахилився. Жодних подряпин довкола замка. Віхтик пуху, який він устромив ув язичок замка, був на місці. Бонд відчинив валізу і витягнув аташе-кейс. Жодних слідів зламу. Зачинивши валізу, Джеймс підвівся.

Він умився, вийшов з номера і спустився у вестибюль. Ні, жодних повідомлень для ефенді. Консьєрж вклонився, відчиняючи для нього дверцята «роллса». Якийсь змовницький вираз промайнув на його

обличчі під маскою постійної вини, чи, може, привиділося? Джеймс вирішив не звертати на це уваги. Гра почалася, треба зіграти до кінця. Якщо зміна кімнат означає відкриття гамбіту, то це на краще. З чогось треба розпочати.

Поки машина спускалася з пагорба, Бонд подумки повернувся до особи Дарко Керима. Який чудовий вибір голови Т.! Навіть його статура в цій країні злодійкуватих хирлявих карликів надавала йому значущості, а енергійність та любов до життя допомагала швидко завести друзів. Звідки взявся цей життєрадісний колоритний пірат? І як він потрапив до розвідки? Керим належав до тієї рідкісної категорії чоловіків, які Джеймсу подобались, і він готовий був додати його до півдюжини своїх справжніх друзів, а не просто знайомих. Друзів, яких Бонд впустив у своє серце.

Автомобіль проїхав Галатським мостом і зупинився перед склепінчастими аркадами ринку прянощів. Водій провів Бонда стертими сходами через дурманні екзотичні аромати, викрики та суперечки жебраків і вантажників з мішками. Всередині шофер повернув ліворуч від галасливої штовханини і вказав Джеймсу на невеличку арку в товстенній стіні. Сходи різко підіймались, як у гарматній вежі.

— Ефенді, Керим-бей чекає на вас у дальній кімнаті ліворуч. Назвіть його ім’я, і вас проведуть. Його там усі знають.

Бонд видряпався прохолодними сходами до невеличкого передпокою, де офіціант, не питаючи імені, відразу ж повів його лабіринтом склепінчастих кімнат, обкладених різнобарвними кахлями, аж допоки дісталися тієї, де за кутнім столиком, над самим входом до ринку, сидів Керим. Той бурхливо привітався, розмахуючи склянкою з каламутною рідиною, в якій дзвенів лід.

— А ось і ви, друже мій. Негайно скуштуйте ракії. Ви, напевне, втомилися після екскурсій по Стамбулу, — і віддав розпорядження офіціанту.

Бонд усівся у зручне крісло з підлокітниками й узяв чарку, що запропонував офіціант. Кивнувши Кериму, відпив. Напій нагадував узо. Бонд махом осушив посудину. Офіціант одразу наповнив чарку знову.

— А зараз замовимо ланч. Тільки знайте, що в Туреччині їдять тельбухи, смажені на прогірклій олії. Принаймні у закладі Мізіра Карсарсі ті тельбухи найсмачніші.

Офіціант, посміхнувшись, запропонував вибір.

— Він каже, що у них сьогодні чудовий доннер-кебаб. Звісно, я йому не вірю, але все може бути. Це — м'ясо дуже молодого ягняти, спечене з пряним рисом та цибулею над вугликами. А може, ви бажаєте чогось іншого? Може, плов чи фарширований перець, який тут усі їдять? Гаразд, тоді почнемо зі сардин, смажених en papillote[92]. Вони цілковито їстівні.

Керим енергійно пояснив замовлення офіціанту. Потім відкинувсь у кріслі й усміхнувся Бонду.

— З цим народом інакше неможливо. Їм подобається, коли на них горлають і частують їх стусанами. Це єдина мова, яку вони розуміють. У них це в крові. Демократія їм протипоказана. Натомість подавай султанів, війни, насилля та розваги. В цих європейських костюмах у смужку та циліндрах вони виглядають мізерно. Тільки погляньте… Але годі, досить про них. Є новини?

Бонд похитав головою, потім розказав Кериму, як його переселили до іншого номера, і про те, що валізу не розпаковували.

Керим осушив склянку ракії і витер губи тильним боком долоні. Потім мовив, повторивши вголос думки Бонда:

— Що ж, гра має з чогось розпочатись. Я також зробив деякі кроки. Лишається тільки чекати. Після ланчу ми вчинимо невеличкий набіг на ворожу територію. Думаю, вам буде цікаво. Не турбуйтеся, нас не помітять. Ми залишатимемось у тіні, під землею. — Керим заразливо розсміявся із власному жарту. — А зараз поговоримо про інше. Як вам Туреччина? Ні, не відповідайте, знати не хочу.

Їхню розмову перервав офіціант, який приніс закуски. На смак Бонда, сардини en papillote нічим не відрізнялися від будь-яких інших смажених сардин. Перед Керимом поставили велику тарілку з чимось, що нагадувало сиру рибу, нарізану смужками. Той помітив зацікавленість Бонда.

— Сира риба, — пояснив Керим. — А ще я замовив сире м'ясо зі салатом латук та миску йогурту. Не подумайте, що у мене «пунктик» щодо харчування, але колись мене готували у професійні силачі. В

Туреччині їх поважають, а публіка любить. Мій тренер наполягав, щоб я споживав тільки сиру їжу. Тож я й приохотився до неї. Мені така їжа подобається, але розумію, що не всім вона підходить. Мені начхати, що їдять інші, аби в радість. Терпіти не можу тих, хто не отримує задоволення від їжі чи питва.

— Чому ж вирішили облишити кар'єру силача? І як сталося, що ви потрапили до нас?

Керим виделкою підчепив шматок риби і розірвав його зубами. Потім випив півсклянки ракії, запалив сигарету й відкинувся у кріслі.

— Що ж, — мовив з кислою міною, — можемо поговорити і про мене, якщо нема іншої теми. Ви, мабуть, дивуєтеся, що такий громило забув у розвідці. Я розповім, але стисло, бо це довга історія. Зупиніть мене, коли набридне слухати. Домовилися?

— Домовилися, — Бонд запалив «дипломат» і приготувався слухати.

— Родом я з Трабзона, — Керим стежив, як кільцями підіймається дим його сигарети. — У нас була велика родина, багато матерів. Мій батько був видним чоловіком, проти якого не могла встояти жодна жінка. Усі жінки потайки мріють, щоби чоловік схопив її, перекинув через плече, заніс до печери і там зґвалтував. Саме так він з ними і поводився. Батько був щасним рибалкою, відомим чи не в усьому Чорному морі. Він ходив на рибу-меч. Її важко спіймати, а ще важче подолати, але батько завжди обходив інших рибалок, хто на ту рибу полював. Жінкам подобається, щоб їхні чоловіки були героями, а мій батько був героєм у тій частині Туреччини, де геройство стало традицією. Він був кремезним чоловіком з романтичним складом характеру і міг брати будь-яку жінку, яку забажає. А він бажав їх усіх і не раз убивав за них суперників. Звісно, у нього було багато дітей. Ми усі товклися на голові одне в одного у величезному, напівзруйнованому будинкові, який тільки завдяки зусиллям наших «тіток» залишався придатним для життя. Насправді «тітки» — то був батьків гарем…

По хвилі Керим продовжив:

— Була серед них і англійська гувернантка зі Стамбула, яку мій батько зустрів у цирку. Він запав на неї, а вона — на нього, і того ж вечора на своєму баркасі він вивіз її через Босфор у Трабзон. Не думаю, що вона пожалкувала про своє рішення. Гадаю, батько замінив

їй увесь світ. Вона померла відразу після війни, їй було шістдесят. Хлопчика, який народився переді мною від італійки, мати назвала Бьянко. Він був блондином, я — темноволосим. Мене найменували Дарко. Мій батько мав п'ятнадцятеро дітей, і дитинство у мене було просто чудове. Наші тітки часто чубилися між собою, та й ми не відставали. Це нагадувало циганський табір. Усе трималося на моєму батькові, який роздавав потиличники усім — і жінкам, і дітлахам, якщо ті плуталися під ногами. Та коли в родині панували мир та спокій, він був добрим. Напевне, вам важко уявити таку родину?

— Зовсім ні. Ви добре все описали.

— Таким було моє дитинство. Я виріс здорованом, як і батько, але освіченішим. Про це подбала мати. Батько навчив нас лише регулярно митися, раз на день ходити до туалету і не соромитися нічого у світі. Мати, крім усього іншого, навчила мене поважати Англію. До двадцяти років я мав уже власний човен і непогано заробляв. Але був невгамовним. Я лишив наш великий дім й оселився в маленькій двокімнатній халупі на самому березі. Мені треба було кудись приводити дівчат, і я не хотів, щоб мати знала. Але потрапив у халепу. У мене була маленька відьмочка з Бессарабії. Я виграв її у двобої з циганами в горах поблизу Стамбула. Вони погналися за мною, але я дістався човна раніше. Звісно, мені довелося ту дівку оглушити. Вона дряпалась, як дика кішка, і намагалась убити мене, коли ми дісталися Трабзона. Вдома я роздягнув її і тримав на ланцюгу під столом. Коли їв, то кидав їй огризки, як собаці. Треба було навчити, хто тут хазяїн. Але раптом сталося нечуване — мати без попередження прийшла провідати мене і побачила дівчину. Страшенно розгнівалася на свого сина, можливо, вперше у житті. Та де там розгнівалася! Вона не тямилася від люті. Обізвала мене жорстоким неробою і сказала, що їй соромно називати такого типа сином. Вимагала негайно повернути дівчину додому. Мати принесла їй свій одяг, який дівчина вдягнула, але коли я її звільнив, — відмовилася покинути мене, — Дарко Керим голосно розсміявся. — Цікавий урок жіночої психології, друже мій. Але бог з тією дівчиною. Поки мати поралась із нею, а замість подяки чула у відповідь страшні циганські прокляття, мене викликав до себе батько, і зовсім не з приводу дівчини. Про неї, до речі, він так ніколи і не дізнався. В цьому уся матуся.

До батька приїхав чоловік — високий, тихий англієць із чорною пов'язкою на оці. Вони розмовляли про росіян. Англійця цікавило, що вони роблять у прикордонній зоні поблизу Батума, де лише за п'ятдесят миль від Трабзона розміщувалась їхня велика військово-морська база. Англієць готовий був заплатити добрі гроші за інформацію. Я знав англійську й російську, мав відмінний слух та зір, і в мене був човен. Батько вирішив, що я попрацюю на англійця. Тим англійцем, друже мій, виявився майор Денсі, мій попередник на посту начальника Т. Ну, а далі, — Керим зробив широкий жест мундштуком, — усе пішло, як заведено.

— А як же ваша кар'єра професійного силача?

— А це, — Керим махнув рукою, — лише побічне заняття. Наші мандрівні цирки були, напевне, єдиними, кого безперешкодно пропускали через кордон. Росіяни жити не можуть без цирків. Усе дуже просто. Я рвав ланцюги та підіймав зубами усілякі вантажі на канаті. Змагався з місцевими силачами в російських селах. Треба визнати, що деякі грузини — справжні велетні. На щастя, вони дурні велетні, тож я майже завжди брав гору над ними. Опісля, за вином, вони завжди багато балакали. Я удавав зі себе дурня та робив вигляд, що нічого не розумію. Час від часу я ставив дурні запитання, а вони сміялися над моєю наївністю, проте відповідали…

Керим замовк, бо принесли основну страву і пляшку «Каваклідере»[93] — червоного вина, схожого на бургундське, як майже всі балканські вина, однак з різкішим букетом. Кебаб був чудовим і смакував як смажений жирний бекон з цибулею. Керим замовив різновид біфштекса по-татарськи — величезний плаский гамбургер із дрібно перемеленого сирого м'яса з перцем та часником, скріплений яєчним жовтком. Керим запропонував Бонду попробувати. На смак він був чудовим. Джеймс так і сказав.

— Його треба їсти щодня, — щиро заявив Керим. — Він дуже корисний для чоловіків, які часто кохаються. Є також спеціальні вправи для такої мети. Це важливо для чоловіків, принаймні для мене. Так само, як батькові, мені треба багато жінок, хоча, на відміну від нього, я багато п'ю і палю, а це несумісне зі сексом. Як, зрештою, і моя робота. Забагато стресу та розумової праці. Через це кров приливає до голови замість частин тіла, важливих для кохання. Я ненажерливий до

життя і частенько переходжу межу. Одного дня серце не витримає навантаження, й тоді Залізний Краб схопить мене, як схопив мого батька. Але мене той Краб не лякає. Принаймні я помру від благородної хвороби. Можливо, на моїй могильній плиті викарбують: «ЦЕЙ ЧОЛОВІК ПОМЕР ВІД ЛЮБОВІ ДО ЖИТТЯ».

Бонд розсміявся.

— Не поспішайте на той світ, Дарко. М. це не схвалить. Він про вас дуже високої думки.

— Справді? — Керим прискіпливо подивився в обличчя Бонда, щоби зрозуміти, чи каже він правду. Потім радісно розсміявся. — Якщо так, то я не дозволю Крабу мене схопити. — Він поглянув на годинник. — Ходімо, Джеймсе, — сказав. — Добре, що ви нагадали мені про обов'язок. Каву вип'ємо у мене в офісі. У нас не так багато часу. Щодня о другій тридцять росіяни збираються на військову раду. Сьогодні ми з вами вшануємо їх візитом ввічливості.

ТУНЕЛЬ ПАЦЮКІВ

Повернувшись до прохолодного офісу, Керим, очікуючи неминучої кави, відчинив стінну шафу та витягнув два сині робочі комбінезони. Відтак роздягнувся до трусів, натягнув один, а потім взув ґумові чоботи. Бонд отримав другий комплект, що був майже його розміру.

Разом з кавою старший клерк приніс два потужних ліхтарі й поклав їх на стіл.

— Це мій син, — сказав Керим, коли чоловік вийшов з кабінету. — Найстарший. Ті, які сидять на складі, теж мої діти. Шофер та охоронець — мої дядьки. Родинна кров — найкраща гарантія безпеки. А торгівля прянощами — ідеальне прикриття. До речі, цей бізнес допоміг організувати М. Він поговорив зі своїми друзями в Сіті, й ось тепер я — головний торговець спеціями в Туреччині. Я давним-давно віддав М. гроші, які він мені колись позичив. Усі мої діти — акціонери компанії, і вони не злиднюють. Коли треба виконати якусь таємну роботу, я просто вибираю того, хто найпридатніший. Вони отримали різноманітну спеціальну підготовку, розумні та сміливі. Деяким доводилось убивати. Вони готові померти за мене. І за М. Я їх так

виховав — тепер вони вважають його лише трохи нижчим за Бога… — Керим, протестуючи проти можливого заперечення, підняв руки. — Просто хотів сказати, що ви тут у надійних руках.

— Не маю жодних сумнівів.

Недовірливо хмикнувши, Керим узяв ліхтарі, дав один Бонду.

— А тепер до роботи!

Керим підійшов до широкої зі скляними дверцятами книжкової шафи й підсунув руку за стінку. Почулося клацання — шафа тихо і плавно відкотилася вліво, відкриваючи маленькі двері врівень зі стіною та без ручки. Керим натиснув на один бік дверей, і ті від'їхали убік, відкриваючи темний тунель із кам'яними східцями, що вели круто вниз. Сире повітря, змішане з тваринним смородом, війнуло в обличчя.

— Ви — перший, — сказав Керим. — Спускайтесь і зачекайте. Я маю зачинити двері.

Бонд увімкнув ліхтар, переступив через поріг і почав обережно спускатися. Ліхтар висвітив свіжу кладку, а за двадцять футів унизу хлюпала вода. Дістався низу, Джеймс побачив, що вона тече направо жолобом по дну старовинного кам'яного тунелю. А вліво тунель тягнувся, напевно, аж до Золотого Рогу.

За межами світла ліхтаря Бонд почув якесь приглушене шарудіння і роздивився у темряві сотні маленьких червоних вогників, що постійно рухались. Як ліворуч, так і праворуч. За двадцять ярдів у будь-якому напрямку тисячі пацюків спостерігали за Джеймсом. Вони нюхали його запах. Бонд уявив, як наїжачились їхні вусики над гострими зубками і на мить замислився, що станеться, якщо ліхтар раптом згасне.

За спиною почулися кроки Керима.

— Це довгий підйом, не менше чверті години. Сподіваюся, ви полюбляєте тварин… — сміх луною відгукнувся в тунелі. Щурі невдоволено заметушилися. — На жаль, у нас нема іншого вибору. Пацюки і кажани. Їх тут ескадрони, полки, армії — повітряні й наземні. Доведеться гнати цю живність перед собою. Наприкінці підйому стане тісно. Однак почнемо. Принаймні повітря тут гарне. По обидва боки потоку — сухо. Зараз тут струмок, а взимку — справжня ріка. Доводиться вдягати підводне спорядження. Спрямуйте світло

мені під ноги. Якщо у волоссі заплутається кажан, просто змахніть його. Таке трапляється дуже рідко — у них чудові локатори.

Вони рушили в бік підйому. Запах щурів та екскрементів кажанів посилився — суміш мавпярні з курником. Бонд подумав, що мине тиждень, перш ніж він нарешті позбудеться цього смороду.

Гірлянди кажанів звисали зі стелі тунелю, як виноградне гроно, і коли час від часу Керим чи Бонд черкали по них головами, істоти видавали у темряві дивне цвіріньканння. У міру просування ліс червоних крапок, що вовтузилися по обидва боки центральної протоки, ставав щільнішим. Іноді, коли Керим спрямовував ліхтар уперед, в електричному світлі відкривалася сіра маса, що кублилася, виблискувала іклами й наїжаченими вусиками. Коли на щурів падало світло, вони просто шаленіли, і найближчі особини заплигували на спини родичів, щоби швидше сховатись у темряві. Верхні зіштовхували в канаву нижніх, і хоча від тиску сіра гора маленьких тушок ставала вищою та щільнішою, передні ряди, однак, наближалися до людей.

Обидва чоловіки тримали напоготові замість пістолетів ліхтарі, наставлені на ближчих до них тварюк; нарешті, після добрячої чверті години, дісталися кінця маршруту.

У стіні тунелю побачили глибокий альков, свіжовикладений із цегли. По обидва його боки стояли дві лавки, зі стелі фрамуги звисав об'ємний предмет, загорнутий у парусину.

Вони увійшли в нішу. Ще кілька ярдів підйому, подумав Бонд, і масова істерія охопить тисячну щурячу орду, й тоді сірошкіра юрма поверне на них. Тільки через нестачу місця ті пацюки, які подолали страх перед світлом, кинулися б на двох непроханих гостей, незважаючи на два блискучих ока й загрозливий запах.

— Дивися, — мовив Керим.

Настав момент тиші. Щурячий писк припинився, немов за командою. Раптом увесь тунель заповнився бурхливою сірою хвилею, що з пронизливим вереском повернула і помчала вниз схилом.

Кілька хвилин мимо алькова мчав шерстяний сірий потік, допоки не перетворився на тоненький струмок з останніх хворих чи поранених тварин, які, кульгаючи, прочвалали вниз тунелем.

Щуряче пищання потроху вщухло, і тишу, що настала, порушувало лише тріпотіння крил кажанів.

Керим позіхнув.

— Мине певний час — і пацюки почнуть помирати. Тоді до Стамбула повернеться чума. Іноді мене охоплює відчуття вини, що я приховав від місцевої влади наявність цього тунелю, який давно треба вичистити. Але не можу, поки росіяни перебувають тут, над нами, — він задер голову, потім поглянув на годинник. — П'ять хвилин. Зараз вони розсідаються та розкладають папери. Має бути три постійних представники — двоє з МДБ, а один, можливо, а може, один з військової розвідки ГРУ. Напевно, буде ще троє. Двоє прибули два тижні тому: один — з Греції, другий — із Персії. Нам не відомо, ні хто це, ні мета їхнього прибуття. Іноді до кімнати приходить та дівчина, приносить повідомлення та виходить. Будемо сподіватися, що сьогодні вона також загляне. Ти здивуєшся. Справжня красуня.

Керим простягнув руку і розв'язав парусину. Бонд зрозумів, що то таке. Мішок захищав перископ з підводного човна, у цілком робочому стані. Краплі води блищали на товстому шарі мастила на металевих частинах.

— Де ти його роздобув, Дарко? — здивовано спитав Бонд.

— У турецького флоту. Залишилося після війни, — коротко відповів Керим. — Тепер відділ «Q» в Лондоні кумекає, як причепити до цієї штуковини мікрофона. Завдання непросте, бо лінзи на верхній частині не більші за звичайну запальничку. Коли я підіймаю перископ, об'єктив зупиняється на рівні підлоги. Там, у куті їхньої кімнати, ми вирізали мишачу нору. Філігранна робота. Одного разу, піднявши перископа, я в окулярі побачив мишоловку зі шматочком сиру. — Керим розсміявся. — Отже, тут нема місця для чутливого мікрофона. Та сподіватися проникнути в цей будинок іще раз ми не можемо. Нам це вдалося, бо я попросив друзів з Департаменту громадських робіт виселити звідси на кілька днів росіян на тій підставі, що, мовляв, трамваї, проходячи мимо, розхитують фундамент будинків. Тому треба провести їхнє технологічне обстеження. Мені це вартувало кількох сотень фунтів, покладених до правильної кишені. Департамент громадських робіт обстежив півдюжини будинків по обидва боки вулиці й оголосив місце безпечним. На той час ми завершили усі

будівельні роботи. Росіяни страшенно розлютились і перетрясли весь будинок згори донизу в пошуках мікрофонів чи бомби. Отже, я не зможу вдруге провернути цей трюк. Звісно, якщо відділ «Q» не придумає якийсь хитромудрий фінт, мені доведеться задовольнятися тільки спостереженням. Раніше чи пізніше ми маємо побачити щось цікаве. Може, вони допитуватимуть кого-небудь, або ще щось.

Уздовж стрижня перископа під самим дахом алькова висіла металева булька, вдвічі більша за футбольний м'яч.

— А це що таке? — спитав Бонд.

— Нижня частина потужної бомби. Її підірвуть дистанційно з мого кабінету, якщо станеться щось зі мною або розпочнеться війна з Росією. На жаль (Керим не виглядав сумним), загине багато невинних людей, окрім росіян. Але коли закипає кров, людське життя знецінюється.

Керим протер окуляри перископа, розміщені між двома держаками в торцевій частині. Потім ще раз подивився на годинник, нахилився, ухопився за руків'я і плавно підняв перископ до рівня очей. Почулося шипіння гідравліки, і надраєний корпус повільно увійшов у металевий кожух, вмонтований у дах алькова. Керим припав до окулярів, відрегулював їх висоту так, щоб можна було стояти, потупцював на місці, підкрутив ручку різкості й кивнув Бонду:

— Як і передбачав, їх шестеро.

Бонд виступив уперед, узявся за тримачі.

— Придивися до росіян уважно, — сказав Керим. — Мені їхні обличчя добре відомі, а тобі краще їх запам'ятати. На чолі стола сидить директор місцевої резидентури, ліворуч — його співробітники, напроти — троє новеньких. Той, котрий приїхав останнім, напевне, якась шишка, сидить по праву руку від директора. Дай знати, якщо вони робитимуть щось, окрім точити ляси.

Бонду страшенно хотілося попросити Керима розмовляти тихіше, оскільки складалося враження, ніби він перебуває в одній кімнаті з росіянами і сидить у куточку, як секретар, що стенографує перебіг засідання.

Ширококутний об'єктив, призначений для спостерігання не тільки за суднами, а й за повітряними цілями, давав незвичну картинку — погляд мишей на ліс ніг під столом, а також кілька ракурсів голів, яким

належали ті ноги. Директора резидентури та двох його помічників видно було чітко — скучні, типові російські обличчя, котрі Бонд одразу помістив у картотеку пам'яті. Резидент нагадував науковця, викладача — окуляри з товстими стеклами, запалі щоки, високий лоб та рідке волосся, відкинуте назад. Зліва від нього сидів чоловік із квадратною дерев'яною пикою та глибокими зморшками пообіч носа, русявим волоссям йоржиком і надірваним лівим вухом. Третій член постійної резидентури мав хитре вірменське обличчя та яскраві розумні мигдалеподібні очі. Поблискували золоті зуби.

Трьох інших візитерів було видно гірше. Вони сиділи спиною до мишачої нірки, і Бонд чітко бачив лише профіль найближчого до нього, ймовірно, наймолодшого за званням. Смуглява шкіра видавала у ньому представника однієї з південних республік. Погано поголене підборіддя, бичаче в профіль око під густою чорною бровою і м'ясистий пористий ніс. Верхня губа нависала над понурим ротом та підборіддям, що почало ставати подвійним. Цупке чорняве волосся було підстрижене настільки коротко, що задня частина шиї виглядала майже синьою аж до пипки вуха. Типова військова стрижка, зроблена машинкою.

Особливостями наступного присутнього були великий фурункул на задньому боці товстої шиї, синій костюм з вилиском і начищені коричневі туфлі. Чоловік просидів не рухаючись до кінця засідання, так і не розкривши рота.

Старший із новоприбулих по правицю від резидента відкинувся в кріслі й почав говорити. Бонд побачив — вольовий, немов висічений з кременя профіль з підборіддям, що випиналось уперед, та густими коричневими вусами, як у Сталіна. Бонд бачив сіре холодне око під мохнатою бровою та низький лоб з навислим над ним волоссям кольору сіль-із-перцем. Він був єдиним, хто палив, — завзято затягуючись дерев'яною люлькою з маленькою чашечкою, в яку була увіткнута половинка сигарети. Час від часу виймав люльку з рота і струшував попіл на підлогу. В його вигляді й манері триматися відчувався авторитет людини, яка звикла командувати. Бонд припустив, що в Москві він займає високу посаду.

Очі почали сльозитися від напруження. Джеймс прокрутив тримачі й повільно оглянув кабінет, наскільки це давали змогу розпливчасті

краї мишачої діри. Нічого цікавого не помітив — дві металеві темно-оливкові шафи для документів, вішак біля дверей, на якому він нарахував шість майже однакових сірих фетрових капелюхів, сервант із важкою на вигляд карафою для води, кілька склянок. Бонд відірвався від окулярів та відійшов, потираючи очі.

— Якби ми мали змогу їх чути, — з досадою мовив Керим, — це було б дорожче за золото.

— Так, це вирішило б купу питань, — погодився Бонд. — До речі, Дарко, як ти знайшов цей тунель? Хто його збудував?

Керим нахилився, поглянув у перископ і випрямився.

— Це — забутий водостік з Колонної зали, — пояснив. — Вона — туристична пам'ятка Стамбула. Розташована зала на пагорбах, неподалік від Святої Софії. Водостік збудували тисячу років тому на випадок облоги. Це — величезний підземний резервуар ста ярдів завдовжки і п'ятдесяти завширшки. Містить мільйони галонів води. Років чотириста тому його віднайшов чоловік на ім'я Гуліус[94]. Якось я натрапив на документ, в якому він описав цю знахідку. Гуліус засвідчив, що взимку резервуар «заповнюється з потужним ревом водою через широку трубу». Мені спало на думку, що має бути інша «широка труба», через яку резервуар можна швидко спорожнити, якщо місто захоплене.

Я вирушив до Колонної зали, підкупив сторожа і всю ніч з одним із моїх хлопців плавав по ній у ґумовому човні. Ми удвох простукали там усі стіни молотками та прослухали ехолотом. В одному місці, що виглядало логічним з інженерного погляду, звук виявився глухим. Я роздав ще трохи грошей у Департаменті громадських робіт, і вони зачинили об'єкт на тиждень «на прибирання». Моїй команді довелося добряче попрацювати, — Керим знову схилився до окулярів, опісля, повернувшись, повів далі: — Ми пробили стіну над рівнем води і потрапили до арки, що виявилася початком тунелю. Спустившись, пішли вниз. Доволі захоплива авантюра, зважаючи на те, що ми гадки не мали, де вийдемо. Тунель тягнувся вниз пагорбом — під Книжковою вулицею, де у росіян кубло, і виходив до Золотого Рогу неподалік від Галатського моста, за двадцять ярдів від мого складу. Тож ми заклали пролом у Колонній залі й почали копати з нашого боку. Це сталося два роки тому. Нам знадобилися рік та ще купа геодезичних

досліджень, щоб вийти під будинок росіян. — Керим розсміявся. — Гадаю, одного дня вони вирішать таки переїхати до іншого приміщення. Сподіваюся, на той момент головою Т. буде хтось інший.

Керим нахилився і заглянув у перископ. Бонд помітив, як той закляк.

— Двері відчинилися, — мовив напруженим голосом Керим. — Хутчіше. Дивися. Це — вона.

ПОРА РОЗВАГ

О сьомій вечора Джеймс Бонд повернувся до готелю, прийняв гарячу ванну та холодний душ, і тільки після цього йому здалося, що він нарешті позбувся тваринного смороду.

Сівши тільки в трусах із келихом горілки з тоніком біля вікна кімнати, дивився на драматичну вечірню зорю, що зійшла над Золотим Рогом. Дивився, але не бачив величної завіси, що розірвалася навпіл між золотом променів призахідного сонця та кривавими виблисками наступаючого вечора на фоні струнких мінаретів, бо думав про свої перші враження від щойно побаченої Тетяни Романової.

Він думав про високу чарівну дівчину, яка танцювальним поступом балерини пройшла крізь бруднуваті жовто-коричневі двері з аркушиком паперу в руці. Вона зупинилася біля резидента й передала документ. Очі усіх чоловіків у залі засідань, як за командою, повернулися в її бік. Дівчина зашарілась і відвернулася. Що означали ті погляди? У них було дещо більше, ніж звичайна чоловіча захопленість привабливою дівчиною. В їхніх поглядах зблиснула цікавість, проте цілком зрозуміла — вони хотіли знати, що написано у шифровці, заради якої перервали засідання. А що ще? У тих поглядах проглядалося презирство — так дивляться зазвичай на проституток.

Загадкова сцена. Усі присутні були чинними офіцерами напіввійськової організації, де панувала найсуворіша дисципліна і де кожен остерігався усіх інших. Дівчина належала до їхнього кола, була в ранзі сержанта та при виконанні службових обов'язків. Чому тоді вони дивилися на неї з неприхованим презирством — майже як на шпигунку, котру спіймали на гарячому і тепер збираються покарати? Невже підозрюють? Може, вона викрила себе? Однак, судячи з того, як

події розвивалися далі, це малоймовірно. Директор-резидент прочитав шифрограму, й увага присутніх зосередилася на ньому. Він щось сказав, напевне, повідомив інформацію із шифровки; чоловіки похмуро дивилися прямо перед собою, немов інформація їх не цікавила. Потім головуючий знову поглянув на дівчину, а за ним і присутні. Сказав їй щось підбадьорливе. Дівчина кивнула і коротко відповіла. Присутніх це зацікавило. Директор промовив одне слово із запитальною інтонацією. Дівчина вдруге зашарілась і кивнула, не піднімаючи очей. Чоловіки за столом схвально закивали головами і посміхнулися, може, дещо двозначно. Але жодної підозри чи осуду Бонд не помітив. На завершення резидент сказав ще кілька речень, дівчина відповіла щось на кшталт «так, сер», повернулась і вийшла з кімнати. Коли зачинилися двері, директор з іронічною посмішкою сказав щось присутнім, чоловіки задоволено розсміялися, немов почули масний анекдот, і продовжили роботу.

Увесь час, поки вони йшли тунелем назад, а потім в офісі Керима, коли Бонд розказав у деталях побачене, Джеймс ламав голову в пошуках пояснення тієї незвичної ситуації, свідком якої став. І зараз, дивлячись на диск сонця, що опускався в море, він був неабияк спантеличений.

Допивши коктейль, Бонд запалив нову сигарету. Він відклав загадку вбік і зосередився на дівчині.

Тетяна Романова. З Романових. Що ж, вона насправді нагадувала російську принцесу чи принаймні відповідала уяві про принцес. Висока, струнка, граціозна. Густе волосся і владний профіль. Вражаюча схожість із Гретою Гарбо з таким самим загадковим сором'язливим спокоєм. Контраст між невинним поглядом великих синіх очей та пристрасною обіцянкою повних губ. А як вона почервоніла, як опустились її довгі вії! Чи це удавана скромність непорочної діви? Навряд. У її постаті, в гордо піднятих грудях відчувалась упевненість жінки, яка пізнала смак кохання і впевнена у своїй привабливості.

Ґрунтуючись на побаченому, чи можна припустити, що така дівчина спроможна закохатися, дивлячись на фото в досьє? Хтозна. Така дівчина може піддатися романтичному захопленню. В розрізі її очей та формі рота читалася мрійливість. У такому віці, а їй двадцять чотири, бездушна машина МДБ, може, ще не встигла вичавити людяність з її

душі, а кров Романових спонукає шукати чоловіка, не схожого на тих російських офіцерів, які поруч, — твердолобих, холодних і фанатичних комуністів — завдяки марксистсько-ленінській освіті — та ще безнадійно обмежених.

Усе може бути. В її зовнішності не помітно нічого такого, що могло б спростувати її історію. Принаймні Бонду хотілось у це вірити.

Задзвонив телефон.

— Є новини? — спитав Керим.

— Жодних.

— Я заїду за тобою о восьмій.

— Буду готовий.

Поклавши слухавку, Бонд почав одягатися.

Керим наполягав на своєму плані. Бонд хотів залишитись у готелі й чекати на контакт: записку, телефонний дзвінок, будь-що, але Керим заперечив. Дівчина однозначно дала зрозуміти, що сама вибере час та місце, і буде помилкою з боку Бонда йти у неї на поводі. — З погляду психології це неправильно, друже мій, — пояснив Керим. — Жінкам не подобається, коли чоловіки біжать до них за першим свистком. Вона зневажатиме тебе, якщо ти виявишся надто доступним. Орієнтуючись на твоє фото та досьє, Романова очікує, що ти поводитимешся байдуже, навіть зухвало. Вона цього хоче. Вона жадає залицяння, настирливих поцілунків, — Керим підморгнув Бонду, — твоїх брутальних губ. Саме у такий образ вона закохалася. Відповідай йому. Грай свою роль.

— Гаразд, Дарко, — Бонд знизав плечима. — Маю визнати твою правоту. То що пропонуєш?

— Живи, як жив досі. Повертайся до готелю, прийми ванну, випий. Місцева горілка цілком пристойна, проте її бажано вживати з тоніком. Якщо не станеться нічого екстраординарного, я заїду за тобою о восьмій. Вирушимо вечеряти до мого друга-цигана. Звати його Ваврa. Він голова клану. Мені все одно треба сьогодні з ним побачитися. Він — найкращий агент і мав з'ясувати, хто підірвав мій офіс. А дівчата потанцюють для тебе. На більше розраховувати я тобі не раджу. Варто тримати, так би мовити, шаблю напоготові. Є така приказка: «Король — завжди король. А лицарю достатньо і разу»[95].

Бонд посміхнувся, пригадавши цю лекцію Керима. Задзвонив телефон. Джеймс підняв слухавку. Прибула машина. Спускаючись сходами до «роллс-ройса», Бонд спіймав себе на думці, що розчарований. Йому б хотілося, щоби дзвінок був від Тетяни.

Автомобіль видерся на дальній пагорб бідного кварталу над бухтою Золотий Ріг, коли шофер повернув голову і щось сказав.

Керим відповів одним складом і пояснив Бонду:

— Він каже, що у нас на хвості «ламбретта». Безликі. Але це не має значення. Коли треба, я можу пересуватися приховано. Іноді вони годинами їздять за цією машиною, з манекеном на задньому сидінні. Помітна автівка має свої переваги. Їм відомо, що цей циган — мій друг, але не знають, чому. Не зашкодить, якщо вони подумають, що ми вирішили розважитися. Суботнім вечором із приятелем з Англії таке виглядатиме природно.

Бонд озирнувся назад і подивився на запруджену вулицю. З-поза трамвая, що зупинився, на мить виринув моторолер й одразу сховався за таксі. Бонд відвернувся. Він подумав, що росіяни за всіх своїх ресурсів — фінансових та технічних, котрі виділяють на утримання шпигунських центрів, усе-таки не можуть протидіяти купці завзятих, низькооплачуваних, але вірних справі людей, як Керим на своєму пошарпаному «роллс-ройсі» та його родина. І саме Керим має в Туреччині незаперечний авторитет. Напевне, вирішив Бонд, правильна людина на своєму місці — це краще за будь-яку добре налагоджену машину.

О пів на дев'яту авто зупинилося на середині пагорба в передмісті Стамбула біля сумнівної на вигляд забігайлівки просто неба з кількома столиками на тротуарі. Позаду була висока кам'яна стіна, над якою нависали шапки дерев. Друзі вийшли, і машина відразу ж поїхала. Вони почекали, чи не вигулькне з-за рогу «ламбретта», але осиний гуркіт її двигуна вмить припинився. Вони встигли побачити лише низькорослого водія у захисних окулярах.

Керим оминув столики і зайшов у кафе. Воно виглядало порожнім, але з-за каси незабарно піднявся чоловік. Одну руку він тримав під прилавком. Коли розгледів прибулих, білозубо посміхнувся до Керима. Щось із залізним ляскотом дзенькнуло на підлогу. Він вийшов з-за

прилавка і смужкою гравію провів гостей через задню частину кафе до дверей у високій стіні. Постукавши, відчинив.

За стіною був сад з дерев'яними столами у затінку. Посередині встановлений танцювальний поміст. Довкола на жердинах були розвішані гірлянди, зараз вимкнені. Осторонь, за довгим столом сиділи осіб двадцять різного віку. Коли стукнули двері, чоловіки та жінки припинили вечеряти і втупились у прибульців. Кілька дітлахів, які гралися в траві біля столу, теж затихли. У світлі майже повного місяця дерева відкидали на траву перетинчасті тіні.

Керим з Бондом рушили до столу. Чоловік, який сидів на чолі його, щось сказав присутнім, підвівся та пішов назустріч. Усі повернулися до вечері, а дітлахи — до ігор.

Чоловік стримано привітався з Керимом і почав довго щось пояснювати. Керим слухав уважно, іноді ставлячи запитання.

У македонському вбранні циган виглядав дуже імпозантно і дещо театрально — біла сорочка зі широкими рукавами, шаровари та високі шкіряні черевики на шнуровиці. На голові у нього була не зачіска, а якесь зміїне кубло. Довгі опущені вуса майже повністю приховували повні червоні губи. Проникливі жорстокі очі розділяв горбатий ніс, значно сточений сифілісом. Місячне сяйво відбивалося на різкій лінії підборіддя та високих вилицях, а права рука із золотим кільцем на великому пальці спиралася на руків'я короткого вигнутого кинджала у шкіряних піхвах, прикрашених срібною філігранню.

Циган замовк. Керим рішучим тоном мовив кілька слів, вочевидь схвальних, показуючи на Бонда рукою, немов ведучий програми, який переходить до нової теми. Циган зробив крок до Джеймса й оглянув того з ніг до голови. Раптом він уклонився. Бонд відповів теж поклоном. Циган вимовив із сардонічною посмішкою кілька слів. Керим розсміявся і звернувся до Бонда:

— Він каже: якщо тобі знадобиться робота, то візьме тебе до себе. Допоможеш приборкувати жінок та вбивати ворогів. Це — нечуваний комплімент для gajo[96] — іноземця. Промов щось у відповідь, Джеймсе.

— Перекажи йому, що в таких справах він навряд чи потребує допомоги.

Керим переклав. Рот цигана розтягнувся у ввічливій посмішці, він щось сказав і пішов до столу, дзвінко ляснувши в долоні. Дві жінки

підвелись і попрямували до нього. Циган віддав короткий наказ, жінки повернулися, взяли велику глиняну миску та зникли за деревами.

Керим відвів Бонда за руку вбік.

— Ми прийшли в поганий час, — сказав. — Ресторан зачинено, і ще в родині неприємні проблеми, які потребують розв'язання — найрішучішим чином, але в сімейному колі. Однак я його давній друг, і нас запросили розділити з ними вечерю. Готують вони препогано, але я послав за ракією. Нам дозволять залишитися, проте за умови, що ми не втручатимемося. Сподіваюся, ти розумієш, друже мій. — Керим сильніше стиснув руку Бонда. — Що би не побачив, — не можна ні рухатися, ні коментувати. Рада клану ухвалила вердикт, і справедливість має торжествувати. Принаймні так, як вони її розуміють. Ідеться про любов та ревнощі. Дві дівчини клану закохалися в одного зі синів вождя. У повітрі — запах смерті. Обидві поклялися вбити суперницю, щоб мати коханого. Якщо він вибере одну з них, інша вб'є і його, і суперницю. Справа безнадійна, і рада довго обговорювала проблему. Отже, сина вождя відіслали у гори, а дівчата битимуться сьогодні до смерті. Син вождя візьме в дружини ту, яка переможе. Зараз дівчата замкнені в окремих кибитках. Видовисько не для слабких. Для нас це велика честь, розумієш? Адже ми гаджо. Відкинь умовності й пообіцяй, що не втручатимешся. Інакше вони вб'ють тебе, а можливо, і мене.

— Дарко, — відповів Бонд, — у мене є друг. Француз. Його звати Матіс, він — голова Другого відділу французької контррозвідки. Одного разу цей друг сказав мені: «J'aime les sensations fortes»[97]. Мені — також. Я тебе не зганьблю. Коли чоловік б'ється з жінкою — це одна річ, а коли жінки чубляться між собою — зовсім інша. Він щось сказав про бомбу? Знає, хто її підклав?

— Керівник «безликих». Зробив це власноруч. Вони підпливли з боку Золотого Рогу на човні, залізли по драбині й прикріпили до стіни. Погано, що він мене не дістав. Операція була ретельно спланована. Той чолов'яга — справжній бандит. Болгарський біженець на ім'я Криленку. Треба звести з ним рахунки. Тільки богові відомо, чому це вони раптом вирішили мене здихатись, але, звісно, повторення такого я допустити не можу. Можливо, вживу заходів уже сьогодні. Мені відомо, де він переховується. На той випадок, якщо Вавра скаже ім'я

виконавця, я віддав шоферові вказівку повернутися з необхідним обладнанням.

Цього моменту надзвичайно красива дівчина у старомодній сукні з моністами із золотих монет на шиї та з десятком золотих браслетів на кожній руці вийшла з-за столу і, побрязкуючи прикрасами, присіла перед Керимом у низькому реверансі. Вона щось сказала, Керим відповів.

— Нас запрошують до столу, — пояснив Бонду. — Сподіваюся, ти вправно їстимеш пальцями. Бачу, вони тут усі прибралися сьогодні. Цю дівку хоч зараз заміж віддавай. На ній — усе її золото. Це посаг.

Вони підійшли до столу. По обидва боки від голови клану їм приготували два почесні місця. Керим звернувся до тих, які вже сиділи, напевне, з ввічливим привітанням. Присутні вдячно кивнули. Керим та Бонд сіли. Перед ними поставили по величезній тарілці з чимось, що нагадувало рагу. Страва дуже пахла часником. Принесли пляшку ракії, карафу з водою та прості склянки. На столі стояло ще кілька пляшок ракії — невідкоркованих. Коли Керим налив собі пів склянки, усі зробили так само. Керим додав води і підняв келих. Джеймс повторив його дії. Керим виголосив коротку, але палку промову, всі підняли келихи і випили. Атмосфера за столом стала дружнішою. Стара жінка, яка сиділа поруч з Бондом, передала йому величезну хлібину і щось сказала. Джеймс подякував, відломив шмат і передав хліб Кериму, який вправно їв рагу пальцями. Той прийняв хліб, виловив великий шмат м'яса і відправив його у рот.

Бонд уже збирався наслідувати його приклад, як Керим тихо, але достатньо різко сказав:

— Правою рукою, Джеймсе. Ліва рука у них слугує для іншого.

Ліва рука Бонда зависла у повітрі, але він одразу знайшов варіант і схопив найближчу до нього пляшку ракії. Націдивши собі півсклянки, почав їсти правицею. Рагу було дуже смачним, але надто гарячим. Бонд морщився щоразу, коли встромляв туди пальці. Усі присутні спостерігали за гостями, і час від часу стара пхала руку в миску Бонда, щоб виловити для нього найкращі шматки м'яса.

Коли вони спорожнили свої тарілки, між Бондом та Керимом поставили срібний таз із водою, в якій плавали пелюстки троянд, і подали чистий льняний рушник. Джеймс вимив жирні руки та брудне

підборіддя, потім звернувся до господаря зі словами подяки, які Керим переклав. Довкіл столу пробіг шепіт задоволення. Голова клану чемно вклонився Бонду й відповів, як тому стало зрозуміло з перекладу, що він ненавидить усіх гаджо, крім Бонда, котрого з гордістю може назвати своїм другом. Потім лунко ляснув у долоні, всі підвелися, перетягли лавиці та розставили їх довкола танцювального майданчика.

Керим підійшов до Бонда.

— Як почуваєшся? Вони пішли за дівчатами.

Бонд, кивнувши, відповів, що насолоджується вечором. Краєвид був насправді дивним та хвилюючим — білий місяць яскраво висвітлював коло темних постатей, які розмістилися довкола естради, виблискував на золотих прикрасах, падав на коло помосту, а навкруги — тихо, немов почесна варта, стояли дерева в чорних ободах тіней.

Керим підвів Бонда до лавки, на якій самотньо сидів голова клану. Вони сіли правобіч нього.

Чорна кішка із зеленими очима повільно перетнула поміст і приєдналася до дітей, які сиділи притихлі, немов чекаючи на вчителя. Кішка вмостилася поруч і почала вилизувати собі груди.

Ззовні, з-за стіни заіржав кінь. Двоє циган повернули голови, немов розкумекали, що сказав кінь. Почувся звук велосипедного дзвінка.

Напружену тишу порушив брязкіт засува. Хвіртка розчинилась, і дві дівчини, фиркаючи, як дві роз'ярілі кішки, клубком викотилися на траву.

ГОСТРІ ВІДЧУТТЯ

Голос старого цигана пролунав, як удар нагайки. Дівчата неохоче роз'єднались і повернулися. Циган заговорив осудливим, різким тоном.

Керим прикрив рот долонею і прошепотів:

— Вавра каже, що вони принесли розбрат та чвари до великого циганського клану. Мовить, що ненависті не місце серед одноплемінників, що ненависть може бути спрямована тільки у зовнішній світ. Ненависть, яку вони породили, має бути очищена

задля того, щоб у клані знову запанував мир. Вони битимуться. Якщо та, котра програє, вціліє, її проженуть із племені. Це означатиме смерть, бо вони не пристосовані до існування в нашому світі. Однаково, як дикого звіра змусити жити у клітці.

Поки Керим перекладав, Бонд розглядав двох чудових диких дівчат, які стояли посередині майданчика.

Обидві смагляві, з густим чорним волоссям до плечей, вдягнені у дрантя, що було б доречним в якомусь другосортному негритянському містечку, — коричнюваті обідрані жіночі сорочки, заштопані та в латках. Одна — кремезніша за суперницю і, вочевидь, міцніша, проте, судячи з виразу обличчя, загальмована й навряд чи спроможна до швидких рухів. Красива, як левиця, в її очах під густими віями виблискували червоні вогники ненависті, поки вона з нетерпінням слухала промову голови клану. «Має виграти, — подумав Бонд, — вона на півдюйма вища за суперницю і виглядає міцнішою».

Якщо перша дівчина скидалася на левицю, то друга виглядала, мов пантера, — гнучка, швидка, з хитрими живими очима; вона не прислухалася до промови, а постійно озиралася навсебіч, оцінюючи ситуацію, пальці зігнуті, наче кігті, м'язи на стрункіх ногах виглядали такими ж міцними, як у чоловіка. Її маленькі груди, на відміну від великих у суперниці, майже не виступали під одягом. «Маленька небезпечна вовчиця, — подумав Бонд, — вона неодмінно завдасть першого удару. Вона меткіша».

І помилився. Тільки-но Вавра закінчив говорити, висока дівчина, котру, як прошепотів Керим, звати Зора, несподівано, без підготовки завдала різкого бокового удару ногою. Влучила супротивниці у живіт, та похитнулась, і тоді Зора різаним ударом кулака поцілила їй у скроню, від чого дівчина впала на долівку.

— Ой, Відо!.. — заголосила якась жінка. Але вона даремно турбувалася. Навіть Бонд бачив, що Віда на землі лише прикидається, щоб перевести дух. Він уздрів, як зблиснули її очі, коли Зора замахнулася ногою, поцілюючи у ребра.

Віда викинула руки вперед, схопила ногу і змійним ударом голови вразила підйом. Зора зойкнула і спробувала вирвати від неї ногу, але запізно. Дівчина скочила з підлоги і стала на коліно, потім піднялася,

не відпускаючи ноги супротивниці. Вона смикнула її догори, і Зора, не втримавшись, із грюкотом звалилася.

Від падіння уся платформа здригнулася. Мить Зора лежала нерухомо. Не даючи їй оговтатися, Віда із звірячим гарчанням стрибнула на суперницю, дряпаючись та кусаючи.

«Боже мій, яка мегера!» — подумав Бонд. Керим хрипло видихнув крізь зуби.

Але Зора спромоглась захиститися ліктями та колінами, і нарешті їй удалося скинути зі себе Віду. Похитуючись, підвелася, позадкувала, вищирила зуби, лахміття бовталося на її розкішному тілі. Вона пішла в наступ, виставивши руки вперед, намагаючись ухопити суперницю, але та вивернулась, і Зора спіймала її тільки за комір, від чого сорочка луснула по шву. Дівчина відразу ж розвернулась і з короткої відстані почала завдавати удари кулаками по тілу атакувальниці.

Ближній бій виявився помилкою. Сильними руками Зора притиснула руки меншої супротивниці до боків так, що тепер Віда не могла дістатись її обличчя. Зора повільно зміцнювала обійми, поки Віда марно дриґала ногами та колінами.

Бонд подумав, що тепер висока допевне переможе. Залишалося тільки повалити Віду додолу так, щоб та стукнулась головою, — і далі роби що хочеш. Але раптом кремезніша дівчина загорлала. Бонд бачив, що голова Віди зарилася в груди супротивниці, й вона люто вчепилась у її перса. Зора відпустила захват, схопила Віду за волосся та відірвала її голову від себе. Але заразом вивільнилися руки Віди, і вона вмить почала дряпати тіло суперниці.

Дівчата відчепились одна від одної і на хвильку завмерли, як дві дикі кішки, спітнілі тіла виблискували в місячному сяйві крізь решткі лахміття. По грудях великої дівчини текла кров.

Вони обережно кружляли, раді тому, що вирвалися з обіймів, а потім зірвали зі себе останнє дрантя і кинули його спостерігачам.

У Бонда аж дихання сперло при вигляді двох блискучих від поту, оголених тіл. Він відчув, як поруч напружив м’язи Керим. Цигани, які кільцем оточили майданчик, здавалося, ще звузили коло. Місяць відбивався у сяйливих очах, переривчасте дихання зривалося з губ.

Дівчата, як і досі, кружляли майданчиком, вишкіряючись і важко дихаючи. Світло блищало на грудях, що здіймалися, животах та

стрункових, хлоп'ячих стегнах. Ступні залишали вологі сліди на білій долівці.

І знову Зора зробила випад першою, кинулась уперед з витягнутими, як у борця, руками. Віда оборонялася. Правою ногою вона завдала coup de savate[98], що прозвучав як пістолетний постріл. Більша дівчина зойкнула від болю, а Віда наступної ж миті вдарила ту в живіт лівою і кинулася на суперницю, котра по-страдницьки зігнулася.

Глядачі аж заричали, коли Зора впала на коліна. Вона підняла руки, щоб захистити обличчя від ударів, але запізно — Віда вже сиділа на ній верхи, схопивши зап'ястя Зори і притиснувши їх усією своєю вагою до землі. Зубами вона тягнулася до незахищеної шиї суперниці.

Ба-бах!

Вибух немов розколов наелектризовану атмосферу, як спілий горіх. Яскравий спалах розігнав темряву позаду танцювального майданчика, і Бонд відчув, як повз його вуха просвистів великий уламок кам'яної стіни. Сад умить наповнився людьми, котрі прибігли сюди, а старий циган скочив на ноги і вийшов на майданчик, стискаючи в руці кривий ніж. Керим вирушив слідом, з пістолетом напоготові. Циган обійшов двох дівчат, які перелякано тремтіли, гаркнув на них, і їх немов вітром здуло — разом з іншими жінками та дітьми вони зникли у тіні дерев.

Бонд, невпевнено тримаючи в руці «беретту», виступив за Керимом у напрямку проламу в стіні, не розуміючи, що, чорт забирай, коїться.

Уся площина саду між стіною і танцювальним майданчиком була заповнена людьми, які зійшлися в рукопашному двобої. Тільки наблизившись, Бонд зміг розрізнити нападників-болгар, одягнених у звичайну одежу, на відміну від циган у традиційному вбранні. Здавалося, що «безликих» значно більше, приблизно по двоє на цигана. Поки Бонд намагався зрозуміти, що й до чого, від натовпу відокремився молодий циган, тримаючись руками за живіт. Похитуючись, він зробив кілька кроків у бік Бонда, харкаючи кров'ю. Двоє смуглих чоловіків вискочили за ним слідом, з ножами наперевіс.

Бонд інстинктивно відступав так, щоб кулі не влучили у натовп поза цими нападниками. Він цілився їм у ноги вище колін, і пістолет слухняно вистрелив двічі. Нападники беззвучно попадали на траву й залишилися лежати.

Витрачено два патрони. Залишилося шість. Бонд наблизився до поля бою.

Мимо вуха просвистів ніж і брязнув на кам'яну долівку.

Ніж був призначений Кериму, який саме вибіг з тіні дерев. Його переслідували двоє. Один з нападників зупинився і замахнувся для кидка — Джеймс вистрелив від стегна, навмання. Чоловік упав. Другий нападник розвернувся і зник поміж дерев. Керим опустився на коліно поруч з Бондом, гарячково смикаючи затвор пістолета.

— Прикрий мене, — крикнув він Джеймсу. — Заклинило на першому ж пострілі. Кляті болгари, не розумію, чого вони як з ланцюга зірвалися.

Рука схопила Бонда за шию і смикнула назад. У падінні він устиг відзначити, що рука смердить карболовим милом та нікотином. Чобіт уперся йому в потилицю. Джеймс вивернувсь і покотився по траві, очікуючи що ось-ось отримає удар ножем. Але ціллю нападників — а їх виявилося троє — був Керим. Коли Бонд зірвався на коліно, то побачив, як оцупкуваті темні постаті навалилися на того, нікчемний пістолет валявся поруч.

Джеймс кинувся вперед і з усього розмаху вдарив рукояткою пістолета по коротко остриженому черепу. Тієї ж миті краєм ока він помітив, як щось блиснуло поруч — то вигнутий клинок старого цигана встромився у спину іншого нападника. Керим звільнився та ривком піднявся на ноги, а третій нападник кинувся навтікача. Якийсь чолов'яга, котрий стояв у проломі стіни, раз за разом викрикував одне слово, і нападники один за одним припиняли бійку, пірнали у пролом і вибігали на вулицю.

— Стріляй, Джеймсе, стріляй! — загорлав Керим
і побіг уперед. — Це Криленку.

Пістолет Бонда вистрелив. Чолов'яга пірнув за стіну. Тридцять ярдів — завелика відстань для нічної стрільби з автоматичного пістолета. Джеймс опустив зброю, коли з-за стіни почулося стакато армади моторолерів, яке швидко стихло в темряві ночі.

У тиші, що настала, чувся лише стогін поранених. Бонд апатично спостерігав за Керимом та Ваврою, які повернулися від стіни і тепер ходили між простертими тілами, іноді перевертаючи ті ногами. Решта

циган повернулися до саду з дороги, а старші жінки вибігли з-під дерев допомогти чоловікам.

Бонд скинув заціпеніння. Що, чорт забирай, тут відбулося? Вбито близько десять чи й дванадцять чоловіків. Але заради чого? Проти кого спрямований напад? Якщо це замах, то не на Джеймса. Коли його повалили й він очікував ножа у бік, бандити залишили його і накинулися на Керима. Це вже другий замах на нього. Може, це якось пов'язане зі справою Романової? Чи може тут бути зв'язок?

Бонд напружився. Двічі вистрелив, майже не цілячись. Ніж кволо руків'ям ударив у спину Керима. Людина, яка щойно постала з мертвих, повільно перекрутилася на місці, немов балетний танцюрист, і впала обличчям униз. Бонд підбіг. Він просто дивом вчасно помітив, як зблиснув у місячному світлі клинок, та ще випадково траєкторія пострілу була чиста. Керим обернувся, аби подивитися на тіло, що здригалося на траві, потім поглянув на Бонда.

Джеймс зупинився і вибухнув:

— Чорт забирай, Кериме! Невже так важко дивитися по боках! Тобі няньку треба чи що?

Бонд розумів, що його гнів насправді викликаний тим, що саме він є причиною цієї смертельної небезпеки.

Дарко Керим знічено посміхнувся.

— Це погано, Джеймсе. Ти надто часто рятуєш мені життя. Ми могли би стати друзями, але тепер між нами прірва. Вибач, я ніколи не зможу тобі віддячити, — він простягнув руку.

Бонд, відкинувши її, огризнувся:

— Не кажи дурниць, Дарко. Просто мій пістолет справний, твій — ні. Роздобудь собі надійніший, ось і все. І поясни, заради бога, що тут коїться! Стільки крові нині пролилося! Мене вже нудить від усього цього. Треба випити. Ходімо — доп'ємо нашу ракію.

Коли вони наблизилися до столу з рештками вечері, у нетрях саду пролунав жахливий пронизливий крик. Бонд схопився за пістолет. Керим похитав головою і сумно мовив:

— Зараз ми дізнаємося причину нападу «безликих». Мої друзі вміють розв'язати язика. Проте я й сам здогадуюся. Вони ніколи не пробачать мені цей вечір. Убито п'ятеро їхніх людей.

— Могла також загинути жінка, — додав апатично Бонд. — Принаймні ти врятував їй життя. Не кажи дурниць, Дарко. Цигани знали, на яку небезпеку наражаються, коли почали шпигувати для тебе проти болгар. Це війна кланів, — і долив трохи води у дві скляночки ракії.

Вони випили горілку залпом. Витираючи кривий кинджал жмутком трави, підійшов старий циган. Він присів за стіл і взяв склянку ракії, що запропонував Бонд. Здавалося, циган отримав задоволення від бійки і трохи розчарований, що вона рано закінчилася. Він щось сказав, хитро посміхаючись.

Керим хмикнув.

— Каже, що не помилився в тобі. Вбиваєш ти добре. Він пропонує тобі взяти тих двох жінок.

— Скажи, що мені й однієї забагато. А ще скажи, що вони чудові. Хочу попросити його скасувати подальшу бійку. Хай краще тягнуть жереб. Достатньо смертей. Дівчата знадобляться, щоб народити дітей.

Керим переклав. Циган роздратовано поглянув на Бонда і мовив кілька слів з кислим видом.

— Він каже, що тобі не слід було звертатися до нього з таким важким проханням. У тебе надто м'яке серце як для воїна. Він обіцяє виконати твоє прохання.

Циган не відповів на вдячну посмішку Бонда, а почав розмовляти з Керимом, який уважно слухав, іноді щось запитуючи для уточнення. Кілька разів пролунало ім'я Криленку. Потім заговорив Керим. У його голосі чулося щире розкаяння, він говорив тоном, який не допускав заперечень, хоча Вавра кілька разів і намагався протестувати. Нарешті ім'я Криленку прозвучало востаннє, і Керим звернувся до Бонда.

— Друже мій, — мовив сухо він. — Справа дуже дивна. Здається, болгарам наказали вбити Вавру та якомога більше його людей. І це зрозуміло. Всі знають, що циган працює на мене. Можливо, надто завзято. Але цим нападом росіяни переступили межу. Звісно, їм наплювати на людське життя, і Вавра був основною ціллю, я — другою. Таке оголошення війни проти себе я розумію. Але тебе наказали не чіпати. Їм описали тебе доволі чітко, щоб не припуститися випадкової помилки. І це дивно. Хтозна, можливо, вони намагались уникнути дипломатичного скандалу. Атака була ретельно спланована.

Окружною дорогою вони піднялися на вершину пагорба, відтак з'їхали звідти з вимкнутими двигунами, щоб ми не почули. Місце це усамітнене, жодних поліцейських. Я винуватий у тому, що не сприйняв тих бандитів усерйоз.

Керим виглядав приголомшеним і винуватим. Здавалося, він прийняв якесь рішення.

— Зараз північ. Машина буде з хвилини на хвилину. Перш ніж піти спати, мушу залагодити деякі дрібні справи. Нам пора прощатися з нашими хазяями. На них чекає багато роботи. До світанку треба спустити трупи у Босфор і замурувати стіну, щоб не залишити жодних слідів. Наш друг бажає вам успіху. Він сподівається, що ти колись повернешся, а Зора та Віда належатимуть тобі, допоки їхні груди не опадуть. Він відмовляється визнати мою провину в тому, що сталося. Сказав, щоб я надіслав йому більше болгар. Десятеро було вбито сьогодні, тож він бажає вбити ще більше. Отже, зараз ми попрощаємося. Ми з ним — добрі друзі, але для них ми гаджо. Гадаю, він не хоче, щоб ми бачили, як його жінки оплакуватимуть загиблих.

Керим простягнув цигану свою лапищу. Ваврa стиснув її і подивився тому в очі. На мить погляд цигана потеплішав. Потім він відпустив руку і повернувся до Бонда. Його суха та груба долоня нагадувала лапу великого хижака. І знову погляд цигана потеплішав. Відпустивши Бонда, мовив щось на прощання, повернувся та пішов у бік дерев.

Ніхто не відірвався від роботи, коли Керим з Бондом пролізли крізь пролом у стіні. «Роллс», виблискуючи в місячному світлі, стояв за кілька метрів звідси внизу по дорозі навпроти входу в кафе. Поруч із шофером сидів молодик. Керим махнув рукою в його бік.

— Це мій десятий син. Звати Борис. Я подумав, що він знадобиться. І не помилився.

Молодик повернувся та ввічливо привітався. Бонд упізнав у ньому одного зі службовців складу. Високий та стрункий, як і старший клерк, з такими ж блакитними очима, як у батька.

Автомобіль рушив з місця. Керим англійською звернувся до шофера:

— За площею Іподрому є вуличка. Коли доїдемо, треба діяти тихо. Я покажу, де зупинитися. Ви взяли обмундирування та спорядження?

— Так, Керим-бей.

— Добре. Тоді поквапимось. Уже пізно і пора спати.

Керим відкинувся на сидінні й витягнув сигарету. Вони запалили. Бонд роздивлявся сірі вулиці, відзначивши, що їх слабеньке освітлення є відмітною рисою бідних районів.

Нарешті Керим порушив тишу.

— Вавра сказав, що над нами розпростерті крила смерті. Мені слід стерегтися сина снігів, а тобі — людини місяця, — він хрипло розсміявся. — Цигани вічно торочать подібні дурниці. А ще він додав, що Криленку не є ні першим, ані другим. І це добре.

— Чому?

— Бо я не засну, поки не вб'ю цього сучого сина. Не знаю, чи пов'язане те, що сьогодні сталося, з тобою або твоїм завданням. Чесно кажучи, мені байдуже. З якоїсь причини мені оголошена війна. Якщо я не вб'ю Криленку, його третя спроба точно закінчиться вдало. Отже, зараз ми їдемо, щоб призначити йому побачення у Самаррі[99].

ГУБИ МЕРИЛІН МОНРО

Автомобіль мчав порожніми вулицями, повз примарні мечеті з мінаретами, що рвалися догори, до напівповного місяця, проїхав під зруйнованим акведуком[100], промайнув крізь бульвар Ататюрка, мимо північних воріт зачиненого Ґранд-ринку[101]. Поза колоною Костянтина[102] машина повернула направо до лабіринту вузьких, кривих вуличок, де смерділо відходами, і нарешті виїхали на широку, красиву площу з трьома колонами, що здіймалися в небо, немов космічні кораблі на стартовому майданчикові.

— Пригальмуй, — тихо наказав Керим. «Роллс-ройс» повз у тіні під липами. Наприкінці довгої вулиці, біля палацу Топкапи[103] підморгував жовтим оком маяк.

— Стоп!

Машина зупинилася, наче укопана, в тіні дерев. Керим відчинив дверцята.

— Ми ненадовго, Джеймсе. Сідай на місце водія, а якщо підійде поліцейський, просто скажи «Ben Bey Kerim'in ortagiyim». Запам'ятаєш? Це означає: «Я — товариш Керим-бея». І поліція дасть тобі спокій.

— Дякую щиро! — хмикнув Бонд. — Може, здивуєшся, але я піду з вами. Без мене ти знову потрапиш у халепу. До того ж я не збираюся сидіти й вішати поліцейським локшину на вуха. Коли промовляєш одну важливу фразу іноземною мовою, складається враження, що ти нею володієш, і коли поліцейський випустить на мене водоспад турецької, а я ні бельмеса не зрозумію, він запідозрить недобре. Не сперечайся, Дарко.

— Що ж, тоді не ображайся, якщо тобі не сподобається, — збентежено мовив Керим. — Я збираюся холоднокровно вбити того покидька. У нас є неприйнятним будити сплячих собак, але якщо пес прокидається та кусає, ми його вбиваємо. Не пропонуємо таким собакам шляхетну дуель. Це тебе влаштовує?

— Як скажеш, — відгукнувся Бонд. — А на випадок, якщо промажеш, доповідаю, що у мене залишилась одна куля.

— Ходімо, — неохоче запропонував Керим. — Доведеться пройтися. Ці двоє підуть іншою дорогою.

Керим узяв у шофера довгу тростину та шкіряний сувій, закинув на плече і попростував у напрямку підморгуючого жовтого ока маяка. Їхні кроки луною відбивалися від залізних решіток, якими були захищені вітрини крамниць. На вулиці не було ні душі, навіть котів, і Бонд подумав, як добре, що він не наодинці йде цією довжезною вулицею, в кінці якої світиться недобре жовте око.

Від початку Стамбул справив на нього враження, що це місто, в якому, коли на нього падає темрява, саме каміння розливає страхіття. Здавалося, воно за сторіччя настільки просякло наскрізь кров'ю і насильством, що з настанням ночі вулиці заповнюють привиди мертвих. Інстинкт підказував, і це підтверджували розповіді інших мандрівників: якщо він вибереться зі Стамбула живим, уважай — пощастило.

Вони дісталися вузької смердючої алеї, що відходила праворуч і спускалася круто вниз пагорбом. Керим повернув й обережно почав ступати бруківкою.

— Дивися під ноги, — прошепотів. — Помиї — це найввічливіше визначення того, що викидають на вулиці мої дорогі співвітчизники.

Місяць падав на мокру бруківку, що вела донизу. Бонд стиснув рота, намагаючись дихати носом. Обережно переставляв ноги, зігнувши їх у

колінах і ступав на пласку ступню, немов альпініст на сніжному схилі. Він подумав про м'яке ліжко в готелі та пружні подушки автомобіля, що залишився стояти під духмяними липами. Скільки ще неприємних випробувань на нього чекає до кінця цього завдання?!

Унизу вони зупинилися. Керим повернувсь, білозубо посміхнувся Бонду і вказав у бік навислої темної будівлі:

— Мечеть Султанахмет[104]. Знамениті Візантійські фрески. Вибач, що не мав часу показати тобі більше пам'яток культури моєї країни…

Не чекаючи на реакцію Джеймса, повернув направо й пішов уздовж запилюженого бульвару з дешевими крамницями в напрямку Мармурового моря, поверхня якого виблискувала віддалік. Наступні десять хвилин вони крокували мовчки. Потім Керим сповільнив ходу і затягнув Бонда у тінь.

— Це має бути нескладна операція, — прошепотів. — Криленку мешкає он там, біля залізничної колії. — Він махнув рукою у бік скупчення червоних та зелених вогнів наприкінці бульвару. — Ховається у халупі за складами. В сараї є не тільки центральні двері, а й бокові, що ведуть до складу. Криленку думає, що про другі двері ніхто не знає. Мої люди підійдуть до передніх дверей, а він вилізе через бокові. Тут я його і застрелю. Зрозуміло?

— Покладаюся на тебе.

Вони пішли бульваром, тримаючись у тіні, й за десять хвилин опинилися перед величезним, футів двадцяти заввишки, складським приміщенням на перехресті вулиць. Місяць залишався позаду, отже, фасад будівлі був у тіні. Тепер Керим ішов ще обережніше, вибираючи місце, куди ставити ногу. За сто ярдів до складу будинки закінчилися, місяць яскраво освітлював площину перехрестя. Керим зупинився в тіні останнього будинку, поставив Бонда попереду себе і прошепотів на вухо:

— Треба зачекати.

Джеймс почув, як Керим опустив поклажу на землю. Клацнув замок шкіряної скрині, й Керим тицьнув у руку Бондові важкий металевий циліндр, приблизно футів два завдовжки, з потовщеннями на кінцях.

— Оптичний приціл. Німецький, — пояснив Керим. — З інфрачервоними лінзами. Можна бачити в темноті. Поглянь на он той

великий рекламний плакат. На обличчя. Відразу під носом — замасковані двері. На одній лінії зі сигнальною залізничною будкою.

Бонд обперся рукою об дверний одвірок, приклав до правого ока приціл і покрутив фокус, вдивляючись у чорну тінь попереду. Чорний колір повільно поступився сірому. Тепер він бачив жіноче обличчя та літери. Можна було прочитати напис: «НІАГАРА. Мерилін Монро та Джозеф Коттен»[105]. А нижче — назва мультфільму «BONZO FUTBOLOU»[106]. Бонд опустив оптику нижче копиці волосся Мерилін, спустився її чолом до двофутового носа з гігантськими ніздрями і нарешті побачив на плакаті контури прямокутника, який починався нижче носа й закінчувався у спокусливому вигині губ. Стулка була футів три заввишки. А звідти до землі далекувато.

Позаду пролунало приглушене клацання. Керим витягнув уперед свою тростину. Як Бонд і припустив, тростина виявилася зброєю — гвинтівкою, причому ручка тростини виконувала роль і приклада, і затвора. Місце ґумової накладки на кінці зайняв глушник.

— Цівка від нового «вінчестера-88»[107], — з гордістю прошепотів Керим. — Цю штукенцію зібрав для мене майстер в Анкарі. Розрахована на короткий патрон 0,308. В обоймі три патрони. Дай мені приціл. Хочу бути напоготові до того, як мої люди постукають до нього у двері. Можна покласти її на твоє плече?

— Звісно, — Бонд передав Кериму оптичний приціл. Той закріпив його і поклав гвинтівку на плече Джеймсу.

— Ось так, — прошепотів Керим, — саме там, де сказав Ваврa. Гарна людина. — Він навів гвинтівку на ціль, і цієї миті з правого боку на перехрестя вийшли двоє поліцейських. Бонд завмер.

— Усе нормально, — прошепотів Керим. — Це — мій хлопець із шофером. — Він засунув два пальці до рота і свиснув. Звук вийшов дивно низьким і тривав лише мить. Один з поліцейських приклав руку до шиї. Потім вони удвох повернулися та пішли далі, їхні черевики гримали по бруківці.

— Ще кілька хвилин, — прошепотів Керим. — Вони мають обійти склад позаду.

Бонд відчув, як важке дуло знову зайняло своє місце на його плечі.

Нічну тишу порушило різке металеве клацання з боку сигнальної будки. Стрілка семафора опустилася. Серед червоного мерехтіння

засвітилося зелене світло. З відстані, з боку Сераля почулося пихтіння паровоза і клацання буферів погано закріплених вагонних зчепів. Жовте світло забриніло на вітці ліворуч, і нарешті з-за повороту виліз потяг.

Із пихтінням та лязкотом ешелон розпочав стомильну подорож до грецького кордону. Він відкидав незграбну тінь на сталеву поверхню моря, а густа хмарина рухалася в їхній бік у, здавалося, незворушному повітрі. Коли показався червоний ліхтар на останньому вагоні, двигун запрацював гучніше, бо потяг вибрався на простір, а потім локомотив видав два різкі сумні гудки, попереджаючи, що наближається до станції Буюк за милю звідси.

Поступово гуркотіння потяга припинилося. Бонд відчув, як дуло гвинтівки давить на плече. Він напружив зір, зосередившись на фасаді складу в сутінках. Раптом у центрі рекламного плаката виник чорний квадрат.

Бонд повільно підняв ліву руку, щоби прикрити очі від місячного світла. Над вухом почув шепіт, більше схожий на шипіння:

— Він вилазить.

Із рота величезного обличчя на плакаті, з-поміж розкішних яскраво-червоних губ, напіввідкритих у захваті, виповз темний силует людини, яка повисла на руках. Збоку він здавався черв'яком, що вилазить із рота трупа.

Людина стрибнула. Корабель, що рухався до Босфору, протрубив, немов слон у зоопарку. Джеймс відчув, як лобом скотилася крапля поту. Тиск дула на плече посилився, коли чоловік підвівся і зробив крок уперед.

«Як вийде з тіні, то кинеться бігти, — подумав Бонд. — Чорт забирай, треба стріляти на випередження».

Зараз! Чоловік приготувався до короткого спурту через залиту світлом вулицю, вийшов з тіні, зігнув праве коліно і нахилився вперед, щоб надати ривку додаткового прискорення.

Звук, що пролунав біля вуха Бонда, нагадував удар сокири дроворуба, який вгризається у дерево. Чоловік пірнув уперед, руки на боки. Почувся глухий стук голови об бруківку.

Дзенькнула порожня гільза. Клацнув затвор, заганяючи у патронник новий набій.

Пальці чоловіка зашкрябали по бруківці, а ноги засукали по ній — і він затих.

Керим задоволено хмикнув, зняв гвинтівку з плеча Бонда й почав її розбирати.

Джеймс відвів погляд від розпростертого тіла на дорозі, яке ще недавно було живою людиною. Його чомусь завжди охоплювало обурення, коли життя робило свідком подібного. Обурення не було спрямоване на Керима — той сам двічі ставав мішенню цього чоловіка. В якомусь сенсі це була тривала дуель, упродовж якої Криленку стріляв двічі, а Керим — тільки раз. Просто Керим виявився розумнішим, холоднокровнішим, й удача була на його боці. Сам Бонд ніколи не вбивав холоднокровно, тому його мимовільна співучасть у такій дії викликала огиду.

Керим мовчки поклав руку на плече Бонда, і вони тим самим шляхом повільно пішли геть від місця вбивства.

— Життя сповнене смертей, друже мій, — сказав Керим, немов читаючи думки Бонда. — Іноді воно перетворює тебе на знаряддя вбивства. Я не шкодую, що вбив цього чоловіка, як не пошкодую про вбивство будь-кого з тих росіян, яких ми бачили сьогодні вдень. Це — жорстокі люди. З ними можна розмовляти тільки з позиції сили, благати нема сенсу. Вони всі однакові. На жаль, ваш уряд цього не розуміє. Я лише надав їм зайвий урок гарних манер.

— У політиці сили рідко випадає шанс діяти так само швидко та чисто, як сьогодні ти, Дарко. Не забувай, що ти покарав лише одного з їхніх поплічників, дрібну сошку, яку вони використовують для брудної роботи. Проте я повністю погоджуюся з твоїм ставленням до росіян. Вони розуміють тільки батіг, про пряник не чули. Думаю, росіяни мазохісти і люблять knout. Ось чому вони обожнюють Сталіна. Він дав їм батога. Не знаю, як вони реагуватимуть на ті крихти пряника, якими їх годують Хрущов та компанія… Щодо Англії, то проблема в тому, що пряники нині у моді. Як удома, так і за кордоном. Зуби ми більше не показуємо, тільки ясна.

Керим гучно розсміявся, але тему не розвинув. Вони піднімалися смердючим провулком, і дихання для розмов не залишалося. Коли вибралися на гору, трохи відхекались і повільно пішли під деревами до площі Іподрому[108].

— Іншими словами, ти вибачив мені за сьогоднішнє?

Дивно було чути нотки збентеження в голосі зазвичай впевненого та жорстокого чоловіка.

— Вибачити тобі? Але за що? Облиш, — у голосі Бонда відчувалася турбота. — У тебе було завдання, і ти його виконав. Навпаки, я вражений, як ти все організував. Це мені треба просити вибачення. Саме через мене у тебе неприємності, й ти з ними швидко впорався, відвівши мені роль стороннього спостерігача. До того ж я нітрохи не просунувся у виконанні власного завдання. Думаю, М. втрачає терпіння. Може, в готелі буде хоч якесь повідомлення.

Проте, коли «роллс-ройс» відвіз до готелю Бонда і разом з ним Керим піднявся у фоє, в портьє не було нових повідомлень. Керим підбадьорливо поляпав Джеймса по спині.

— Не журися, друже мій, — сказав, — ранок покаже. Не проспи. Вранці я надішлю за тобою машину і, якщо не буде новин, придумаю, як нам розважитися. Почисть зброю і лягай спати. Ви удвох заслужили відпочинок.

Бонд піднявся сходами до номера, відчинив, потім замкнув за собою двері. Крізь запнуті штори просочувалося місячне сяйво. Він увімкнув на туалетному столикові лампу під рожевим абажуром, роздягнувся, пройшов до ванної і кілька хвилин постояв під душем. Подумав, наскільки субота, чотирнадцяте, багатіша подіями порівняно з п'ятницею, тринадцятого. Джеймс почистив зуби, прополоскав рота, щоб позбутися смороду дня, вимкнув світло у ванній і повернувся до спальні.

Тут відтягнув убік штору, відчинив широке вікно і стояв, дивлячись на величну затоку, що серпом вигиналася перед очима. Нічний бриз приємно пестив оголене тіло. Він подивився на годинник. Друга ночі.

Позіхнувши, Джеймс засунув штори. Нахилився, щоб вимкнути лампу на туалетному столикові, й раптом закляк. Серце пропустило один удар.

Із сутінку в глибині кімнати пролунало нервове хихотіння, і дівочий голос мовив:

— Бідний містере Бонд! Ви, напевне, втомилися. Лягайте спати.

ЧОРНЕ НА РОЖЕВОМУ

Бонд розвернувся на місці, метнув погляд у бік ліжка, але очі все ще були засліплені місячним сяйвом. Зробивши кілька кроків, він увімкнув лампу на тумбочці біля ліжка. Під тонким простирадлом проглядалися контури тіла. Каштанове волосся розкидане на подушці. Кінчики пальців тримали простирадло над обличчям, а нижче здіймалися груди, немов горбочки під снігом.

Бонд розсміявся. Він нахилився і м'яко потягнув за локон. З-під простирадла пролунав оклик протесту. Бонд присів на краєчок ліжка. Після недовгої паузи простирадло обережно опустилося, визирнуло велике синє око.

— Виглядаєте ви непристойно, — проказав голос, приглушений простирадлом.

— Та невже? А як ви тут опинилися?

— Спустилася на два поверхи. Я також живу в цьому готелі, — голос був низьким та провокуючим. Майже без акценту.

— Що ж, тоді я лягаю у ліжко.

Простирадло швидко опустилося до підборіддя, дівчина трохи підвелася на подушці й, зашарівшись від збентеження, мовила:

— Ні. Це неможливо.

— Але то моє ліжко. До того ж ви самі мені наказали.

Бонд окинув дівчину оцінювальним поглядом. Обличчя належало красуні. Воно почервоніло ще густіше.

— То був звичний вираз щодо втомленої людини, а не запрошення. Просто, аби дати знати, що ви у кімнаті — не самі.

— Радий з вами познайомитися. Мене звати Джеймс Бонд.

— А мене — Тетяна Романова, — вона розтягувала голосні. — Друзі звуть мене Таня.

Упродовж тривалої паузи вони вдивлялись одне в одного: дівчина — з цікавістю та очевидним полегшенням, Бонд холоднокровно-підозріло.

Тетяна першою порушила тишу.

— Ви дуже схожі на свої фотографії, — мовила вона і знову зашарілась. — Одягніть щось, я соромлюся.

— Я теж збентежений. Це називається різницею у статі. Але якщо ви пустите мене під ковдру, це не матиме значення. До речі, а у що вдягнені ви?

Дівчина трохи опустила простирадло, щоб показати на шиї чорну оксамитову стрічку завширшки чверть дюйма.

— Ось у це.

Джеймс поглянув у дражливі блакитні очі, які немов запитували, чи ця стрічка не є недоречною, і відчув, що тіло почало виходити з-під контролю.

— Чорт забирай, Таню, а де решта вашого одягу? Чи ви приїхали у ліфті зі стрічкою на шиї?

— Ні, що ви! Це не kulturny. Мій одяг — під ліжком.

— Якщо ви плануєте піти з цієї кімнати без…

Бонд залишив речення недоговореним. Він підвівся з ліжка й підійшов до шафи, щоб одягнути темно-блакитну шовкову піжамну куртку, яку носив замість піжами.

— Те, на що ви натякаєте, — не kulturny.

— Та невже? — саркастично відгукнувся Бонд. Він повернувся до ліжка й усівся на стілець. — Гаразд, — усміхнувся він до дівчини, — тоді я скажу вам дещо культурне. Ви — одна з найкрасивіших жінок у світі.

Тетяна почервоніла. Потім серйозно поглянула на нього і спитала:

— Ви справді так вважаєте? Здається, у мене завеликий рот. Невже я така ж красива, як ваші дівчата на Заході? Мені якось сказали, що я схожа на Грету Гарбо. Це правда?

— Ви красивіші за неї, — відповів Бонд. — У вас обличчя світиться. І рот зовсім невеликий. Найправильнішого розміру, як на мене.

— А що означає: обличчя світиться? Що ви маєте на увазі?

Бонд мав на увазі, що вона зовсім не нагадувала російську шпигунку. В дівчині не було ні стриманості, ні холодної обачливості. Вона справляла враження людини щирої та життєрадісної. Таке видно відразу. Він знайшов правильне означення.

— У вас веселий і радісний погляд, — незграбно мовив.

— Дивно, — Тетянине обличчя посерйознішало. —
В нас у Росії небагато приводів для веселощів. Таке в нас не обговорюють. Принаймні мені раніше це не казали.

«Веселий погляд? Як я можу виглядати радісною після усього, що сталося зі мною за останні два місяці?» Проте насправді на серці у неї було легко. Може, вона просто легковажна за природою? Чи, може, це якось пов'язано з цим чоловіком, якого бачить уперше в житті? Полегшення від зустрічі, яка нарешті, після тижнів очікування, сталася. Насправді усе відбулося набагато простіше, ніж вона очікувала. Саме Бонд перетворив усе на жарт з дрібкою ризику. Він виявився на диво вродливим.

І такий охайний. «Чи вибачить він їй, коли дізнається правду? Правду про те, що її надіслали звабити його? Навіть призначили час та місце. Сподіваюся, він не надасть цьому великого значення. Врешті-решт, йому нічого не загрожує. Це тільки засіб дістатися Англії і надіслати звіт». «Веселий та радісний погляд…» Хм, чому б ні? Усе можливо». Поруч із цим чоловіком її раптом охопило дивне відчуття свободи. А ще — полегшення від того, що вона не зазнає за це жодної кари. Це було до біса приємно.

— Ви дуже привабливий, — мовила дівчина, намагаючись знайти порівняння, котре могло вразити його. — Виглядаєте, як зірка американського кіно.

На таку реакцію вона не очікувала.

— Боже мій, Таню! Це найгірший комплімент, який можна сказати чоловікові!

Вона поспішила загладити помилку. Дивно, що її зауваження роздратувало чоловіка. Невже люди на Заході не виглядають, як зірки кіно?

— Вибачте, — мовила. — Я тільки хотіла сказати вам щось приємне. Насправді ви дуже схожі на мого улюбленого героя з книги російського письменника Лермонтова. Колись я вам про нього розкажу…

Колись? Бонд вирішив, що пора переходити до справи.

— Послухайте, Таню, — почав, намагаючись не дивитися на прекрасне обличчя на подушці. Сфокусувавши очі на точці її підборіддя, він продовжив: — Пропоную перестати молоти одне одному дурниці, а поговорити серйозно. Що це все означає? Ви насправді бажаєте поїхати зі мною до Англії? — Джеймс подивився

дівчині в очі. Це було помилкою. Вона ще ширше розплющила їх і простодушно дивилась у відповідь.

— Звісно, бажаю!

— О! — Бонда вразила така пряма відповідь. — Ви впевнені? — підозріливо перепитав.

— Так, — її очі знову не брехали. Вона припинила фліртувати.

— Ви не боїтеся?

Бонд побачив, як ув її очах промайнула тінь. Але то були сумніви зовсім іншої природи. Вона раптом пригадала про роль, яку має зіграти в цій п'єсі. Насправді Тетяна страшенно боялася того, що має зробити. Налякана. У теорії усе виглядало просто, але на ділі грати виявилося набагато важче. Як дивно! Вона вирішила відповісти уникливо.

— Так, боюсь. Але тепер, коли зі мною ви, — не так сильно. Ви захистите мене. Сподіваюся, зумієте це.

— Звісно, я зроблю усе, що в моїх силах, — Бонд подумав про її рідних, які залишились у Росії. Але відкинув цю думку. Що він узагалі робить? Намагається відмовити її їхати? Отже, він перестав міркувати про наслідки і продовжив: — Нема чого вам хвилюватись. Я не спускатиму з вас очей.

І ось тепер постає головне питання, яке він відкладав. Джеймс відчував дивне збентеження. Дівчина виявилася зовсім не такою, якою уявляв. Цим запитанням він міг усе зруйнувати, проте мусив його поставити.

— А як щодо шифрувальної машини?

Обличчя Тетяни скривилося, наче він навідмаш ударив її. В очах застиг біль, вона ледь стримувала сльози.

Дівчина натягнула простирадло на пів обличчя, голос тремтів. Очі холодно блищали.

— Ось, значить, що вам потрібно!..

— Послухай! — Бонд спробував надати голосу байдужості. — Ця машина не має жодного стосунку до нас із тобою. Вона потрібна лише моєму начальству в Лондоні. — Він подумав, що не варто забувати про безпеку. — Це не так уже й важливо. Ми знаємо про неї все. Це — чудовий винахід росіян, і нам хочеться його скопіювати. Як ви

копіюєте наші фотокамери й автомобілі… — Боже, що за нісенітниці він верзе!

— Ви брешете, — величезна сльоза викотилася з блакитного ока, пробігла по щоці й упала на подушку. Тетяна сховала обличчя під простирадлом.

Бонд поклав руку на плече дівчині. Та роздратовано відсахнулася.

— Чорт забирай цю кляту машину! — спересердя вигукнув Бонд. — Але, заради бога, Таню, зрозумійте мене правильно. У мене — завдання. Просто скажіть «так» чи «ні», і ми більше не згадуватимемо про неї. У нас багато інших турбот. Нам треба обговорити маршрут і багато чого іншого. Звісно, наші люди хочуть її отримати, інакше б не доручили мені забрати вас із нею до Англії.

Дівчина витерла очі простирадлом, а потім знову натягнула його на плечі. Вона дала волю почуттям і зовсім забула про завдання. Це було так… Годі! Він міг би сказати, що та машина не матиме для нього значення, якщо вже вона погодилась їхати. Даремно сподівалася! Бонд правий. Робота понад усе. І вона не виняток.

— Я принесу її, — сказала вона, опанувавши себе. — Не переживайте! Але більше про неї не згадуйте.

А тепер послухайте мене. — Дівчина припіднялася на подушці. — Ми мусимо поїхати сьогодні вночі. — Вона пригадала урок. — Це — мій єдиний шанс. У мене нічне чергування зі шостої вечора. Коли всі підуть додому, я зможу винести «Спектр».

Очі Бонда звузилися. Мозок гарячково почав розробляти невідкладні заходи, яких треба вжити. Де сховати дівчину? Як доставити її на перший літак після того, коли пропажу виявлять. Стане гаряче. Росіяни не зупиняться ні перед чим, щоб повернути її разом зі своїм «Спектром», — можуть влаштувати засідку на шляху до аеропорту, підкласти бомбу в літак, та будь-що…

— Чудово, Таню, — мовив Бонд буденно. — Ми тебе сховаємо і першим же літаком завтра вилетимо.

— Не меліть дурниць, — Тетяну попередили, що саме тут можуть виникнути ускладнення. — Ми поїдемо залізницею. «Східний експрес» відправляється о дев'ятій. Невже ви думаєте, що я не мізкувала над планом? Не хочу залишатись у Стамбулі ні на хвилину довше, ніж потрібно. На світанку ми перетнемо кордон. Ваше завдання —

роздобути квитки і паспорт. Я поїду як ваша дружина. — Дівчина щасливо поглянула на Бонда. — Мрію опинитися в одному з цих розкішних купе, про які тільки читала. У них має бути затишно. Як маленький будиночок на колесах. Удень ми будемо розмовляти та читати, а вночі ви стоятимете в коридорі біля дверей та охоронятимете мене.

— Цього мені ще тільки не вистачало! — обурився Бонд. — Те, що ви пропонуєте, — повне безглуздя. Нас за чотири дні та п'ять ночей до Лондона обов'язково десь перехоплять. Треба вигадати інший спосіб.

— У жодному разі! — категорично заявила дівчина. — Я вирушу в дорогу тільки поїздом. Якщо будемо обережними, нас не схоплять.

«Боже, — подумала дівчина, — чому вони так наполягали на цьому поїзді? Але наказ був чітким. Купе — найкраще місця для кохання, — сказали їй. До того ж буде аж чотири дні, щоб закохати його в себе. Коли вони дістануться до Лондона, стане легше. Він зможе її захистити. А якщо полетять літаком, то відразу ж потрапить до в'язниці. Отже, ці чотири дні дуже важливі насамперед для неї. Її попередили, що в потязі будуть інші люди, які не дозволять, щоб вони де-небудь зійшли. Отже, будь обережна і не обговорюй накази. Боже, Боже… Але тепер їй самій хотілося провести чотири дні в тому будиночку на колесах. Як дивно: те, що спочатку було завданням, нині стало її заповітним бажанням».

Тетяна дивилася на замисленого Бонда. Їй хотілося простягнути руку, торкнутися його і запевнити, що все буде добре, що це всього-навсього невинна «konspiratsia», мета якої — доставити її до Лондона без жодної шкоди для будь-кого.

— Я все одно вважаю, що це безумство, — мовив Джеймс, розмірковуючи, якою буде реакція М. на таку самодіяльність. — Припустимо, ми вчинимо по-вашому. Паспорт є, знадобиться югославська віза. — Він суворо поглянув на дівчину. — Тільки не думайте, що ми поїдемо у тих вагонах, які йдуть через Болгарію, бо я можу повважати, що ви плануєте мене викрасти.

— Саме це і планую, — хихикнула Тетяна.

— А зараз, Таню, замовкніть. Мені треба все обдумати. Я придбаю квитки і попрошу одного з наших людей супроводжувати нас. На всяк

випадок. Це — мій приятель. Він вам сподобається. Ваше ім'я — Керолайн Сомерсет. Запам'ятайте. Як ви збираєтеся дістатися поїзда?

— Кароліна Сьомерсет… — переінакшила на свій лад дівчина. — Чудове ім'я! А ви, значить, містер Сьомерсет. — Вона радісно розсміялась. — Як кумедно. Не хвилюйтеся за мене — я прийду перед самим відправленням. Вокзал Сіркеджі — знаю, де це. Тож усе в порядку.

— А раптом ви злякаєтесь? Або вас схоплять? — упевненість дівчини викликала у Бонда підозру. Невже вона не боїться? Сумніви краяли серце.

— Я боялася до зустрічі з вами. Тепер — ні, — Тетяна намагалася переконати хоча б себе, що не бреше. Частково їй це вдалося. — Тепер я вже не злякаюсь, і мене не спіймають. Усі речі залишу в готелі, а на роботу візьму звичайний портфель. Ось тільки шкода моєї шубки, я її так люблю… Але сьогодні неділя, і може, це привід одягти її на роботу. Отже, ввечері, о пів на дев'яту вийду з роботи й візьму таксі до вокзалу. І годі вже хмуритись… — Імпульсивно, тільки тому, що їй цього захотілося, дівчина простягнула до нього руку. — Скажіть, що ви задоволені.

Бонд пересів на краєчок ліжка, взяв правицю дівчини у свої руки і заглянув їй в очі. «Боже, — подумав, — сподіваюсь, усе буде добре. План, звісно, божевільний, але може спрацювати. Не віриться, що ця чарівна дівчина бреше. Чи вона щира?» Він бачив, що дівчина щаслива і прагне любові, а також, що вона здивована таким розвитком подій. Іншою рукою Тетяна обняла Бонда за шию і притягнула його голову до себе. Спочатку її губи тремтіли, а потім вона повністю віддалася пристрасті, розтулила рота, і їхні губи сплелись у нескінченному поцілунку.

Бонд із ногами виліз на ліжко. Не відриваючись від поцілунку, поклав руку на її ліву грудь і почав пестити, аж допоки не відчув, як під пальцями набряк сосок. Тоді опустив руку, провів по пласкому животу. Ноги дівчини розсунулися, вона застогнала, відірвалася від поцілунку і розкрила рот. Джеймс бачив, як затріпотіли її вії — так метелики тріпотять крильцями.

Бонд простягнув руку, схопив простирадло і ривком скинув з ліжка. На дівчині й справді не було нічого, крім чорної шовкової стрічки та

чорних шовкових панчіх. Вона обняла його обома руками.

Над їхніми головами, невидимі для присутніх, за величезним дзеркалом у позолоченій рамі в маленькій оглядовій ніші скоцюрбилися два фотографи СМЕРШу, як до них не раз сиділи тут друзі хазяїна «Кристал Палацу», котрі приїжджали подивитися на молодят.

І поки видошукачі безсторонньо поглядали на химерні переплетення двох тіл унизу, а механізм кінокамери тихенько стрекотав, груди обох чоловіків збуджено здіймалися, піт котився потилицею за комір дешевих сорочок, які ним уже просякли.

«СХІДНИЙ ЕКСПРЕС»[109]

В Європі чимало видатних поїздів, проте «Східний експрес», що тричі на тиждень вирушає зі Стамбула до Парижа у мандрівку завдовжки тисячу чотириста миль, є, безперечно, найрозкішнішим.

Під світлом дугових ламп довжезний німецький локомотив надсадно пихкав, як дракон-астматик на смертному одрі. Здавалося, що будь-який його подих може стати останнім. Але останній змінювався наступним, і так далі. Струмки пари виходили з-під вагонних зчіпок і швидко танули в теплому серпневому повітрі. «Східний експрес» був єдиним, готовим до відправлення потягом, у потворному, незграбному з архітектурного погляду, ангарі центрального вокзалу Стамбула. Інші потяги стояли без паровозів, порожні та покинуті до завтра, і тільки на платформі номер три панувало сумне пожвавлення розлуки.

Напис, виконаний бронзовими літерами, з кожного боку пофарбованого у темно-синій колір вагона, провіщав: «COMPAGNIE INTERNATIONALE DES WAGON-LITS ET DES GRANDS EXPRESS EUROPÉENS». А над цим написом поміщена в металеву рамку табличка — чорним на білому фоні — оголошувала: «СХІДНИЙ ЕКСПРЕС», і далі — трьома рядками:

СТАМБУЛ — САЛОНІКИ — БЕЛГРАД
ВЕНЕЦІЯ — МІЛАН
ЛОЗАННА — ПАРИЖ

Джеймс Бонд неуважно дивився на цей найромантичніший у світі напис. Він удесяте поглянув на годинник. 8.51. Знову зиркнув на табличку. Усі назви міст були написані однією мовою, окрім слова «Мілан». Чому не Мілано? Бонд витягнув хустину і витер обличчя. Де, чорт візьми, дівчина? Її спіймали? Вона передумала? Чи він був з нею недостатньо ніжним учора? Точніше, сьогодні.

8.55. Повільне посапування турбіни припинилося. Почулося шипіння — випускний клапан автоматично випустив надмірну пару. За сотню ярдів звідси Бонд через натовп розгледів, як начальник станції підняв руку, даючи машиністові та кочегару сигнал, а сам пішов уздовж потяга, зачиняючи двері вагонів третього класу. Пасажири, здебільшого селяни, які після вихідних у турецьких родичів поверталися додому в Грецію, звішувалися з вікон, перемовляючись із тими, хто стояв на пероні.

А далі, там, де збляклі ліхтарі поступалися темно-синьому нічному небу із зірками, що виглядали з-поза серпастої арки вокзалу, Джеймс побачив, як червоне світло семафора змінилося зеленим…

Наближався начальник станції. Провідник спального вагона в брунастій уніформі торкнувся руки Бонда:

— ‘En voiture, s’il vous plait[110].

Двоє багато вдягнених турків цілували коханок — надто красивих, щоби бути дружинами — і, обмінявшись останніми жартівливими настановами, піднялись у тамбур, а звідти увійшли до вагона. Інших пасажирів спального вагона на пероні не лишилося. Провідник нетерпляче поглянув на англійця, підняв залізну сходинку й ступнув до тамбура.

Начальник станції рішуче пройшов мимо. Ще два купе, вагони першого та другого класу — і він добереться до вагона з охороною, де підніме брудно-зелений прапорець.

Не було видно жодної постаті, яка б із боку кас поспішала пероном. На станційному годинникові попід стелею, над віконцями кас, хвилинна стрілка перескочила на дюйм і зупинилася на цифрі дванадцять.

За спиною Бонда у вагоні з гуркотом опустилося вікно. Він обернувся. Його першою думкою було те, що вічка вуалі надто

просторі, тож спроба замаскувати розкішні губи і блакитні очі, що блищали від збудження, провалилася.

— Хутко!

Потяг почав рухатися. Джеймс ухопився за поручень і стрибнув на сходинку. Провідник притримав двері. Бонд заскочив у тамбур.

— Мадам запізнилася, — пояснив провідник. — Вона дісталася сюди коридором. Певне, зайшла в останній вагон.

Бонд теж закрокував коридором, застеленим килимовою доріжкою, до купе посередині вагона. Чорна цифра «7» висіла над чорною «8» в білому металевому ромбі. Двері були наростіж. Бонд увійшов досередини і зачинив їх за собою. Дівчина, знявши вуаль разом з чорним солом'яним капелюшком, сиділа біля вікна. З-під розіпнутої довгої соболиної шуби виглядали чесучева сукня природної барви з плісированою спідницею, ніжки в панчохах кольору раннього меду, чорний ремінь із крокодилячої шкіри і такі ж туфлі. Дівчина здавалась абсолютно спокійною.

— Джеймсе, не сумнівайся в мені.

Бонд сів на диван поруч з нею.

— Таню, — сказав, — якби тут було більше місця, я би поклав тебе собі на коліно і дав кілька пляцків. Через тебе я ледь серцевий напад не отримав. Що сталося?

— Та нічого, — невинно відгукнулася Тетяна. —
А що могло статись? Я ж тобі сказала, що приїду, і ось я тут. Ти не довіряєш людям. А оскільки я впевнена, що ти зацікавлений у моєму приданому більше, ніж у мені, то тримай.

Бонд оглянувся навсебіч. Дві невеличкі валізи стояли на багажній полиці поруч з його саквояжем. Узяв дівчину за руку.

— Слава Богу, з тобою все гаразд.

Щось у його очах, можливо, щирість стосовно того, що він тепер більше зацікавлений у ній, ніж в апараті, переконало Тетяну. Вона заспокоїлась і, не відпускаючи його руку, забилася в куток.

Потяг, постукуючи колесами, обгинав Сераль. Маяк підсвічував дахи потворних складських приміщень уздовж колії. Вільною рукою Джеймс дістав сигарету і запалив. Скоро вони минуть той величезний рекламний щит, за котрим мешкав Криленку якихось двадцять чотири години тому. Бонд пригадав події минулого дня — осяяне білим

місячним світлом перехрестя вулиць, двоє чоловіків, які сховались у тіні, приречений, котрий намагався врятувати собі життя, вилізаючи через отвір пурпурних губ Мерилін Монро.

Дівчина з ніжністю дивилася на Бонда. Про що думає ця людина? Яка боротьба відбувається за її холодними сіро-блакитними очима, що іноді стають такими ніжними, а іноді — як учора вночі, коли він палко стискав її в обіймах — спалахують, немов діаманти. Тепер вони відображали роздуми. Може, його хвилює їхня доля? Їхня безпека? Вона хотіла сказати, що для хвилювання нема підстав, що він — лише її проїзний документ до Англії, він та цей важкий ящик, який сьогодні ввечері передав їй у руки директор-резидент. Він так і сказав: «Це — твій квиток до Англії, сержанте. Дивися, — розстебнув замок, — новесенький «Спектр». Не відкривай його і не винось із купе, допоки не дістанетеся пункту призначення. Пильнуй за «Спектром», інакше цей англієць поцупить його, а тебе вишпурне, як мотлох. Їм потрібна саме ця машина. Не дозволяй їм забрати «Спектр», інакше провалиш завдання. Зрозуміло?»

У синіх присмерках за вікном проплив сигнальний пост. Бонд підвівся, опустив вікно і визирнув у темряву. Він стояв дуже близько до Тетяни. Дівчина посунула коліно так, щоб торкнутися його. Яка дивовижна палка ніжність переповнює її відтоді, коли вона вперше побачила цього чоловіка, котрий стояв оголеним перед відчиненим вікном, зі сплутаним чорнявим волоссям, такий рішучий та героїчний у блідому світлі місяця. Та пристрасть, що раптово спалахнула між ними, між двома секретними агентами, кинутими одне одному в обійми з протиборчих сторін, між якими — прірва, бо їхні країни є непримиримими ворогами, але, одначе, вони обоє перетворилися, хай за наказом, у палких коханців.

Тетяна простягнула руку, схопила полу Бондового піджака і потягнула донизу. Джеймс зачинив вікно, повернувсь і усміхнувся. Прочитавши в очах дівчини заклик, Бонд нахилився, розвів поли хутряного манто і поклав руки їй на груди. Вони злились у довгому поцілунку, а тоді Тетяна відкинулася на подушки і потягнула Бонда на себе.

У двері двічі постукали. Бонд підвівся, витягнув носовичок, стер помаду з губ.

— Думаю, це мій друг Керим, — пояснив. — Нам з ним треба поговорити. Я скажу провіднику, щоб він приготував постільну білизну. Залишайся в купе. Я недовго. Буду поруч, за дверима. — Він схилився, торкнувся її руки, подивився у широко розкриті очі та скривлений від суму рот, і сказав: — У нас уся ніч попереду, а зараз мені треба насамперед подбати про нашу безпеку. —
І, відчинивши двері, висковзнув з купе.

Велетенська постать Дарко Керима закривала собою весь прохід. Кремезень опирався на мідний поручень, палив та сумно дивився на Мармурове море, що поступово зникало з горизонту в міру того, як довгий потяг змійкою відходив від узбережжя, прямуючи на північ у глиб країни. Бонд став поруч. Керим звернувся до відбитка Бонда у склі вікна:

— Погані новини, — мовив тихо. — У потязі троє їхніх людей.

— Он як! — електрична іскра пробігла хребтом Джеймса.

— Цю трійцю ми бачили в переговорній кімнаті. Вочевидь, вони полюють на тебе та дівчину. — Керим озирнувся. — Це означає, що Тетяна веде подвійну гру. Чи, може, я помиляюся?

Мозок Бонда запрацював, як чітко відлагоджений механізм. Отже, дівчина — насправді приманка. Хоча, хоча… чорт забирай. Ні, так зіграти неможливо. А як же шифрувальна машина? Може, її у валізі нема?

— Зачекай, — сказав Бонд, повернувся і постукав у двері купе. Він почув, як Тетяна зняла ланцюжок з внутрішнього боку. Джеймс увійшов і зачинив купе. Дівчина була здивована. Вона думала, що прийшов провідник застелити ліжка.

Радісно усміхнулася:

— Ви вже закінчили балачку?

— Сідай, Тетяно. Нам треба поговорити.

Від крижаного тону голосу та суворого обличчя уся її радість випарувалася. Слухняно сівши, вона поклала руки на коліна.

Бонд залишився стояти. Чи не побачив він у її обличчі страх або вину? Ні, лише здивування та розчарування.

— Послухай, Тетяно, — голос Джеймса звучав твердо, — у нас великі неприємності. Я маю переконатися, що машина у валізі.

— Відчини та подивися, — мовила дівчина байдуже. Отже, цей момент настав. Вона взялася вивчати свій манікюр. Саме про це їй казав директор — зараз вони віднімуть машину, а її, Тетяну, викинуть, як мотлох. Може, навіть з потяга. О боже, невже цей чоловік учинить із нею таке?

Бонд зняв з полиці важку валізу, поклав її на диван, розстебнув «блискавку» й відчинив. Шифрувальна машина нагадувала друкарську — сірий металевий ящик з трьома рядами клавіш. Він розвернув її до дівчини.

— Це «Спектр»?

Вона повернула голову і подивилась у розкриту сумку.

— Так.

Бонд застібнув сумку, повернув її на полицю і сів поруч.

— У потязі — три агенти МДБ. Ми знаємо, що вони прибули до Стамбула в понеділок. Яке у них завдання, Тетяно? — спитав м'яко, не відводячи погляду.

Дівчина підняла голову. В її очах стояли сльози. Як у дитини, котру сварять батьки. Але в них не було і тіні каяття. Тільки страх.

Вона нерішуче простягнула руку, але відразу ж відсмикнула.

— Тепер, коли шифрувальна машина у ваших руках, ви не зсадите мене з потяга?

— Не мели дурниць, — нетерпляче відмахнувся Бонд. — Але нам треба знати, чому ті люди тут. Ти знала, що вони будуть у поїзді? — Він спробував прочитати емоції на її обличчі, але бачив лише полегшення. А що ще? Розважливість? Дівчина точно щось приховує. Але що саме?

Тетяна, здалося, прийняла рішення. Вона рішуче змахнула сльози, нахилилась уперед і поклала руку йому на коліно. Вологий слід від сліз блищав на тильному боці долоні.

— Джеймсе, — сказала, зазираючи йому в очі, — я не знала, що ті люди опиняться з нами в поїзді. Чула, що сьогодні вони вирушають до Німеччини. Думала, літаком. Це все, що мені відомо. А допоки ми не дістанемось Англії і не опинимося поза зоною досяжності людей з моєї організації, будь ласка, не розпитуй мене більше. Я виконала обіцянку — я тут, шифрувальна машина зі мною. Довіряй мені й не бійся за нас. Упевнена, що ті люди не вчинять нам нічого злого. Абсолютно впевнена. Вір мені.

(«А чи вірю я сама собі? — питала себе Тетяна. — Може, та Клебб не сказала мені усієї правди? Проте їй самій треба більше довіряти, довіряти наказам і виконувати їх. Напевне, ті люди мають простежити, щоб вона не зійшла з потяга. Вони не становлять загрози. А згодом, коли вони нарешті прибудуть до Лондона, Джеймс заховає її подалі від СМЕРШу, і тоді можна розказати йому правду. Для себе вона все вирішила. Але хтозна, що трапиться, якщо зрадить ЇХ зараз. ВОНИ обов'язково дістануть і її, і Джеймса. Тетяна це знала, як ніхто інший. Від НИХ не сховаєшся, ВОНИ не знають милосердя. Але допоки вона грає свою роль, вони з Джеймсом у безпеці».) — Тетяна роздивлялась обличчя Бонда, щоби зрозуміти, чи повірив він їй.

Джеймс підвівся і знизав плечима.

— Не знаю, що й сказати, Тетяно, — мовив. — Я відчуваю, що ти від мене дещо приховуєш. Те, що сама вважаєш несуттєвим. Вважаєш, ми у безпеці? Не заперечую категорично. Можливо, ті люди опинилися в поїзді чисто випадково. Ми маємо обговорити ситуацію з Керимом, щоби вжити відповідних заходів. Не переймайся, ми охоронятимемо тебе. Але відтепер нам усім треба бути насторожі.

Бонд роздивився купе, посмикав ручку дверей, що вела до сусіднього купе — зачинено. Треба заблокувати двері, коли провідник піде. Як і двері до коридору. Доведеться вночі попильнувати. Отакий собі медовий місяць у будиночку на колесах! Бонд сумно посміхнувся і натиснув кнопку виклику провідника. Дівчина не зводила з Джеймса настороженого погляду.

— Не турбуйся, Таню, — повторив. — Лягай спати, коли провідник піде. Не відчиняй дверей, допоки не переконаєшся, що це я. Спати сьогодні я не лягатиму. Може, завтра ситуація зміниться. Ми з Керимом щось придумаємо. Він розумний, і я йому цілком довіряю.

Провідник постукав у двері. Впустивши його, Бонд вийшов до коридору. Керим задумливо дивився у вікно. Набравши швидкості, поїзд зараз мчав крізь ніч, розтинаючи тишу журливим стогоном свистка, що луною відбивався в освітлених вікнах вагонів, які блимали і танцювали на землі. Керим не ворухнувся, але його очі у вікні дивилися пильно й насторожено.

Бонд передав йому зміст бесіди. Найважче було пояснити Керимові, чому повірив дівчині. Джеймс бачив, як його губи скривилися в

іронічній посмішці, коли намагався розказати Керимові, що побачив у її очах та що підказала інтуїція.

— Джеймсе, — покірно зітхнув той, — цю операцію ведеш ти. Сьогодні ми все обговорили — ризики, пов'язані з поїздкою, можливість переправити шифрувальну машину дипломатичною поштою, а також те, каже дівчина правду, чи ні. Одне очевидне — вона, безумовно, покладається на тебе. З іншого боку, ти щойно визнав, що сам покладаєшся на неї. Гаразд, може, частково. Але ти вирішив їй повірити. Коли ви вранці говорили з М., він сказав, що підтримає будь-яке твоє рішення. Отже, останнє слово за тобою. Хай так і буде. Однак тоді він не знав, що нас супроводжуватимуть три офіцери МДБ. Не знали цього і ми. А це могло б змінити наше рішення. Згоден?

— Згоден.

— Тоді нам залишається одне — усунути цих трьох. Тільки богові достеменно відомо, навіщо вони сіли в цей потяг. Я вірю у випадковості не більше твого. Але зрозуміло одне — ми не можемо їхати з ними одним потягом. Правильно?

— Правильно.

— Тоді це моя проблема. Принаймні на сьогоднішню ніч. Тут — моя країна, і в ній я користуюся певною владою. Та грошима. Гроші також є. Але я не можу просто так убити цих трьох. Поїзд буде затримано, а тебе з дівчиною можуть притягнути, як свідків. Я щось придумаю. Двоє їдуть у спальному вагоні. Старий із вусами, той, який палить маленьку люльку, — в сусідньому купе номер шість. — Керим махнув головою в напрямку дверей. — Він подорожує з німецьким паспортом на ім'я Мельхіор Бенц, комерсант. Смуглявий — вірменин — у купе номер 12. У нього також німецький паспорт — Курт Гольдфарб, будівельний інженер. Ув обох квитки до Парижа. Я перевірив їхні документи — в мене посвідчення поліцейського. Усі квитки та документи — у провідника, він не перешкоджатиме. Паспорт третього — з фурункулом на шиї, і, як виявилося, з купою фурункулів на тупій морді, — не вдалося перевірити. Він їде першим класом у сидячому вагоні разом зі мною, і йому до кордону не треба пред'являти паспорт. Проте квиток довелося. — Керим, подібно до фокусника, витягнув з кишені піджака жовтий квиток пасажира

першого класу, помахав ним перед обличчям Бонда, і сховав назад, посміхаючись.

— Як тобі вдалося?

Керим хмикнув.

— Перш ніж влаштуватися на ніч, цей тупий осел пішов до туалету. Я саме стояв в коридорі й раптом пригадав, як ми у дитинстві крали квитки. Я дав йому хвилину, потім підійшов і почав стукати у двері, заблокувавши ручку. «Перевірка квитків». Повторив фразу французькою та німецькою. Він щось пробубонів зсередини і спробував відчинити двері. Я навалився ще сильніше, аби той подумав, що двері заклинило. «Нічого страшного, месьє, — ввічливо сказав я, — підсуньте квиток під двері». Він ще трохи посмикав їх, важко дихаючи, потім під дверима зашурхотіло, і проліз квиток.

Я ввічливо подякував, підняв його й пішов до сусіднього вагона. — Керим зробив зневажливий жест рукою. — Цей тупий осел зараз, мабуть, вже улігся. Він упевнений, що на кордоні йому повернуть квиток. Але помиляється. Скоро квиток перетвориться на попіл і буде розвіяний на усі чотири сторони. — Керим кивнув головою на темряву за вікном. — Я подбаю про те, щоб чолов'ягу зсадили з поїзда, які б гроші він не пропонував. Йому скажуть, що треба розслідувати обставини, а заява про купівлю квитка має бути підтверджена у касі. Пообіцяють, що він матиме змогу продовжити поїздку наступним потягом.

Бонд посміхнувся з того, як вправно Керим застосував у шпигунській роботі шкільні навички.

— Друже, ти той ще фрукт. Але як бути з іншими двома?

Керим знизав могутніми плечима.

— Щось придумаю, — заявив упевнено. — Найкращий спосіб позлити росіян — це над ними посміятися. Збити з пантелику. Вони такого терпіти не можуть. Придумаємо, як їм дати прикурити. А потім хай з ними розбирається МДБ і карає за зрив завдання. Можливо, що їх стратять їхні ж люди.

Поки вони балакали, провідник вийшов зі сьомого купе. Керим повернувся до Бонда і поплескав по плечу.

— Не переймайся, друже, — сказав весело. — Ми подолаємо цих мерзотників. Йди до дівчини. Побачимося вранці. Спати нам сьогодні

багато не доведеться, але тут нічого не поробиш. Завтра буде новий день. Ще виспимося.

Джеймс подивився на спину велетня, який розвернувся і легко пішов коридором. Незважаючи на вагонну бовтанку, широкі плечі Керима жодного разу не торкнулися стінок вагона. Бонд знову відчув величезну повагу до цього винахідливого, доброзичливого та, без сумніву, дуже професійного розвідника.

Дійшовши до службового купе, Керим зник за дверима. Бонд повернувся і постукав у двері купе номер 7.

НА ТУРЕЦЬКОМУ КОРДОНІ

Поїзд із ревінням мчав крізь темінь ночі. Сидячи біля вікна, Бонд дивився на залитий місячним світлом ландшафт і намагався не заснути.

Це було нелегко — ритмічне металеве постукування коліс, гіпнотичне розмірене колихання догори-донизу сріблявих телеграфних дротів, зрідка меланхолійний стогін паровозного гудка, дрімотний лязкіт вагонних зчіпок, що долинав з обох боків вагона, заспокійливе скрипіння дерев'яних перегородок маленької кімнати. Навіть темно-фіолетове світло нічника над дверима немов промовляло: «Я почергую за тебе. Нічого не станеться, поки я свічу. Заплющуй очі, засинай…»

Голова дівчини, яка лежала на колінах Бонда, була важкою і теплою. Наскільки природним було б ковзнути під простирадло, притиснутися тілом до її стегон та спини й заритися обличчям у розкидане на подушці каштанове волосся.

Бонд примружив очі, потім широко розплющив і обережно підняв руку. Четверта ранку. Ще година до турецького кордону. Може, вдасться поспати вдень. Треба буде дати їй пістолет, забарикадувати двері й поспати.

Він поглянув на чарівний профіль сплячої красуні. Як же невинно вона виглядала уві сні, ця дівчина з російської розвідки! — Довгі вії опустилися на ніжні пагорбки рожевих щічок, губи трохи розтулені й такі милі, пасемко волосся скуйовдилось і безладно лежало на чолі —

хотілося пригладити, а на беззахисній шиї билася жилка. Джеймса затопила хвиля ніжності й бажання пригорнути Тетяну до себе, розбудити, поцілувати і сказати, що все буде добре, а потім дивитись, як вона щасливо засинає.

Дівчина сама наполягла, щоби спати ось так.

— Я не засну без твоїх обіймів, — заявила вона. — Мені треба відчувати, що ти поруч. Як жахливо буде прокинутися вночі й побачити, що тебе нема. Будь ласка, Джеймсе. Будь duschka.

Бонд зняв піджак, краватку, влаштувався в куточку, поклав ноги на свою валізу, засунув під подушку «беретту». Дівчина нічого не сказала про пістолет. Вона зняла одяг, залишивши тільки чорну оксамитову стрічку на шиї, з награною невинністю зручно влаштувалася, поклавши голову на коліна Бонду, і простягнула до нього руки. Джеймс нахилився, міцно поцілував довгим цілунком, а тоді наказав їй спати, відкинувся та відсторонено став чекати, коли вона заспокоїться. Пробуркотівши щось незрозуміле, Тетяна поринула в сон, охопивши його коліно рукою. Поступово її хватка ослабла, дихання стало рівним.

Бонд рвучко викинув з голови думки про дівчину і зосередився на мандрівці, що чекала на них.

Скоро вони перетнуть турецький кордон. Чи стане безпечніше у Греції? Відносини між Грецією й Англією напружені. Потім — Югославія. На чиєму боці Тіто[111]? Найімовірніше, на обох. Яке б завдання не мали люди з МДБ, їм або вже відомо, що Бонд із Тетяною перебувають у потязі, або вони про це дуже скоро дізнаються. Не зможе ж Джеймс із дівчиною просидіти чотири дні в цьому купе за наглухо зачиненими дверима. Їх виявлять, повідомлять у Стамбул, а телефони є на кожній станції, тож на ранок зникнення «Спектра» стане відомим. І що тоді? Поспішний дипломатичний демарш через російську амбасаду в Афінах чи Белграді? Зісадять дівчину з потяга як крадійку? Чи він надто спрощує ситуацію? А якщо усе значно складніше — якщо все це частина загадкового плану, і він тільки пішак у карколомній змові росіян? Може, зіграти на випередження — зійти з дівчиною на якомусь полустанку через боковий вихід, знайти машину і якось дістатися до літака на Лондон?

За вікном можна було розгледіти у ранньому світанку дерева, що наче бігли назад мимо поїзда, та сині гори на горизонті. П’ята ранку.

Скоро вони прибудуть на станцію Узункопрю. А що зараз відбувається на потязі? Чи вдалося Кериму щось зробити?

Бонд розслабився. Врешті-решт, розв'язання проблеми лежало у площині здорового глузду та логіки. Якщо вдасться швидко позбутися агентів МДБ, треба залишатися в поїзді й дотримуватися первісного плану. Якщо ні — Джеймс із дівчиною зійдуть з потяга, захопивши шифрувальну машину, і виберуть інший шлях повернення додому. А якщо зараз переможуть, варто продовжити цю поїздку. Адже вони з Керимом — винахідливі. До того ж, у Керима в Белграді є агент, який зустріне поїзд. Ну, і наостанок, завжди можна звернутись у британську амбасаду по допомогу.

Бонд гарячково обмірковував ситуацію, зважуючи «за» та «проти». Однак, опріч усіх міркувань, не міг не признатися собі, що має страшенне бажання дограти цю гру, аби подивитися, чим вона закінчиться. Мріяв викликати братву на поєдинок, розгадати задумку і, якщо насправді є таємна змова, — перемогти. М. надав йому повноваження, в нього дівчина та шифрувальна машина — отже, нема причини впадати у паніку. Безумство зараз тікати, і з однієї пастки потрапити в іншу.

Поїзд видав довгий гудок і зменшив швидкість.

Зараз почнеться перший раунд. Якщо Керим зазнає поразки… Якщо троє агентів залишаться у потязі…

Повз вікно пропливли вантажні вагони, які з натугою тягнув старенький локомотив. Промайнули силуети складів. Підстрибуючи та скрегочучи на стиках, «Східний експрес» зійшов із магістральної колії на під'їзну. Крізь вікно було видно чотири рядки рейок, між якими росла трава, а потім потягнулася порожня платформа. Десь прокукурікав півень. Експрес знизив швидкість до пішохідної, зітхнули гідравлічні гальма[112], і, випустивши надлишкову пару, потяг нарешті зупинився. Дівчина заворушилася уві сні. Бонд обережно переклав її голову на подушку, піднявся і просковзнув у двері.

Типовий балканський полустанок — похмурі облуплені будинки, запилюжена платформа на рівні із землею — доводиться стрибати, кури і пара службовців — неголених та в пожмаканій уніформі — вони навіть не намагалися набрати поважного вигляду. На пероні, в тій частині, де зупинилися вагони третього класу, набиті, як бочка

оселедцями, в очікуванні митного і паспортного контролю зібрався натовп селян із корзинами й торбами.

Через колію на іншій платформі стояв будиночок із написом «POLIS». Крізь запилене вікно Бонд помітив біля дверей Керима.

— Passeports. Douanes[113]!

Двоє поліцейських у темно-зелених мундирах з пістолетами в кобурах на поясі та чоловік у цивільному увійшли в коридор вагона. Провідник ішов попереду і стукав у двері купе.

Перед дверима купе номер 12 він обурено заговорив турецькою, струшуючи пачкою квитків і паспортів, розгорнених віялом, немов колода гральних карт. Коли провідник закінчив тираду, чоловік у цивільному зробив знак поліцейським, різко постукав у двері, й, тільки-но ті відчинились, увійшов усередину. Поліцейські залишилися на сторожі в коридорі.

Бонд зробив кілька кроків уперед. З купе чулося бурмотіння ламаною німецькою. Один голос — холодний і владний, інший — наляканий та нервовий. Паспорта і квитка у гера Курта Гольдфарба не було. Може, гер Гольдфарб сам забрав їх із службового купе? Звісно, ні. А чи гер Гольдфарб узагалі здав документи провідникові? Звісно, так. То це неприємне непорозуміння. Треба робити запит. Німецька дипломатична місія у Стамбулі безсумнівно все владнає (Бонд усміхнувся), але зараз геру Гольдфарбу доведеться зійти з потяга. Він зможе продовжити подорож завтра, а поки хай одягається. Його багаж перенесуть до зали очікування.

Агент МДБ, якого випхали до коридору, виявився кавказцем, наймолодшим з візитерів. Чолов'яга — тільки в піжамних штанях — із посірілим від страху обличчям та скуйовдженим волоссям кулею промчав повз Бонда. Біля дверей купе номер 6 опанував себе і делікатно постукав. Двері розчинилися, наскільки дозволив запобіжний ланцюжок, — Бонд побачив м'ясистий ніс та густі вуса. Ланцюжок скинули, Гольдфарб увійшов досередини. Настала тиша, інспектор тим часом зайнявся двома французькими дамами з купе 9 та 10, а потім підійшов до Джеймса.

Офіцер ледь заглянув у паспорт Бонда і повернув той провідникові.

— Ви подорожуєте разом з Керим-беєм? — спитав французькою суто формально. Було видно, що подумки він далеко.

— Так.

— Дякую, месьє. Бон вояж, — інспектор віддав честь, повернувся й різко постукав у двері купе номер 6.

П'ять хвилин по тому двері гучно розчинились. Офіцер у цивільному — прямий та сповнений зґвалтованої гідності — кивком голови покликав поліцейських. Після гнівної тиради турецькою він повернувся до купе:

— Гер Гольдфарб, вас заарештовано. Пропонування хабара офіційній особі при виконанні службового обов'язку — важкий злочин у Туреччині.

«Гольдфарб» здійняв галас поганою німецькою, який умить припинився одним різким, як удар нагайкою, реченням російською. І ось зовсім інший «Гольдфарб» — з палаючими очима, хитаючись, як п'яний, пройшов коридором до купе номер 12. Поліцейський пішов слідом і залишився стояти біля відчинених дверей.

— А тепер ваші документи, майн гер. Попрошу вийти у коридор, я маю звірити фото, — інспектор у цивільному повернув зелений паспорт громадянина Німеччини до світла. — Ближче, будь ласка.

Неохоче, багряний від люті, агент МДБ, який назвався Бенцем, вийшов у яскравій синій шовковій піжамі в коридор. Його холодний погляд промайнув обличчям Бонда, не зупинившись.

Інспектор у цивільному закрив паспорт і віддав провідникові.

— Ваші папери в порядку, майн гер. А тепер дозвольте перевірити ваш багаж, — він у супроводі другого поліцейського увійшов до купе. Росіянин, повернувши синю спину до Бонда, спостерігав за обшуком.

Тут Джеймс помітив випуклість під халатом з лівого боку та ремінь портупеї, що проступав на поясі. Може, сказати інспектору? Ні, краще промовчати. Його можуть притягнути як свідка.

Огляд закінчився. Інспектор відсалютував і рушив далі коридором. Росіянин повернувся до свого купе і шваркнув дверима.

«На жаль, — подумав Бонд, — одному вдалося врятуватися».

Він повернувся до вікна. Незграбного чолов'ягу в сірому капелюсі зі здоровенним чиряком на шиї заводили в будівлю з написом «Поліція». Стукнули двері вагона. «Гольдфарб» під конвоєм поліцейського зійшов із поїзда. З понурою головою він пройшов брудною платформою і зник за тими ж дверима.

Пролунав паровозний гудок — по-новому, веселіше — локомотивом надалі керуватиме грецький машиніст. Двері вагона зачинилися. На платформу вийшов інспектор у цивільному, другий поліцейський поспішав до будівлі станції. Кондуктор останнього вагона подивився на годинник і підняв прапорець. Потяг здригнувся, після серії пихкань локомотив підхопив половину вагонів «Східного експреса» і рушив з місця. Частина, котра прямуватиме північним шляхом через Драгоман до болгарського кордону, до якого звідси лише п'ятдесят миль, залишилася стояти біля вкритої пилом платформи, очікуючи паровоза.

Бонд відчинив вікно і востаннє поглянув на турецький кордон — де в порожній кімнаті поліцейського відділку залишилися сидіти дві людини, фактично засуджені до страти. «На дві пташки менше, — подумав. — Дві з трьох». Тепер шанси виглядали краще.

Джеймс дивився на порожню, замурзану платформу з курчатами і маленькою чорною фігурою охоронця, аж поки довгий поїзд не проминув стрілки і рвучко вибрався на головну магістраль. Він окинув поглядом незграбні, засохлі поля навкруги, що тягнулись аж до горизонту, де над турецькою рівниною піднімався золотий диск сонця. День обіцяв бути чудовим.

Бонд втягнув носом прохолодне солодкувате ранкове повітря і зачинив вікно.

Він прийняв остаточне рішення — залишитись у поїзді й дограти партію до кінця.

ЧЕРЕЗ ГРЕЦІЮ

Гаряча кава в убогому буфеті у Піфіоні (вагон-ресторан працював із дванадцятої дня), поверхова перевірка на грецькому кордоні. Ліжка поскладали, а поїзд мчав на південь до Еноської затоки, звідки починалось Егейське море. Повітря стало сухішим та світлішим, кольорів додалося. Люди на маленьких залізничних станціях та селяни в полях виглядали красивішими. Плантації тютюну, соняшнику, кукурудзи та виноградники зріли під яскравим сонцем. Настав, як і казав Дарко, новий день.

Бонд викупався та поголився під допитливим поглядом Тетяни. Їй сподобалося те, що він не користується олійками для волосся.

— Жахлива звичка, — зауважила вона. — Мені розказували, що багато європейців це практикують. У Росії так не прийнято. На подушці залишаються плями. Проте дивно, що ти не користуєшся одеколоном. Усі наші чоловіки користуються.

— Ми частіше миємося, — сухо відповів Бонд.

Тетяна почала заперечувати, як у двері постукали. Бонд відчинив. Увійшов Керим. Він уклонився дівчині.

— Яка чудова сімейна сцена, — весело зауважив Керим, влаштовуючись на дивані поблизу дверей. — Ніколи не зустрічав привабливішої парочки шпигунів.

Тетяна зміряла його сердитим поглядом і крижаним тоном процідила:

— Я не звикла до західних жартів.

Керим розсміявся. Його сміх міг обеззброїти будь-кого.

— Ти швидко навчишся, люба. Англійці полюбляють гумор і жартують із будь-якого приводу. Жартувати я навчився у них. Допомагає спілкуватись. Ох, і насміявся сьогодні зранку. Бідні ті хлопці в Узункорпю. Хотів би я подивитися на них, коли поліція телефонувала до німецької амбасади у Стамбул. Підробляти німецькі паспорти — невдячна справа. Не так уже й складно, проте майже неможливо підробити свідоцтво про народження, тобто документ, на основі якого видають паспорти. Боюся, місіс Сомерсет, кар'єри обох ваших колег безнадійно закінчені.

— Як тобі вдалося? — спитав Бонд, зав'язуючи краватку.

— Гроші та обіцянки роблять дива. П'ятсот доларів провідникові. Обіцянки поліцейським. Нам пощастило, що наші друзі спробували вирішити питання за допомогою хабара. Шкода, що наш винахідливий сусід «Бенц» вийшов сухим із води, — він махнув рукою в бік сусіднього купе. — Я не міг провернути трюк з паспортом двічі. Нічого, ми дістанемо його іншим способом. Із хлопцем з фурункулами усе пройшло, як по маслу. Він не розмовляє німецькою і мандрує без квитка — а це справа серйозна. Отже, день розпочався чудово. Ми виграли перший раунд, але тепер наш сусід за дверима поводитиметься обережніше. Він зрозумів, з чим має справу.

Можливо, це на краще. Страшенно незручно ховатися в купе цілими днями. Зате ми вже можемо рухатися майже вільно — навіть пообідати разом, якщо, звісно, прихопите зі собою фамільні коштовності. Доведеться стежити, щоб він не зателефонував з якоїсь станції. Сумніваюся, що пропхнеться крізь грецьку телефонну службу. Думаю, зачекає до Югославії. А в мене там агентурна мережа.
У разі чого зможемо викликати підмогу. Одним словом, цікава подорож нам забезпечена. На цьому «Східному експресі» завжди стільки пригод! — Керим підвівся й відчинив двері. — Та романтики. — Він широко посміхнувся. — Запрошую вас на обід. Грецька кухня гірша за турецьку, але навіть мій шлунок на службі Її Величності.

Бонд підвівся і замкнув двері.

— Твій приятель такий не kulturny! — накинулася на Джеймса Тетяна. — Як можна висловлюватися про королеву в такій манері.

Бонд опустився на диван поруч з дівчиною.

— Таню, — лагідно мовив, — мій друг — чудова людина. Хай верзе усе, що спадає йому на думку. Він просто ревнує мене до тебе. Йому б хотілося мати таку чарівну дівчину, як ти. Тому він дражнить тебе. Такий собі флірт. Сприймай це за комплімент.

— Ти справді так вважаєш? — вона величезними блакитними очима здивовано поглянула на Бонда. — Але те, що він сказав про свій шлунок та голову вашої держави, в нас у Росії визнали б страшенно неввічливим.

Вони все ще сперечалися, коли потяг зупинився на розпеченій, з міріадами мух станції під назвою Александрополіс. Бонд відчинив двері до коридору, й обоє побачили нескінченну, до самого горизонту, блідо-блакитну, як стрічки на грецькому прапорі, гладінь моря, в якому відбивалося сонце.

Вони пообідали, Бонд тримав важку сумку зі «Спектром» під столом. Керим швидко заприятелював з дівчиною. Агента МДБ на ім'я Бенц ресторан не привабив, з вікна вони бачили, як він вийшов на платформу купити бутербродів та пива в буфеті на станції. Керим запропонував запросити його четвертим на бридж. Раптом Бонд відчув страшенну втому — здавалося, вони перетворюють цю небезпечну мандрівку на якийсь пікнік. Тетяна, помітивши зміну

настрою, скористалася паузою і сказала, що хоче відпочити. Виходячи з вагона-ресторану, вони почули, як Керим, залишившись за столиком, жваво замовляв бренді та сигари.

Повернувшись до купе, Тетяна твердо наполягла, щоби Бонд відпочив, а вона почергує. Дівчина опустила штори, відгородившись од яскравого денного світла, що заливало безкраї поля стиглої кукурудзи, тютюну та пониклого соняшнику. Купе перетворилося на затінену темно-зелену печеру. Бонд заклинив обидвоє дверей, передав дівчині пістолет, розтягнувся на дивані та, поклавши голову їй на коліна, моментально заснув.

Довгий потяг звивався змійкою вздовж північного кордону Греції, біля підніжжя Родопських гір. Вони минули Ксанті, Драму та Серрес і, зробивши гак македонським нагір'ям, повернули на південь до Салонік.

Сутеніло, коли Бонд нарешті прокинувся в затишній колисці колін Тетяни. Немов чекаючи на цей момент, вона охопила його обличчя долонями, ніжно заглянула в очі й наполегливо спитала:

— Dushka, чи надовго у нас це?

— Надовго, — відповів Бонд, іще не очунявши після довгого сну.

— Як надовго?

Джеймс дивився у прекрасні, трохи стривожені очі дівчини. Сон остаточно звітрився. Неможливо заглянути далі триденної мандрівки поїздом, і що станеться після прибуття до Лондона, ніхто не знає. Треба подивитися правді у вічі й визнати, що ця дівчина — ворожий агент. Ніхто зі слідчих Контори чи будь-якого міністерства не прислухається до його відчуттів або переживань. Та й інші розвідслужби захочуть дізнатися більше про її роботу з шифрувальною машиною. Найімовірніше, в Дуврі Тетяну заберуть і помістять у «Клітку» — безпечний будинок під охороною біля Гілфорда[114], де їй забезпечать комфортні умови та відмінну прослушку. Вмілі молодики в цивільному щодня приходитимуть її провідувати і вести довгі бесіди, які записуватимуть магнітофони кімнатою нижче, а потім ті записи розшифрують і просіють, шукаючи зернятка корисної інформації, а також протиріч та плутанини у показах. Можливо, щоб розговорити, використають підсадну «качку» — якусь росіянку, котра співчуватиме Тетяні, увійде в її становище, обуриться зі жорстокого

поводження і запропонує втекти разом. Або стати подвійною шпигункою. Чи передати вісточку родині. Така обробка може тривати тижнями або й місяцями. А тим часом Бонда тактовно відсторонять від справи, якщо, звісно, слідчим не спаде на думку використати їхні почуття собі на користь. А що далі? Зміна імені, нове життя, скажімо, у Канаді, з платнею тисячу фунтів на рік із секретного фонду. Де буде він, коли її нарешті відпустять? Цілком імовірно, на іншому боці земної кулі. А й якщо і в Лондоні, то яка частина тих почуттів залишиться у неї після слідчої м'ясорубки. Як сильно вона ненавидітиме англійців? І, якщо вже на те пішло, які почуття залишаться у нього?

— Dushka, — настирливо повторила запитання Тетяна, — то скільки у нас часу?

— Стільки, скільки знадобиться. Усе залежить від нас самих. Багато людей нам перешкоджатимуть, нас розлучать, і життя вже не нагадуватиме наше сьогоденне, у цій коробочці. Через кілька днів нам доведеться зробити крок у великий світ, де буде нелегко. З мого боку було б неправильно дурити тебе.

Обличчя Тетяни прояснилося. Вона посміхнулася.

— Ти маєш рацію, я більше не ставитиму дурних запитань. Тоді не гаятимемо більше часу, — вона переклала його голову з колін на подушку і лягла поруч.

Через годину, коли Бонд стояв у коридорі, до нього підійшов Керим. Обдивившись Джеймса з усіх боків, Дарко хитро мовив:

— Ти надто довго спиш. Проґавиш усі історичні місця північної Греції. Чи не пора повечеряти?

— Ти про що-небудь, окрім їжі, думаєш? — позіхнув Бонд. — Як наш друг? — він кивнув головою в бік сусіднього купе.

— Жодних ознак життя. Провідник не спускає з нього очей. Думаю, під кінець маршруту наш провідник стане найбагатшим службовцем залізничної компанії. П'ятсот доларів за документи Гольдфарба і по сотні в день, так би мовити, гонорару, до кінця мандрівки, — Дарко хмикнув. — А ще я натякнув, що за таку службу його можуть навіть нагородити на батьківщині. Він вважає, що ми переслідуємо шайку контрабандистів. Вони зазвичай користуються цим потягом, щоб переправляти турецький опіум до Парижа. Тож він не здивований тим,

що коїться, а приємно задоволений чималою платнею. Ну, а що нового ти довідався від нашої російської принцеси? Маю зазначити, Джеймсе: тривога мене не залишає. Ті двоє, яких ми усунули, насправді могли прямувати до Берліна, як сказала дівчина. А Бенц не виходить із купе просто тому, що наляканий. Поки все йде надто гладко. Але росіяни — бездоганні шахісти… — Керим похитав головою, — і якщо устрявають у гру, то грають блискавично. Вони ретельно планують усі ходи, передбачають ворожі гамбіти і вживають відповідних заходів. Не можу позбутися думки, — у вікні Бонд бачив занепокоєне обличчя Керима, — що всі ми — ти, я та дівчина — лише пішаки на великій шаховій дошці, й нам дозволяють ходити, допоки це не суперечить замислу росіян.

— Гаразд, але яка мета цього замислу? — Бонд дивився у темряву, звертаючись до свого відображення у вікні. — Чого вони прагнуть? Ми постійно повертаємося до цього запитання. Звісно, ми від початку здогадувалися, що справа тут нечиста. Причому, сама дівчина щиро може й не здогадуватися про свою справжню роль. Я знаю, що вона щось приховує, але впевнений, що вважає це несуттєвим. Запевняє, що розкаже мені все, тільки-но дістанемося Лондона. Але чи насправді все? На що вона натякає? Каже тільки, щоб я їй вірив, що ніякої небезпеки для нас нема. Проте, Дарко, — Бонд поглянув на друга, сподіваючись побачити підтвердження у його хитрих очах, — навіть ти маєш визнати, що дівчина виконала обіцянку.

Керим промовчав. Його погляд не пом'якшав.

Бонд знизав плечима.

— Гаразд, визнаю, що запав на неї. Але ж я не дурень, Дарко. Постійно шукаю розгадку, навіть коли ми на самоті. Сам знаєш, коли між чоловіком та жінкою зникають перепони, недомовок не залишається. Тож я впевнений, що вона каже правду. Відсотків на дев'яносто. Решту десять — вважає неважливими. А якщо обманює, то тільки тому, що її теж обдурили. У випадку зі шахами таке можливо. Але тут ми знову повертаємося до питання — навіщо? — голос Бонда посуворішав. — І якщо тобі цікава моя думка, єдине, чого хочу, — то це продовжити гру, щоб з'ясувати, чим вона закінчиться.

Керим, якого розвеселив похнюплений вид Бонда, розсміявся.

— Якби це була моя гра, друже, я б у Салоніках ушився з цього потяга. Машинку під пахву — і вперед. Якщо дуже хочеться, можеш і дівчину прихопити, хоча й не обов'язково. Узяв би в оренду автомобіль, доїхав до Афін, ну, і на найближчий рейс до Лондона. Проте займатися *таким* спортом мене не навчили, — з іронією мовив Керим. — Для мене то не гра, а робота. Ти дивишся на це по-іншому, бо ти — гравець. М. також. Посада зобов'язує, інакше він не надав би тобі «карт-бланш». Йому самому кортить дізнатися розгадку. Гаразд, хай буде по-вашому. Це я люблю грати обережно і на долю не покладаюся. Ти вважаєш, що ситуація зараз на нашу користь, — Дарко Керим повернувся до Бонда, в голосі почулися благальні нотки: — Послухай, друже, — він поклав лапищу на плече Джеймса. — Уяви, що перед нами більярдний стіл. Звичайний, плаский, укритий зеленим сукном. Ти вдарив по кулі, й вона плавно котиться у напрямку червоної. Луза поруч. Твоя біла куля неминуче зачепить червону, і та впаде в лузу. Усе триває згідно із законами більярдного столу, законами гри. Але десь у зовнішньому світі пілот реактивного літака раптом непритомніє, і літак падає на будівлю більярдної. Або вибухає газогін чи в будівлю влучає блискавка. І ось більярдна руйнується, дах падає на більярдний стіл, повний капут. Що тоді станеться з білою кулею, яка неминуче мала вдарити червону, а та — неминуче потрапити в лузу? За вже згаданими законами більярдного столу біла куля мала влучити у червону, однак закони більярду не єдині у світі, як закони, що керують рухом нашого потяга, не єдині в нашій грі.

Керим помовчав. Потім махнув рукою, немов відмітаючи власне просторікування.

— Вибач, тобі це теж відомо, — мовив. — Щось у мене пересохло в горлі від таких банальностей. Тож накажи своїй дівчині поквапитись, і підемо обідати. Але, благаю, — стережися сюрпризів, — він підняв руку і перехрестив пузо. — Зауваж, я не перехрещую серце — то надто серйозно. Я хрещу черево, і це для мене серйозна клятва. На нас, Джеймсе, чекають неприємні сюрпризи. Старий циган наказав стерегтися. Тепер я повторюю його слова. Ми граємо на більярдному столі, але не маємо проґавити події, що відбуваються за його межами. Мій ніс, — він постукав по ньому пальцем, — мене не підводить.

Шлунок Керима видав протестувальний звук, як залишена на столі телефонна слухавка, коли з іншого боку лунає істеричний лемент забутого абонента.

— Ось, — стурбовано мовив гігант, — що я тільки-но казав? Гайда вечеряти!

Вони саме закінчували трапезу, коли експрес підтягнувся до потворної сучасної станції Салоніки. Процесія на чолі з Бондом із важкою сумкою в руці прочимчикувала до своїх купе, де друзі розійшлися на ніч.

— Нас невдовзі розбудять, — попередив Керим. — Ми будемо на кордоні о першій ночі. З греками клопоту ніякого, а от югослави просто обожнюють підіймати усіх, хто солодко спить. Якщо будуть докучати, поклич мене. Навіть у їхній країні я знаю кількох впливових людей. Буду в другому купе сусіднього вагона. Я там сам. Завтра переберуся на місце нашого Гольдфарба у дванадцяте купе. А допоки посиджу в першому класі.

Бонд подрімав, поки потяг тягнувся долиною ріки Вардар, залитою місячним сяйвом. Тетяна спала, поклавши голову йому на коліно. З пам'яті не щезали слова Керима. Може, відіслати велетня назад до Стамбула, тільки-но вони дістануться Белграда? Нечемно тягати його всією Європою, за межами власної території та ще й у справі, яка йому, м'яко кажучи, не подобається. Дарко підозрював, і не без підстав, що Бонд, зачарований красунею, уже не спроможний діяти розсудливо. Що ж, у цьому була частка істини. Безсумнівно, набагато безпечніше було б зійти з поїзда й дістатися Лондона іншим шляхом. Але Джеймс уже не міг відмовитися від ідеї розкрити змову, якщо, звісно, вона була. Якщо змови не було, навіщо жертвувати аж трьома днями з Тетяною! Адже М. віддав операцію в його руки. Як зазначив Дарко, М. був зацікавлений дограти партію до кінця. Іншими словами, М. прагнув дізнатися, до чого весь цей гармидер. Бонд викинув сумніви з голови — мандрівка триває, все під контролем. Навіщо перейматися?

Через десять хвилин після прибуття на грецьку прикордонну станцію Ідомені у двері постукали. Дівчина прокинулася. Бонд вислизнув з-під голови дівчини і приклав вухо до дверей.

— Хто там?

— Le conducteur, Monsieur[115]. Стався нещасний випадок з вашим другом Керим-беєм.

— Хвилинку, — гаркнув Бонд, устромив «беретту» в кобуру й одягнув піджак. Потім рвучко відчинив двері.

— Що сталося?

Обличчя провідника виглядало жовтим у світлі вагонних ламп.

— Ідіть за мною, — мовив той і побіг коридором у напрямку вагона першого класу.

Перед відчиненими дверима другого купе зібралася група грецьких прикордонників. Вони мовчки дивились усередину.

Провідник розштовхав натовп, Бонд наблизився і завмер.

Волосся на голові стало дибки. На дивані праворуч у смертельних обіймах, немов у сцені з фільму, зчепилися два тіла.

Керим лежав унизу, підігнувши коліна так, ніби намагався встати. Руків'я кинджала стирчало з його шиї, поблизу від яремної вени. Голова закинута назад, налиті кров'ю очі дивились у порожнечу. З рота, скривленого у звірячій гримасі, витікала цівка крові.

Зверху розпластався дебелий агент МДБ на ім'я Бенц, якого за шию мертвою хваткою притиснув до себе лівою рукою Керим. Бонд бачив краєчок сталінських вусів і частину почорнілого обличчя. Правицею Керим обнімав, майже по-братськи, спину чоловіка. Його кулак стискав рукоятку ножа, а під рукою розпливлася широка кривава пляма.

Перед очима Бонда постала вся сцена. Події пролетіли, немов у кіно. Дарко заснув, чоловік пробрався у його купе, зробив два кроки і миттю вдарив у горло.

В останньому пориві вмираючий рукою затиснув убивцю і встромив йому ножа під п'яте ребро.

Чудова людина, яка немов поширювала сонячне світло, тепер відійшла. Відійшла навіки.

Бонд різко розвернувся і вийшов з купе. Не міг дивитися на друга, який віддав своє життя за нього.

Дуже обережно, обдумуючи кожне слово, він почав відповідати на запитання.

ПОЗА НЕБЕЗПЕКОЮ?

«Східний експрес» повільно пропихтів через пів Белграда й дістався центрального вокзалу о третій після полудня, із запізненням на годину. Тут вони мали стояти вісім годин, очікуючи другої половини потяга, що йшла крізь залізну завісу Болгарії.

Бонд через вікно дивився на жвавий натовп на пероні та чекав на стук у двері людини Керима. Тетяна сиділа наїжачившись, огорнувши плечі соболиним манто, і не спускала очей з Бонда, сподіваючись, що він зверне на неї увагу.

Вона бачила усе через вікно — як з вагона винесли нари, спалахи апарата поліцейського фотографа, шалену жестикуляцію начальника поїзда, який намагався прискорити формальності, та високу постать Джеймса Бонда — напружену, холодну і тверду, як сталь ножа м'ясника, — що маячіла на платформі.

Потім він повернувся і довго мовчки дивився на неї. А тоді почав ставити питання — гострі, прямі. Вона відбивалась, як могла, дотримуючись своєї легенди, розуміючи: якщо зараз вона розкаже йому, що тут задіяний СМЕРШ, то неодмінно втратить його назавжди.

І ось тепер сиділа, налякана та пригнічена ситуацією, в якій опинилась, обплутана павутинням кривди, сплетеним ще у Москві, — а найбільше боялася втратити цього чоловіка, який так раптово приніс світло в її життя.

У двері постукали — Бонд відчинив. Кремезний — хоч об дорогу бий, усмішливий молодик із блакитними, як у Керима, очима та розпатланим рудим волоссям, що облямувало засмагле обличчя, увірвався в купе.

— Стефан Трампо до ваших послуг, — відрекомендувався й обдарував широкою усмішкою. — Усі звуть мене Темпо. І де шеф?

— Сідай, — сказав Бонд. І подумав: так, знаю, це ще один син Керима.

Молодик сів, напружено переводячи погляд із Джеймса на Тетяну. Обличчям пробігла тінь тривоги, блакитні очі сторожко дивилися на Бонда. Права рука ковзнула в кишеню піджака.

Коли Бонд закінчив розказувати, Стефан піднявся. Він не поставив жодного питання, а тільки сказав:

— Дякую, сер. Прошу йти за мною. Я відвезу вас до себе. Багато чого треба буде зробити.

Він вийшов у коридор і завмер перед вікном, дивлячись на рейки. Коли з купе вийшла дівчина, він повернувся і пішов коридором, не озираючись. Бонд із важкою сумкою в одній руці й аташе-кейсом в іншій замикав процесію.

Вони пройшли платформою і спустилися на привокзальний майдан. Почався дощик. Вид мокрих пошарпаних таксі та ряди одноманітних сучасних будівель навіювали журбу. Стефан відчинив задні дверцята бувалого в бувальцях «морріс оксфорд», а сам сів за кермо. Автомобіль потрусив по бруківці, виїхав на слизький асфальт і чверть години їхав широкими порожніми вулицями. За весь час подорожі вони побачили тільки поодиноких перехожих та кілька зустрічних авто.

Машина зупинилася посередині брукованої бокової вулички. Темпо провів гостей через широкі двері багатоквартирного будинку, а потім на два поверхи сходами, де по-балканськи тхнуло застарілим солодким запахом сигаретного тютюну і смаженою капустою. Він відчинив двері, й вони опинились у двокімнатній квартирі зі старими меблями та розсунутими червоними плюшевими шторами. За вікном виднілася порожня вулиця. На серванті стояла таця з пляшками, бокалами і тарілками з фруктами й солодощами — частуванням для Дарко та його друзів.

Темпо кивнув головою у бік напоїв.

— Будь ласка, сер, мадам, відчувайте себе, як удома. Ванна кімната — там. Упевнений, що ви бажаєте прийняти ванну. Прошу пробачення, але мені треба зателефонувати, — здавалося, що кам'яний фасад його безпристрасного обличчя ось-ось упаде. Стефан швидко пройшов у спальню і зачинив за собою двері.

Упродовж наступних двох годин Бонд сидів біля вікна і дивився у стіну сусіднього будинку. Час від часу піднімався, міряв кроками кімнату, а потім знову сідав. Першу годину Тетяна робила вигляд, що гортає журнали, а потім різко підвелась і зникла у ванній кімнаті. Бонд почув, як у ванну набирається вода.

О шостій Темпо вийшов зі спальні й сказав, що має відійти у справах.

— На кухні є їжа. Я повернусь о дев'ятій і відвезу вас на вокзал. Будь ласка, вважайте, що ви у себе вдома, — і, не очікуючи на відповідь

Бонда, розвернувся та вийшов із квартири. На сходах почулися його кроки, грюкнули вхідні двері, заторохкотів двигун «моріса».

Бонд пройшов у спальню, сів на ліжко, підняв слухавку і побалакав німецькою з телефоністкою, замовляючи міжнародний дзвінок.

Через пів години він почув тихий голос М.

Бонд розмовляв телефоном так, як розмовляв би комівояжер з директором-розпорядником «Юніверсал Експорт». Він повідомив, що його партнер сильно захворів. Які будуть нові вказівки?

— Наскільки серйозно захворів?

— Дуже серйозно, сер.

— А що з іншою фірмою?

— Вони утрьох їхали з нами. Один з них сьогодні також підхопив простуду, а інші двоє почали почуватися погано ще в Туреччині. Вони залишили нас в Узункорпю — це місто на кордоні.

— Отже, конкуруюча фірма вибула з гри?

Бонд уявив обличчя М., котрий просіював інформацію. Цікаво, чи крутиться вентилятор? М. курить люльку? А начальник канцелярії слухає по другій лінії?

— Тож які міркування? Може, вам із дружиною вибрати інший шлях додому?

— Залишаю це на ваш розсуд, сер. Із моєю дружиною все гаразд. Товар у чудовому стані. Не бачу, як він може зіпсуватись. І я сповнений бажання закінчити тур. Інакше ми залишимо недослідженим велику ділянку території і ніколи не дізнаємось її потенціал.

— Може, вам потрібна допомога? Готові прислати нашого спеціаліста.

— Чесно кажучи, потреби в цьому нема, сер. Але покладаюся на ваш досвід.

— Гаразд, я подумаю. Отже, ви сповнені ентузіазму довести польові дослідження до кінця?

Бонд так і бачив, як заблищали очі М. від тієї самої невтомливої допитливості й жаги знання, котрі відчував він сам.

— Так, сер. Я вже подолав половину шляху, і буде шкода кинути на півдорозі.

— То хай так і буде. Я подумаю, чи надіслати спеціаліста вам на допомогу, — сказав М. і після паузи додав: — Маєте ще щось?

— Ні, сер.

— Тоді до побачення.

— До побачення, сер.

Бонд поклав слухавку. Посидів, роздумуючи. Раптом він пошкодував, що не пристав на пропозицію М. надати підкріплення — на всяк про всяк. Джеймс підвівся. Принаймні вони скоро залишать ці кляті Балкани й опиняться в Італії. Далі — Швейцарія, Франція — довкола доброзичливі люди, а хитрощі та інтриги залишаться позаду.

А що дівчина? Чи винна вона у смерті Керима? Бонд вийшов у вітальню і став перед вікном, зважуючи та обмірковуючи деталі, аналізуючи жести й вираз обличчя, прокручуючи в пам'яті кіноплівку від самого початку, коли він уперше почув її голос у «Кристал Палаці». Ні, звинувачувати її в смерті Керима він, Джеймс Бонд, не має права. Якщо Тетяну й підіслали, то вона сама не знає кінцевої мети. У світі не знайдеться актриси її віку, спроможної настільки бездоганно правдиво зіграти роль закоханої, жодного разу не сфальшувавши. Дівчина йому подобалась, а Бонд звик покладатися на свої інстинкти. До того ж смерть Керима не вичерпала ту диявольську змову, в чому б та не полягала. Якогось дня правда стане відомою, проте зараз він був упевнений в одному — дівчина не є свідомою співучасницею.

Тільки-но виснувавши це, Джеймс підійшов до дверей ванної і постукав.

Дівчина вийшла, Бонд обійняв її, притиснув до себе і поцілував. Тетяна припала до нього. Вони завмерли і стояли, обоє потребуючи звичайної людської теплоти, що змогла б відігнати привид смерті Керима.

Тетяна відсторонилась і поглянула Бонду в обличчя. Простягнувши руку, відвела з його чола непокірне пасмо волосся.

Обличчя дівчини ожило.

— Рада, що ти повернувся до мене, Джеймсе, — сказала вона й діловито додала: — А тепер треба поїсти і розпочати життя з нового аркуша.

Згодом, після сливовиці, копченої шинки та персиків, приїхав Темпо й відвіз на вокзал, де біля перону стояв у яскравому світлі ліхтарів

їхній експрес. Стефан швидко та холодно попрощався та зник із платформи, а заразом і з їхнього життя.

Рівно о дев'ятій новий локомотив видав новий гудок і потягнув поїзд крізь ніч долиною Сави. Бонд навідався до службового купе й за гроші подивився паспорти нових пасажирів.

Він знав основні прикмети, за якими можна визначити підробні документи — розпливчасті підписи, надто чіткий відбиток печатки, сліди старого клею по краях фотографії, більша прозорість на тих аркушах, де волокна паперу зім'яті, щоб замінити літеру чи цифру — але п'ять нових паспортів — три американські та два швейцарські — виглядали бездоганними. Швейцарські папери, які особливо люблять підробляти росіяни, належали подружжю, обом за сімдесят, тож Бонд закінчив перевірку і повернувся до свого купе, щоб підготуватися до чергової ночі з Тетяною на колінах.

Поїзд проїхав Вінковці, потім — Брод, а на пломінкій вранішній панорамі потягнулися потворні новобудови Загреба. Потяг зупинився між двома коліями з іржавими локомотивами, відібраними у німців, і деякий час самотньо постояв у траві та бур'яні. Бонд прочитав табличку: BERLINER MASCHINENBAU GMBH[116] — немов напис на могильному камені. Довгий котел паровоза був зрешечений кулями. Джеймс почув ревіння пікіруючих винищувачів, підняті руки машиніста. На мить відчув ностальгію за авантюрними бурхливими часами гарячої війни, які змінилися підкилимною метушнею з моменту, коли війна увійшла в холодну фазу.

Потяг пробирався крізь гори Словенії, де яблуневі садиби та гірські шале нагадували австрійські пейзажі. Нарешті вони дісталися Любляни. Дівчина прокинулась. Обоє поснідали яєчнею з грубим чорним хлібом і кавою з цикорію. У вагон-ресторан напхалися збуджені англійські й американські туристи, які повертались з Адріатичного узбережжя, і Бонд з полегшенням подумав, що до вечора вони нарешті перетнуть кордон Західної Європи, й третя небезпечна ніч залишиться позаду.

Джеймс проспав до Сежани. Тут у вагон піднялися суворі югославські прикордонники в цивільному, а потім Югославія залишилася позаду. Вони зупинились у Поджореале, де Бонд уперше відчув, що повертається до світлого життя з безтурботним базіканням

італійських прикордонників та усміхненими обличчями натовпу на платформі. Новий дизель-електровоз весело присвиснув, у повітря здійнявся ліс засмаглих рук проводжаючих, і потяг радісно покотився в напрямку Трієста й далі — до яскравої блакиті Венеції.

«Нам удалося, — подумав Бонд. — Ми вислизнули». Відігнав геть спогади останніх трьох днів. Тетяна побачила, як напруження потрохи залишає обличчя чоловіка, в якого закохалася, й узяла його за руку. Він повернувся і сів поруч. Удвох вони дивилися на різнокольорові будиночки вздовж узбережжя, на яхти та людей, які каталися на водних лижах.

Поїзд погрюкав на стрілках і підійшов до розцвіченого вогниками вокзалу Трієста. Бонд опустив раму вікна, й вони з Тетяною стояли, обнявшись, та роздивлялися мальовничий святковий натовп.

Сонячні промені пробивалися крізь високі вікна вокзалу і золотистими колодязями падали на перон. Святковий настрій обох особливо контрастував з напівтемними та брудними вокзалами країн, які вони недавно проїхали, і Джеймс із особливим захопленням спостерігав, як яскраво вдягнені люди йшли крізь ті сонячні колодязі до виходу, а назустріч їм поспішали зайняти місця у поїзді засмаглі відпочивальники.

У колодязі світла постав чоловік, який органічно вписувався у цей яскравий, щасливий світ. Сонце на мить позолотило його біляве волосся, що вибилося з-під капелюха, та золотисті молоді вуса. До відходу поїзда залишалося чимало часу, і чоловік не поспішав. Бонд чомусь сприйняв його за англійця. Можливо, тому, що побачив знайомий силует кепі «кенгол» або бежевий поношений «макінтош» — характерні ознаки англійського туриста. А може, то були сірі фланелеві штани чи підтоптані коричневі черевики. Бонд розглядав чоловіка, який неквапливо йшов платформою, так, мов це його знайомий.

В одній руці незнайомець ніс потерту валізу фірми «Ревелейшен», ліктем другої притискав до себе товсту книгу і газети. Атлетичною статурою, широкими плечима та здоровим, засмаглим обличчям він нагадував професійного тенісиста, котрий повертається додому після міжнародного турніру.

Наблизившись, чоловік підняв голову і подивився на Бонда. Може, вони зустрічалися? Джеймс порився у пам'яті. Ні, впевнений, що ні.

Він би ні за що не забув таких очей, які холодно дивилися з-під бляклих вій. Очі без блиску, наче у мерця. Точніше, як у потопельника. Однак у них Бонд побачив знак. Але який? Впізнання? Попередження? Чи, може, захисна реакція на роздивляння з боку його, Джеймса?

Чоловік пройшов повз спальний вагон, спокійно обдивляючись потяг. Черевики на ґумовій підошві ступали абсолютно беззвучно. Бонд спостеріг, як він узявся за поруччя і легко піднявся в тамбур вагона першого класу.

Раптом Джеймс чітко зрозумів, що той погляд означав. Ну звісно! Людина із Секретної служби! М. усе ж таки вирішив надіслати допомогу. Ось що означав сигнал тих дивних очей. Бонд готовий був закластися, що чоловік невдовзі встановить контакт.

Як це схоже на М. — підстрахуватися!

КРАВАТКА З ВІНДЗОРСЬКИМ ВУЗЛОМ[117]

Щоб полегшити контакт, Джеймс вийшов з купе до коридору. Подумки пробіг по кодових фразах — доволі невинних — які змінювали на початку кожного місяця, і вони слугували англійським розвідникам як простий розпізнавальний сигнал.

Потяг здригнувся і повільно виїхав під сліпуче сонце. У кінці коридору стукнули двері. Бонд не чув кроків, але побачив у вікні обличчя, обрамлене золотим волоссям.

— Вибачте, у вас сірників не знайдеться?

— Я користуюся запальничкою, — Бонд простягнув потертий «ронсон».

— Ще краще.

— Допоки не закінчиться пальне.

Бонд дивився на чоловіка, очікуючи усмішки, ніби на завершення дитячого пароля: «Стій, хто йде? — Друг. — Проходь».

Товсті губи на мить скривилися — усмішкою це назвати важко. Жодного вогника не засвітилось у блідо-блакитних очах.

Чоловік залишив макінтош у себе в купе, й зараз був одягнутий у не новий червоно-коричневий твідовий піджак, фланелеві штани та блідо-жовту літню сорочку, що її увінчувала темно-синя з червоними

зиґзаґами краватка корпусу Королівських саперів, зав'язана віндзорським вузлом. Бонд не довіряв тим, хто в'язав краватку саме цим вузлом, вважаючи, що він подобається людям гоноровим та грубим. Але в цьому випадку Джеймс вирішив відкинути упередженість. Золотий перстень із печаткою, прикрашений нерозбірливим написом, виблискував на мізинці правої руки, що лежала на поручні. З нагрудної кишені піджака виглядав краєчок червоної хустини. На лівому зап'ясті — срібний годинник на потертому шкіряному ремінці.

Бонд був знайомий із таким сортом людей — той чоловік закінчив другорядну приватну школу, потім втрутилася війна. Служив, найімовірніше, в польовій розвідці. Після війни, не розуміючи, що робити далі, залишився в окупаційних військах. Служив у військовій поліції, а потім, коли старші офіцери роз'їхалися по домівках, отримав підвищення і призначення до служби безпеки. Переведений до Трієста, де проявив себе з кращого боку. Захотів залишитися за кордоном, щоб перечекати труднощі післявоєнного життя в Англії. Має подругу, а може, навіть одружився з італійкою. Після виводу військ Секретній службі знадобилася людина — резидентом у Трієсті. Цей чоловік підходив за всіма параметрами, і його взяли на цю незначну посаду. Він займався рутинними справами — збирав інформацію з італійських та югославських поліцейських джерел і шкварив рапорти. Тисяча фунтів на рік. Вільне життя, багато від нього не вимагали. А потім звідкись намалювалася ця справа. Напевне, його ледь грець не вдарив, коли він отримав шифровку з грифом «Цілком таємно», і зараз чоловік побоюється Бонда. Дивне у незнайомця обличчя — очі просто навіжені. Проте, як у більшості агентів, котрі працюють за кордоном. Для такої роботи необхідно бути трохи божевільним. Міцний хлопець, може, не дуже розумний, але для охоронця — саме те, що треба. М. просто вибрав найближчу людину і наказав їй зустріти Бонда.

Такі думки промайнули в Джеймса, поки він складав враження щодо того чоловіка.

— Радий зустрічі, — мовив Бонд. — То як це сталося?

— Отримав шифровку. Вчора пізно увечері. Особисто від М. Маю визнати, що я був дуже вражений, старина.

Дивна вимова. Що це? Чути щось ірландське, провінційне. І ще щось конкретніше Джеймс не розпізнав. Може, надто довго жив за кордоном та постійно розмовляв іноземною? І це жахливе «старина» у кінці фрази! Він точно збентежений.

— Цілком зрозуміло, — співчутливо відізвався Бонд. — Про що йшлось у шифровці?

— Тільки те, що я сьогодні маю зустріти «Східний експрес» і увійти в контакт із чоловіком, який подорожує разом з дівчиною у транзитному вагоні. Наданий більш-менш точний опис. Після контакту маю триматися поблизу вас і простежити, щоб ви цілими та неушкодженими дісталися до славного міста Парижа. Ось і все, старина.

Чи чулися в його голосі виправдувальні нотки? Повернувши голову, Бонд зустрівся поглядом з блідими очима незнайомця. На мить у них спалахнуло червоне полум'я — немов відкрили заслону печі. Вогонь одразу згас, немов чоловік затулив усередині стулку. Очі знову стали бляклими — очі інтроверта, який зрідка витикається у зовнішній світ, віддаючи перевагу світові внутрішньому.

Бонд подумав, що він щойно заглянув ув очі безумцю, і це видовище його вразило. Може, це контузія, а може, шизофренія. Бідний хлопець, із такою чудовою статурою. Рано чи пізно він злетить з котушок. Безумство візьме гору над здоровим глуздом. Треба поговорити з відділом кадрів, заглянути в його медичну картку. До речі, як його звати?

— Що ж, радий познайомитися. Сподіваюсь, у вас буде небагато роботи. На початку мандрівки ми вичислили трьох червоних агентів, які «висіли на хвості». Нам удалось їх позбутися, але в поїзді можуть бути інші. Або вони можуть підсісти дорогою. А мені конче необхідно доставити дівчину до Лондона без пригод. Прошу вас бути поруч. Сьогодні вночі нам доведеться чергувати по змінах. Залишилася тільки одна ніч, і я не бажаю ризикувати. До речі, мене звати Джеймс Бонд. Я подорожую під ім'ям Девіда Сомерсета. А в купе перебуває Керолайн Сомерсет.

Чоловік засунув руку до кишені й витягнув потертий пухкий гаманець, що, здавалося, набитий грошима. Звідти він дістав візитку і

простягнув її Бонду. По центру було написано «Капітан Норман Неш», а в нижньому лівому куті — «Королівський Автомобільний Клуб».

Джеймс поклав картку до кишені, відчувши пальцями, що напис нанесений методом гравіювання.

— Дякую, — сказав і підбадьорливо посміхнувся. — А тепер, Неше, я відрекомендую вас місіс Сомерсет. Нам однаково доведеться подорожувати разом.

І знову в його очах на мить спалахнуло червоне полум'я й ураз згасло, губи скривились у щось на кшталт посмішки.

— Буду радий, старина.

Бонд повернувся до дверей купе, постукав і назвався.

Двері відчинилися. Джеймс пропустив Неша вперед і зачинив за собою двері на клямку.

Дівчина не могла приховати здивування.

— Це — капітан Неш. Норман Неш. Йому наказано допомагати нам.

— Як ся маєте, капітане? — дівчина невпевнено простягнула руку. Чоловік легко потиснув її, його очі лишилися безпристрасними. Він промовчав. Тетяна, трохи збита з пантелику, поспіхом додала: — Не бажаєте присісти?

— Е-е… дякую, — Неш незграбно присів на краєчок дивана. Потім пригадав, чим можна заповнити паузу, коли вичерпана тема для розмов. Намацав у боковій кишені піджака пачку «Плеєрс». — Не бажаєте е… е… запалити? — Він підчепив целофан майже чистим нігтем, витягнув сріблясту обгортку і простягнув пачку. Дівчина взяла сигарету. Неш із улесливою жвавістю продавця уживаних авто вільною рукою простягнув запальничку.

Відтак підняв голову. Бонд стояв, обпершись на одвірок, і роздумував, як допомогти цьому незграбному, збентеженому хлопцеві. Неш простягнув йому сигарети і запальничку — жестом, яким пропонують скляне намисто вождю тубільців. — А ви будете, старина?

— Дякую, — відгукнувся Бонд. Він терпіти не міг вірджинського тютюну, але дуже хотів допомогти молодикові опанувати себе. Тому взяв сигарету і запалив. Він ніколи не задумувався, що Контора може відчувати такий страшенний кадровий голод. Як цей чолов'яга міг пробитись у напівдипломатичне вище суспільство Трієста, щоби стати там своєю людиною?

— У вас чудова спортивна статура, Неше, — незграбно вирішив заповнити паузу Бонд. — Теніс?

— Плавання.

— Давно у Трієсті?

Знову червоні вогники.

— Майже три роки.

— Цікава робота?

— Час від часу. Самі знаєте, як воно буває, старина.

Бонд ламав голову над тим, як делікатніше натякнути Нешу припинити кликати його «стариною», але нічого на думку не спадало. Запала тиша.

Неш, мабуть, відчув, що настала його черга заповняти паузу. Він засунув руку в кишеню, вивудив газетну вирізку — першу сторінку «Корр'єре делла Сера»[118] і простягнув Бонду. Його очі вкотре на мить спалахнули і згасли.

Газета була свіжою, навіть не висохла друкарська фарба. Заголовок, набраний аршинними літерами, горлав:

ЖАХЛИВИЙ ВИБУХ У СТАМБУЛІ. РОСІЙСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ЗРУЙНОВАНЕ. БАГАТО ЗАГИБЛИХ.

Бонд не став читати решту. Він згорнув сторінку і повернув її Нешу. Наскільки той поінформований? Краще тримати його за охоронця, не більше.

— Який жах! — мовив Джеймс. — Напевне, витік газу. — Бонд пригадав пузату бомбу, підвішену до даху алькова в підземному тунелі, та дроти, пропущені вздовж вологих стін до стрижня ударника під столом у кабінеті Керима. Хто привів його в дію учора ввечері, коли Темпо додзвонився до Стамбула? «Старший клерк»? Чи, може, вони кинули жереб, а самі стали довкола і дивились, як рука месника натискає важіль, і слухали, як із Книжкової вулиці лине віддалений гуркіт? Безсумнівно, всі зібрались у прохолодному кабінеті Керима. Очі палали ненавистю. Сльози зачекають до ночі, спочатку реванш. А пацюки? Скільки тисяч їх загинуло в тому тунелі?

О котрій це сталось? О четвертій. Денна нарада у розпалі. Троє загинуло у переговорній кімнаті. А скільки усього в будинку? Напевне, там були і друзі Тетяни. Краще їй не розповідати. Цікаво, Дарко спостерігав за ними згори? З вікна Вальгалли[119]? Бонд так і чув

громоподібний сміх Керима. Принаймні він забрав із собою купу ворогів.

Неш байдуже подивився на Бонда знизу догори.

— Напевне, ви праві. Це просто витік газу.

У коридорі лунали звуки ручного дзвоника, що наближався.

— Друга зміна. Друга зміна. Запрошуємо на обід.

Бонд поглянув на Тетяну. Вона зблідла, а очі благали звільнити її від цього безтактного, некультурного чоловіка.

— Ідемо обідати? — спитав Бонд, і дівчина відразу ж піднялася. — А ви, Неше?

Капітан Неш уже був на ногах.

— Я вже поїв, старина. Дякую. Хотів би обдивитися тут. А чи провідник… ну, ви розумієте… — він потер кінці пальців, немов рахуючи гроші.

— Так, він радо співпрацюватиме, — відповів Бонд. Витягнувшись, зняв з полиці свою важку маленьку валізу. Потім відчинив двері, пропускаючи Неша вперед. — Побачимося згодом.

— Звісно, старина, — відгукнувся капітан Неш, виходячи з купе.

У коридорі він повернув ліворуч і пішов, легко зберігаючи рівновагу; руки в кишенях штанів, сяйво палахкотіло у його золотистих кучерях, що спадали на шию.

Бонд пробрався за Тетяною через вагони, набиті відпочивальниками, які поверталися додому. Народ у вагоні третього класу розсівся на валізах, жваво перемовляючись і наминаючи соковиті апельсини та величезні бутерброди, з яких стирчали шмати салямі. Чоловіки супроводжували поглядами фігурку Тетяни, яка проштовхувалася крізь натовп. Жінки оцінливо дивилися на Бонда, прикидаючи, а чи гарний він коханець.

У вагоні-ресторані Джеймс замовив «американо» та пляшку к'янті «брольо». Принесли чудові європейські закуски. Тетяна повеселішала.

— Дивний хлопець, — сказав Бонд, спостерігаючи, як Тетяна накладає собі їжу. — Але я радий, що нам надіслали допомогу. Принаймні тепер удасться поспати. Коли доберемося до Лондона, буду відсипатись увесь тиждень.

— Мені він не подобається, — байдуже відізвалася дівчина. — He kulturny. І ще мені не подобаються його очі.

Бонд розсміявся.

— Тебе послухати, то виходить, що всі не kulturny.

— Ти був знайомий із ним раніше?

— Ні. Але він точно з нашої Контори.

— Як, він сказав, його звати?

— Неш. Норман Неш.

Тетяна промовила по звуках — N.A.S.H.?

— Правильно.

Обличчя дівчини спантеличилося.

— Сподіваюся, ти знаєш, що це означає російською. Це значить «наш». У радянській розвідці прийнято ділити людей на «своїх» та «чужих». А цей чоловік назвався Нашим. Дивно.

Бонд розсміявся.

— Та годі, Таню. Ти вигадуєш фантастичні приводи, щоб виправдати своє негативне ставлення. Неш — звичайне англійське прізвище. Він — абсолютно безневинний. Принаймні згодиться для тієї справи, для якої його надіслали.

Тетяна скривилась і продовжила вечеряти.

Принесли тальятеле верді[120], вино, а потім дуже ніжний ескалоп.

— Така смакота, — зітхнула дівчина. — Відтоді, як я поїхала з Росії, то перетворилася на суцільний кендюх. — Вона запитально поглянула на Бонда: — Сподіваюся, ти не дозволиш мені погладшати, Джеймсе. Інакше стану непридатною для кохання. Стеж за мною, будь ласка, а то я тільки й робитиму, що цілими днями їстиму і спатиму. Будеш мене бити, якщо я жертиму?

— Обіцяю: тільки-но помічу — відлупцюю.

Тетяна наморщила носик. Бонд відчув, як вона ногами потерлась об його коліно. Її широко розплющені очі пильно дивилися на нього. Потім невинно опустилися довгі вії. — Розплачуйся хутчіш. Я хочу спати.

Потяг їхав через Местре. Побачили перші канали. Вантажна гондола, наповнена овочами, повільно підпливала до міського причалу.

— Ми за хвилину будемо у Венеції, — запротестував Бонд. — Хіба тобі не хочеться на неї подивитися?

— Це просто ще одна станція. Подивлюся на Венецію іншим разом. А зараз я хочу кохатися. Будь ласка, Джеймсе! — мовила Тетяна

благальним тоном і поклала свою долоню на його. — Дай мені те, чого я бажаю. У нас так мало часу.

Вони повернулися до свого маленького будиночка на колесах, де запах моря просочувався крізь напіввідчинене вікно та опущені жалюзі, що тріпотіли на вітрі. На підлозі утворились дві купки одягу, а пара закоханих пристрасно обнімалася на банкетці. Жадаючі руки, прагнучі тіла сплелися в любовний вузол, а перестукування коліс на стрілках залізничної станції Венеції збіглося з останнім пристрасним стогоном апофеозу кохання.

За межами затишного гніздечка чулися сум'яття звуків зовнішнього світу, металеве клацання, човгання ніг у коридорі, та згодом усе вщухло.

Потяг проїхав Падую та Віченцу, а казковий схід сонця над Вероною пробився крізь щілини в жалюзі й пофарбував маленьку кімнату золотими і червоними смужками. У коридорі пролунав дзвіночок. Бонд одягнувся, вийшов з купе і став біля поруччя, спостерігаючи за рожевим сяйвом над рівниною Ломбардії. Він думав про Тетяну та про те, що чекає на них у найближчому майбутньому.

У темному склі вікна з'явилось обличчя Неша. Він став так близько, що їхні лікті торкалися.

— Я вичислив ще одного опонента, старина, — тихо мовив Неш.

Джеймса це не здивувало. Він очікував: якщо має щось статися, це станеться сьогодні вночі.

— Хто він? — майже байдуже спитав Бонд.

— Справжнього імені я його не знаю, але він кілька разів проїжджав через Трієст. Має якийсь стосунок до Албанії. Можливо, директор-резидент. Зараз подорожує з американським паспортом на ім'я Вільбура Франка, банкіра. Їде в купе номер 9, поруч із вами. Гадаю, я з ним не помилився, старина.

Бонд подивився в очі на засмаглому обличчі. Й знову побачив, як на мить відчинилася затулка в печі — червоні вогники спалахнули і згасли.

— Добре, що ви його вичислили. Сьогодні вночі нам доведеться нелегко. Краще — тримайтеся тепер ближче. Дівчину не можна залишати саму.

— Розумію, старина.

Вони разом повечеряли. Мовчки. Неш сів поруч з дівчиною і не відривав очей від тарілки. Він тримав ножа, як авторучку, і надто часто витирав його об виделку. Його рухи були страшенно незграбними. Десь посередині вечері він потягнувся за сільничкою і перекинув Тетянин бокал з к'янті. Розсипавшись у вибаченнях, влаштував спектакль із офіціантом та новою пляшкою к'янті.

Коли принесли каву, незграбною виявилася Тетяна: перекинула свою філіжанку. Дівчина раптом зблідла і почала часто дихати.

— Тетяно! — Бонд припіднявся, але капітан Неш його випередив — скочив на ноги і зайнявся дівчиною.

— Дамі нездужається, — коротко мовив. — Дозвольте мені. — Неш нахилився, обняв дівчину за талію і припідняв на ноги. — Я відведу її до купе, а ви краще пильнуйте сумку. Розрахуйтесь і доганяйте.

— Усе нормально, — запротестувала Тетяна, зі зусиллям промовляючи слова. — Не хвилюйся, Джеймсе, мені просто треба трохи полежати. — Її голова безвільно впала на плече Неша. Той, обнявши дівчину за талію, легко і вправно потягнув зомлілу запрудженим проходом вагона-ресторану.

Бонд нетерпляче підкликав жестом офіціанта. Бідолашна дівчина! Напевне, смертельно втомилася. Вона витримала такі випробування. Джеймс картав себе за легковажність. Як можна бути настільки егоїстичним? Добре, що з ними Неш. За всієї його неотесаності як вправно він упорався зі ситуацією!

Бонд розрахувався, взяв важку сумку і почав пробиратися крізь переповнений поїзд до спального вагона.

Біля дверей купе номер 7 він зупинився і тихенько постукав. Неш відчинив їх і, вийшовши до коридору, притиснув пальця до губ. Зачинивши двері за собою, прошепотів:

— Вона знепритомніла, але зараз усе нормально. Ліжка були заслані, тож я поклав її на верхню полицю. Напевно, це занадто для дівчини, старина.

Бонд коротко кивнув і увійшов до купе. З верхньої полиці, з-під соболиного манто звішувалася бліда рука. Джеймс узяв руку і дбайливо поклав її під хутро. Долоня була напрочуд холодна. Дівчина не вимовила ні звуку.

Повернувшись, Бонд вийшов до коридору. Краще дати їй відпочити.

Неш дивився на нього порожніми риб'ячими очима.

— Що ж, гадаю, пора готуватися до ночі. Я прихопив книгу, — він показав «Війну і мир». Мучу її котрий рік. Лягайте спати, старина. Ви теж виглядаєте не найкращим чином. Я розбуджу вас, коли більше не зможу тримати очі розплющеними. — Неш кивнув у бік купе номер 9. — Його ще не було. Якщо це не якась брудна гра, може, й не буде. — Він помовчав, потім спитав: — До речі, у вас є зброя, старина?

— Звісно. А у вас що, нема?

Неш винувато поглянув на Бонда.

— На жаль. У мене вдома «люгер», але він завеликий для такої делікатної справи.

— Он як… — відгукнувся Бонд, і неохоче додав: — Гаразд, я віддав вам свій. Зайдемо.

Вони увійшли всередину, Джеймс зачинив двері й витягнув «беретту».

— Вісім патронів, — сказав тихо. — Напівавтоматичний. Зараз на запобіжнику.

Неш узяв пістолет і професійно зважив його в руці. Поклацав запобіжником.

Бонд терпіти не міг, коли хтось торкався його зброї. Без неї відчував себе голим.

— Порівняно легкий, але вбиває не менш вправно, ніж важкий, якщо поцілити у правильне місце.

Неш схвально кивнув і примостився біля вікна в кінці дивана.

— Я займу цей бік, — прошепотів він. — Ширший сектор стрільби.

Він поклав книгу на коліно і відкинувся на подушку.

Бонд зняв піджак та краватку і поклав їх на диван поруч. Потім відкинувся на подушку, а ноги поклав на саквояж зі «Спектром», що стояв на підлозі поруч з ататше-кейсом. Він витягнув книжку Емблера, знайшов сторінку й абзац, на яких зупинився, і спробував читати. Але за кілька сторінок зрозумів, що сконцентруватися не може. Тоді поклав книгу на коліна і заплющив очі. Чи може він дозволити собі заснути? Чи усіх застережних засобів ужив?

Чорт, клинці! Бонд намацав їх у кишені піджака, сповз з дивана, опустився на коліно й підклав під обоє дверей. Потім знов улігся і вимкнув світильник над головою.

Тепер у купе світило одне фіолетове око нічника.

— Дякую, старина, — долинув голос капітана Неша з дальнього кута.

Локомотив зітхнув і рушив до тунелю.

УБИВЧА ПЛЯШЕЧКА

Легкий дотик до щиколотки розбудив Бонда. Він одразу прокинувся, але не подав виду. Всі органи відчуття ожили, як у дикого звіра.

Нічого в купе не змінилося. Поїзд видавав ті самі звуки — залізний перестук коліс, що відміряв кілометри шляху, тихеньке потріскування дерев'яної обшивки, скляний передзвін у невеличкому буфеті над умивальником, де зубна щітка билась об край склянки.

Що його розбудило? Примарне око нічника кидало темно-фіолетове світло, з верхньої полиці не було чути жодного звуку. Капітан Неш, як і раніше, сидів на своєму місці біля вікна з розгорнутою книгою на колінах, місячне сяйво пробивалося крізь нещільно зачинені жалюзі, освітлюючи білі сторінки.

Він пильно дивився на Бонда. Бонд відзначив напруження. Чорні губи Неша зворухнулися, блиснули білі зуби.

— Вибачте, старина, що турбую вас, але мені закортіло поговорити…

У голосі забриніли нові нотки. Бонд опустив ноги на підлогу й сів рівно. Небезпека, немов третій присутній, постала у маленькому купе.

— Гаразд, — мовив Бонд. Чому ці кілька простих слів змусили його так напружитись, а спиною побігли мурашки. Чи почув він у голосі Неша нову, владну інтонацію? Першою думкою було — Неш злетів з котушок. Може, в купе прокралася не конкретна небезпека, яку зачув Бонд, а безумство? Передчуття його не підвело. Нелегко буде знайти підставу і змусити Неша зійти на поближній станції. Де вони зараз? І коли кордон?

Бонд підняв руку подивитися, котра година. У фіолетовому світлі нічника не вдалося розгледіти флуоресцентні цифри. Бонд повернув циферблат до вікна.

З боку, де сидів Неш, пролунало різке клацання, і тієї ж миті Бонд відчув страшенний удар у зап'ястя. Осколки скла вдарили в обличчя.

Руку відкинуло. Щоб перевірити, чи не зламані кістки, Джеймс опустив руку і поворушив пальцями. Усі вони рухалися.

Книга, як і раніше, лежала на колінах Неша, але тепер зі спинки обкладинки піднімався тоненький струмінь диму, а в купе дмухнуло порохом.

У роті Бонда пересохло, немов хтось поклав туди галун.

Отже, це була пастка від самого початку. І тепер вона зачинилася. Капітана Неша надіслала до нього Москва, а не М. й агент МДБ в купе номер 9, людина з американським паспортом, — просто вигадка. Бонд сам віддав Нешу свій пістолет, а ще підклав під двері клинці, щоб той відчував себе у повній безпеці.

Бонд тріпнувся. Не від страху. Від презирства до себе.

Неш заговорив. Голос більше не був ані невпевненим, ані улесливим. Він став гучним та керівним.

— Ця маленька демонстрація збереже нам купу часу і позбавить від нікчемних суперечок, старина. Я навчився вправно володіти цією штукенцією. У мене тут десять патронів «дум-дум» калібру 0.25, що їх приводить у дію електричний спусковий механізм. Треба віддати росіянам належне — вони справжні чарівники, коли йдеться про різні дотепні винаходи. Шкода, що твоя книга, старина, тільки для читання.

— Припини називати мене «старина», — Бонд мав стільки дізнатись, а обдумати ще більше, проте першою його реакцією стало роздратування. Типова реакція обивателя, котрий під час пожежі починає рятувати непотрібні речі.

— Вибач, старина. Погана звичка. Це все через те, що мене змусили грати роль клятого джентльмена. На кшталт цього одягу, який надали з відділу реквізиту. Сказали, що в ньому я схожий на джентльмена. І мені вдалося, чи не так, старина? Але ближче до справи. Гадаю, тобі кортить дізнатися деталі. Охоче поділюсь. У нас є пів години перед тим, як тобі доведеться піти у вічність, і для мене буде честь розказати славетному містерові Бонду зі Секретної служби, який він йолоп. Бачиш, старина, ти не такий уже й крутий, як думаєш. Ти — просто опудало, набите тирсою, і мене найняли вительбушити тебе, — голос звучав рівно, неемоційно, і кожне речення закінчувалося нейтральною нотою. Здавалося, що Неша втомлювала уже необхідність розмовляти.

— Твоя правда, — мовив Бонд, — мені кортить дізнатися деталі. Готовий приділити пів години. — Тим часом він гарячково роздумував, яким чином можна вивести цю людину з рівноваги і порушити розстановку сил.

— Не тіш себе ілюзіями, старина, — в голосі не відчувалося жодного зацікавлення ні в особистості Бонда, ні в загрозі, яку він собою, можливо, становив. — Ти помреш точнісінько за пів години. З цим проблем не буде. Помилок я не припускаюсь, інакше не отримав би цю роботу.

— Яку роботу?

— Роботу головного екзекутора СМЕРШу, — в голосі забриніли живі нотки, навіть гордість, а потім той голос став знову рівним і апатичним. — Сподіваюся, назва тобі знайома, старина?

СМЕРШ. Ось і відповідь, найгірша з усіх. А перед ним — їхній головний убивця. Бонд пригадав червоне полум'я психопата-вбивці, що спалахувало в його очах. Проте жодних сумнівів у тому, що чоловікові подобається його справа, не було. СМЕРШ знайшов ідеального виконавця. Чомусь пригадалися слова Ваври, і Бонд вирішив зайти з іншого боку:

— Скажіть, Неше, а Місяць на вас, часом, не впливає?

Чорні губи розпливлися в подобі посмішки.

— Ох і розумник містер Секретний агент… Вважаєте, у мене не всі вдома? Не переймайтесь. Якби я був не в собі, мені не доручили б це завдання.

Глузливе презирство в голосі підказало Бонду, що питання зачепило того за живе. Але чи здобуде перевагу, якщо виведе цього маніяка зі себе? Краще потягнути час. Може, Тетяна…

— А до чого тут узагалі дівчина?

— Одна з принад, — голос знову зробився байдужим. — Не переймайся, вона нам не завадить. Я їй всипав конячу дозу хлоргідрату, коли налив новий келих вина. Дівка відрубалася на всю ніч. Та й на наступні ночі також. Вона вирушить за тобою слідом.

— Он як… — Бонд поклав руку, що нещадно боліла, на коліно, аби трохи відновити кровообіг. — Гаразд, послухаємо вашу історію…

— Тільки обережніше, старина, без фокусів. Жодних витівок у дусі «Бульдога» Драммонда[121]. Один різкий рух — і я пущу кулю тобі в

серце. Це усе, що на тебе чекає в кінці — дірка в серці. Якщо рипнешся — отримаєш її швидше. Не забувай, хто я такий. Поглянь на годинника — я не промажу. Ніколи не мазав.

— Яскрава демонстрація, — безтурботно зауважив Бонд. — Не треба нервуватись, адже у тебе мій пістолет, пам'ятаєш? То що там за історія?

— Гаразд, старина. Тільки не чухай вухо, поки я розповідатиму. Інакше відстрелю його. Зрозумів? Так сталося, що СМЕРШ вирішив тебе ліквідувати. Гадаю, рішення було прийняте на самісінькому верху. Здається, там вирішили дати вашій Секретній службі відчутного стусана і трохи осадити вас. Ти второпав?

— Але чому вибрали мене?

— Не знаю, старина. Мені тільки пояснили, що у тебе там особлива репутація. І твоя смерть має спричинити великий переполох. Три місяці вони розробляли той план, і в результаті вийшла лялечка. Мала вийти. Останнім часом СМЕРШ припустився кількох помилок. По-перше, прокол із Хохловим. Пам'ятаєш той портсигар з вибухівкою[122]? А все через те, що вони довірили справу ненадійній людині. Краще б доручили мені. Я би точно не перебіг до янкі. Однак повернімося до нашої справи. Бачиш, старина, в нас у СМЕРШі є геніальний планувальник такого роду операцій. Звати його Кронстин. Першокласний шахіст. Він запевнив, що тебе погубить твоя пиха, а також жадоба вашої організації та ексцентричність самої операції. А ще він сказав, що ви у своєму Лондоні усі трохи божевільні. Так і сталося, правда, старина?

Невже він правий? Бонд пригадав, як сильно його зацікавили дивні недоладності цієї історії. А пиха? Він мав визнати: коли йому сповістили, що в нього закохалася російська дівчина, це його підстьобнуло. А ще «Спектр». Шифрувальна машина стала вирішальним фактором — чистої води ненажерливість. Проте зневажливо кинув:

— Так, ми справді зацікавилися.

— Голова Операційного відділу в нас теж колоритна фігура. Думаю, вона кокнула людей більше, ніж будь-хто у світі — сама або за її наказом. Так, це жінка. Звати її Клебб — Роза Клебб. На вигляд — чиста свиня. Але свою справу знає.

Роза Клебб. Отже, СМЕРШ очолює жінка! Якщо він, Джеймс, вибереться з цієї халепи, то спробує до неї дістатися! Пальці правої руки Бонда мимоволі стиснулися в кулак.

Безпристрасний голос з кута продовжив:

— Клебб знайшла цю Романову і підготувала її до завдання. До речі, як Тетяна у ліжку? Все гаразд?

Ні! Джеймс не вірив своїм вухам. Вона першої ночі ще могла прикидатись, але потім! Ні, згодом усе було по-справжньому. Бонд скористався моментом і знизав плечима. Може, трохи перебільшено. Хай Неш звикає до його рухів.

— Та годі! Мені байдуже, а ось у них є надто відверті зйомки вас обох, — Неш поплескав по кишені піджака. — Ціла шістнадцятиміліметрова бобіна. Засунув у її сумочку. В газетах фото виглядатимуть пречудово. — Неш розсміявся — скрипучим металевим сміхом. — Проте найпікантніші кадри їм доведеться вилучити.

Ну звісно, зміна номерів у готелі. Номер для молодят, дзеркало в узголів'ї. Як ретельно вони все продумали! Бонд відчув, як спітніли долоні. Витер руки об штани.

— Обережніше, старина. Я тебе зараз ледь не пристрелив. Та ж сказав: не рипатися. Чи ти забув?

Бонд поклав руки на книгу на колінах. Як далеко він зможе просунутися з такими рухами?

— Продовжуй, — сказав Джеймс. — Дівчина в курсі, що ви робили фото? Вона знає, що це операція СМЕРШу?

Неш хмикнув.

— Звісно, вона не знала, що вас знімають. Роза не довіряла їй ні на грам. Таня надто емоційна. Але я мало що про неї знаю. Ми працювали у різних підрозділах. До нинішнього дня я її взагалі не бачив. А щодо СМЕРШу, то Тетяна, звісно, в курсі. Їй сказали, що вона має потрапити в Лондон і трохи пошпигувати для нас.

Чортова дурепа, подумав Бонд. Якого біса Тетяна не сказала, що у цій справі задіяний СМЕРШ? Напевно, її настільки залякали, що вона навіть саме це слово боялася промовити. Може, думала, що Бонд її відразу до в'язниці кине, чи що? Тільки постійно бубоніла, що все йому розкаже, коли доїдуть до Англії. І що він має їй вірити та не боятися за них. Довіра! Хоча Тетяна не мала жодної уяви, в яку халепу

вскочила. О Боже, бідна дівчина! Її надурили так само, як і його. Проте достатньо було б простого натяку — може, це врятувало б життя Керима. А що тепер буде з ним. Та з нею.

— А ще треба було позбутися того твого турка. Чув, що це потребувало неабияких зусиль. Міцний горішок. Гадаю, це його банда вчора увечері підірвала наш центр у Стамбулі. Це спричинило неабиякий резонанс у Москві.

— Який жаль, — саркастично відізвався Бонд.

— Не дратуй мене, старина. У нас не так багато часу залишилося, — Неш швидко поглянув на годинник. — За двадцять хвилин ми в'їдемо до Симплонського тунелю[123]. Вони хочуть, щоб це сталося саме там. Надати події більше драматизму, так би мовити. Одна куля, тільки-но увійдемо до тунелю. Прямо в серце. Торохнеча потяга має заглушити стогін, якщо ти не помреш одразу — передсмертний стогін, сукання ногами, ну, ти знаєш. Інша куля дівчині в потилицю — з твого пістолета, звісно, а потім я викину її у вікно. Далі — ще одна тобі — з твого пістолета, так, щоб пальчики залишити. Порох на сорочці, прикре самогубство. Так виглядатиме на перший погляд. Звісно, пізніше виявиться, що у серці — дві кулі. Ще одна загадка! Почнуть шукати в тунелі — хто твоя супутниця? Знайдуть плівку в сумочці, а у тебе в кишені — довге любовне послання від неї — трохи загрозливе. Добре написане. Там сказано, що вона віддасть плівку в газети, якщо ти з нею не одружишся. Мовляв, обіцяв одружитись, якщо вона вкраде для вас «Спектр»… — Неш зробив паузу і додав, наче в дужках: — Між нами, старина: «Спектр» замінований. Коли ваші експерти почнуть з ним поратись, їх рознесе на шматки. Непоганий подарунок з нашого боку.

Неш хмикнув.

— У листі йдеться, що вона запропонувала тобі усе, що мала, — своє тіло та шифрувальну машину. І ось що ти зробив з її чудовим тілом. Гаряча новина! Саме це газетам і подобається, особливо лівацьким. Саме їх сповістять, щоб зустрічали «Східний експрес». Справжня сенсація — «Східний експрес», чарівна російська шпигунка, вбита у Сиплонському тунелі, брудні фото, секретна шифрувальна машина, привабливий британський агент із чудовими перспективами кар'єрного зростання, котрий убив коханку, а потім себе. Секс,

шпигуни, шикарний поїзд, містер та місіс Сомерсет… Така новина може протриматися кілька місяців. Тим часом справу Хохлова забудуть. А яка ганьба для славетної Секретної служби!
Її найкращий агент, великий Джеймс Бонд… Стидовисько! Тут ще вибух шифрувальної машини. Що подумає про тебе твій шеф? Що казатимуть пересічні громадяни?
А уряд? Що скажуть американці? Почнуться розмови щодо надійності спецслужб, американці припинять ділитись атомними секретами… — Неш замовк, даючи Джеймсові змогу осмислити сказане, а потім не без гордості додав: — Старина, це стане сенсацією сторіччя!

«Він має рацію, — подумав Бонд. — Французькі газети ухопляться за таку новину і роздують сенсацію. Їх не зупинить відвертість ані листа, ні фотографій. Та й світова преса не відстане. А «Спектр»? Чи спаде людям М. або з Другого відділу думка перевірити апарат щодо наявності вибухівки? Якщо ні — скільки найкращих західних криптографів загине при вибухові? Боже, треба вибиратися з цієї халепи. Але як?»

Спинка обкладинки Нешевого тому «Війни і миру» була спрямована прямо на нього. Значить, ось як усе станеться. Локомотив дасть перед тунелем гудок.
А тоді глухо клацне затвор і вилетить куля. Очі Джеймса гарячково нишпорили по фіолетовому напівмороку, виміряючи щільність тіні у місці, де він сидів, під навісом верхньої полиці, пригадуючи, де точно стоїть його аташе-кейс, а також розмірковуючи, що саме зробить Неш після пострілу.

Уголос Бонд сказав:

— Ви дуже ризикували, коли вирішили перехопити мене у Трієсті. А як дізналися кодову фразу місяця?

— Ти так нічого і не зрозумів, старина, — терпляче, наскільки дозволяла ситуація, відповів Неш. — СМЕРШ — справді могутня організація. Найкраща у світі. Нам упродовж років добре відомі ваші щомісячні коди. Якщо б у вашій конторі хтось звертав увагу на дрібниці, як це роблять у нас, то помітив би, що кожного січня ви втрачаєте другорядних агентів повсюди у світі — чи то в Токіо, чи в Тімбукту. СМЕРШ просто вибирає кандидатуру — і ми дізнаємося від

агента усе, що той знає, зокрема коди. Потім передаємо інформацію до центру. Просто, як упасти з дерева, правда, старина?

Джеймс до болю стиснув кулаки.

— А щодо зустрічі з тобою в Трієсті, то тут також нічого особливого. Я їхав у поїзді, тільки в першому вагоні. Коли зупинилися, вийшов та пройшовся пероном. Розумієш, старина, ми чекали на тебе у Белграді. Знали, що ти не втримаєшся і зателефонуєш шефові, або до посольства, або ще комусь, і телефон того югослава ми прослуховували кілька тижнів. На жаль, пропустили кодове слово, яке він надіслав у розмові зі Стамбулом. Можна було уникнути того феєрверку і врятувати наших хлопців. Але головною мішенню був ти, старина, і за тобою стежили відтоді, як ти ступив на землю Туреччини. Питання лише одне — коли краще тебе позбутися, — Неш іще раз поглянув на годинник і вищирився у фіолетовій посмішці. — Вже скоро, старина. Часу до твоєї ліквідації залишилось якихось п'ятнадцять хвилин.

Бонд подумав, що в Конторі, звісно, вважали СМЕРШ серйозним супротивником, але не підозрювали, що він настільки небезпечний. Ця інформація була на вагу золота. Він має передати її своїм. ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ!

У голові Джеймса почав складатися ризикований план, що давав мізерний шанс на порятунок. Але все ж таки шанс.

— Здається, СМЕРШ подбав про все, — сказав він. — До найменших деталей. Проте залишається одна річ… — Бонд не договорив, і кінцівка фрази повисла у повітрі.

— Що саме, старина? — Неш, який дбав про свою репутацію, нащулив вуха.

Потяг почав скидати швидкість. Домодоссола, італійський кордон. Митний контроль? Тут Бонд пригадав, що вагони, котрі їдуть транзитом до Франції, проходять митний кордон тільки у Валлорбі, на швейцарському боці. Однак навіть там не турбують тих, хто подорожує у спальних вагонах. Ці експреси проходять Швейцарію без зупинки. Перевіряють на станціях лише тих, хто виходить у Лозанні або в Бріге.

— То що ти хотів сказати? — зацікавився Неш.

— Закурити можна?

— Гаразд, давай. Але один різкий рух — і я стріляю.

Бонд засунув правицю в кишеню і витягнув широкий портсигар з пушкарського металу. Відкрив, дістав сигарету, вийняв теж із кишені штанів запальничку, підпалив сигарету і поклав запальничку назад. Портсигар залишив на колінах, поруч із книгою. Потім, щоб речі не зісковзнули на підлогу, ненароком притримав їх лівою рукою. Пихнув сигаретою — ех, якби та була «із секретом» — з магнієм, наприклад, він міг би кинути її в обличчя супротивникові. Коли вже Контора почне виготовляти різні вибухові штучки?! Принаймні мети він поки що допнувся, і його не застрелили. Непогано, для початку.

— Бачиш… — правиця Бонда обвела коло сигаретою в повітрі, щоб відволікти увагу Неша на світлову пляму. Лівою рукою посунув портсигар між сторінками книги. — Бачиш, на перший погляд усе виглядає бездоганно, але як буде з тобою? Куди ти подінешся після Симплонського тунелю? Провідник знає, що ти був у нашій компанії. Поліція незабарно складе два плюс два і кинеться за тобою.

— А, це, — в голосі Неша почулося розчарування. — Бачу, ти зовсім не усвідомлюєш, що росіяни продумують план до найдрібніших деталей. Я зійду з потяга в Діжоні й найму машину до Парижа. А там загублюся. «Таємничий» незнайомець лише додасть нашій історії трохи пікантності. Шкоди від цього не буде. Та й мною зацікавляться тільки тоді, коли з тебе витягнуть другу кулю, а другого пістолета не знайдуть. Час вони втратять, і мене не наздоженуть. До речі, завтра опівдні в номері 204 готелю «Рітц» у мене призначена зустріч з Розою. Вона хоче зібрати вершки й отримати всю славу. А потім ми виїдемо до Берліна. Я — під виглядом її шофера. Прикинь, старина, — в його досі рівному голосі зазвучали хтиві нотки, — може, в сумочці вона привезла для мене орден Леніна!

Поїзд набирав швидкість. Бонд напружився. Розв'язка настане за лічені хвилини. Яка абсурдна смерть, якщо вона не обмине. Через власну безпросвітну дурість! Смерть його і Тетяни. Боже, у нього була купа можливостей вислизнути з пастки! Але пиха та клята допитливість, а також чотири дні кохання затягнули його у водоверть, а зовнішньо спокійне розгортання операції повністю приспало пильність. Найгірше з усього — тріумф СМЕРШу, ворога, якого Джеймс присягнувся переслідувати. «Гаразд, товариші, ми хвацько

обведемо довкола пальця цього бундючного бовдура Бонда. Він обов'язково проковтне наживку. Кажу вам, він бовдур, як усі англійці». А Тетяна — та сама наживка у плоті. Джеймс пригадав першу ніч — чорні панчохи, оксамитова стрічка на шиї — і весь той час оператори СМЕРШу спостерігали, розглядали їх з таємної кімнати, немов ніхто не сумнівався, що він піддасться на спокусу. Яка ганьба! Яка ганьба для Секретної служби, котра роками вибудовувала бездоганну репутацію, ганьба М., який надіслав Бонда до Стамбула. Боже, що за халепа! Якби тільки його безнадійний план спрацював…

Здалеку, з боку голови поїзда пролунали гуркотіння та довгий глухий гудок.

Ще кілька секунд. Ще кілька ярдів.

Бонду здалося, що овальна дірка між палітуркою та білими сторінками стала ширшою. За секунду темний тунель поглине місячне сяйво, що освітлювало сторінки, а з отвору вилетить блакитне полум'я.

— Солодких снів, англійський виродку!

Гуркотіння перетворилося на суцільний рев.

Корінець книги викинув голубе полум'я.

Куля, спрямована у серце Бонда, просвистіла два ярди і влучила у ціль.

Джеймс зігнувся пополам, звалився на підлогу і непорушно розпластався під похоронним фіолетовим сяйвом.

ДЕСЯТЬ ПІНТ КРОВІ

Порятунок залежав від вправності стрільця. Неш обіцяв, що куля влучить Бонду точнісінько у серце. Джеймс прийняв виклик і ризикнув життям, повіривши на слово. Неш не підвів.

Бонд лежав, як лежать мертві. Перш ніж прийняти кулю, він пригадав трупи, котрі доводилося бачити, — як вони виглядають після смерті. Він розпластався, широко розкинувши руки та ноги, мов ганчір'яна лялька.

Джеймс перевірив свої відчуття. Те місце, куди в книгу влучила куля, горіло вогнем. Вона пройшла через портсигар та більш як половину книги. Було таке відчуття, наче серце облили гарячим свинцем, і той

застряг між ребрами. Різким болем голова відгукнулась у тому місці, де він ударився об дерев'яну панель, проте фіолетовий відблиск світла нічника в начищених черевиках, що стояли біля носа, служив безперечним доказом того, що він усе ще живий.

Подібно до археолога Бонд дюйм за дюймом проаналізував положення тіла. Розкинуті ноги. Напівзігнуте коліно дасть перевагу, коли доведеться відштовхнутися від підлоги. Правиця, що прикриває прострелене серце, — за кілька дюймів від аташе-кейса, під боковим швом якого є пласкі метальні ножі, двобічногострі, як бритва. А він ще насміхався над хлопцями з відділу «Q», коли вони демонстрували застібку, що визволяла цю зброю. Безвольно відкинута ліва рука має стати надійним упором, коли настане момент.

Над головою пролунав довгий та глибокий позіх. Коричневі носки черевиків рушили з місця. Бонд бачив, як натягнулися шнурки, коли Неш підвівся. За мить він з пістолетом Джеймса у правій руці обіпреться ногами об нижню полицю, розсуне волосся на потилиці дівчини, приставить дуло «беретти» і натисне на гачок. Гуркіт потяга приглушить звук.

Це буде ближній бій. Бонд гарячково намагався пригадати елементарну анатомію. Які смертельні точки на тілі людини? Де проходять головні артерії в нижній частині? Стегнова — з внутрішнього боку ноги. А зовнішня клубова — чи як там її — що переходить у стегнову? Через середину паху? Якщо промахнеться — йому кінець. Бонд розумів, що не переграє супротивника в рукопашному двобої. Перший удар ножем має стати вирішальним.

Коричневі носки черевиків рушили з місця і повернулись у напрямку дивана. Що там робить Неш? Жодного звуку, за винятком металевого перестуку коліс потяга, що мчав крізь Симплон — під масивом Вазенхорну[124] та Монте-Леоне. У склянці постукувала зубна щітка, потріскувала дерев'яна обшивка купе, на сотні ярдів у обидва боки в маленьких коробочках люди спали, дрімали або лежали з розплющеними очима, думаючи про життя чи любов, будували плани або тішилися майбутньою зустріччю з рідними на Ліонському вокзалі. І гадки не мали, що поруч із ними, в цьому ж поїзді, в одному з темних купе мчить сама смерть.

Один коричневий черевик рушив з місця. Щоби стати на нижню полицю, Нешу довелося переступити через простерте тіло на підлозі, й Бонду між двома розставленими ногами на мить відкрився незахищений пах.

М'язи Джеймса згорнулись, як змія перед кидком. Права рука смикнулася на кілька сантиметрів у напрямку шва на аташе-кейсі й натиснула на пружину. Вузька рукоятка ножа плавно лягла в долоню.

Коричневий черевик відірвався від підлоги. Носок зігнувся, приймаючи на себе вагу тіла.

Тепер і друга нога відірвалася від підлоги.

Повільно перемістивши вагу тіла на ліву руку, Бонд міцно стиснув руків'я ножа, щоб той не вибило з правиці, якщо лезо зачепить кістку…

Різким «гвинтовим» рухом Бонд відірвав тіло від підлоги. Блиснув ніж.

Його рука з довгим сталевим жалом, зі замахом від плеча шугнула догори. Пальці Бонда відчули дотик фланелі. Він утопив ножа ще глибше — аж по саму рукоятку.

Пролунав дикий стогін, «беретта» покотилася по підлозі, ніж вирвався з правиці Бонда, коли Неш конвульсивно розвернувся і почав осідати.

Бонд очікував на таку реакцію, тому зробив крок до вікна, однак рука падаючого Неша зачепила його, відкинувши на нижній диван. Перш ніж він устиг оговтатись, з підлоги постало бліде обличчя з очима, що виблискували фіолетовим вогнем та фіолетовим ротом. До Бонда простягнулися дві здоровенних ручища.

Напівлежачи на спині, Джеймс навмання вдарив ногою. Каблук влучив у ціль, але ногу відразу спіймали, стиснули і потягнули донизу.

Бонд спробував ухопитися бодай за щось, аби залишитись на дивані, й відчув, як у ногу вчепилася друга рука. Нігті впились у плоть.

Джеймса зі силою тягнуло вниз. Скоро в ногу вчепляться зуби. Він щосили гатив вільною ногою. Дарма. Обійми не слабшали.

Раптом пальці Бонда, що нишпорили по ліжку, зачепили щось тверде. Книга! Але як працює ця штуковина? З якого боку дуло? Якщо натисне, то вистрелить у себе чи в Неша? У розпачі Бонд наставив книгу в бліде спітніле обличчя і натиснув на тканий корінець.

«Чпок! — Джеймс відчув віддачу. — Чпок-чпок-чпок-чпок».

Тепер під пальцями стало гаряче. Хватка на нозі послабшала. Мокре від поту обличчя завалилося назад, з горла вирвався страшний булькітливий звук. Потім тіло зісковзнуло, впало на підлогу, голова вдарилась об дерев'яне обрамлення дверей.

Бонд лежав, стиснувши зуби, і важко дихав. Фіолетове світло нічника над дверима блимало — нитка розжарювання всередині лампи то яскраво спалахувала, то майже гасла — напевне, динамо-машина під вагоном несправна. Джеймс заплющив очі, потім знову розплющив, придивляючись до світла. Обличчям стікали струмочки поту. Сили поворушитися не було.

Галопливий звук потяга змінився, а потім «Східний експрес» із тріумфальним ревом вирвався під світло місяця і почав пригальмовувати.

Простягнувши руку, Джеймс підняв край жалюзі. Мимо потягнулися складські приміщення, переплетення колій. Яскраво світили потужні прожектори. Швейцарія!

Потяг протягнув ще кілька десятків ярдів і повністю зупинився.

У тиші, що нарешті настала, з підлоги почувся шурхіт. Якого біса він не спромігся переконатися! Бонд нахилився і прислухався. Книгу на всяк випадок націлив ув обличчя Неша. Жодного руху. Тоді простягнув руку і приклав пальці до яремної вени. Пульсу нема — чоловік був мертвим. Шурхіт спричиняв, холонучи, труп.

Бонд знову сів і з нетерпінням чекав, коли поїзд рушить далі. Так багато чого треба зробити! Перш ніж зайнятися Тетяною, необхідно прибрати в купе.

Нарешті потяг здригнувся і повільно рушив. Скоро він помчить хвилястою колією через передгір'я Альп до кантону Валє. Бонд почув нові нотки в перестукуванні коліс — якесь веселе пожвавлення — може, радість від того, що тунель зостався позаду.

Підвівшись, Джеймс переступив через розпластане тіло мерця й увімкнув верхнє світло.

Який гармидер! Купе нагадувало крамницю м'ясника. Скільки ж крові в тілі людини? Раптом він пригадав — десять пінт[125]. І скоро вона уся опиниться на підлозі. Тільки б не просочилася до коридору! Бонд зірвав з нижчих полиць постільну білизну й узявся до роботи.

Нарешті прибирання добігло кінця — стіни видраєні згори донизу, мертве тіло замотане на підлозі, валізи зібрані, щоб зіскочити у Діжоні.

Джеймс випив повну карафку води. Потім потягнувся і делікатно потрусив дівчину за плече під хутряним манто.

Жодної реакції. Неш збрехав, і вона мертва?

Бонд підсунув руку під шию — тепла. Намацав пипку вуха і сильно стиснув її. Дівчина заворушилась і застогнала. Бонд знову стиснув, потім — іще раз. Нарешті почув придушений голос:

— Припини!

Посміхнувшись, Джеймс потрусив за плече. Він трусив Тетяну, допоки вона не повернулася на бік, затьмарені блакитні очі розплющились і знову закрилися.

— Що сталося? — зло промимрив сонний голос.

Упродовж кількох хвилин Бонд умовляв дівчину, сперечався з нею і навіть погрожував. Потім знову трусив. Нарешті вона сіла і втупилась у нього порожніми очима. Бонд спустив її ноги і так-сяк стягнув дівчину на нижню полицю.

Тетяна мала жахливий вигляд — млявий рот, заспані — хоч руками підтримуй повіки — очі, сплутане, вологе волосся. Бонду довелося немало попрацювати з гребінцем та рушником.

Потяг залишив позаду Лозанну, потім — французький кордон у Валлорбі. Джеймс наказав Тетяні залишитися в купе, а сам на всяк випадок вийшов до коридору. Проте митники та прикордонники пройшли відразу до службового купе, а за п'ять хвилин подалися далі.

Бонд повернувся до купе. Тетяна знову заснула. Він подивився на годинник Неша, що тепер красувався на його зап'ясті — 4.30. До Діжона година. Бонд зітхнув і заходився вдруге будити дівчину.

Нарешті Тетяна широко розплющила очі — зіниці стали більш-менш сфокусованими.

— Припини, Джеймсе, — мовила вона і вкотре заплющила очі.

Бонд витер спітніле чоло. Потім одну за одною переніс валізи до виходу з вагона, зайшов до провідника і пояснив, що мадам прихворіла, і вони змушені зійти у Діжоні.

Бонд дав провідникові щедрі чайові.

— Дякую за допомогу, але не турбуйтесь. Я вже переніс багаж, щоб не обтяжувати мадам. Мій приятель — той, який із білявим

волоссям, — просидів з нею всю ніч. Я поклав його спати на своєму ліжку. Він дуже втомився, тож не будіть його аж до Парижа.

— Certainement, Monsieur', — провідник не бачив таких щедрих чайових із часів, коли цим поїздом користувалися тільки мільйонери. Він віддав паспорт та квитки. Поїзд почав сповільнюватися, наближаючись до станції. — Voilà que nous y sommes[126].

Бонд повернувся до купе, підняв Тетяну на ноги, вивів до коридору і зачинив двері, залишивши за собою тіло, закутане в білий саван.

Удвох з дівчиною вони подолали сходи і ступили на благословенну, тверду землю платформи. Носильник, одягнутий у димчату уніформу, взяв їхній багаж.

Почало світати. Цієї ранкової години пасажирів на станції було небагато. Тільки купка мандрівників третього класу, які провели ніч на жорстких лавах, звернули увагу на молодика, котрий вів дівчину від запорошених вагонів романтичного потяга до бруднуватих станційних дверей з написом «Вихід».

В'ЯЗАЛЬНИЦЯ

Таксі зупинилося на Рю Камбон біля під'їзду до готелю «Рітц»[127].

Бонд поглянув на годинник Неша — 11.45. Він будь-що має бути пунктуальним. Знав: якщо російський розвідник приходить на зустріч на кілька хвилин раніше чи пізніше — її автоматично скасовують. Він розрахувався з таксистом, пройшов через центральні двері й повернув ліворуч до бару.

Там біля стійки замовив подвійний мартіні з горілкою і випив половину. Почувався пречудово. Немов не було в його житті подій останніх чотирьох днів, особливо — останньої ночі. Він знову діяв один і відповідав тільки за себе. Про інші його справи подбали — дівчина зараз спала у британському посольстві, «Спектр», напханий вибухівкою, переданий до Другого бюро французької контррозвідки спеціалістам зі знешкодження. Бонд мав телефонну бесіду із своїм давнім другом Рене Матісом, який очолював згадане бюро, і тепер консьєрж «Рітц» без жодних питань надав йому перепустку.

Рене був у захваті, коли дізнався, що може посприяти Бонду в його черговій таємничій справі.

— Довірся мені, сер Джеймсе, — сказав він, — я виконаю твої забаганки. Опісля розкажеш мені подробиці. Двоє робітників пральні з великим баком для білизни увійдуть до номера 204 рівно о чверть на першу. Я супроводжуватиму їх як водій вантажівки. Ми забираємо брудну білизну, відвозимо її в Орлі й завантажуємо до літака Королівських повітряних сил, який прибуде туди о другій. Тобто, відправляємо брудну французьку білизну прати до Англії. Правильно?

Начальник відділу Ф. розмовляв за допомогою закритої лінії вранці з М. і передав тому короткий письмовий звіт від Бонда. Там містилося прохання надіслати до Франції англійський борт. Начальник відділу Ф. не мав жодної гадки, навіщо Бонду знадобився літак. Той заявився до амбасади з дівчиною та «Спектром» під пахвою, зжер величезний сніданок і залишив амбасаду, повідомивши, що навідається на ланч.

Джеймс уточнив, котра година, допив мартіні, розрахувався, вийшов з бару й піднявся сходами до стійки консьєржа.

Консьєрж підняв очі й мовчки передав ключ. Бонд пройшов через фоє до ліфтів і піднявся на другий поверх.

Двері ліфта зачинилися позаду. М'яко ступаючи по килимовому покриттю, Бонд пішов коридором, шукаючи потрібний йому номер 204.

Ось він. Джеймс сягнув правицею у внутрішню кишеню піджака і намацав рукоятку «беретти», засунутої за пояс. Глушник нагрівся від його тіла.

Він постукав у двері лівою рукою.

— Увійдіть!

Голос тремтів, як у старої жінки.

Бонд повернув ручку дверей — відчинено. Він поклав ключа, що видав портьє, до кишені, відчинив двері, увійшов досередини і зачинив їх за собою.

Кімната була типовою вітальнею готелю «Рітц» — елегантно обставленою меблями у стилі «ампір». Білі стіни, фіранки та оббивка крісел — дрібні червоні троянди на білому. На підлозі — винно-червоний килим, який застеляв майже всю кімнату.

Біля вікна сиділа під променями сонячного світла в низькому кріслі за письмовим столом часів Директорії[128] літня жінка і в'язала.

Чулося подзвякування металевих спиць. Жінка підняла очі й із-поза біфокальних окулярів окинула Бонда ввічливим поглядом.

— Слухаю, месьє? — голос низький та хриплий. Напудрене одутле обличчя під шапкою сивого волосся не виказувало нічого, крім шанобливого зацікавлення.

Рука Бонда, що стискала руків'я пістолета під полою піджака, напружилася. Він оббіг поглядом кімнату і повернувся до старушенції у кріслі.

Може, помилився і зайшов не туди? Може, треба попросити вибачення і вийти? Хіба ця жіночка може бути одним із керівників СМЕРШу? Вона дуже нагадувала поважну вдову, яка коротала час за в'язанням. Такого роду тітоньки зазвичай мають свій столик у куточку ресторану внизу, але в жодному разі не в гриль-барі, та улюбленого офіціанта. Після полуденного сну вони викликають елегантний чорний лімузин з пофарбованими в білий колір шинами і вирушають у чайну кімнату на Рю де Беррі зустрітися з такими самими антикварними старушенціями. Старомодна чорна сукня з мереживом на горлі та рукавах, тонкий золотий ланцюжок, що звисав на її безформні груди зі складеним лорнетом, чепурні ніжки в чорних пантофлях, які ледь діставали до підлоги… Вона просто не може бути Клебб. Бонд помилився. Він відчув, як пітніє під пахвами. Але треба дограти сцену до кінця.

— Мене звати Бонд. Джеймс Бонд.

— А я, месьє, графиня Меттерштайн. Чим можу допомогти? — її французька була зі сильним акцентом. Може, з німецької Швейцарії. В'язальні спиці діловито подзенькували.

— На жаль, із капітаном Нешем стався нещасний випадок. Я прийшов замість нього.

Здалося чи ні? Її очі за блідо-голубими окулярами немов звузилися.

— Не маю честі бути знайомою з цим капітаном, месьє. Так само, як і з вами. Будь ласка, присядьте та розкажіть, у чому справа, — жінка кивком голови показала на стілець із високою спинкою біля письмового столу.

Їй не було в чому дорікати — бездоганні манери та чемність збивали з пантелику. Бонд перетнув кімнату й сів на запропонований стілець. Тепер опинився за якихось шість футів од неї. Стіл був порожнім, за

винятком допотопного телефона зі слухавкою на гачку та кнопки із слонової кістки — для виклику стюарда. Чорний патрубок слухавки делікатно позіхнув у бік Джеймса.

Бонд зухвало роздивлявся обличчя старушенції — воно було потворним, жаб'ячим, прихованим під шаром пудри, рум'ян та щільною копичкою сивого волосся. Очі — блідо-каштанові, майже жовті. Збляклі вологі губи під обрезклою смужкою вусиків, пожовтілих від нікотину. Від нікотину? А де ж її сигарети? Не було ні попільнички, ні запаху тютюну в кімнаті.

Рука Бонда міцніше стиснула рукоятку пістолета. Поглянув на її в'язання, на безформні мотки бежевої вовни, сталеві спиці. Чому вони так різали око? Їхні кінці були темними, немов їх тримали на вогні. Чи, може, всі в'язальні спиці так виглядають?

— Eh bien, Monsieur[129]?

Хіба він не почув в її голосі деякого напруження? Що такого вона прочитала на його обличчі?

Бонд посміхнувся. Він увесь був на нервах, як пружина, готовий до будь-якого руху, будь-якої хитрості.

— Ви даремно силкуєтеся мене обдурити, — сказав бадьоро, блефуючи. — Я знаю, що ви — Роза Клебб, начальниця Другого відділу СМЕРШу. Ви — кат і вбивця. Ви намагалися вбити мене та Романову. Нарешті ми з вами зустрілися.

Обличчя жінки не змінилось. Її тон залишився таким самим чемним і терплячим. Вона простягнула руку до дзвінка.

— Месьє, ви несповна розуму. Доведеться викликати valet de chambre[130], щоб він провів вас до дверей.

Бонд так і не зрозумів, що саме врятувало йому життя. Можливо, в останню мить він побачив, що від дзвінка до килима чи стіни не тягнеться жодних дротів, а може, раптом пригадав: коли постукав у двері, слово «увійдіть» було промовлено англійською. Як би там не було, але того моменту, коли її палець готовий був натиснути кнопку, він кулею зістрибнув із стільця і впав на килим.

Одразу почувся різкий тріск роздертої тканини, а скалки спинки крісла обсипали його з ніг до голови. Стілець беркицьнувся на підлогу.

Бонд перекинувся, схопившись за пістолет. Краєчком ока побачив, що з чорного патрубка слухавки телефонного апарата в'ється сизий

димок. А наступної миті жінка кинулась на Бонда, тримаючи в руках спиці.

Вона мітила в ноги. Ударивши ногою, Бонд відкинув жінку вбік. Тепер, зіп'явшись на коліно, він зрозумів, чому кінцівки спиць іншого кольору — вони були отруєні. Найімовірніше, однією з німецьких нервово-паралітичних отрут. Достатньо подряпати, навіть через одяг…

Бонд скочив на ноги. Жінка знову пішла в атаку. Джеймс із усіх сил намагався витягнути пістолета, але глушник за щось зачепився. Спалахнула блискавка — Бонд ухилився. Спиця просвистіла мимо і задзеленчала на підлозі, влучивши у стіну, а потворна жінка — біла перука з'їхала вбік, слизькі губи ощирились, оголивши жовтуваті зуби, — кинулася на нього.

Джеймс, не бажаючи ризикувати: голі кулаки проти отруєних спиць — погана зброя, перестрибнув через стіл на інший бік.

Відсапуючись та бормучачи під ніс щось російською, Роза Клебб оббігла навколо столу, тримаючи в руці спицю на зразок рапіри. Бонд відступив, відчайдушно намагаючись витягнути застряглого пістолета. Задкуючи, наштовхнувся на стілець. Випустив пістолет і схопив обома руками стілець. Тримаючи за спинку, ніжками вперед, обігнув стіл та пішов на Клебб. Але вона вже стояла біля телефонного апарата, спрямовуючи той у бік Бонда. Він пірнув — кулі вибили зі стелі шматки штукатурки й обсипали його білим пилом.

Джеймс кинувся вперед і затиснув тіло жінки між ніжками по боках та над плечима. Яка ж вона сильна! Крок за кроком відтіснив її до стіни. Прип'ята до стіни, Клебб шалено пручалася, плювала Бонду в обличчя і розмахувала спицею, як скорпіон хвостом.

Бонд тримався якомога далі, з усіх сил притискаючи жінку до стіни. Потім, приловчившись, ударив носком черевика по зап'ясті — спиця перелетіла через кімнату і впала за його спиною.

Ступивши уперед, Джеймс оцінив ситуацію. Стілець міцно притискає жінку до стіни усіма чотирма ніжками. Вона не зможе вирватися з клітки без застосування грубої сили. Руки та ноги мали змогу рухатися вільно, а от тіло було скуто.

Жінка знову прошипіла щось російською і плюнула Джеймсу в обличчя. Він обтерся рукавом. Потім підняв голову і сказав:

— Розо, це твій кінець. Хлопці з Другого будуть тут із хвилини на хвилину. А за годину-другу тебе доправлять до Лондона. Ніхто не побачить, як ти залишаєш готель, ніхто не помітить, як ти в'їжджаєш у Англію. Насправді, мало хто взагалі тебе побачить. Віднині ти станеш просто ще одним номером у секретному досьє. А коли ми з тобою закінчимо справи, ти станеш клієнткою дурдому.

Обличчя жінки, яка стояла за кілька футів, почало змінюватися — кров відлила, воно пожовтіло. Але не від страху, подумав Бонд. Бліді очі з ненавистю дивилися на нього — очі звіра, загнаного в кут, але не подоланого.

Вологий, безформний рот склався у подобі посмішки.

— А де в той час будете ви, містере Бонд?

— Насолоджуватимуся життям.

— Помиляєшся, angliski spion!

Бонд не звернув уваги на слова жінки. Саме в цей час двері відчинились, і в кімнаті пролунав дружний вибух сміху.

— Отакої! — почувся такий знайомий голос. — Поза номер сімдесят! Тепер, нарешті, я можу сказати, що бачив усе. Та ще й цю позицію винайшов англієць. Джеймсе, ти просто зганьбив моїх земляків.

— Не рекомендую користуватися нею часто, — кинув Бонд через плече. — Вона виснажлива. Але можете приєднатися. Дозволь відрекомендувати — Роза Клебб. Вона тобі сподобається. Роза — велика шишка у СМЕРШі, відповідає за вбивства і страти.

Матіс наблизився, а з ним двоє хлопців у формі робітників пральні. Утрьох вони зупинились і стали зацікавлено роздивлятися потворне обличчя жінки.

— Хм, на Розу не дуже схожа, — задумливо мовив Матіс. — Хай буде Роза-в-дупі-заноза! Але я думаю, що дамі в такій позі залишатися незручно. Гей, ви двоє, несіть сюди наш кошик для квітів.

Чоловіки зникли за дверима, й за мить почулося гуркотання баків для білизни.

Жінка не відводила очей від Бонда. Переступаючи з ноги на ногу, вона, за межами поля зору Бонда і Матіса, який усе ще не міг відірватися від її потворного лиця, натиснула носком однієї пантофлі на підйом другої.

З підошви висунулося лезо завдовжки півдюйма — такого самого брудно-синього відтінку, як і кінцівки спиць.

Двоє агентів підійшли і поставили великий квадратний кошик позаду Матіса.

— Забирайте її! — наказав той і легенько вклонився жінці. — Для мене це честь.

— Оревуар, Розо, — сказав Бонд.

Жовті очі на мить спалахнули.

— Прощавайте, містере Бонд.

Клебб зробила випад ногою.

Бонд відчув різкий біль у правій литці. Біль, як при звичайному ударі. Відсахнувся, а двоє агентів підхопили Розу Клебб під руки.

Матіс розсміявся.

— Бідолахо Джеймсе, і знов останнє слово лишилося за СМЕРШем.

Язичок смертоносної сталі втягнувся у підошву, і в кошик для білизни заштовхували нібито невинну стару.

Матіс перевірив, чи надійно закріплена кришка, і повернувся до Бонда:

— Ти сьогодні попрацював на славу, друже мій. Проте виглядаєш утомленим. Повертайся до посольства і добряче відпочинь, оскільки сьогодні ми вечеряємо разом. Я пригощу тебе найсмачнішим у Парижі обідом. І знайду тобі чарівну красуню, щоб не довелося нудьгувати.

Бонд відчував, як задубіння поширюється тілом. Раптом стало дуже холодно. Джеймс підняв руку, щоби прибрати волосся над правою бровою, але не відчув пальців. Ті перетворилися на незграбні сосиски. Він опустив руку.

Стало важко дихати, Бонд робив глибокі вдихи, але повітря бракувало. Відтак сильно зціпив щелепи і напівзаплющив очі, як чинять люди, коли намагаються приховати сп'яніння.

Через опущені вії бачив, як кошик потягнули до дверей. Крізь силу розплющивши очі, спробував сфокусувати погляд на Матісі.

— Мені не знадобиться дівчина, Рене, — промимрив неслухняним язиком Джеймс.

Він жадібно хапав ротом повітря. Рука піднялась, аби доторкнутися до обличчя, що почало холонути. Йому здалося, що Матіс зробив крок назустріч.

І раптом Джеймс відчув, як підігнулися коліна.

— У мене вже є найчарівніша… — встиг проказати він. Чи, може, тільки намірявся сказати.

Бо наступної миті Бонд повільно повернувся на підборах і на весь зріст повалився на винно-червоний килим.

---

1 Ще раз: СМЕРШ, як відділ контррозвідки Народного комісаріату оборони (НКО) СРСР, існував з квітня 1943 до березня 1946, після чого був розформований, а його функції перейшли до органів держбезпеки СРСР.

2 Яскраве прізвище, проте не має нічого спільного з реальністю. Існували три контррозвідувальні організації під назвою СМЕРШ: 1. Головне управління контррозвідки «Смерш» Наркомату оборони (тобто військова контррозвідка) на чолі з В.С. Абакумовим, яке було підпорядковане безпосередньо
І. В. Сталіну; 2. Управління контррозвідки «Смерш» Наркомату Військово-Морського Флоту на чолі з генерал-лейтенантом П. А. Гладковим, що підпорядковувалося наркому флоту
Н. Г. Кузнецову, та 3. Відділ контррозвідки «Смерш» Наркомату внутрішніх справ на чолі з С. П. Юхимовичем, який підпорядковувався наркому Л. П. Берії.

3 На чорно-білих фото 1960 р. зображений розташований за цією адресою триповерховий будинок, перший поверх якого займає магазин «Гриби-Ягоди». До речі, у сусідньому домі № 11 нині розміщений джем-клуб А. Макаревича.

4 «The Little Nugget» — комедійний шкільний трилер, виданий у 1913 році.

5 Високотехнологічна швейцарська фірма з виробництва годинників, заснована 1791 року.

6 Ідеться найімовірніше про ЗІС (Завод імені Сталіна)-110 — радянський легковий автомобіль вищого (представницького) класу. Його виробництво почали в 1945 році, замінивши на конвеєрі ЗІС-101, і закінчили у 1958 році, коли його, своєю чергою, замінив ЗІЛ-111. Усього випущено 2072 екземпляри всіх модифікацій.

7 Радянський реактивний літак, розроблений у кінці 1940-х років. Його успішно використовували в багатьох збройних конфліктах у В'єтнамі й на Близькому Сході. Тільки в СРСР було створено 8 000 екземплярів. Знятий з озброєння на початку 1970-х.

8 Дорогі сигарети вищого ґатунку в картонних пачках по 20 штук. Їх випускала тільки тютюнова фабрика ім.Клари Цеткін у Ленінграді.

9 Два з половиною шилінги.

10 Sinn Fein — ірландський суспільно-політичний рух, започаткований 1905 року, що проголошував ідею політичної та економічної незалежності від Англії, а також уніфікацію Ірландії, разом з відродженням ірландської культури. Нині становить політичне крило Ірландської Республіканської Армії.

11 Або Королівські зв'язкові — допоміжний підрозділ Британської армії, який відповідає за забезпечення зв'язку та інформації під час як окремих бойових зіткнень, так і при плануванні операцій. Девіз корпусу — «Швидко та впевнено» (Certa Cito). Покровителем корпусу та почесним полковником є британська принцеса Анна.

12 Місто у графстві Гемпшир, Південно-Східна Англія, яке через військове містечко відоме як «Дім британської армії». До речі, тут народився Мартін Фрімен (більш відомий як космічний турист Артур Дент, хоббіт Більбо Беггінс та доктор Ватсон).

[13] У 1945 році Німеччина була поділена на чотири окупаційні зони — американську, британську, французьку та російську.
В червні 1948 росіяни, які прагнули отримати Берлін у своє повне розпорядження (а місто також було поділено на чотири частини) раптом перекрили усі магістралі — сухопутні та річкові — що вели до західної частини міста. Вони сподівалися, що коли почнеться голод, це викурить з міста англо-франко-американський контингент. Однак союзники налагодили постачання повітряним шляхом. Ця операція, під час якої до Західного Берліна було перекинуто 2,3 млн тонн вантажів, отримала назву «Берлінський міст».

[14] Британська Армія На Рейні (1919–1929, 1945–1994) — окупаційний військовий підрозділ, який перебрав функції адміністрування в окупованій зоні, а потім, після встановлення цивільних інститутів, виконував захисні функції.

[15] У грудні 1963 р. площа перейменована на честь Теодора Гойса, першого Президента ФРН (1949–1959).

[16] Назва Донецька до 1961 року.

[17] Булганін Микола Олександрович (1895–1975) — радянський політичний та військовий діяч, Маршал Радянського Союзу (1947), Голова Ради Міністрів СРСР (1955–1958). У лютому 1955 року Георгій Маленков був зміщений з посади Голови Ради Міністрів СРСР. Його місце, як менш конфліктна фігура, зайняв Булганін. Після того, як політичні позиції Хрущова остаточно зміцнилися (перемога в червні 1957 року над «антипартійною групою», до якої також належав Булганін), у березні 1958 року при формуванні уряду Верховна Рада СРСР нового скликання не обрала Булганіна Головою Ради Міністрів СРСР. У вересні 1958 року Булганіна вивели зі складу Президії ЦК КПРС, а 26 листопада 1958 року він був позбавлений військового звання Маршал Радянського Союзу.

[18] Лаврентій Павлович Берія (1899–1953) — радянський державний і політичний діяч, за посередництвом якого здійснювали терор радянського народу. Належав до найближчого оточення Сталіна. Голова НКВС (1938–1945). Був куратором найважливіших галузей оборонної промисловості, зокрема всіх розробок, що стосувалися створення ядерної зброї. Після смерті Сталіна вже у червні
1953 р. Берія був заарештований за звинуваченням у шпигунстві та змові з метою захоплення влади. За офіційним повідомленням, розстріляний за вироком суду в грудні 1953 р., хоча, ймовірно, був убитий одразу після чи під час арешту в червні 1953 року.

[19] Іван Олександрович Сєров (1905–1990) — державний діяч урядів СРСР, народний комісар внутрішніх справ УРСР, голова КДБ СРСР, начальник ГРУ МО СРСР. Керівник операції масового убивства військовополонених польських офіцерів у Катині (1940). У 1943–1944 Сєров керував операціями з депортації чеченців, волзьких німців, кримських татар і калмиків. Від 1945 р. — заступник начальника СМЕРШу в радянській зоні окупації Німеччини, у 1954–1958 — голова КДБ СРСР. З 1958 р. — начальник Головного розвідувального управління (ГРУ) МО СРСР.

[20] Дивно, що тут не було портрета Н. С. Хрущова — на той час Першого секретаря ЦК КПРС.

[21] Нагороджували за особливо видатні заслуги в революційному русі, трудовій діяльності, захисті соціалістичної Вітчизни, розвиток дружби і співпраці між народами, зміцненні миру та інші особливо видатні заслуги.

[22] Нагороджували за видатні успіхи в управлінні військами, відмінну організацію бойових операцій та проявлені при цьому рішучість і наполегливість.

[23] Нагороджували за особливі особисті заслуги перед Вітчизною у державному будівництві, багаторічну сумлінну службу і високі результати, досягнуті при виконанні службових

обов'язків, у зміцненні міжнародного авторитету країни, її обороноздатності, розвитку економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, охорони здоров'я та інші заслуги.

[24] Нагороджували за особисту хоробрість, самовідданість і мужність, проявлені при захисті соціалістичної Вітчизни.

[25] Нагороджували за великі заслуги в обороні СРСР як у воєнний, так і в мирний час, у забезпеченні державної безпеки.

[26] Звання Героя Радянського Союзу було найвищим ступенем відзнаки, і його надавали за особисті або колективні заслуги перед Радянською державою та суспільством, пов'язані зі здійсненням героїчного подвигу.

[27] Розвідувальне управління Міністерства іноземних справ — такого не існувало. Найближчий аналог — Комітет інформації при Міністерстві іноземних справ — назва радянської зовнішньої розвідки в 1947–1951 роках.

[28] Головне розвідувальне управління Генерального штабу (ГРУ, ГРУ ГШ) — центральний орган управління військовою розвідкою у Збройних силах Радянського Союзу.

[29] Міністерство державної безпеки СРСР — союзно-республіканське міністерство, яке існувало з 1946 до 1953 року. Попередник КДБ СРСР. На момент написання книги МДБ уже не існувало.

[30] Таких сигарет не було. Генерал Г. палив, найімовірніше, славетний «Біломорканал». Хоча то були папіроси.

[31] Ідеться про зустріч Хрущова та Ейзенгауера в 1955 році.

[32] Або Кімой та Матсу — острови в західній частині Тайваньської протоки, перебувають під управлінням Китайської Республіки (Тайвань). Географічно розташовані поблизу (на відстані гарматного пострілу) від берегів провінції Фуцзянь Китайської Народної Республіки.

[33] Перші випробування термоядерної бомби були проведені на полігоні у Семипалатинську в серпні 1956 року. Тоді підірвали бомбу потужністю 900 Кт. Найпотужніший у світі термоядерний вибух був зроблений на полігоні Нова Земля 30 жовтня 1961 року. Тоді випробували «цар-бомбу» потужністю 58 (!) Мт.

[34] Наприкінці 1955 р. радянська делегація відвідала Індію, Бірму й Афганістан.

[35] У березні 1956 р. Франція визнала незалежність країни.

[36] Ідеться про Суецьку кризу 1956 року.

[37] Отримав незалежність від Великої Британії у 1960 році.

[38] Ігор Сергійович Гузенко (1919–1982) — колишній начальник відділу шифрування посольства СРСР в Канаді, криптограф, який передав у 1945 р. канадській стороні шифри та документи з даними радянської агентури.

[39] Еміль Юліус Клаус Фукс (1911–1988) — німецький фізик-теоретик. У 1941 році приєднався до групи Рудольфа Паєрлса, яка тоді працювала над уточненням критичної маси урану і проблемою розділення ізотопів. Того ж року, через кілька місяців після початку війни Німеччини проти СРСР, Фукс налагодив зв'язок із представниками радянської військової розвідки і почав передавати відомості про британські розробки ядерної зброї. У 1943 році він, за рекомендацією Паєрлса, став учасником Мангеттенського проєкту і регулярно передавав інформацію росіянам. 4 лютого 1950 року Клауса Фукса заарештували британські спецслужби, і врешті-решт він був засуджений на 14 років.

[40] Григорій Олександрович Токаєв (1913–2003) — радянський та британський учений у царині ракетодинаміки та космонавтики, один з ідеологів розвитку ракетної зброї далекого радіуса дії. Працював над проєктами «Меркурій» і «Аполлон». Одразу після війни разом із С. Корольовим був скерований у Німеччину для збирання інформації щодо німецької ракетної програми Вернера фон Брауна. В 1947-му відкликаний до Москви, але, випадково дізнавшись, що там його заарештує СМЕРШ, перейшов із родиною (в Берліні) до британської зони окупації. У Радянському Союзі був заочно засуджений до
25 років ув'язнення.

[41] Миколай Євгенович Хохлов (1922–2007) — капітан радянської розвідки. У 1954-му йому доручили очолити групу з метою вбити одного з лідерів НТС (Народно-трудовий союз) Георгія Околовича, який мешкав у ФРН, проте Хохлов, не бажаючи виконувати завдання, попередив Околовича про замах. Хохлов виступив на прес-конференції з викриттям методів роботи радянських спецслужб і залишився жити на Заході.
В 1957 був отруєний за допомогою радіоактивного ізотопу, але вижив. У 1992 помилуваний указом Б. Єльцина і зміг відвідати Росію.

[42] Справа Петрових (1954) — драматичний епізод, пов'язаний з утечею третього секретаря радянського посольства в Австралії, коли дружину дипломата силоміць посадили на літак до Росії, але її під час дозаправлення літака на території Австралії звільнила поліція. Петров передав низку секретних документів, в яких була інформація стосовно структури радянського розвідувального апарату й агентурної мережі на Заході. Загалом тоді було розкрито більше 600 радянських агентів. Зокрема, дані дали змогу викрити високопоставленого офіцера британської розвідки Кіма Філбі.

[43] Всеросійська надзвичайна комісія для боротьби з контрреволюцією і саботажем при РНК РРФСР, ВНК — у 1917–1922 роках державно-політичний карний орган уряду більшовиків, створений для «боротьби з контрреволюцією і саботажем». Заснований на чолі з Ф. Дзержинським у грудні 1917 року.

[44] Об'єднане державне політичне управління, ОДПУ — політична спецслужба при РНК СРСР, створена 1923 року. ОДПУ спеціалізувалася на боротьбі з контрреволюцією, шпигунством, забезпеченні державної безпеки і боротьбі з чужими радянській владі елементами. Головою ОДПУ (а раніше — ГПУ) до 20 липня
1926 року був Ф. Дзержинський, потім до 1934 року ОДПУ очолював В. Менжинський.

[45] Народний комісаріат внутрішніх справ (НКВС). Створений 7 листопада 1917 р. Як ВУЧК (до 1922 р.), згодом — ДПУ (до 1934 р.); від 1934 — НКВС; 19 березня 1946 р. перейменований на Міністерство внутрішніх справ СРСР. У липні 1934 були сформовані основні адміністративні підрозділи НКВС — державної безпеки, виправних трудових таборів (рос. ГУЛАГ), прикордонних і внутрішніх військ (ГУПВО), робітничо-селянської міліції та пожежної служби (ГУПО). Мільйони «ворогів народу», членів їхніх родин, у т. ч. дітей, були заслані до концентраційних (потім перейменованих на виправно-трудові) таборів ГУЛАГу чи їх стратили працівники НКВС.

[46] Максим Максимович Литвинов (1876–1951) — нарком закордонних справ СРСР у 1936–1939 роках.

[47] Олександра Михайлівна Коллонтай (1872–1952) — учасниця революційного руху в Російській імперії, політичний діяч РРФСР та СРСР, перша у світі жінка-посол, учасниця міжнародного жіночого руху, публіцист, дипломат. Походить із старовинного українського козацького роду князів і старшин Домонтовичів, однієї з гілок Рюриковичів.

[48] Ріхард Зорге (1895–1944) — професійний журналіст, також розвідник-шпигун, потрійний агент, який працював на німецьку, китайську (Чан Кайші), а також на радянську розвідки. У СРСР — радянський розвідник (агентурний псевдонім «Рамзай»), Герой Радянського Союзу (1964, посмертно). Він надавав Радянському Союзу інформацію про наміри Японської імперії під час Другої світової війни. Згідно із публікаціями, Зорге, наприклад, повідомив Сталіну про наміри почати війну зі США нападом на Перл-Гарбор. Завдяки цій інформації Радянський Союз зміг сконцентрувати увагу на Третьому Рейху і не хвилюватися про японців. Зорге стратили в 1944 р. у в'язниці для політичних в'язнів Суґамо (Японія) через повішання.

[49] Кодове ім'я Рудольфа Ресслера — одного з найефективніших агентів часів Другої світової війни. Почав працювати на Радянський Союз з травня 1941 р., коли передав деталі операції «Барбаросса». Потім інформував про наступ на Сталінград і захоплення Кавказу, наступальні дії під Курськом, коли росіяни перехопили ініціативу, та ін.

[50] Загальна назва, яку гестапо надало окремим групам антинацистського руху Спротиву та розвідувальних мереж, що діяли в європейських країнах під час Другої світової війни.

[51] Разом із К. Філбі, Е. Блантом та Д. Кернкроссом належали до так званої «Кембриджської п'ятірки». Після закінчення Кембриджського університету вони займалися журналістикою, працювали в міністерствах закордонних і внутрішніх справ, успішно просувалися по службі й поступово отримували доступ до найважливіших державних секретів. Колишній директор ЦРУ Аллен Даллес назвав «Кембриджську п'ятірку» «найсильнішою розвідувальною групою часів Другої світової війни». Гай Берджесс (псевдонім «Hicks») працював у військовій контррозвідці, у міністерстві зовнішніх справ Великої Британії; Дональд Маклін (псевдонім «Homer») — у міністерстві зовнішніх справ Великої Британії.

[52] П'єр Мендéс-Франс (1907–1982) — французький лівоцентристський політик, обіймав важливі державні посади в період Третьої та Четвертої республік. Як член партії радикалів П'єр Мендес-Франс став лідером кабінету в 1954 році. Він уклав мир, який закінчив першу індокитайську війну, й почав процес надання незалежності Марокко і Тунісу.

[53] Цим орденом нагороджують осіб, які здійснили значні важливі послуги, пов'язані зі Співдружністю або іноземними націями. Девіз ордена — Auspicium melioris a evi (з *лат.* «Ознака кращої епохи»). Орден займає шосту позицію за старшинством у британській системі нагород — після орденів Підв'язки, Чортополоху, Св. Патрика, Лазні та Зірки Індії.

[54] Різновид ферзевого гамбіту (шахового дебюту), в якому чорні не приймають жертву пішака c4, а вирішують захистити свого пішака на d5. Цей захист на початку XX століття був одним із найпопулярніших через панівне тоді переконання, що єдиним способом вирівняти гру чорними є боротьба за центр за допомогою пішаків.

[55] Біхевіоризм — один з напрямів психології, що зводить поведінку людей (чи тварин) до механічних, машиноподібних актів у відповідь на зовнішні подразники.

[56] Робітнича партія марксистського об'єднання (Partido Obrero de Unificación Marxista (POUM), більш відома за своєю абревіатурою — ПОУМ) — марксистська партія, котра діяла у 1930-х роках в Іспанії. Назву партії обрано як наслідування звуку пострілу.

[57] Андреу Нин (1892–1937) — каталонський комуніст, революціонер, публіцист, письменник та перекладач. Лідер ПОУМ. Його вбили агенти НКВС. Працював у Комінтерні, був обраний депутатом Московської ради, співпрацював з Л. Троцьким. Відомий перекладами творів російських класиків каталонською мовою.

[58] В'язальниці (*фр.*). Термін використаний у його історичному сенсі — як назва жінок, котрі під час Французької революції займали найкращі місця довкола гільйотин та, очікуючи на

страту, в'язали речі на продаж.

[59] (Африкаанс) — палиця з великою ґулею на кінці. Використовували аборигени як метальне знаряддя для полювання, а потім поліцейські за часів апартеїду.

[60] Ідеться про герцога Жозефа Фуше (1759–1820) — учасника Французької революції і тричі міністра поліції в кількох урядах Франції.

[61] Складова частина Садового кільця, що пролягає від площі Червоні Ворота до площі Земляний Вал.

[62] Грета Гарбо (1905–1990) — шведсько-американська акторка, популярна в епоху німого кіно й «золотої ери» Голлівуда. Вважають однією з найбільших і найзагадковіших зірок Голлівуда.
У 1950 році визнана найбільшою зіркою німого кіно 20 століття. У 1954 році відзначена почесною премією Оскар. У 1999 році зайняла п'яте місце в рейтингу найвидатніших кінозірок за версією американського Інституту кіномистецтва. Відома своїм амплуа загадкових, фатальних жінок і надзвичайно замкнутим способом життя, повною відмовою від реклами та спілкування із пресою й шанувальниками.

[63] Готель «Москва» побудований у 1932–1938 роках. Будівлю виконано в дусі конструктивізму, що перечив сформованому історичному вигляду району. Суворий аскетизм масивного будинку не вписувався в ансамбль Кремля, Охотного Ряду, Тверської і Мохової вулиць. Розібраний у 2004. Нині на місці старого готелю — відкритий у 2014 Four Seasons Hotel Moscow.

[64] Жюльєт Рекамьє (1777–1849) — відома красуня, світська левиця, хазяйка знаменитого літературно-політичного салону, який свого часу був інтелектуальним центром Парижа. Її ім'я символізувало гарний смак та освіченість. Вона стала зіркою європейського масштабу, про яку говорили в Росії, Англії, Італії та Німеччині.
Її ім'ям названа кушетка, форма приголів'я котрої, залежно від моделі, могла мати різні ступені нахилу.

[65] Лалік, Рене (1860–1945) — французький ювелір, дизайнер, майстер виробів зі скла, представник течії ар нуво. Лалік був новатором у галузі скляних виробів, саме завдяки своїм флаконам для парфумів став знаменитим.

[66] Стрічкова шифрувальна машина, яку використовували розвідвідомства Британії і Канади з 1943 року до середини 80-х.

[67] Паризький шоколадник та кондитер, який за часів Ієна Флемінга мав крамницю в Лондоні.

[68] Містечко в Ессексі.

[69] Крамниця делікатесів на Пікаділлі, заснована 1707 року.

[70] Анна Стюарт (1665–1714) — з 1702 року королева Англії, Шотландії (після їхнього об'єднання 1707 — Великої Британії) та Ірландії, дочка Якова II й Анни Хайд. Під час її правління була виграна війна з Іспанією, герцог Мальборо переміг біля Блехейма, відбулось об'єднання англійського і шотландського парламентів у 1707 році. Анна не залишила нащадків, і її спадкоємцем на престолі став Георг I з Ганноверської династії.

[71] Компанія «Томас Мінтон та сини» заснована в Стаффордширі у 1793 р., виробляла посуд з так званої «кістяної порцеляни», що відзначається особливою вишуканістю.

[72] Старовинна морська приказка, що сягає корінням 1840 року. Йдеться про морський порт Брістоль, де спостерігаються величезні припливні коливання, що можуть досягати 15 метрів, і під час низької води кораблі просто сідали на дно.

[73] Написано у березні 1956 (І. Ф). Міжнародні агенції новин сповістили про зникнення Берджесса і Макліна на початку літа 1951 р. Місце їхнього перебування залишалося

таємницею до 11 лютого 1956 р., коли вони виступили на пресконференції у Москві.

[74] Міст через бухту Золотий Ріг, навпроти Нової мечеті. Має двоповерхову конструкцію: на першому поверсі — зона для прогулянок і ресторани, а на другому здійснюється автомобільний і трамвайний рух. Довжина мосту 484 метри, ширина — 42 метри, його центральна частина завдовжки 80 метрів — розвідна.

[75] Історичний район у Стамбулі, розташований посередині європейського берега протоки Босфор.

[76] Британські Європейські Авіалінії — Британська авіакомпанія, що діяла у 1946–1974 рр.

[77] «Віккерс Вісконт» — британський турбогвинтовий авіалайнер середньої дальності польоту. Виготовляли в 1948–1963 рр. Побудовано 445 екземплярів. Пасажиромісткість 48–53 особи, швидкість — до 496 км/год.

[78] Банша (*ірл., шотл.*) — примара-плакальниця; дух, крики якого передвіщають смерть.

[79] Роман 1939 року, за яким у 1944 р. режисер Жан Негулеско зняв фільм. У центрі сюжету — особа жорстокого міжнародного злодія, якого розшукують в різних країнах.

[80] Swaine Adeney Brigg — британський виробник ексклюзивної шкіряної поклажі. Компанія заснована у середині XVIII ст.

[81] Важко сказати, скільки один соверен коштував у 1957 році, але соверен 1953 року (який було випущено на честь коронації Єлизавети II) на аукціоні у 2014-му продали за 384 000 фунтів стерлінгів.

[82] «Червоні Піки» — скелястий масив Французьких Альп навпроти гори Монблан. Найвища вершина тут Aiguille du Belvédère —
2965 м.

[83] Аеропорт Чьямпіно відкритий у 1916 році та є одним з найстаріших діючих аеропортів. До 1960 року був основним аеропортом для мешканців Рима, пасажирообіг його досягав 2 млн пасажирів на рік. Після відкриття у Фіумічіно Міжнародного аеропорту імені Леонардо да Вінчі Чьямпіно було переорієнтовано на внутрішні й чартерні рейси.

[84] Узагалі-то це гірський хребет східної та центральної Греції, на схід від Афін.

[85] Із 1980 р. — аеропорт ім. Ататюрка.

[86] Район у європейській частині Стамбула на березі бухти Золотий Ріг. Турецька назва — Бейоглу.

[87] П'єтро Аннігоні (1910–1988) — італійський портретист, відомий своїм портретом королеви Єлизавети II, виконаному в стилі Ренесансу.

[88] Сесіл Бітон (1904–1980) — відомий англійський фотограф, дизайнер інтер'єрів, художник по костюмах та декораціях, один із ключових майстрів модної фотографії. У 1970 році був занесений у Міжнародний список Зали слави найстильніших людей.

[89] Mentioned in dispatches (MiD) — особливий вид почесних грамот-звернень нижчих за рангом офіцерів командуванню щодо відзнаки геройської поведінки солдат та офіцерів на полі битви.

[90] Граємо погано, зате швидко (*фр.*).

[91] Ефенді (тур. efendi) — пан, володар, правитель, начальник) — титул і офіцерське звання в Османській імперії та деяких інших країнах Сходу в XV–XX століттях. Нині — ввічлива форма звертання.

[92] У пергаменті (*фр.*).

[93] Найстаріше і найвідоміше вино Туреччини. Назване на честь передмістя Анкари.

[94] Латинське ім'я відомого французького натураліста, археолога, топографа та перекладача П'єра Жіля (1490–1555), якого вважають першим сучасним натуралістом, котрий описав слона та гіпопотама, «батьком французької зоології». З 1544 до 1547 року він працював у французькій дипломатичної місії до Османської імперії. Автор наукових праць, зокрема «Топографії Константинополя та його античних пам'яток» у чотирьох книгах.

[95] Once a King, always a King. But once a Knight is enough. Гра слів — Knight (лицар) та night (ніч) — вимовляють однаково. Отже, другу частину речення можна перекласти як «достатньо разу за ніч».

[96] Гаджо — в циганській філософії означає людину, яка не має романіте, тобто «нециган». Це слово (гаджо) може мати зневажливий відтінок вищості (цигана над непричетним до романіте).

[97] Мені подобаються гострі відчуття (*фр.*).

[98] Удар прямою ногою (*фр.*).

[99] Алюзія на невідворотність смерті. Згідно з притчею, шляхетний багдадський перс проходжувався садом у супроводі слуги. Слуга, запевняючи хазяїна в тому, що тільки-но побачив Смерть, благав дати йому найшвидшого коня, щоб мав змогу домчати звідси й до вечора бути в Самаррі. Хазяїн виконав прохання, а повертаючись додому, зустрів Смерть і спитав, навіщо та налякала його слугу. «Зовсім ні, — відповіла Смерть, — я його не лякала, а просто здивувалася, що він іще тут — адже сьогодні увечері в мене призначено з ним побачення у Самаррі».

[100] Акведук Валента побудований у період правління імператора Валента приблизно в 368–375 роках і був дуже важливим етапом у розвитку водопровідної системи Константинополя — поєднав два пагорби міста. Його первісна довжина становила понад 1000 метрів, а максимальна висота — 26 метрів. Нині акведук є визначною пам'яткою міста, під ним пролягає бульвар Ататюрка.

[101] Капали Чарши — один з найбільших критих ринків у світі. Базар розташований у старій частині Стамбула й займає величезну ділянку, на котрій розміщено понад 4000 крамниць на 58 вулицях. Щодня Капали Чарши відвідують понад півмільйона покупців і туристів.

[102] Побудована близько 330 року. Спочатку колона мала заввишки 35 метрів і служила постаментом для статуї імператора, але під час урагану 1106 року статуя була зруйнована.

[103] Або Сераль. Палац розташований на мисі стрілки Босфору та Золотого Рогу в історичному центрі Стамбула у районі Султанахмет поруч із собором Святої Софії. Площа палацу — більш як
700 тис. м², він оточений стіною завдовжки 1400 м.

[104] Блакитна мечеть, або Мечеть Султанахмет (*тур.* Sultanahmet Camii) — перша за розміром і одна з найкрасивіших мечетей Стамбула. Вона має шість мінаретів: чотири, як зазвичай, по боках, а два трохи нижчих — на зовнішніх кутах. Її вважають одним з найвидатніших шедеврів ісламської та світової архітектури. Мечеть розташована на березі Мармурового моря в історичному центрі Стамбула у районі Султанахмет навпроти мечеті Ая-Софія. Назву «Блакитна мечеть» отримала завдяки великій кількості (понад 20 тис.) білих і блакитних керамічних кахлів ручної роботи, які використовували у декораціях інтер'єру.

[105] Фільм у жанрі «нуар» режисера Генрі Хетевея, випущений на екрани 1953 року.

[106] Турецька назва фільму (не мультфільму) «Бонзо йде до коледжу» 1952 року про кумедного розумного шимпанзе, який стає гравцем збірної коледжу з американського футболу.

[107] Гвинтівка важільної дії, випущена у 1955 році. Виготовляли до 1973 року.

[108] Площа Султанахмет (Ахмедіє, Іподром; *тур.* Sultanahmet Meydanı) — головна площа Стамбула, розташована в історичному центрі міста. Складається з двох частин: площі між Айя-Софією і Блакитною мечеттю та безпосередньо площі Іподрому (*тур.* At Meydanı), на якій до нашого часу збереглися колони й обеліски, встановлені у візантійський період, та Німецький фонтан, що подарував місту і султанові Абдул-Хаміду II кайзер Вільгельм II.

[109] Пасажирський потяг класу «люкс» приватної компанії Orient-Express Hotels, який курсував між Парижем і Стамбулом з 1883 до 1977 р. У різні роки «Східним експресом» мандрували Франц-Йосиф, Єлизавета II, Шарль де Голль, Агата Крісті та ін.

[110] Заходьте у вагон, будь ласка (*фр.*).

[111] Йосип Броз Тіто (1892–1980) — маршал, президент Югославії у 1953–1980 рр.

[112] Насправді «Східний експрес» був оснащений вакуумними гальмами, і за цю неточність Флемінга прискіпливо критикували.

[113] Паспорти. Митний контроль (*фр.*).

[114] Місто в Південно-Східної Англії, адміністративний центр графства Суррей.

[115] Це провідник, месьє (*фр.*).

[116] Німецька локомотивобудівна компанія, заснована 1853 року в Берліні. З 1966 р. належить до німецького об'єднання DIAG.

[117] Широкий, або подвійний вузол, що його запропонував нібито герцог Віндзорський, майбутній король Едвард VII, який, правда, відрікся від престолу.

[118] Італійська щоденна газета. Виходить у Мілані з 1876 року. За даними статистичного дослідження 2005 року, мала найбільший наклад серед газет Італії — близько 620 000 примірників.

[119] Valhöll, *давньоскан.* «Рай для воїнів» — у германо-скандинавській міфології в місті Асґард житло бога Одіна, де за його вибором спочивають відважні воїни після їхньої смерті. Задля викорінення традиційних вірувань християнство прирівнює Вальгаллу до пекла. А воїни, які там спочивають, ототожнюються з демонами.

[120] Різновид локшини, класична італійська паста зеленого кольору з регіону Емілія-Романья. За легендою, тальятеле було винайдено у 1487 році. Придворного кухаря Зафірана надихнула зачіска Лукреції Борджіа у день її весілля з Альфонсо I д'Есте.

[121] Літературний персонаж, який створив письменник Герман Макнейл (1888–1937). Головний герой серії романів, опублікованих у 1920–1954 роках. Його вважають прототипом Джеймса Бонда, що визнавав І. Флемінг.

[122] Ідеться про портсигар, що мав прихований механізм для стрільби патронами з ціанистим калієм, які вбивали моментально.

[123] Залізничний тунель в Альпах, що зв'язує швейцарське місто Бріг з італійським містом Домодоссола, через Альпи. Понад пів століття (1906–1982) був найдовшим тунелем у світі. Урочисте відкриття руху тунелем відбулось у місті Бріг 10 травня 1906 р., у присутності короля Італії Віктора Еммануїла III і президента Швейцарської конфедерації Людвіга Форрера. Довжина тунелю — 19803 м.

[124] Гора на кордоні між Італією та Швейцарією заввишки 3246 метрів.

[125] 1 англійська пінта = 0,56826125 літра. Однак, згідно з останніми дослідженнями, спостерігається пряма кореляція між вагою тіла та об'ємом крові, який становить 7-8% від загальної ваги. Отже, отримаємо вагу Неша 71 кг, за умови, що з нього витекла уся кров. Але, судячи з опису, він має бути значно важчим.

[126] Звісно, месьє... Ось ми і приїхали (*фр.*).

[127] Фешенебельний готель, який у 1898 році відкрив швейцарський підприємець Сезар Рітц. Успіх у Парижі дав змогу створити мережу й відкрити однойменні готелі в Лондоні та інших містах. Це був перший готель, кожен номер якого оснащений ванною. Тут у різні роки зупинялися такі відомі особи, як Едуард VII, Реза-шах Пехлеві, Марсель Пруст, Чарлі Чаплін, Грета Гарбо, Марлен Дитріх, а Коко Шанель провела в готелі 30 років аж до смерті. Готель зображений у книгах «Код да Вінчі», «Життя у позику» Ремарка, «Таємниця «Блакитного поїзда» А. Крісті.

[128] У 1794–1799 роках — керівний орган правління державою в останній період Великої французької революції.

[129] Отже, месьє? (*фр.*).

[130] Камердинер (*фр.*).

007
ІЄН
ФЛЕМІНГ
ІЗ РОСІЇ
З ЛЮБОВ'Ю
ДЖЕЙМС БОНД